

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKİLÂP TARİHİ BİLİM DALI**

**BALKAN MUHACİRLERİNİN KONYA VİLAYETİNE
İSKÂNI (1923-1933)**

DOKTORA TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ**

**Hazırlayan
Kürşat KURTULGAN**

KONYA-2010

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kürşat KURTULGAN		
	Numarası	034102051001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/ Atatürk İlk. Ve İnk. Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ		
Tezin Adı		Balkan Muhacirlerinin Konya Vilayetine İskânı (1923-1933)		

ÖZET

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda (1923-1933) Balkanlardan Anadolu'ya büyük bir göç olayı yaşanmıştır. Bu göçleri ve iskân politikalarını genel olarak inceleyen çok sayıda eser mevcut olmakla beraber, bu büyük olayı mahallî tarih açısından il bazında ele alan çalışmalar yok denecek kadar azdır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde uzun süren savaşlarda kaybedilen insan sayısının çok olması ve bu dönemde azınlıkların Konya ilinden göç etmeleri yüzünden, bu ilin demografik yapısı büyük ölçüde değişmiş, çalışan insan sayısı azalmıştır. Bu da Konya'nın sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu sebeble Cumhuriyet'in ilk yıllarında Balkanlar'dan göç alınırken Konya ve çevresine de çok sayıda muhacir yerleştirilmiştir. Buradan hareketle hazırlanan “ Balkan Muhacirlerinin Konya Vilayetine İskânı (1923-1933)” adlı araştırmamız, dört ana bölümden oluşmuş ve coğrafi olarak da Cumhuriyet Dönemi Konya'sının idarî sınırlarını içine almıştır. Zaman olarak ise 1923-1933 yılları arası olarak sınırlandırılmıştır. Bu tarihler arasında Konya'ya iskânları yapılan mübadil muhacir ve göçmenlerin hangi tarihlerde, nerelerden, hangi göç yollarını kullanarak geldikleri, nerelere yerleştirildikleri, devletin bu muhacirleri sosyal ve ekonomik hayata intibak ettirmek için yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Sonuç olarak o günlerde gerçekleştirilen bu büyük nüfus hareketlerinin Konya iline sosyo-ekonomik yönden olan etkileri ve sonuçları ortaya konmuştur.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kürşat KURTULGAN		
	Numarası	034102051001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/ Atatürk İlk. Ve İnk. Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ		
	Tezin İngilizce Adı	The Settlement of Balkan Immigrants to the Province of Konya (1923-1933)		

ABSTRACT

During the first years of the Turkish Republic (1923-1933), a major transmigration from the Balkans to Anatolia occurred. Although there are many studies analyzing these migrations and the settlement policies in general, studies dealing with these events from the perspective of local history at city province level are very scarce. The long-lasting wars in the first quarter of the 20th century and the migration of the minorities from Konya had an immense effect on the demographic structure leading to the depopulation and decrease in the labor- force of this area. This had a negative influence on the socioeconomic structure of Konya. Thus, many immigrants were settled in the province of Konya and in the surroundings during the first years of the Turkish Republic. This fact led to the present study entitled “The Settlement of the Balkan Immigrants in Konya (1923-1933)” consisting of four chapters and geographically confined to the administrative area of Konya during the era of the Turkish Republic and with the years of 1923-1933. The present study focuses on the settlement of the immigrants and fugitives in Konya within 1923-1933; particularly on the date of their migration, their routes to Konya, the areas settled, and the endeavors of state to incorporate these into the social and economic life. The outcomes of this study show the impact and results of these major migrations to the socio-economic life of Konya in those years.

ÖNSÖZ

Giderek küreselleşen günümüz dünyasında her ülkenin güvenlik stratejileri oluşturma mecburiyeti vardır. Bu çerçevede değişen şartlar ve ortaya çıkan siyasi gelişmelere göre yeni duruşlar geliştirmek gerekmektedir. Tarihî süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllara bakıldığında, ülkede büyük bir var oluş mücadelesine girilmiş ve bu süreçte tüm imkânları seferber edilerek başarılı bir şekilde çıkmıştır. Dönemin yöneticileri, tarihten aldıkları dersleri de değerlendirerek ulusal bir devlet modelinin gerekliliği konusunda hemfikir olmuşlardır.

Ulus devlet olabilmek için öncelikle çözülmesi gereken sorun, bağımsızlığın tam olarak sağlanmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Barış Antlaşması'yla (1923) Misak-ı Millî sınırları içinde siyasî bütünlüğünü korumuştur. Ancak bu antlaşmayla tam olarak bağımsızlığın sağlandığı söylenemez. Bunun yanında, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda da gelişmeyi sağlayabilmek için gerekli olanların yapılması gerekiyordu. Devleti kuran Mustafa Kemal ve kadrosu, eğer Türk Milleti bir kere daha istiklâlini kaybetmek gibi bir tehlikeyle karşılaşacak olursa kurtarılmasının belki şimdikinden daha da zor olacağını biliyordu. Bunun için de bir an evvel ulusal bütünlüğün sağlanması son derece önemli idi. Başta azınlıkların statüsü, yeni anlayışa göre belirlenmeliydi.

Yunanistan ve diğer Balkan devletleri için de durum, farklı değildi. Onlar da aynı Türkiye gibi ulusal bütünlüklerini sağlamayı öncelikli hedef olarak görüyorlardı. Bunun için bir an evvel Müslüman azınlıktan kurtulmak istiyorlardı. Bu farklı etnik unsurların belli çerçevede halli için Türkiye ile Balkan Devletleri arasında antlaşmalar imzalanmış, bundan sonra başlayan göç sürecinde Türkiye'ye ve Balkan devletlerine karşılıklı göçler başlamıştır.

Halen yürürlükteki Lozan Barış Antlaşması'nda imzalanan Mübadele Sözleşmesi, söz konusu devletler için son derece önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti böylelikle hem bu bölgedeki ırkdaşlarının çektiği sıkıntılara bir son vermiş oluyor ve hem de ulus devletin insan unsuruna kavuşmuş oluyordu.

Araştırmaya konu olan zaman aralığında Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk gibi Balkan coğrafyasında bulunan devletlerinden Anadolu'ya binlerce Türk ve Müslüman göç etmiştir. Bunun sonunda Balkanlardaki ve Anadolu'daki demografik yapı büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır.

Türkiye'ye 1923-1933 yılları arasında meydana gelen göçler bu tezin ana konusunu oluşturmaktadır. Buradan hareketle seçilen konunun araştırma safhası, üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerindeki belgeler; söz konusu göç sürecinde muhacirlerle alakalı olarak tutulan defterler tespit edilmiş ve incelenmiştir. İkinci aşamada bu konuda yapılan başka çalışmalar görülmüştür. Üçüncü aşamada ise günümüz Konya ili ve ilçelerinde iskân edilen muhacirlerle alakalı olarak elde edilen bilgiler ve veriler değerlendirilmiş ve sonuca ulaşılmıştır.

Bu doktora tezi dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye'nin göçe hazırlıkları ve muhacirlerin hangi göç yolları ve araçlarını kullanarak geldikleri ortaya konmuştur. İkinci bölümde, Balkan savaşları esnasında yerlerini terk ederek Anadolu'ya sığınan fakat I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışı ile daimi olarak iskânları yapılamamış olan muhacirlerin Cumhuriyet'in ilanından sonra Konya merkez ve ilçelerinde gerçekleştirilen iskân faaliyetleri ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde, Cumhuriyet'in ilanından sonra Balkanlardaki yerlerini terk ederek Türkiye'ye sığınan ve Konya merkez ile ilçelerinde iskân edilen muhacirlerle alakalı faaliyetlere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, Konya ili ve ilçelerinde iskân edilen Balkan muhacirlerinin tamamının sosyal ve ekonomik yapıları değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise, konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

İncelenen dönemde yaşanan göç olayları ile alakalı olarak yapılan araştırmaların büyük bir kısmı geneldir. Şehir tarihi açısından göç ve göçmen meselesi hakkında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Kemal ARI, Nedim İPEK ve Konya şehir tarihi açısından Mehmet YILMAZ gibi akademisyenlerin katkıları büyüktür.

Bu araştırma süresince bana hemen her konuda yardımcı olan Prof. Dr. Ramazan TOSUN'a, Devlet Arşivleri Genel Müdürü Doç. Dr. Yusuf SARINAY'a, Tez İzleme Komitesi üyeleri Yrd. Doç. Dr Mehmet YILMAZ'a ve Yrd. Doç. Dr.

Cemal GÜVEN'e, Konya Kültür Müdürü Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN'a, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL'e, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Recep BOZYİĞİT'e, aynı fakültenin Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'ndan Dr. Kerim SARIÇELİK'e, Arş. Gör. Öztürk KART'a, zaman ayırıp benimle saha araştırmalarına katılan Mustafa ALTINDAĞ'a teşekkür ederim.

Bu araştırma konusunu çalışmak için beni yönlendiren ve bana şevk veren, zor günlerimde hep yanımda olan, destek ve teşviklerini esirgemeyen, hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ'a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Kürşat KURTULGAN

Konya- Ağustos 2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR	VIII
TABLO LİSTESİ	IX
ŞEKİL LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	14
BİRİNCİ BÖLÜM.....	18
BALKANLARDAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER	18
1. Lozan Barış Antlaşması'nın İmzalanması ve Muhacirlerin İskânına Yönelik Hazırlıklar	19
1.1. Balkan Devletleri ile İmzalanan Tabiiyet Antlaşmaları.....	20
1.1.1. Bulgaristan'la Yapılan Mübadele Antlaşmaları	20
1.1.2. Yunanistan'la Yapılan Mübadele Antlaşmaları	21
1.1.3. Yugoslavya İle İmzalanan Antlaşmalar	22
1.1.4. Romanya'dan Gelecek Muhacirlerle İlgili Yapılan Antlaşmalar	23
1.2. Türkiye Cumhuriyeti'nde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin Kuruluşu ..	23
1.2.1. Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Teşkilat Yapısı ve Bütçesi.....	25
1.2.2. Mübadele, İmar ve İskân Kanunu	28
1.2.3. Muhacirlere Yönelik Alınan Sağlık Tedbirleri.....	30
1.2.3.1. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Görevleri	31
1.3. Muhacirlere Yapılan İaşe ve Diğer Yardımlar İçin Hazırlanan Talimatnameler	36
1.3.1. Yunanistan'dan Gelenler İçin Hazırlanan 1923 İaşe Talimatnamesi	37
1.3.2. Diğer Balkan Devletlerinden Gelen Muhacirler İçin Hazırlanan İaşe Talimatnameleri ve Muhacirlere Verilenler.....	48
1.3.3. Muhacirin Misafirhaneleri.....	49
1.4. Muhacirler İçin Toplanan Para Yardımları ve Tanınan Muafiyetler.....	53
1.4.1. Muhacirler İçin Toplanan Para Yardımları	53
1.4.2. Muhacirler İçin Tanınan Vergi Muafiyetleri.....	55
1.5. Muhacirlerin Kabul, İaşe, Sevk ve İskânlarına Dair Çalışmalar	56
2. İSKÂN BÖLGELERİ.....	58
2.1. İskân Bölgelerinin Tespiti ve Göç Yolları	58
2.1.1. İskân Bölgelerinin Tespiti	59
2.1.2. Dokuzuncu İskân Mıntıkası ve Görevliler	65
2.2. Göç Yolları.....	67
2.2.1. Deniz Yolu.....	72
2.2.2. Karayolları ve Demiryolları	75
İKİNCİ BÖLÜM.....	80
OSMANLI DÖNEMİ'NDE GELEN BALKAN MUHACİRLERİNİN CUMHURİYET'İN KURULMASINDAN SONRA KONYA MERKEZ VE İLÇELERİNE İSKÂNLARI.....	80
1. KONYA MERKEZ VE ÇEVRESİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ.....	82
1.1. Yugoslavya Muhacirlerinin Konya Merkeze İskânları.....	82

1.2. Yunanistan Muhacirlerinin Konya Merkeze İskânları.....	87
1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin İskânı	92
2. KONYA İLÇELERİ'NE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ	95
2.1. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	95
2.1.1. Yugoslavya Muhacirlerinin Akşehir'e İskânları	96
2.1.2. Yunanistan Muhacirlerinin Akşehir'e İskânları	100
2.1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin Akşehir'e İskânları	104
3. CUMHURİYET'İN İLANINDAN ÖNCE İSKÂN EDİLEN MUHACİRLER HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME	107
3.1. Konya Merkez ve Yakın Çevresinde İskân Edilenler.....	108
3.2. Akşehir İlçesine İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	110
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	113
CUMHURİYET DÖNEMİNDE GELEN BALKAN MUHACİRLERİNİN KONYA MERKEZ VE İLÇELERİNDE İSKÂN LARI.....	113
1. KONYA MERKEZ'İNE VE YAKIN ÇEVRESİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ	114
1.1. Konya Merkez ve Yakın Çevresine İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	114
1.2. Konya Merkez ve Yakın Çevresine İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri	118
1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin İskânı	129
2. KONYA MERKEZ KÖY VE İLÇELERİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ	131
2.1. Akviran'a İskân Edilen Balkan Muhacirleri	131
2.1.1. Akviran'a İskân edilen Yugoslavya Muhacirleri.....	132
2.1.2. Akviran'a İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri	132
2.2. Balkan Muhacirlerinin Beyşehir İlçesi'ne İskânları.....	133
2.2.1. Beyşehir'e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri.....	134
2.2.2. Beyşehir'e İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri	134
2.3. Balkan Muhacirlerinin Bozkır İlçesi'ne İskânları	135
2.3.1. Bozkır'a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	135
2.3.2. Bozkır'a İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri.....	136
2.4. Cihanbeyli İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	136
2.4.1. Cihanbeyli'ye İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri.....	136
2.4.2. Cihanbeyli'ye İskân Edilen Romanya Muhacirleri.....	138
2.5. Balkan Muhacirlerinin Çumra İlçesi'ne İskânları	138
2.5.1. Çumra'ya İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	138
2.5.2. Çumra'ya İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri.....	139
2.6. Ilgın İlçesine İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	140
2.6.1. Ilgın'a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	141
2.6.2. Ilgın'a İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri	142
2.6.3. Ilgın'a İskân Edilen Romanya Muhacirleri.....	143
2.7. Balkan Muhacirlerinin Kadınhanı/Saiteli İlçesi'ne İskânları.....	143
2.7.1. Kadınhanı'na İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri.....	144
2.7.2. Kadınhanı'na İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri.....	145
2.7.3. Kadınhanı'na İskân Edilen Romanya ve Bulgaristan Muhacirleri	145

2.8. Seydişehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri	147
2.8.1. Seydişehir'e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	147
2.8.2. Seydişehir'e İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri	148
2.8.3. Seydişehir'e İskân Edilen Romanya Muhacirleri	148
2.9. Karapınar İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri	149
2.9.1. Karapınar'a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	149
2.10. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	151
2.10.1. Akşehir'e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri.....	153
2.10.2. Akşehir'e İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri	156
2.10.3. Akşehir'e İskân Edilen Bulgaristan Muhacirleri	163
2.11. Ereğli'ye İskân Edilen Balkan Muhacirleri.....	164
2.11.1. Ereğli'ye İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri	165
2.11.2. Ereğli'ye İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri	166
2.11.3. Ereğli'ye İskân Edilen Romanya Muhacirleri.....	170
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	172
KONYA VE ÇEVRESİNE YERLEŞTİRİLEN MUHACİRLERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI.....	172
1. MUHACİRLERİN SOSYAL YAPILARI.....	172
1.1. Aile Yapıları.....	172
1.2. Yaş Gruplarına Göre Muhacirlerin Özellikleri	177
1.3. Cinsiyetlerine Göre Muhacirlerin Genel Özellikleri	179
1.4. Doğum ve Ölüm Oranları	182
1.5. Muhacirlerin Meslekî Yapıları	184
2. İSKÂN SÜRECİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN İKTİSADÎ FAALİYETLER....	193
2.1. Konya Merkez ve Çevresinde Muhacirlere Tanınan İmkanlar	194
2.1.1. Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar	194
2.1.2. Muhacirlere Dağıtılan Arsalar, Tarlalar, Bağlar ve Bahçeler.....	202
2.2. Akşehir İlçesinde İskân Edilen Muhacirlerin İskân Faaliyetleri	206
2.2.1. Akşehir'de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar	206
2.2.2. Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı	212
2.2.3. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Yapılan Çeşitli Yardımlar	215
2.3. Ereğli İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar	217
2.3.1. Ereğli'de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar	217
2.3.2. Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı	219
2.3.3. Ereğli İlçesi'nde İskân Edilen Muhacirlere Yapılan Çeşitli Yardımlar	220
2.4. Ilgın İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar	220
2.4.1. Ilgın'da Muhacirlere Dağıtılan Evler ve Dükkânlar	221
2.4.2. Ilgın'da Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı	221
2.5. Beyşehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar	223
2.5.1. Beyşehir'de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar.....	223
2.5.2. Beyşehir'de Muhacirlere Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı	224
2.6. Bozkır İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar	225
2.7. Seydişehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar	226
2.8. Kadınhanı İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar.....	227
2.8.1. Kadınhanı İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılan Evler ve Dükkânlar.....	227
SONUÇ.....	229

BİBLİYOGRAFYA	234
EKLER	242

KISALTMALAR

age.	:	adı geçen eser
ASAM.	:	Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
Bk.	:	Bakınız
BCA.	:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA.	:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	:	Çeviren
Der.	:	Derleyen
DH.	:	Dahiliye Nezareti
DİA.	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	:	Editör
EUM. AYŞ.	:	Emniyet-i Umûmiye Asayiş Kalemi
Haz.	:	Hazırlayan
İ.U.M.	:	İdâre-i Umûmiye Belgeleri
EUM.1.ŞB.	:	Emniyet-i Umûmiye Birinci Şube
MB.HPS.	:	Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti
SN.M.	:	Sicil-i Nüfûs İdâre-i Umûmiyesi Kalemi
SN.THR.	:	Sicil-i Nüfûs İdâre-i Tahrirat Kalemi
EUM.SSM.	:	Emniyet-i Umûmiye Süyrüsefer Kalemi
ŞFR.	:	Şifre Kalemi
Gn.Kur.	:	Genelkurmay
Haz.	:	Hazırlayan
HR.İM.	:	Hariciye Nezareti İstanbul Mutasarrıflığı
İ.DUİT.	:	İradeler Dosya Usulü İradeler Tasnifi
K.E.	:	Kânunuevvel
K.S.	:	Kânunusani
MEB.	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MV.	:	Meclis-i Vükelâ Maznataları
TBMMGCZC.	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıt Cerideleri
TİB.	:	Türkiye İş Bankası
T.S.	:	Teşrinisani
TTK.	:	Türk Tarih Kurumu
TUİK.	:	Türkiye Umum İstatistik Kurumu
Y.K.Y.	:	Yapı Kredi Yayınları
Y.PRK. KOM.	:	Yıldız Perâkende Evrakı Komisyonlar Maruzatı
Yay. Haz.	:	Yayına Hazırlayan

TABLO LİSTESİ

Tablo 1- Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından çeşitli yerlerde açılan sağlık merkezleri	35
Tablo 2- İskân bölgelerine göre ayrılan ödenekler	41
Tablo 3- İş kollarına göre muhacirlere verilen sermaye miktarları.....	43
Tablo 4-1924 yılında mevcut misafirhane sayıları ve kapasiteleri	52
Tablo 5- İskân mıntıkalarına göre yerleştirilmesi düşünülen muhacir sayıları	60
Tablo 6- Kadro cetveline göre Dokuzuncu İskân Mıntıkası'nda bulunan memurlar ve sayıları	66
Tablo 7- Muhacirlerin nakil işlerinde kullanılan vapurların isimleri ve kapasiteleri.	74
Tablo 8- İskân mıntıklarında bulunan taşıma araçları	76
Tablo 9- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları	84
Tablo 10- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler ve sayıları.....	85
Tablo 11- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin meslekleri	87
Tablo 12- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları	89
Tablo 13- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler ve sayıları.....	90
Tablo 14- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri.....	91
Tablo 15 –Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları	93
Tablo 16- Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler	94
Tablo 17- Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin Meslekleri.....	94
Tablo 18- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları	97
Tablo 19- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler.....	98
Tablo 20- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin meslekleri	99
Tablo 21- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yerler	101
Tablo 22- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri mahalle ve köyler	102
Tablo 23- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri	103
Tablo 24- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin geldikleri yerler	105
Tablo 25- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin yerleştirildikleri mahalle ve köyler	106
Tablo 26- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin meslekleri.....	106

Tablo 27- Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri ve yerleştirildikleri yerlere göre sayıları	116
Tablo 28- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yerler ve sayıları.....	123
Tablo 29- Konya merkezde iskân edilen muhacirlerin yerleştirildikleri yerler.....	124
Tablo 30- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri	126
Tablo 31- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıl ve yerlere göre dağılımları	154
Tablo 32- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler.....	155
Tablo 33- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yer ve yıllara göre dağılımları	160
Tablo 34- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler.....	161
Tablo 35- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri	162
Tablo 36- Ereğli ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri ve yerleştirildikleri yerler	170
Tablo 37- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri.....	190
Tablo 38-Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri.....	191
Tablo 39 Akşehir’e bağlı köylerde iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri	192
Tablo 40- Muhacirlere verilmesi planlanan mülklerin miktarları.....	204
Tablo 41- Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlere mesleklerine göre verilen dükkanlar	211
Tablo 42- Ereğli ilçesine iskân edilen muhacirlere dağıtılan tarlaların bulundukları mahaller ve miktarları.....	220

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1- Balkan muhacirlerinin göç güzergâhları haritası	70
Şekil 2- Rumeli’de yaptırılan demiryolları (1856-1888).....	77
Şekil 3- Osmanlı döneminde Anadolu’da yaptırılan demiryolları (1856-1908).....	78
Şekil 4- Osmanlı’dan Cumhuriyet’e demiryollarının durumu.....	79
Şekil 5-Yugoslavya muhacirlerinin 1912-1920 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	83
Şekil 6- Yunanistan muhacirlerinin 1912-1920 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	89
Şekil 7. Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre sayıları	109
Şekil 8- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre dağılımı	109
Şekil 9- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre sayıları	110
Şekil 10- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre dağılımları.....	111
Şekil 11- 1912- 1922 yılları arasında Konya’ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin geldikleri ülkelere göre sayıları.....	111
Şekil 12- Yugoslavya muhacirlerinin 1924-1928 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	115
Şekil 13- Konya merkez ve yakın çevresine yerleştirilen Yugoslavya muhacirlerin geliş yıllarına göre oranları	117
Şekil 14-Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin 1924 yılı içerisinde geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları	119
Şekil 15- Yunanistan muhacirlerinin 1925 yılı içerisinde geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	121
Şekil 16- Yıllara göre Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin sayıları	124
Şekil 17- Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin yaş grupları	128
Şekil 18- Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin cinsiyet grupları.....	128
Şekil 19- Konya’da iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin sayısal dağılımları.....	131
Şekil 20- Akviran ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları.....	132
Şekil 21- Cihanbeyli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları.....	137
Şekil 22- Çumra ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları	139
Şekil 23- Ilgın ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları	142

Şekil 24- Kadınhanı ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları.....	145
Şekil 25- Karapınar ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları.....	150
Şekil 26- 1924-1928 yılları arasında Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları	154
Şekil 27- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre dağılımları	155
Şekil 28- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri köylere göre dağılımları.....	156
Şekil 29- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin göç ettikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	159
Şekil 30- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri köylere göre dağılımları.....	162
Şekil 31- Ereğli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları.....	165
Şekil 32- Ereğli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yerlere göre dağılımları	166
Şekil 33- Şekil 34-Ereğli ilçesinin 1922- 1927 yılları nüfusunun cinsiyete göre dağılımları.....	168
Şekil 35- Ereğli ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yaşlara göre dağılımları.....	168
Şekil 36- Ereğli İlçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerlere göre dağılımları	169
Şekil 37- Konya'ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin hane sayılarına göre aile tiplerinin dağılımları.....	173
Şekil 38- Konya'ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin hane nüfuslarına göre aile tiplerinin dağılımları.....	174
Şekil 39- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin yaş gruplarına göre dağılımları.....	178
Şekil 40- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerlere göre cinsiyet bakımından dağılımları	179
Şekil 41- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin cinsiyetlerine göre sayısal dağılımları	182
Şekil 42- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin cinsiyete göre doğum oranları.....	183
Şekil 43- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirleri arasında meydana gelen ölüm vak'alarının dağılımları	184
Şekil 44- Konya ve yakın çevresinde bulunan tarım arazilerinin ekilen mahsule göre miktarları.....	187
Şekil 45- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerine tahsis edilen evlerin mahallelere göre dağılımları	196
Şekil 46- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerine verilen evlerin mahallelere göre dağılımları	208
Şekil 47- Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlere verilen bir tarlanın krokisi.....	213
Şekil 48-Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlere verilen bir tarlanın krokisi.....	214

Şekil 49- Ereğli ilçesine iskân edilen muhacirlere tahsis edilen evlerin mahallelere göre dağılımları	218
---	-----

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Anadolu şehirlerinin “Göç”, “Muhacir”, “İskân” gibi kavramlarla tanışması XIX. yüzyıla kadar iner. Balkan uluslarının bağımsızlıklarına kavuşmak için giriştikleri yoğun mücadeleler ve bu çerçevede düşman olarak gördükleri Müslümanlara yönelik uyguladıkları şiddet politikaları Rumeli’den Anadolu’ya muhaceratı başlatan en önemli sebepler olarak görülmektedir. Çoğu zaman tek taraflı olan göç olgusu Balkan savaşları, I. Dünya Savaşı ve nihayet Millî Mücadele döneminde Anadolu’da yaşayan gayrimüslimlerin buraları terk etmesiyle beraber yeni bir şekil almıştır. Nitekim Anadolu ekonomisine ticaret, zanaat ve sanayi alanlarında önemli katkıları olan ve yön veren gayrimüslimlerin ayrılımları, ekonomik ve sosyal alanda boşluk yaşanmasına sebep olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin temellerinin atıldığı Lozan Antlaşması, düzensiz olarak devam eden göçleri uluslar arası zemine taşımıştır. Böylelikle geçmişte yaşanan düzensiz göçler nedeniyle acılar çeken ve maddi kayıplara uğrayan göçmenlerin hakları ilgili devletlerin güvencesi altına alınmıştır. Lozan Barış Antlaşması’nda alınan mübadele kararı ve akabinde diğer Balkan devletleri ile imzalanan “*Tabiiyet Antlaşmaları*”nın Türkiye açısından başka bir anlamı daha bulunmaktaydı. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni tanımlayan “*Ulus Devlet*” anlayışına uygun olarak gayrimüslimlerden boşalan-boşalacak bölgelere Türk ve Müslüman muhacirlerin yerleştirilmesi ve böylelikle homojen bir yapının oluşması sağlanacaktı.

Araştırmaya konu olan göçler; 1923-1928 yılları arasında yoğun olarak yaşanmış, 1928-1933 döneminde ise giderek azalmıştır. Söz konusu dönemle ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu ayrıntılara girmeyen genel araştırmalardır. Yapılan çalışmalar genellikle Yunanistan ile yapılan mübadeleyle ilgilidir. Bu araştırmalarda göçü hazırlayan siyasi gelişmeler, Lozan Barış Antlaşması, diğer Balkan ülkeleri ile imzalanan antlaşmalar ve bu antlaşmalar çerçevesinde başlayan göç sürecinde yapılan hazırlıklara değinilmiş ancak bunlar, kaba sayısal veriler göz

önünde bulundurularak gelen muhacirlerin iskân edildiği mntıkalara genel iskân faaliyetlerini kapsamıştır. Şehir bazında konuyu derinlemesine irdeleyen; iskânları, muhacirlere verilen mal mülk ve yardımları, iskân mahallerinin özelliklerini, muhacirlerin yerleştirildikleri bölgelere uyum sağlayıp sağlamadıklarını inceleyen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bunlarla alakalı yapılmış olan çalışmaların en dikkate değeri Prof. Dr. Nedim İPEK tarafından yapılan “*Mübadele ve Samsun*” adlı eserdir.

Oysa yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için, millî devlet olma yolunda büyük önemi bulunan bu göçlere ve iskân politikalarına ihtiyaç bulunmaktaydı. Dönem dönem Konya ilinden azınlıkların göç etmeleri ve uzun süren savaşlarda kaybedilen insan sayısının çokluğu, bu ilin nüfus yoğunluğunu büyük ölçüde etkilemiş ve çalışan insan sayısının da azalmasına sebep olmuştur. İncelenen dönemdeki nüfus hareketleri, bu ilin ekonomisini de oldukça bozmuştur. Bunun tabî bir sonucu olarak, Türkiye Cumhuriyeti’nin ekonomisi de yara almıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Balkanlar’dan göç alınırken Konya ve çevresine de çok sayıda muhacir yerleştirilmiştir. Bu çalışma ile Balkan muhacirlerinin Konya’da yerleştirildiği yerler ve bunların üretici duruma gelebilmeleri için yapılan çalışmalar tespit edilerek ortaya konması amaçlanmıştır.

Milli Devlet olma yolunda büyük bir aşama olarak sayabilecek olan bu nüfus hareketlerinde ve iskan politikalarında Türkiye Cumhuriyeti’nin önemli bir ili olan Konya’nın rolü ve durumu hakkında bu çalışma sayesinde önemli bilgi ve bulgulara ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Konya ili ve ilçelerinde yapılan göç ve iskân faaliyetleri son derece önemlidir.

2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmamız, temelde coğrafi olarak günümüz Konyası’nın idarî sınırlarını içine almaktadır. Zaman olarak ise 1923-1933 yılları arası olarak sınırlandırılmaktadır. Bu tarihler arasında Konya’ya iskânları yapılan mübadil muhacir ve göçmenlerin nerelere yerleştirildikleri, devletin bu göçmenlerin sosyal hayata intibakları için yaptıkları çalışmalar ve bunların Türkiye Cumhuriyeti’nde ekonomiye katkıları incelenecektir. Böylece o günlerde gerçekleştirilen bu büyük nüfus hareketlerinin Türkiye’ye olan etkileri ve sonuçları sosyo-ekonomik yönden ortaya konmuş ve araştırmacılar için önemli bir kaynak haline gelmiş olacaktır.

3. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları

Araştırma konusu ile ilgili veriler, arşiv ve kütüphane malzemelerinin taranması sonucu toplanmıştır. Kaynak olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden, özellikle Toprak İskân Genel Müdürlüğü tasnifinden, İçişleri Bakanlığı Arşivi'nden, dönemin basın kaynaklarından ve konumuzla alakalı tüm çağdaş telif kaynaklardan, tetkik eserlerden yararlanılmıştır.

Araştırmada kaynak olarak daha çok muhacirler için tutulan kayıtların bulunduğu 22 adet defterden yararlanılmıştır. Ankara'da Cumhuriyet Arşivinde bulunan bu defterlerin bir kısmı tasnif edilmiş, bir kısmı ise henüz tasnif edilmemiş olup, sayfa adetleri, 13 ile 366 sayfa arasında değişmektedir. Tasnif edilmemiş defterlerden sorumlu olan arşiv çalışanları yasak olduğunu belirterek bunları vermek istememişlerdir. Konuyla alakalı olan muhacir kayıt defterlerinin tamamına ulaşıldı, ancak tevzi defterlerinin bir çoğuna ulaşamadı. İncelenen defterlerin toplam sayfa adeti ise 1.500'ü geçmektedir. İncelenen defterlerde, yaşanan bu göçlerle gelen muhacirlerin, geliş tarihleri temel alınarak sınıflandırılmaları yapılmıştır. Cumhuriyet öncesi gelen muhacirler için tutulan kayıtlarda, ülkelere göre bir ayırım yapılmadığı ve bilgi sütunlarının eksiksiz doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Oysa Cumhuriyetin ilanından sonra gelen muhacirler hakkında tutulan kayıtlar için aynı şey söylenemez. Özellikle Yunanistan muhacirlerinin kayıtlarının tutulduğu defterlerde bilgi sütunları eksiksiz doldurulurken, diğer ülkelerden gelenler için tutulan kayıtlarda eksiklikler oldukça fazla olmuştur.

Belge olarak ise Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinde yapılan araştırmanın sonucunda konuyla alakalı olarak tespit edilen 200'ün üzerinde belgeden yararlanılmıştır.

Bunun dışında Konya ili dahilindeki iskân bölgelerinde saha araştırmaları çerçevesinde eğer varsa o dönemi yaşamış olan kişilerle veya hatırlayabilen muhacir torunları ile görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede öncelikli olarak muhacirlerin yoğun olarak yerleştirildikleri mahallere gidilmiştir. Konya merkez, Silile, Akşehir merkez, Bermende Köyü, Sorgun Köyü, Kozağaç Köyü, Yahsiyan Köyü, Yeniköy, Tipi Köyü, Karapınar merkez, Ilgın merkez, Kapaklı Köyü (Osmaniye), Orhaniye

Köyü, Reşadiye (Boğazkent) Köyü, Çumra merkez, Balçıkhisar Köyü, Kaşınhanı, Beyşehir merkez, Yenice Köyü, Bozkır merkez, Sarıoğlan Köyü, Ereğli merkez, Doğanhisar merkez, Konakkale Köyü, Sarayönü Karatepe Köyü gibi yerleşim yerlerinde yüz yüze görüşmeler yapılmış ve elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Araştırmamızda konu ile ilgili bu arşivlerden elde edilen belgeler ve eserler toplandıktan sonra bu belgeler, eserler ve saha araştırmalarından elde edilen belgeler fişlenmiş; fişler konularına göre tasnif edilerek yorumlanmış ve bir senteze ulaşmak üzere bütünleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BALKANLARDAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER

Tarihteki tüm devletler gibi Osmanlı Devleti de bir insanın hayatının evrelerinde var olan temel süreçleri yaşamıştır. Şark Meselesi çerçevesinde gelişen olaylara göre artık sona yaklaşıldığının farkına varan Osmanlı Devleti bünyesindeki Balkan ulusları, bir anda en büyük payı kapmak için miras kavgasına girişmişler ve hem Osmanlı Devleti ile hem de birbirleriyle mücadeleye başlamışlardır.

Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar hakim olduğu bölgelerde değişen siyasi yapıdan birçok ulus devlet doğmuştur. Bu devletçiklerin egemen unsurları, hakim oldukları coğrafyada diğer unsurlar üzerindeki baskıları arttırmışlardır¹. Bunun sonucunda Balkan coğrafyasının demografik yapısı nüfus hareketleri sonucu tamamen değişmiştir.

Balkan savaşlarıyla Şark Meselesi'nin birinci aşaması olan Osmanlı Devleti'ni Avrupa'dan atma hedefi gerçekleşmiş oluyordu². Balkan savaşlarının sonuçları Avrupalıları memnun etti. 1913 yılında Avrupa'da gerçekleştirilen bir konferansta konuyla alakalı olarak Dr. Viringser şunları söylemektedir; “*Balkanlar'da belki yağmaların sonucu olarak müthiş bir sefalet hüküm sürüyordu. Birer geçmişe, birer tarihe sahip olan bu mağlup unsurlar yavaş yavaş kendilerini toplamaya ve uğradıkları felâketleri gidermeye başladılar. Macaristan, Romanya, Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan istiklallerini ilân ettiler. Ve sonunda eski mağlupların galibiyetiyle Balkanlar meselesi halledildi*”³.

Balkan yenilgisini takip eden yıllarda Osmanlı Devleti'nin dağılma süreci devam etmiştir. Sonraki yıllarda Almanya ve Avusturya Macaristan'la birlikte girilen I. Dünya Savaşı yenilgisi ile de kaçınılmaz sona yaklaşmıştır.

¹ İlhan TEKELİ, “ Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu”, *Toplum ve Bilim*, S. 50, (Yaz 1990), s. 54.

² Ümit ÖZDAĞ, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Jeopolitik İnceleme*, Ankara 2003, s. 36.

³ Pierre LOTİ, *Can Çekişen Türkiye 1914*, (Haz. Fikret Şahoğlu), s. 21-23.

1. Lozan Barış Antlaşması'nın İmzalanması ve Muhacirlerin İskânına Yönelik Hazırlıklar

Lozan Barış Konferansı, Türkiye ile Avrupalı devletler arasındaki süregelen savaş ortamını sona erdirmek amacıyla düzenlenmiş bir toplantıdır. Konferans sonunda 24 Temmuz 1923'te imzalanan antlaşma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve bağımsızlığını tasdik eden bir belgedir.

Konferansa katılan Türk delegelerin üzerinde durduğu önemli hususlardan biri mübadele konusu idi. Barış görüşmelerinin devam ettiği sırada, Hariciye Vekili Yusuf Kemal (Tengirşek) Bey, Paris'te Mösyö Poincaré ile bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmesinde Rum azınlıklar için mübadelenin zorunluluğunu dile getirmiş ve devamlı bir barış için, Türklerin Rumlardan, Rumların da Türklerden emin olması gerektiğini söylemiştir. Karşılıklı göç ettirme anlaşması ilk değildir. 1914'te Yunanlılarla Bulgarlar bu yönde bir anlaşma yapmışlardır. Türkiye de aynı tarihte Venizelos ile bir mübadele anlaşması yapmış; ancak I. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle uygulanamamıştır⁴.

Uluslaşma hareketlerinin önemli bir halkası olan nüfusun homojenleşmesi çalışmaları, Balkanların ve Anadolu'nun mevcut demografik yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Kurulan ulus devletler, bu politikaları gereği ötekiler olarak adlandırılan grupları bir an evvel sınırlarının dışına çıkarmayı öncelikli hedef olarak görmüşlerdir. Lozan Barış Antlaşması'nda alınan karar gereği imzalanan Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine dair sözleşme ile, yaşanan nüfus hareketleri devletler arası hukuk zeminine çekilmiş oluyordu.

Türkiye Cumhuriyeti, bu sözleşme ile mevcut sınırları dışında kalan soydaşlarına yardım elini uzatmış oluyordu. Sadece Türkler değil Balkanlı Müslümanlara da kucak açılması fikri öne çıkmıştır. Mecliste Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan insanlarla alakalı kanun görüşmelerinde Biga Mebusu Samih Rıfat Bey; *“Biz Türk lisanı söyleyen Türklüğü ve Türk şairini terennüm eden Türklük ruhunu gösteren, Türk olan ve ‘Ben Türküm’ diyen insanları da içimize almalıyız.*

⁴ TBMMGCZC.,III., 6 Mart 1338 (1922)- 27 Şubat 1338(1923), Ankara 1985, s. 1176; Ramazan TOSUN, *Türk Yunan İlişkileri ve Nüfus Mübadelesi*, Ankara 2002, s. 43.

Türk birçok aksamın babasıdır. Boşnaklar, Macarlar, Arnavutlar Türk'tür." demektedir⁵.

Lozan Antlaşması çerçevesinde Balkan coğrafyasından ilk ve öncelikli olarak Yunanistan ile Türkiye arasında göçler başlamış ve bu süreç zaman içerisinde tüm coğrafyaya yayılmıştır. Birçok Balkanlı Türk ve Müslüman, doğup büyüdüğü yerlerden Türkiye'ye göç etmiştir. Geldikleri yerde azınlık, gittikleri yerde ise muhacir olarak adlandırılan bu insanlar, geldikleri ve yerleştikleri yerlere kısa sürede uyum göstererek yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesine katkı sağlamışlardır.

1.1. Balkan Devletleri ile İmzalanan Tabiiyet Antlaşmaları

Osmanlı Devleti, ilk kez XIV. yüzyılda Balkan Yarımadası'na ayak basmış ve büyük bir hızla bu coğrafyada ilerlemeye başlamıştır. Balkanlar'daki ilerleme beraberinde Anadolu'daki Türk halkının da kitleler halinde bu coğrafyaya göçlerini getirmiştir. Anadolu'dan göç edenler, zaman içerisinde kurdukları kasaba ve köylerle buraları vatanları haline getirmişlerdir. Bu çerçevede Müslümanlar zamanla bölgede önemli bir nüfus oranına sahip olmuşlardır.

İlerleyişin XVII. yüzyılda durması ve XIX. yüzyıldan itibaren toprak kayıplarının başlaması ile durum tersine dönmüş ve beş yüz yılı aşkın bir süredir bölgede yaşayan, buraları vatanları olarak gören Müslümanlar yerlerinden çıkartılarak Anadolu'ya göç ettirilmişlerdir. Özellikle XIX. yüzyılda vuku bulan Osmanlı-Rus savaşları ve sonrasında yaşanan Balkan savaşları, göçlerin giderek artmasına sebep olmuştur. Yaşanan olaylarla mübadele düşüncesi giderek önem kazanmış ve olası çatışmaları azaltmak için Türkiye ile Balkan devletleri arasında bu hususla ilgili antlaşmalar imzalanmıştır.

1.1.1. Bulgaristan'la Yapılan Mübadele Antlaşmaları

Azınlık değişimi, ilk kez 29 Eylül 1913 tarihinde Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanan Bükreş Barış Antlaşması'nda söz konusu edilmiş olup bu, insanlık tarihinde nüfus değişimini sağlayan devletlerarası ilk antlaşmadır.

⁵ TBMMGCZC., IV., 2 Mart 1339 (1923)- 25 Teşrinievvel 1334, Ankara 1985, s. 276.

Antlaşmanın beşinci maddesi, her iki taraftaki Bulgar ve Müslüman ahalinin ve onların bütün ortak sınır boyunca on beş kilometrelik bir alan içindeki mülklerinin gönüllü olarak değişimini içermektedir. Antlaşmanın uygulanması için altı Türk ve dokuz Bulgar'dan oluşan karma bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon, çalışmalarını Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesine kadar devam ettirmiştir⁶.

Bir diğer antlaşma da Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Krallığı arasında 18 Ekim 1925 tarihinde imzalanan Dostluk Antlaşması'dır. Bu antlaşmanın ek protokolünün C fıkrası gereğince 5-18 Ekim 1912 tarihinden 18 Ekim 1925 tarihine kadar geçen süre zarfında Türkiye'ye göç etmiş olan Müslümanların geride bıraktıkları her türlü mallar karşılıklı olarak güvence altına alınmıştır⁷. Antlaşmanın imzalanmasıyla birlikte Türkiye'ye göç etmiş, fakat iskânları henüz yapılamamış olan Bulgaristan muhacirlerini rahatlatmıştır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden bundan sonra yardım almaya başlamışlardır.

1.1.2. Yunanistan'la Yapılan Mübadele Antlaşmaları

Türk- Bulgar Mübadelesi gibi, Türk-Yunan Mübadelesi için de görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. 14 Kasım 1913 tarihinde imzalanan Atina Antlaşması'nın dördüncü maddesi gereğince, Müslümanların üç yıl içerisinde gönüllü olmaları şartıyla Osmanlı tabiiyetini seçmelerine imkân tanınmıştır. Görüşmelere Osmanlı Devleti adına Atina Elçisi Galip Kemali (Söylemezoğlu) Bey katılmış ve görüşmeler 1 Temmuz 1914 tarihinde imzalanan antlaşma ile son bulmuştur. Buna göre Batı Trakya ve İzmir Vilâyetinde bulunan Rum köylerindeki nüfus ile Makedonya ve Epir'deki İslam köylerinde yaşayan Müslümanların karşılıklı değişimi kararı alınmıştır⁸. Antlaşmanın uygulanabilmesi için Osmanlı ve Yunan delegelerinden oluşan dört kişilik “*Mübadele-i Muhacirîn Komisyonu*” oluşturulmuştur. Ayrıca birisi İzmir ve diğeri Selanik'te olmak üzere bu komisyona bağlı iki tane de alt komisyon kurulmuştur. Ancak komisyonların çalışmalarında bir ilerleme sağlanamamış ve Yunanistan'ın Müslümanlara karşı tavır ve siyasetleri I. Dünya

⁶ Selahattin ÖNDER, “Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912-1930)”, (Ankara Üniv. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir 1990, s. 27-29.

⁷ İsmail SOYSAL, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, I, Ankara 2000, s. 265.

⁸ Tevfik BİYİKLİOĞLU, *Trakya'da Milli Mücadele*, I, Ankara 1987, s. 92-93.

Savaşı'nın çıkmasına kadar devam etmiştir. Savaşın başlamasıyla birlikte ise, görüşmeler tamamen son bulmuştur⁹.

I. Dünya Savaşı öncesi yapılan Bükreş ve Atina antlaşmaları, Neuilly ve Lozan antlaşmalarının birer ön çalışması niteliğindedir. Savaşın sona ermesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler yeni mübadele antlaşmalarının imzalanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede ilk antlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Yunan hükûmetleri arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmıştır. “*Türk ve Rum Nüfusun Mübadelesine Dair Mukavele*” adı verilen bu antlaşma öncekinin aksine mübadeleyi zorunlu tutmuş; buna göre 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren mübadeleye başlanmıştır¹⁰. Türkiye ile Yunanistan arasında süregelen siyasi ilişkiler ve nüfus mübadelesi sorunlarını çözmeye yönelik 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan Ankara Sözleşmesi ile çözüme kavuşmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler normalleşmeye başlamıştır¹¹.

1.1.3. Yugoslavya İle İmzalanan Antlaşmalar

Söz konusu dönemde Türkiye'nin tabiiyet antlaşması imzaladığı bir diğer devlet ise, sonradan Yugoslavya adını alacak olan Sırp-Hırvat ve Sloven Krallığı'dır. Bilindiği üzere bu devlet Lozan Barış Antlaşması'nı imzalamamış ve bu yüzden iki devlet arasında 29 Ekim 1914 tarihinde başlayan savaş durumu devam etmiştir. Bu durum, 28 Ekim 1925 tarihinde Ankara'da Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tefik Kâmil Bey ile Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı Temsilcisi M. Trajan Jivkoviç arasında imzalanan antlaşma ile son bulmuştur. Böylelikle tarafların uyruklarının oturma ve yerleşme koşullarına dair görüşmeler başlamıştır. Bu antlaşmanın 16 Kasım 1926 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte Yugoslavya'dan Türkiye'ye doğru göçler hız kazanmıştır¹².

⁹ Galip Kemali SÖYLEMEZOĞLU, *Başımıza Gelenler, 1918-1922*, İstanbul 1939, s. 159.

¹⁰ SOYSAL, *aynı eser*, s. 185.

¹¹ SOYSAL, *aynı eser*, s. 399.

¹² SOYSAL, *aynı eser*, s. 256.

1.1.4. Romanya'dan Gelecek Muhacirlerle İlgili Yapılan Antlaşmalar

Lozan Antlaşması'ndan sonra diğer bir Balkan devleti olan Romanya ile ilk siyasi antlaşma, Ankara'da 17 Ekim 1933 tarihinde imzalanmıştır. Bu antlaşmayla birlikte yeni bir sürece girilmiş ve Romanya'dan Türkiye'ye doğru büyük bir göç başlamıştır. Bu tarihe kadar gelen Romanya muhacirlerinin sayısı oldukça azdır. Özellikle 1935 yılından itibaren bu ülkeden Anadolu'ya göçler giderek yoğunlaşmıştır.

1.2. Türkiye Cumhuriyeti'nde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin Kuruluşu

Osmanlı Devleti'nde göç ve göçmen işlerinde XIX. yüzyılın başlarına kadar her hangi bir yoğunluk görülmemektedir. Bu sebeple hususi bir teşkilata gerek duyulmamıştır. Özellikle Osmanlı-Rus savaşlarından alınan mağlubiyetler ve toprak kayıplarının giderek artması ile göç ve göçmen işlerinde büyük yoğunluk yaşanmaya başlanmıştır. Kırım Savaşı'nın (1853) yaşandığı tarihlerde başlayan göçlerle gelen muhacirlerin iskân ve işleri Ticâret Nezâreti tarafından gerçekleştirilmiştir. 1854 yılından itibaren ise İstanbul Şehremaneti tarafından organize edilen iskân faaliyetleri, Ticâret Nezâreti ve Zaptiye Nezâreti gibi kurumların da desteğiyle gerçekleştirilmeye başlanmıştır¹³. Yoğunluğun giderek artması ve Şehremaneti'nin yetersiz kalması üzerine, 5 Ocak 1860 tarihinde “*Muhacirîn Komisyonu*” resmen kurulmuştur. İdare-i Umumiye-i Muhacirîn Komisyonu, Muhacirîn Komisyon-ı Âlisi ve Muhacirîn-i İslâmiyye Komisyonu gibi isimler ile anılan özel komisyonlar vasıtasıyla gerçekleştirilmeye başlanan iskân faaliyetlerinde zamanla bu yapılanmalar da yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine göç ve göçmenlerle alakalı tüzükler çıkarılmış ve işlerin daha organize bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir¹⁴.

Yaşanan göç olaylarında meydana gelen aksaklıklar ile problemlerin giderek artması üzerine sadece bu işlerle ilgilenecek ve problemlere hızlı bir şekilde eğilip çözüm bulabilecek bir teşkilata ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için İstanbul'da

¹³ Abdullah SAYDAM, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Ankara 1997, s. 103.

¹⁴ SAYDAM, *aynı eser*, s. 118; Nedim İPEK, *Mübadele ve Samsun*, Ankara 2000, s. 35.

göçmenler ile meşgul olacak bir “*İşkân-ı Muhacirîn Komisyonu*” kurulmuştur. Buna bağlı olarak her vilayette “*İşkân-ı Muhacirîn Müdürlükleri*” oluşturulmuş ve genel merkez İstanbul kabul edilmiştir. Bu teşkilat, 1914 yılında yapısal olarak yeniden düzenlenmiş ve faaliyetlerine “*Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyet-i Umumiyesi*” adı altında devam etmiştir¹⁵.

Dönem dönem farklı vekâletler bünyesinde çalışmalarını sürdüren Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyeti Teşkilatı, Millî Mücadele döneminde Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti’ne bağlı bir müdürlük haline getirilmiştir. Söz konusu dönemde yaşanan işgaller sebebiyle göç ve göçmen işlerinde yeniden aksaklıklar yaşanmıştır. Özellikle muhacirlere yapılması gereken iâşe yardımları yaşanan imkânsızlıklar yüzünden yeterince yapılamamıştır. Bu sebeplerle pek çok göçmen ailesi açlık ve sefalet içerisinde perişan olmuştur¹⁶. Zaten zor şartlar altında canlarını kurtarabilmek için Anadolu’ya sığınan bu insanlar, bir taraftan açlık ve sefalet, diğer bir taraftan da sevkیاتları esnasında kendilerinden usulsüz olarak para alınması ve rüşvet olaylarının giderek artmasıyla iyice zor durumda kalmışlardır. Usulsüzlükler ve rüşvet olaylarına karışan isimler tespit edilip şiddetle cezalandırıldılarsa da olayların tamamen önüne geçilememiştir¹⁷. Söz konusu dönemde muhacirlerin ihtiyaçlarının büyük bir kısmı halk tarafından toplanan yardımlarla, bazen de Kuvayımilliye güçleri tarafından sağlanan gıda yardımları ile giderilmiştir¹⁸.

Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu zor şartlar ve belirsizliklerden en fazla zararı göçmenler görmüştür. Özellikle Balkan savaşları sonrasında gelen binlerce insan, I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte büyük ölçüde kaderleriyle baş başa bırakılmıştır. Bu muhacirlerin içinde bulunduğu zor durumdan kurtarılmasını Osmanlı Devleti’nden sonra Türkiye Cumhuriyeti üzerine almıştır.

Daha Milli Mücadele’nin sona erdiği günlerde, mecliste göçmenlerle alakalı sorunlara dikkatler çekilmiş ve çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Özellikle muhacir kökenli Kütahya milletvekilleri Tunalı Hilmi, Recep (Peker) Bey ve İzmir milletvekili olan Mustafa Necati (Uğural) gibi isimlerin görüş ve önerileri ön plana

¹⁵ Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İşkânı*, İstanbul 1987, s. 119-120; Yusuf HALAÇOĞLU, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İşkân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1997, s. 9.

¹⁶ Kemal ARI, *Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, İstanbul 2007, s. 23.

¹⁷ BOA. İ. DUİT. 41.38.

¹⁸ BOA. DH. EUM. AYŞ. 34.80.

çıkıştır. Bu bağlamda Hilmi Bey'in İmar ve İskân Vekâleti teşkili hakkındaki önerisi, 132 milletvekilinin de desteğiyle, mecliste 13 Ekim 1923 tarihinde kabul edilmiştir. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin kurulmasından sonra 20 Ekim 1923 tarihinde yapılan bir oturumda İzmir milletvekili Mustafa Necati Bey, vekil olarak seçilmiş ve 6 Mart 1924 tarihinde kurulan İsmet Paşa Hükûmeti'nde Adliye Vekili oluncaya kadar bu görevde kalmıştır. Yaklaşık beş aylık görev süresince, vekâletin merkezde ve taşrada örgütlenmesinde, mübadele, imar ve iskân işlerinin organizasyonunun hazırlanması ve gerçekleştirilmesi süreçlerinde oldukça yoğun çalışmış ve etkili olmuştur. Ondan sonra bu göreve Mahmut Celal (Bayar) Bey getirilmiştir¹⁹.

1.2.1. Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Teşkilat Yapısı ve Bütçesi

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti, büyük ölçüde Lozan'da Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan "*Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesi*"ne dair antlaşma çerçevesinde gelecek olan muhacirlerin iskân ve iâşe faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak kurulmuştur. Zaten söz konusu dönemde Balkanlardan gelen muhacirlerin büyük bir kısmı Yunanistan muhacirlerinden oluşmuştur. Mübadele çerçevesinde gelecek olan muhacirlerin taşınması işleminin sona ermesiyle birlikte diğer Balkan ülkelerinden gelen muhacirler için de birtakım faaliyetlerde bulunulmaya başlanmıştır.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin merkezdeki teşkilat yapısı, 1 Kasım 1923 tarih ve 366 numaralı yasa ile belirlenmiştir. Buna göre, vekâlet iki genel müdürlüğe ayrılmaktadır. Bunlardan birisi, Mübadele ve İskân Müdüriyet-i Umumiyesi olup, başına Anadolu Ajansı İstihbarat Müdürü Vali Necdet Bey; diğer bir müdüriyet ise, İmar Müdüriyet-i Umumiyesi olup, başına eski iskân müdürlerinden Sabri Bey; Vekâlet Hukuk Müşavirliği'ne ise eski Müdafa-i Hukuk Müşaviri Sadi Bey getirilmiştir. Mübadele ve İskân Müdüriyet-i Umumiyesi'ne bağlanan şubeler şunlardır: 1. Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi, 2. Muhacirin Şubesi, 3. İâşe Şubesi, 4. İskân ve Emakin Şubesi.

İmar Müdüriyet-i Umumiyesi'ne bağlanmış olan şubeler ise şunlardır: 1. Muamelat Şubesi, 2. İnşaat ve Tamirat Şubesi, 3. Heyet-i Fenniye Şubesi. Ayrıca

¹⁹ARI, *aynı eser*, s. 28-29; ÖNDER, *aynı eser*, s. 164.

vekâlet bünyesinde Hukuk Müşavirliği, Heyet-i Teftişîye, Muhasebe Şubesi Müdüriyeti, İhsaiyat ve Memurin Şubesi Müdüriyeti, Evrak ve Muhaberat Şubesi Müdüriyeti, Hıfzıssıhha Mütihazsıslığı gibi birimler de bulunmaktadır²⁰.

Vekâlet, görevi gereği ihtiyaç durumunda her türlü memur ve hizmet alımlarını yapabilecek ve gerekli durumlarda mülki ve askerî memurları da kullanabilecekti. Ayrıca oluşturulacak her türlü heyetin vekâletçe onaylanması gerekmekteydi. Bünyesinde bulunan müdüriyetlerin görev ve sorumlulukları da vekâletçe belirlendi. Buna göre İskân Müdüriyeti'nin görevleri, göçmenlerin işlemleri, ve sorunları dahilinde askerî ve mülki erkân ile haberleşmeyi sağlamak, sevk ve nakil için vapur ve demiryolu şirketleri ile gerekli yazışmaları yürütmek, göçmenleri üretici konumuna getirebilmek için zirai ve iktisadi sahaları tespit etmek, iaşe, nakliyat, zirai ve sanayi araç gereç dağıtımı ile muhacirlere ait tüm hesap işlerini kaydetmek ve bunlara ait muhabereyi yürütmek, göçmenlerin sağlık işlerini takip ve tanzim etmektir. İmar Müdüriyeti'nin görevleri ise, tahrip ve harap olmuş belde, kasaba ve köylerin imar ve inşaat işlerini yürütmek, buradaki ahalinin zirai, sanayi ve ticari teşebbüsâtı ile gelişmelerini temin etmek, bu hususlarla ilgili hesap işlerini kaydedip yürütmektir. Genel müdürlüğe bağlı olan evrak şubesi ise, genel merkez, şubeler ve taşra arasındaki yazışmalarla ilgili yazıları kaydetmek, dosyalamak, merkez ve taşra teşkilâtı için gerekli defterleri tanzim etmekle görevliydi²¹.

Muhacirlerin iskânı için Türkiye genelinde iskân mntıkaları oluşturulmuştur. Oluşturulan mntıka dahilinde, mntıka müdürü, mntıka müdür yardımcısı, sevkıyat ve nakliyat memuru, iaşe memuru, iskân memuru, sevkıyat, nakliyat, iaşe ve iskân memur yardımcıları, imar mühendisi, ziraat memuru, tabip, üç adet seyyar sevk, iaşe ve iskân memuru, altı adet kâtip bulunmaktaydı. Bundan başka 40 vilâyet merkezinde de mübadele, iskân ve imar müdürü, iskân sevk ve iaşe memuru ve bir kâtip vardı²². Bu işlerin hızlı bir şekilde yapılması için 1923 yılı içerisinde il ve

²⁰ ARI, *aynı eser*, s. 31.

²¹ TBMM. *Zabıt Ceridesi*, Devre II, C. II., Ankara (tarihsiz), s. 621-664; İPEK, *aynı eser*, s. 36.

²² TBMM. *Zabıt Ceridesi*, Devre II, VII/ I, Ankara 1968, s. 1062; İPEK, *aynı eser*, s. 37.

ilçelerde oluşturulan İmar ve İskân komisyonlarına merkezde valiler, ilçelerde ise kaymakamlar başkanlık etmiştir²³.

Konya merkez ve ilçeleri Dokuzuncu İmar ve İskân Mıntıkası dahilinde bulunmaktadır. 04 Nisan 1924 tarihinde mıntika müdürü tarafından vekâlete gönderilen bir yazıya göre; mıntika dahilinde toplam 92 memur; misafirhanelerde çalıştırılmak üzere 20'de hademeye ihtiyaç bulunduğu görülmektedir²⁴. Bu bağlamda işe alınanlar iskân faaliyetlerinin yürütülmesi için görevlendirilmişlerdir.

Oluşturulan İmar ve İskân Mıntika Müdürleri'nin görev ve yetkileri ise şunlardı: Mıntikaları dahilindeki göçmenlerin her türlü sorununa çözüm bulmak, emrindeki memurların faaliyetlerini izlemek, Hilâl-i Ahmer dispanseri ihtiyacı karşılamıyorsa mıntika dahilinde çalıştırılmak üzere, Hekim tayin etmek, yerleştirilecek metruk meskenleri tamir etmek, yeni köylerin kurulmasını sağlamak, göçmenleri üretici duruma getirebilmek için vekâletin gönderdiği talimat doğrultusunda tohum, alet, edevat vermek ve gerekirse ziraat memuru tayin etmekte²⁵.

Mübadele, İmar ve İskân Vekaleti'nin bütçesi ise, yıllara göre değişiklikler göstermektedir. Kurulduğu yıl olan 1923 yılı bütçesi, 6.095.083 lira iken bu paranın 6.000.000 lirası muhacirlerin Türkiye'ye nakilleri, beslenme ve barınma gibi giderler için, kalan miktarın 40.388 lirası merkez teşkilatının maaş ve kırtasiye giderleri için, 17.975 lirası taşra teşkilatı giderleri için ve 36.720 lirası ise ihtiyaç durumunda harcanmak üzere özel harcama kalemi için ayrılmıştır²⁶. Ayrılan bu bütçenin sadece 5.228.000 lirası harcanabilmiştir. 1923 yılından 1929'a kadar geçen süre zarfından en fazla bütçe 1924 yılında yapılmıştır. 1924 yılı bütçesi 10.022.535 lira olup, bu bütçenin sadece 5.199.390 lirasının harcanabilmiştir. 1923 yılı ile 1924 yılı bütçelerinin fazlalığı söz konusu yıllarda gelen muhacir sayıları ile doğru orantılı olarak artmıştır. Bu iki yıl içerisinde gelen muhacir sayısı 405.306'dır. 1924 yılından itibaren gelen muhacir sayıları ile doğru orantılı olarak ayrılan bütçe miktarlarında da

²³ BCA. 272.71.33.48.6.

²⁴ BCA. 272.71.32.40.7. L. 3.

²⁵ İPEK, *aynı eser*, s. 37.

²⁶ *Düstur*, 3. Tertip, V., Ankara 1948, s. 160-164; Cahide Zengin AGHABATAY, *Mübadele'nin Mazlum Misafirleri Mübadele ve Kamuoyu 1923-1930*, Bengi Yayınları, İstanbul 2007, s. 103.

büyük düşüşler yaşanmıştır²⁷. 1925 yılında 2.906.193, 1926 yılında 892.453, 1927 yılında 2.123.675, 1928 yılında 742.521, 1929 yılında 974.196, 1930 yılında 274.858, 1931 yılında 175.537, 1932 yılında 413.480 ve 1933 yılında yine 413.480 liralık ödenekler ayrılmış ve harcanmıştır²⁸. Muhacir sayılarındaki ve ayrılan ödeneklerdeki düşüşler ile Konya merkez ve ilçelerine gelen muhacir sayıları ve geldikleri yıllar arasında büyük benzerlikler görülmüştür.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti, kurulduktan çok kısa bir süre sonra 13 Aralık 1924 tarihinde kaldırılmış ve 17 Aralık 1924 tarihinden itibaren Dahiliye Vekâleti'ne bağlı olarak İskân Müdüriyet-i Umumiyesi adı altında devam etmiştir²⁹. Bu tarihten sonra göçmen işleri mülki amirliklere devredilmiş ve çalışanları da vali ve kaymakamların emrine girmiştir. Vekâletin bu kadar kısa ömürlü olmasının en büyük sebebi hiç kuşkusuz bakanlığına getirilen vekillerin bu görevlerinde çok kısa bir süre kalmış olmalarıdır. Ayrıca kurulan vekâlette çalıştırılan memurların bir çoğunun diğer vekâletlerde ihtiyaç fazlası olan memurlardan oluşu, mıntika memurları ile vekâlet memurları arasındaki çekişmeler, iskân bölgelerinin tespiti esnasında kararlaştırılan mıntikalar arasındaki sayısal orantısızlık ve görevlendirilen memurların yetersiz kalışı gibi sebeplerde bu vekâletin başarısız olmasının altında yatan diğer sebeplerdir³⁰.

1.2.2. Mübadele, İmar ve İskân Kanunu

Mübadele, İmar ve İskân Kanunu tasarısı 23 Ekim 1923 tarihinde TBMM'ne sunuldu ve 8 Kasım 1923 tarihinde kabul edildi. Yirmi maddeden oluşan kanunun birinci maddesi, Türkiye'ye gelecek olan muhacirlerin beslenme, barınma ve yerleşme gibi ihtiyaçlarını, ikinci maddesi İmar ve İskân Vekâleti ve çalışanlarının görev ve sorumluluklarını, üçüncü maddesi iskân faaliyetlerinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi için oluşturulacak heyetlerin hangi şartlarla oluşturulabileceğine dair yetkileri, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci maddeler, mali konuları ve memur alımlarını, sekizinci ve dokuzuncu maddeler, taşınmaz malları, bunları tespit

²⁷ Komisyon, *İskan Tarihçesi*, İstanbul 1932, s. 135-136; Komisyon, *Nüfus Hareketleri İstatistiği*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara 1942, s. 179.

²⁸ BCA. 030.10.124.885.4. L. 20.

²⁹ BCA. 272. 12. 43.59.7.

³⁰ TBMM. *Zabıt Ceridesi*, Devre II, X, Ankara 1975, s. 40-45; Komisyon, *İskan Tarihçesi*, İstanbul 1932, s. 51-53.

çalışmalarını ve muhacirlere dağıtma esaslarını kapsamaktadır. Onuncu madde, 1912 yılı ve sonrasında gelen muhacirlerin durumlarına göre belirlenecek iskân mıntıklarına nakil işlerinin ve yerleştirilmelerinin vekâletin görevleri arasında olduğunu, on birinci madde, yakılıp yıkılan bölgelerin tamiri için açılacak olan İmar Bankası şubelerinin açma yetkisinin vekâlete ait olduğunu, on ikinci madde muhacirlerin içinde bulunduğu zor şartlardan dolayı ödemek zorunda oldukları vergilerden muafiyetlerini, on üçüncü madde, inşaat yapacak şirketlerin alacaklarının nasıl ödeneceğini, on dördüncü madde, tahrip edilen ticari materyallerin tamiri ve bunlara yurt dışından getirilecek olan makine, alet ve edevatların gümrük muafiyetlerini, on beşinci madde, iskân faaliyetlerinde görevli olan memurların ödeneklerini, on altıncı madde, görevlendirilen memurların özlük haklarını, on yedinci madde, düşman tarafından zarara uğrayan hak sahiplerine bir defaya mahsus olmak üzere verilecek olan yardım senetlerinin hangi şartlar çerçevesinde verileceğine dair esasları kapsamaktadır. Geri kalan üç madde ise genel işleyiş kurallarını, kanunun geçerlilik süresini ve bu işleri yürütmekle görevli olan kurumları belirtmektedir³¹.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti bu kanunla, mübadele suretiyle getirileceklerin nakil ve iskânlarının gerçekleştirilmesi, bu insanlar arasında ihtiyacı olanların tespiti ve gerekli yardımın yapılması, 1912 yılından beri yerlerinden oynamış, fakat iskânları yapılamamış olan muhacir, mülteci ve aşiretlerin iskânları, savaştan zarar gören insanların zararlarını karşılama ve iskân bölgelerinin belirlenmesi, harap olan bölgelerin bir an evvel imarının yapılması için gerekli olan hazırlıkların yapılması gibi belli başlı konuları içeren görevleri üstlenmiş oluyordu³².

Vekâlet, bu görevleri yerine getirebilmek için 1923 yılı içerisinde iâşe, misafirhane, Muhacirlerin Kabul, İâşe, Sevk ve İskânları Hakkında Talimatname gibi başlıklar altında üç adet talimatname yayımlamıştır.

³¹ *Düstur*, 3. Tertip, V., s. 165-168; *TBMM. Zabıt Ceridesi*, Devre II, III., Ankara 1975, s. 290-312.

³² AGHABATAY, *aynı eser*, s. 110-111.

1.2.3. Muhacirlere Yönelik Alınan Sağlık Tedbirleri

Türkiye Cumhuriyeti, göçmenler arasında oluşabilecek salgın hastalıkların önüne geçmek maksadıyla muhacirleri, oluşturulan kontrol noktalarının her birinde sağlık kontrolüne tabi tutmuştur. Özellikle Yunanistan'dan gelen muhacirler, göçe başlangıçlarından itibaren daimi iskânlarının yapılmasına kadar geçen süre zarfında sıkı bir kontrolden geçirilmişlerdir. Bu bağlamda söz konusu dönemde muhacirler arasında önemli bir salgın hastalık olarak cüzzam hastalığı görülmüştür. Cüzzamlı hastalar, öncelikle İstanbul'da bulunan Emraz-ı Sariye Hastahanesi'ne gönderilmişler ve burada tedavileri yapıldıktan sonra iskân mıntıklarına sevk edilmişlerdir³³. Bunun yanı sıra muhacirler arasında meydana gelebilecek salgın hastalıkların önüne geçilebilmesi için karantina ve ilaçlama evleri olarak adlandırılan Tahaffuzhaneler hazırlanmıştır³⁴.

Göç esnasında yollarda hastalananlar da muhakkak tedavi edildikten sonra tekrar yola çıkarılmışlardır. Özellikle Konya'ya sevk edilen ve seyahatleri esnasında hastalanan muhacirlerin, yol üzerinde bulunan İzmit ve Eskişehir gibi şehirlerde bulunan hastahanelerde tedavileri yapılmış ve tamamen iyileştikten sonra iskân edilecekleri yerlere gönderilmişlerdir³⁵.

Konya ve çevresine bakıldığında sağlık şartları açısından yeteri kadar ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir. Halk, sağlık problemlerini büyük ölçüde uzun yıllar kurumsal olarak sağlık hizmetlerini veren Alaeddin Darüşşifası ile çözmeye çalışmıştır. Zaman içerisinde çağdaş usullerle çalışan hastanelerin giderek çoğalmasıyla önemini yitiren bu kurum ne yazık ki bakımsızlık sonucu XVIII. yüzyılın sonlarına doğru yıkılmıştır. Uzun yıllar modern manada sağlık merkezlerinden mahrum kalan Konya, tıp alanında gerçekleştirilen yeniden yapılanma sürecinde bu ihtiyacı, askerî birliklere gönderilen modern tıp eğitimi almış cerrah, Hekim ve eczacılarla sağlamaya çalışmıştır. XX. yüzyılın başlarında açılan ve modern usullerle işleyen Gureba Hastanesi'nin açılmasıyla yeniden bir sağlık merkezine kavuşmuştur³⁶. Bu hastahane, sağlık problemleri için yakın

³³ BCA. 272.11.18.82.19. L.2.

³⁴ BCA. 272.12.41.48.23. L.9.

³⁵ BCA. 33 numaralı *tasnif edilmemiş sevk defteri*.

³⁶ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Konya Alaeddin Darüşşifası*, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008, s. 36.

şehirlere bin bir zorlukla gidip gelen insanları büyük zahmetten kurtarmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında karşı karşıya kalınan yoğun göçlerden nasibini alan Konya ve çevresinde bu hastane, muhacirlerin sağlık sorunlarının çözülmesinde son derece aktif roller almış ve faydalı olmuştur. Ayrıca Konya'da bulunan Askerî Hastane de kapasitesine göre hasta olan muhacirlerin tedavisinde kullanılmıştır³⁷.

1.2.3.1. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Görevleri

Günümüzde Kızılay olarak bilinen Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 14 Nisan 1877'de kuruldu³⁸. 1879-1880 tarihinde teşkil olunan nizamnamesi 25 maddeden oluşmaktadır. Birinci maddesine göre; Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelerde çıkabilecek savaşlar esnasında yaralı askerlere yardım, yaralıları savaş bölgesinden hastanelere nakil etmek, tedavi etmek ve askerî sağlık faaliyetlerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. İkinci maddesine göre bu cemiyet, Cenevre Sözleşmesi gereği oluşturulmuştur. Üçüncü maddesine göre ise, uluslararası yardım cemiyetleriyle irtibata geçmek ve yardım faaliyetlerini organize etmekle görevlendirilmiştir. Dördüncü maddesine göre, bu cemiyetin para ve eşya yardımlarını toplamak ve bunları ihtiyacı olanlara ulaştırmakla da görevlendirilmiştir. Cemiyet bu faaliyetleri hakkında hesap tutmak ve ilgililere bilgi vermekle sorumludur. Ayrıca bu nizamnamenin beşinci maddesine göre toplanan yardım paraları ve eşyaları yaralıları tedavi merkezleri ve sabit hastaneler açmak amacıyla harcamak ve kullanmak yetkisine de sahiptir. Cemiyet, her il merkezinde bu amaçla bir merkez oluşturmuş ve bu merkezlerin üyeleri merkez komisyonca onaylanmıştır. Onaylanan üyeler, vali ve mutasarrıflıklara bağlı olarak çalışmışlardır. Bu üyelerin herhangi bir usulsüz harcamalarının tespiti halinde bunlardan sorumlu tutulmuşlar ve cezalandırılmışlardır. Ayrıca yardım faaliyetleri düzenleme ve yardım toplama yetkisine sahip olan bu cemiyetlerin savaş esnasında her türlü tıbbi malzemeyi almak

³⁷ BCA. 272.11.18.82.19.L.2.

³⁸ Mesut ÇAPA, "Kızılay", *DİA*, XXV., Ankara 2002, s. 544-546.

ve bunları ihtiyacı olan birimlere vermek, gerekli olması durumunda her türlü nakliye araç ve gereçlerine el koyma hakkına da sahip olmuşlardır. Bu cemiyetin çalışanlarına beyaz üzerine kırmızı hilal işlenmiş bir kat elbise verilmiş ve bu şekilde tanınmaları sağlanmıştır³⁹.

Bu nizamname ile faaliyetlerine başlayan cemiyetin, zaman içerisinde oldukça fazla faydaları olmuş ve önemi giderek artmıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin göç sürecinde muhacirlere yönelik yapılan insani yardımlarda oldukça önemli katkıları olmuştur. Balkan coğrafyasının tamamında yerlerini terk etmek zorunda kalan Müslüman muhacirler, toplandıkları bazı şehir merkezlerinde açlık ve sefaletle karşı karşıya kalmışlardır. Bu mağdur insanların büyük bir kısmı, Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı yardımlar ile hayatta kalmayı başarmışlardır. Türkiye, sınırlar dışındaki bu insanlara yönelik her türlü hizmeti bu cemiyet kanalıyla göndermiş ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırmıştır. Cemiyet, iâşe yardımlarının yanı sıra nakdi yardımlarda da bulunmuştur. Özellikle adalardaki Müslümanlara para yardımının yapılmış ve bu bağlamda, Giritli muhacirlere 2.000 ve Midillili muhacirlere 1.000 lira para verilmiştir⁴⁰.

Hilâl-i Ahmer tarafından açılan hastahaneler, revirler, aşhaneler ile kurulan ilk yardım ve barınma çadırları vb. her türlü malzeme, muhacirler için son derece faydalı olmuştur⁴¹. Cemiyet göç öncesi yaptığı çalışmalar çerçevesinde öncelikle malzeme tedarik etmeye başlamıştır. Göç sürecinde de bir taraftan tedarik ettiği malzemeleri ihtiyaç sahiplerine dağıtmış, diğer taraftan da depolarındaki eksikleri gidermeye çalışmıştır. Bu çerçevede depolarında ihtiyaç durumunda muhacirine dağıtılmak üzere 15.000 battaniye, 10.000 muhtelif yelek, 10.000 ceket, 7.000 pantolon, 10.000 don, 10.000 gömlek, 15.000 çorap, 5.000 fanila, 5.000 karavana,

³⁹ BOA. Y.PRK. KOM. 2.12.

⁴⁰ BOA. HR. İM. 48.248.

⁴¹ *Hakimiyet-i Milliye*, 4 Eylül 1923.

1.000 çarık, 700 çadır, altı iki direkli çadır, 120 büyük sandık içerisinde 260 kilo ve küçük sandıklar içerisinde 4.320 kilo tuvalet sabunu, 1.000 kilo adi sabun, 60.000 kutu kibrit, 300 kilo kakao, 132 kilo süt bulundurmuş ve bunları ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır. Ayrıca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, İngilizlerden elli bin saç levha, 45.000 lata, 70.000 ince ve muhtelif ebatta paravana tahtası, 5.000 adet kısmen camlı çerçeve, 2.000 tahta kapı, 200 sandık çivi ve lüzumu kadar kazma ve kürek hazırlamış ve ambarlarına koymuştur. Bu malzemeler de ihtiyaç sahibi muhacirlere dağıtılmıştır⁴².

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, yardım faaliyetlerinin yanı sıra sıhhi faaliyetlerde de bulunmuştur. Bu çerçevede bir taraftan mıntika müdüriyetleri bünyesinde bu işleri organize etmek üzere sıhhiye müşavirleri tayin edilmiş, diğer taraftan oluşturulan sağlık merkezlerinde çalıştırılmak üzere doktor ve hasta bakıcılar da görevlendirmek suretiyle muhacirlerin tedavilerinin yapılması sağlanmıştır. Tayin edilen sıhhiye müşavirlerinin görevleri ise şunlardır; 1- Muhacirinin genel sağlık durumları ile yakından ilgilenmek ve bağlı bulunduğu mıntika dahilinde ki memurlar, doktorlar ve hastabakıcılardan ne suretle ve ne dereceye kadar istifade etmek imkanına sahip olduğunu tespit ederek durumu bağlı bulunduğu müdüriyete bildirmek. 2- Muhacirine ait sağlık işlerini düzenlemek ve işleyişi temin için gerekenleri yaptırmak, bunları kayıt altına almak ve sağlık cetvelleri tutmak. 3- İskân mahallerindeki sağlık koşullarını ve çalışanlarını teftiş etmek. 4- Mıntıkası dahilindeki muhacirlerin sevk esnasında ve iskân sürecinde yaşanabilecek sağlık sorunlarının önüne geçmek ve tedavi edilmelerini sağlamak. 5- İcabında iskân mahallerine kadar gidip muhacirlerin sağlık durumları ve koşulları ile ilgilenerek

⁴² BCA. 272.12.41.46.14. L.5.

lüzum görüldüğü takdirde alınması gereken tedbirleri almak ve uygulanmalarını sağlamak suretiyle sonuçlarını bağlı bulunduğu mıntika müdüriyetine bildirmektir⁴³.

Bunların yanı sıra oluşturulan sağlık merkezleri de sıkı bir denetime tabi tutulmuştur. Bu bağlamda tedavi olmak üzere hastahanelere gelen veya yatırılan hasta muhacirlerin yaşları ve yatış sebepleri de kayıt altına alınmıştır. Bunun yanı sıra hastanelerde tedavi esnasında ölen muhacirlerin de yatış sebebi, ölüm sebebi ve ölenlerin cinsiyetlerine dair kayıtları tutulmuş; bu kayıtların bir nüshası da posta ile merkeze gönderilmiştir⁴⁴. Tutulan bu kayıtların merkezde toplanmasında amaç, hastahanelerin yetersiz kaldığı iskân mıntikalarını tespit etmek ve buralarda gerekli tedbirleri almaktır. Böylelikle boş olan hastaneler tespit edilmiş ve buralardan daha fazla istifade edilmesi sağlanmıştır⁴⁵.

Bu süreçte mıntikalarda bulunan sağlık müşavirleri işlerin düzenli bir şekilde işlemlerini organize etmiş, doktorlar ve hastabakıcılar ise uygulama safhalarında canla başla çalışmışlardır. Doktorların bu çalışmalar esnasında karşı karşıya kaldıkları en büyük sorun ulaşım imkânlarının yetersizliği ve seyahat ücretlerinin ortaya çıkardığı maddi külfettir. Bu çerçevede çözüm olarak, sağlık çalışanlarının görevlendirildikleri bölgelere ücretsiz olarak seyahat etmeleri sağlanmıştır. Böylece tren ile seyahat eden sağlık çalışanları herhangi bir ücret ödemek zorunda kalmamışlardır⁴⁶. Ayrıca buna ek olarak ihtiyaç durumunda kullanılmak üzere Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin emrine tahsis edilmiş olan araçların da sağlık çalışanları tarafından kullanılmasına imkan verilmiştir. Bu bağlamda Konya İskân Mıntikası emrine verilmiş olan iki kamyon ve altı kamyonetten istifade edilmiştir⁴⁷.

Bu uygulamaların yanı sıra sıhhi çalışmalar çerçevesinde yeni hastaneler de açılmıştır. Bu bağlamda 5 Mart 1924 tarihinde mevcut hastanelerin yetersiz kalması

⁴³ BCA. 272.12.17.78.9.

⁴⁴ BCA. 272.12.41.47.18. L.8.

⁴⁵ BCA. 272.11.18.82.19. L.2.

⁴⁶ BCA. 272.79.72.2.11.

⁴⁷ BCA. 272.12.41.46.14; 272.12.44.65.23.

üzerine bunlara ek olarak yeni sağlık kuruluşları açılmıştır (Tablo 1). Ayrıca Edirne sınır kapısında bir tabip ve bir hastabakıcı ile vapurlarda 11 tabip ve 20 hastabakıcı görevlendirilmiştir⁴⁸. Söz konusu bu merkezler bir nevi ilk yardım ve acil müdahale görevi üstlenmiştir.

Tablo 1- Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından çeşitli yerlerde açılan sağlık merkezleri

Hastahane'nin Bulunduğu Yer	Mevcut Yatak	Bulunduğu	İhtiyat Hastahane Malzemesi	Hastahane Tabipleri	Seyyar Tabipler	Hasta Bakıcılar
İzmit	30	Hastahane	10	İki Tabip	1	1
Samsun	25	Hastahane	25	Bir Tabip	2	1
Mersin	10	Dispanser	20	Bir Tabip	2	3
Mudanya	30	Hastahane	-	Bir Tabip	2	1
Tekfurdağı	30	Hastahane	-	Bir Tabip	2	3
Uzunköprü	30	Hastahane	-	Bir Tabip	2	2
Kalokratya	15	Dispanser	-	Bir Tabip	2	2
Darıca	10	Hastahane	-	Bir Tabip	-	-
Çatalca	15	Dispanser	-	Bir Tabip	1	-
İstanbul	50	Hastahane	-	İki Tabip	-	-
Bandırma	20	Hastahane	10	İki Tabip	-	-
Erdek	20	Hastahane	15	İki Tabip	1	1
Karasi mıntıkası	20	Hastahane	-	Bir Tabip	1	1
Antalya	20	Dispanser	-	Bir Tabip	-	-
Niğde	20	Hastahane	-	Bir Tabip	-	-
Ulukışla	20	Hastahane	15	Bir Tabip	-	-
Konya Mıntıkası	20	Hastahane	10	Bir Tabip	3	1
Sivas	20	Hastahane	10	Bir Tabip	1	1

Açılan bu hastanelerin yanı sıra, askerî hastanelerin de ihtiyaç durumunda muhacirlerce kullanılmasına izin verildiği görülmektedir. Fakat bu hastanelerin yatak mevcutlarının tamamına izin verilmemiş, sadece % 5'lik bir kısmı muhacirlerin tedavisi için kullanıma açılmıştır⁴⁹.

Konya'ya iskân edilen muhacirler arasında 72 ölüm vakasına rastlanılmaktadır. Vefat edenlerin 43'ünün erkek ve 29'unun ise kadın olduğu görülmektedir. Ayrıca bu vaka'larda yetişkinlerin % 62'lik, çocukların ise % 38'lik ölüm oranına sahip oldukları görülmektedir. Türkiye genelinde gelen tüm muhacirler arasında meydana gelen ölüm vaka'larının oranının % 1 olduğu düşünülünce bazı iskân bölgelerin aksine, Konya'ya iskân edilen muhacirler arasında meydana gelen

⁴⁸ BCA. 272.12.41.46.2; 272.12.41.46.14.

⁴⁹ BCA. 272.11.18.82.19. L.2.

ölüm vaka'larının oldukça az olduğu söylenebilir⁵⁰. Buradan hareketle iskân sürecinde Konya ve ilçelerinde alınan sağlık tedbirlerinin olumlu neticeler verdiği anlaşılmaktadır.

1.3. Muhacirlere Yapılan İaşe ve Diğer Yardımlar İçin Hazırlanan Talimatnameler

Türkiye Cumhuriyeti, mübadelenin devam ettiği günlerde Yunanistan dışındaki Balkan ülkelerinden gelen muhacirlere herhangi bir yardımda bulunmamıştır. Böylelikle diğer Balkan ülkelerinden göç ederek gelmek isteyenlere engel olunacağı düşünülmüştür. Fakat bu düşünce beklenen sonucu vermemiş ve göçler yoğun bir şekilde sürmeye devam etmiştir. Bunun yanı sıra devlet, bir çığ gibi büyüyen bu muhacirlere yönelik herhangi bir hazırlık da yapmamıştır. Buna rağmen Balkan devletlerinin baskılarından bunalan bu insanların Anadolu'ya göçleri ekonomik olarak zor durumda bulunan devlete yeni bir yük getirmiştir.

Söz konusu dönemde gelen muhacirler arasında durumları iyi olanların yanı sıra durumu iyi olmayan oldukça fazla muhacirin bulunduğu görülmektedir⁵¹. Zaten sırf canlarını kurtarmak için ayağındaki çarıkla aniden yollara düşen insanların maddi olarak iyi durumda olmaları da mümkün değildir⁵².

⁵⁰ BCA. 272.12.41.44.10; İPEK, *aynı eser*, s. 155.

⁵¹ Yaşanan zorluklarla alakalı olarak Bahri DURAN'la yapılan görüşmede; “Dedelerinin geldiği kafilenin 90-100 hane olduğu fakat bunlar arasında sadece iki hanesinin zengin, diğerlerinin ise fakir olduklarını” belirtilmiştir. Bahri DURAN, 1926 Bulgaristan Muhacirlerinin Torunlarından, “Akşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

⁵² Naci BULUT ve abisi Cemal BULUT ile yapılan görüşmede o günlerde göç ederek gelen hiç kimsenin hayatta kalmadığı söylenmiştir. Duyduklarını anlatan bu iki kardeşe göre Yunanistan'dan trenle göç ederek Edirne üzerinden Türkiye'ye gelmişlerdir. Konya bölgesinden Balkanlara Osmanlı döneminde gönderilen bu ailenin ataları orada 365 yıl kalmış ve Türkiye'ye döndüklerinde özellikle Konya'ya yerleşmek istemişlerdir. Yolculukları ile alakalı olarak Cemal Bey'in duyduğu ve gözyaşları içerisinde anlattığı hatıralarından birisi de oradan göç etmek zorunda kalan kaynatasının başına gelen bir olaydır. Buna göre; kaynatası elinde sadece bir bavulla yola çıkmış ve her şeyini orada terk ederek gelmek zorunda kalmıştır. Yola çıkmazdan evvel kaynatası son bir kez ineğini görmek için ahıra girip baktığında inek sanki olacakların farkındaymış gibi ona gözlerini dikerek “fışş” diye bir ses çıkarmış ve gözlerinden yaş gelmiştir. Bunun üzerine kaynatası da ağlamaya başlamış ve orada komşusu olan Kırkor'a seslenerek “ Al bu inek senin olsun, burada kalıp telef olmasın” demiştir. Cemal- Naci BULUT, Selanik 1924 Muhacirinin Torunlarından, Konya'da Hafriyatçı, “Sille'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Sille, 17.06.2010.

1.3.1. Yunanistan'dan Gelenler İçin Hazırlanan 1923 İaşe Talimatnamesi

Muhacirlerin iskânı sürecinde yapılması planlanan iaşe yardımlarının 25 Kasım 1923 tarihinde hazırlanan bir talimatname çerçevesinde yapılması planlanmıştır. Aghatabay'ın tespitine göre; bu talimatname, altı maddeden oluşmaktadır. Maddelerden ilk üçü yapılması gerekenleri, son üç tanesi ise bu kararnamenin tatbikinde sorumlu olan devlet kuruluşlarını ve talimatnamenin başlangıç zamanı ile geçerli olduğu zamanı belirtmektedir. Söz konusu bu talimatnameye göre; muhacirlere toplanma merkezlerinde sabahları ekmek ve çay, akşamları ise sıcak yemek; toplanma merkezlerinden Türkiye sınırları içerisine girinceye kadar ise yolda ekmek ve katık verilmesi kararlaştırılmıştır. Misafirhanelerde ise sabahları çay ve ekmek, akşamları da etli yemek verilmesi planlanmıştır. Sevk edildikleri yere gidinceye ve iskânları yapılmaya kadar ekmek ve katık; iskân edildikten sonra ise iki ay süre ile ekmek veya un dağıtılması, dağıtılamaması durumunda ise bedellerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Dağıtılan gıdalarda belli miktarlarda olmuştur. Sadece ekmek dağıtımları olduğu takdirde, büyüklere 900 gram, on yaşından küçük olanlara ise, 450 gram; sıcak yemek, çay ve katık verildiğinde ise, büyüklere 500 gram, küçüklere ise, 250 gram ekmek verileceği belirtilmiştir. Katık olarak ise, 160 gram zeytin verileceği; sıcak yemek olarak ise kişi başına 100 gram et, kuru bakliyat 100 gram, sadeyağ beş gram, tuz sekiz gram, çay bir gram, şeker 10 gram ve yemek yapmak için 700 gram odun verilmesi planlanmıştır. Misafirhanelerde kalmakta olanlara ise, ayrıca aydınlanma ve yakacak olarak kişi başına 30 gram gaz ve 1.000 gram odun verileceği belirtilmiştir. Ayrıca emzikli anneler ve üç yaşına kadar olan çocuklara yoğunlaştırılmış şekerli süt verilmesi kararlaştırılmıştır. Başlangıçta İki ay süre ile verilmesi planlanmışsa da daha sonra bu süre uzatılarak muhacirlerin iskan edildikleri yerlerde ilk ürünlerini alacakları zaman kadar sürmesine karar verilmiştir. Ayrıca öksüz ve yetimler ile yaşlılara bu yardımların sürmesi veya bunların darülacezelere veya kimsesizler yurduna yerleştirilmelerine kadar devam edileceği belirtilmiştir⁵³.

İaşe Müdüriyeti'nin bir yazışmasına göre 1924 yılı Haziran ayı içerisinde Türkiye'ye 36.960 muhacirin geldiği görülmektedir. Bunların 12.233'ü yardıma

⁵³ İPEK, *aynı eser*, s. 111-112.

muhtaç bulunmuş ve iaşe yardımına başlanmıştır. 24.627 kişinin ise bir süre iaşeleri karşılanmış ve yapılan yardımlar daha sonra kesilmiştir. Halen 41.468 kişiye ise, iaşe yardımları devam ettirilmiştir. Yapılan yardımlar cetveller halinde kaydedilmiştir⁵⁴. Bu yardımların devlete maliyeti oldukça fazla olmuştur. Sadece dağıtılan ekmeğin bile devlete olan maliyeti önemli bir meblağ tutmuştur. Örneğin Konya'ya iskân edilmek üzere gelen ve yerleştirilmelerini bekleyen 2.783 muhacire iki ay süren iaşe dağıtımları çerçevesinde ekmek bedeli olarak yaklaşık 22.000 lira harcadığı tespit edilmiştir⁵⁵. Söz konusu dönemde gelen muhacirler arasında bulunan ihtiyaç sahiplerine yapılan iaşe yardımları içerisinde zeytin, un, buğday gibi gıda malzemeleri dağıtılmıştır⁵⁶. Bunların yanı sıra yakacak olarak, odun ve kömür yardımları da yapılmıştır. Dağıtılan odun ve kömürlerin miktarları hazırlanan defterlere kayıt edilmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak ihtiyaç duyanların tespit edilmiş ve sayıları telgrafla merkeze bildirilmiştir. Uygun bulunan ailelere, kişi başına bir lira yakacak bedeli kararlaştırılmış ve bu yardımlar kış aylarından itibaren Nisan ayına kadar sürmüştür. Bu işleri organize etmek için de memurlar görevlendirilmiştir. Bu memurlar, 15 günde bir olmak üzere muhacirlerin iskân edildikleri yerleri gezmişler ve tespit ettikleri sayıları Ankara'ya bildirmişlerdir. Vekâletin uygun bulması durumunda yardımlara hemen başlanılmıştır⁵⁷.

Dağıtılması planlanan malzemelerin temininde ve dağıtımında kusurları tespit edilen kişiler için de sert cezalar verilmesi planlanmıştır. Bu çerçevede dağıtım işlerinin organizasyonu için 12 maddeden oluşan bir kararname hazırlanmıştır. Bu kararnamede uyulması gereken kurallar ile ihmalleri bulunanlar hakkında uygulanacak olan cezalar belirtilmiştir. Örneğin muhacirlere dağıtılmak üzere alınan malzemeleri yüksek fiyatla satanların tespit edilmesi durumunda bu kişilerin ellerinde bulunan her türlü malzemenin zabıta ve belediye memurları tarafından ya el konulacağı, ya da para cezasına çarptırılacağı; ayrıca divanıharp veya ceza mahkemelerinde yargılanacakları ve 500 liraya kadar para cezasının yanı sıra, bir günden bir yıla kadar hapis cezası verileceği de ilan edilmiştir⁵⁸.

⁵⁴ BCA. 272.11.18.88.23. L.2; 272.12.44.71.11.

⁵⁵ BCA. 33 numaralı defter.

⁵⁶ BCA. 272.14.76.30.11.

⁵⁷ BCA. 272.12.41.44.13.

⁵⁸ *Kanunlarımız*, I., Bursa Vilayet Matbaası, Bursa 1926, s. 1148.

Hazırlanan 1923 Talimatnamesi'nin uygulanması ve iaşe dağıtımlarının belli bir plan dahilinde düzenli olarak yapılabilmesi için İskân Şubesi'nce 1 Kânunuevvel 1339/1 Aralık 1923 tarihinde bir genelge hazırlanmış ve faaliyetler bu genelge çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre her müdüriyet, kendi mıntıkası dahilinde gelen ve giden muhacirler için yedi günde bir iaşe raporu vermek zorundadır. Bu raporda, yedi gün zarfında hastaneye veya misafirhanelere geleceklerin miktarı ve bunlardan iaşe talimatnamesine göre ne kadarının, ne suretle iaşe edildiği gösterilmiştir. Mıntika müdüriyetlerinin iaşe yardımları ile Hilâl-i Ahmer tarafından yapılan yardımlar ayrı ayrı kayıt altına alınmıştır. Hastahane ve misafirhanelerde kalanlar ile sevk edilenlerin sayıları ve gönderildikleri iskan mıntıkları da bu raporlarda gösterilmiştir. Rapordaki maddeler günde bir verilecek iaşe raporlarına esas olmak üzere her ayın üçünde hazırlanmış ve böylelikle işlerin düzen içerisinde aksamadan sağlanması amaçlanmıştır⁵⁹.

Muhacirlere, sürekli iskânları yapıncaya kadar iaşe yardımlarına devam edilmiş; yerleştirilenlere artık verilmemiştir. Bu yeni dönemde artık muhacirlerin üretici konuma gelmeleri ve ekonomiye katılmalarını amaçlayan çalışmalara ağırlık verilmiştir. Çiftçi muhacirlerin ihtiyaç duyduğu çift hayvanı, tohum, beygir, kazma, kürek ve bel gibi zirai alet ve edavatın verilmiş; böylelikle arazilerin bir an evvel sürülmesi ve ekilebilmesi sağlanmıştır. Ayrıca verilen küçük el aletleri ile şehre yakın yerlerde bulunan verimli küçük arazilerden de istifade edilmesi sağlanmıştır. Bunların yanı sıra bazı yerlerde vekâletçe traktör satın alınması da kararlaştırılmıştır. Verilen traktörler, ortak olarak birkaç ailenin kullanımına tahsis edilmiştir. Bedellerinin de ileride elde edilecek kazançlarından alınmasına karar verilmiştir. Ayrıca her bir traktörle birlikte pulluk ve pulverizör de alınmıştır⁶⁰. Vekâlet, bu amaçla ilk etapta 10.000 pulluk satın almış ve bu pullukları ihtiyaç bulunan bölgelere göndermiştir. Pullukların 2.000'i Rudsok marka olup, çift kollu, tek tekerlekli ve ikişer adet yedek uç demirleri ile birlikte satın alınmış; böylelikle muhacirlerin ihtiyaç duyabileceği yedek parçalar da sağlanmıştır. Pulluklar iki haneye bir tane verilecek şekilde dağıtılmıştır. Ayrıca büyük bir kısmı Bulgaristan'dan olmak üzere

⁵⁹ BCA. 272.14.76.27.9.

⁶⁰ BCA. 272.11.17.76.8; 272.12.41.45.6. L.12; Ali CENGİZKAN, *Mübadele Konut Ve Yerleşimleri*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2004, s. 117.

yurt dışından çift hayvanları ithal edilmiş ve bunlar muhacirlere verilmiştir⁶¹. Muhacirinin bir kısmı yanlarında çift hayvanlarını getirmişler ve bir süre sonra besleyemedikleri için satmak zorunda kalmışlardır. Çift hayvanı satışlarının giderek artması üzerine devlet, 8 Mart 1924 tarihinde 10489/ 548 numaralı alınan kararla bunun önüne geçmiş; hayvanların bakımı için gerekli olan yem veya bedelleri muhacirlere verilmiştir. Muhacirleri üretici duruma getirebilmek için zorluklar içerisinde çift hayvanları dağıtılırken, çaresizlikten ellerindeki hayvanları çıkarmak durumunda kalanlara da en azından yem veya bedellerinin ödenmesi gayet doğru bir uygulama olmuştur. Böylece üretici olmaları sağlanmıştır⁶².

Muhacirlere verilecek olan tohum ve çift hayvanlarının ziraat mevsimi geçmeden sağlanması için Vilâyet İdare meclislerine yetki verilmiş ve pazarlık suretiyle satın alımlar yapılmıştır. 9 Kânunusani 341/ 9 Ocak 1925 tarih ve 2.850 numaralı alınan karar gereği vilâyetler, muhacirlerin bir an evvel üretici duruma gelebilmeleri için bu çalışmaları yapmışlardır⁶³.

Türk Hükûmeti, bu amaçla dönem dönem zirai yardımlar için ödenekler ayırmış ve 1924 yılı içerisinde bu çerçevede yardım olarak 800 bin lira harcanmıştır⁶⁴. Ayrılan bu ödenekler, 17 Ağustos 1340/ 1924 tarihinde hazırlanan “Çift Hayvanı, Âlât-ı Zirâye ve Tohumluk Talimatnamesi” gereği vilayetlere gönderilen genelgelerde belirtilen miktarlara uygun olarak muhacirlere dağıtılmıştır. Talimatnamede yazan şekliyle ihtiyaç malzemelerinin verilememesi durumunda bedelleri muhacirlere verilmiştir Buna göre, her çiftçiye çift hayvanı bedeli olarak 100 lira, tohumluk için 75 lira, zirai alet bedeli olarak 50 lira ve beş kişiden fazla olan hanelere ek olarak elli lira daha verilmiştir. Ayrıca Trakya mintikasında yetiştirilmiş olan ürünlerden tohumluğa elverişli olanları da satın alınarak muhacirlere dağıtılmıştır. Dağıtılan bu ürünlerin yetiştirildiği yerler ve miktarları ise şöyledir; Tekirdağ’nda 6.000 kilo mısır, 15.000 kilo arpa, 1.100 kilo kuş yemi; Kırklareli Vilâyeti’nde 89.240 kilo mısır, 19.1190 kilo arpa, 600 kilo darı ve 4.770

⁶¹ BCA. 272. 11.18.83.21. L2-3; Dağıtılan çift hayvanları ile alakalı olarak Bahri DURAN’la yapılan görüşmede; “Yurt dışı doğumlu olmak şartıyla tarlalarını sürmek üzere her aileye bir öküz verilmiştir. Tarlalar iki aileye verilen öküzler ile zor şartlar altında imece usulüyle sürülmüştür.” denmektedir. Bahri DURAN, aynı görüşme.

⁶² BCA. 030.10.116.807.10.

⁶³ BCA. 272.12.58.158.14. L.53.

⁶⁴ BCA. 272.12.42.52.25. L.4; 272.74.71.5.1. L.6.

kilo burçak; Edirne Vilâyeti’nde 1.935 kilo arpa, 1.655 kilo mısır yetiştirildiği tespit edilmiştir. İdare Meclisi kararıyla mısırın kilosuna üç, arpaya dört ve kuş yemine ise yedi kuruş fiyat biçilmiştir⁶⁵.

Muhacirlere dağıtılmak üzere 1924 yılı Temmuz ve Ağustos ayları içerisinde vilayetlere ayrılan nakdî yardım ödenekleri ise şöyledir (Tablo 2) ⁶⁶;

Tablo 2- İskân bölgelerine göre ayrılan ödenekler

İskân Bölgeleri	Ödenek(Lira)
1- Samsun Birinci İskân Mıntıkası	50.000
2- Trakya İkinci İskân Mıntıkası	30.000
3- Karesi Üçüncü İskan Mıntıkası	30.000
4- İzmir Dördüncü İskân Mıntıkası	40.000
5- Bursa Beşinci İskân Mıntıkası	25.000
6- İstanbul Altıncı İskân Mıntıkası	5.000
7- Kocaeli Yedinci İskân Mıntıkası	15.000
8- Antalya Sekizinci İskân Mıntıkası	20.000
9- Konya Dokuzuncu İskân Mıntıkası	30.000
10- Adana Onuncu İskân Mıntıkası	10.000
11- İnebolu Kastamonu İskân Mıntıkası	3.000
Toplam	258.000

Muhacirlere yönelik yapılan yardım miktarları net olarak tespit edilememektedir. Ancak yurt genelinde tutulan bir rapora göre 1923 ile 1924 yılı içerisinde 14.195 öküz, 5.080.742 kilo muhtelif tohumluk, 24.351 adet pulluk, 11 traktör ve 40.000’den fazla el aleti dağıtılmıştır. Çiftçi için son derece önemli olan öküzlerden ayrılan ödenek dahilinde sadece birer adet verilebilmiştir. Halbuki tek bir hayvan ile çift sürmek son derece zordur. Bu durumda birçok çiftçi birbirleriyle ortaklaşa arazilerini sürebildikleri için büyük bir zaman kaybı yaşanmıştır. Söz konusu dönemde iskânları yapılan aileler arasında yardıma muhtaç olarak kabul edilenlerin sayısı 20.000 olarak tespit edilmiştir. Bu ailelerden sadece 7.000’ine bir çift öküz verilebilmiş, geride kalan 13.000 aile ise bu imkândan mahrum kalmış durumdadır. Bu dönemde maliyece kabul edilen ödenek miktarı 889.207 lira olup;

⁶⁵ BCA. 272.12.42.52.25. L.6.

⁶⁶ BCA. 272.12.42.52.25. L.6.

bir öküzün 7-8 liraya alınabildiği düşünülürse ancak 11.150 öküz daha verilebilecektir ki bu miktar da ihtiyacı karşılayamamaktadır⁶⁷.

Muhacirlere dağıtılan malzemelerde de bazı usulsüzlükler yaşanmıştır. Örneğin, Samsun'da depo memuru olarak çalışan Ulvi Efendi, İstanbul'dan getirttiği pulluklardan devleti zarara uğratmış ve bu durumun tespit edilmesi üzerine kendisinden 54 pulluğun bedeli geri alınmıştır. Benzer bir durumda Adana mıntıkasında yaşanmıştır. Buna göre söz konusu olayın yaşandığı günlerde bu mıntıkaya gelen muhacir sayısının 19.000 olduğu; kayıtlara ise bunlara 15.811 adet kazma ve küreğin dağıtıldığı yazılmıştır. Bu durumda gelen muhacirlere bu kadar fazla aletin verilmesinin mümkün değildir. Böylelikle yapılan bu usulsüzlük tespit edilebilmiştir⁶⁸.

Yapılan yanlışlıkları önlemek ve usulsüzlüklerin önüne geçebilmek için vilâyet merkezlerinde komisyonlar oluşturulmuş ve muhacirine dağıtılacaklar ile bunların ne şekilde dağıtılacağı hususunda kayıtlar tutulmuştur. Fakat bu komisyonların sadece merkezde olması işlerin hızlı ve düzgün bir şekilde işleyişine engel teşkil etmiştir. Bunun üzerine vilâyet merkezlerinin yanı sıra iskân mahallerinde de birer komisyon oluşturulmuştur. Böylelikle hem işlerin çabuklaşmış ve hem de muhacirler merkeze gelip gitme zahmetinden kurtarılmıştır⁶⁹. Bu komisyonlar, muhacirlere dağıtılan arpa, buğday, mısır gibi tohumluk yardımların verildiği muhacirlerin isimlerini, hane nüfuslarını ve iskân yerlerini tek tek belirterek kayıt altına almıştır. Tutulan bu kayıtlar, iskân bölgelerinde görevlendirilen hasat memuru, kâtip, imam ve muhacir temsilcileri tarafından onaylanmış ve bir nüshası da vekaletle gönderilmiştir⁷⁰.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin teşekkülünden sonra 1933 yılına kadar geçen süre zarfında çiftçi muhacirlere tohumluk olarak; 2.678.802 kilo buğday, 2.464.980 kilo arpa, 2.113.999 kilo mısır, 142.295 kilo patates, 124.990 kilo fasulye, 17.369 kilo arpacık soğanı, 27.216 kilo nohut, 25.717 kilo beyaz darı, 9.021 kilo bakla, 6.575 kilo yulaf, 1.370 kilo susam ve 25 kilo da karpuz tohumu dağıtılmıştır. Alet ve edavat olarak ise; 533 orak, 258 elek, iki beygir tırağı, 20 araba, dokuz

⁶⁷ BCA. 272.12.42.52.25. L.9.

⁶⁸ BCA. 272.12.42.52.25. L.3.

⁶⁹ BCA. 272.12.19.96.8.

⁷⁰ BCA. 272.42.52.7; 272.12.42.56.11. L.2.

düğün, 30 koşum, iki tırmık, sekiz polvarizatör, 278 kilo kireç, 22.385 çatal bel, 13.770 bel, 27.501 pulluk, 22.994 çift hayvanı, 275 boyunduruk, 15 kara saban, 2.780 bağ bıçkısı, 1.818 bağ testeresi, 12 traktör, beş orak makinesi ve 20 çayır makinesi dağıtılmıştır⁷¹.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, çiftçi muhacirlere yukarıdaki yardımları yaparken, sanatkâr muhacirler de unutulmamıştır. Bu çerçevede onlara verilecek olan alet ve edevat veya bedelleri hakkında bir talimat yayınlanmış ve buna göre hareket edilmiştir. Buna göre muhacirin sahip olduğu iş dalı göz önünde tutularak dükkân veya fırın verilmesi kararlaştırılmıştır. Bunların dışında imalathane olarak kullanılabilecek bir bina veya yaptırılacak barakaların verilmesi planlanmıştır. Verilen bu emlaklerden herhangi bir kira bedeli alınmamıştır. Ayrıca bu muhacirlere, ihtiyaç duyacakları alet ve edevatları alabilmeleri ve üretici duruma gelebilmeleri için senet mukabilinde sermaye desteği de sağlanmıştır. Muhacirlere bu amaçla toplamda 15.238 lira sermaye olarak verilmiştir (Tablo 3)⁷².

Tablo 3- İş kollarına göre muhacirlere verilen sermaye miktarları

İş Kolları	Lira
1- Duvarcı, Taşçı, Sıvacı, Oduncu ve Kömürcü	25
2- Dülger ve Silici	40
3- Camcı, Aynacı, Kornişçi ve Bergar	50
4- Tenekeci, Sobacı, Bakırcı, Nalbant, Saraç, Semerci, Terzi, Döşemeci, Örücü ve Halıcı	75
5- Demirci, Kunduracı, Aşçı ve Kasap	100
6- Balıkçı ve Kayıkçı (İkisi birleşmek şartıyla beherine)	100
7- Doğramacı, Marangoz, Ağaç Tornacısı, Oymacı, Ağaç Modelcisi	125
8- Araba İmalatçısı, Arabacı (At ve araba sahibi), Dokumacı, Fırıncı, Tesviyeci, Tornacı ve Makineci	150
9- Eczacı	250

⁷¹ BCA. 030.10.124.885.4. L.4.

⁷² BCA. 030.10.124.885.4. L.4; 272.11.18.84.15. L.2; 272.12.40.43.17; Dağıtılan işyerleri ile alakalı olarak Aydın SELAY’la yapılan görüşmede; “Terzilik ve ayakkabıcılık gibi iş kollarında sanatkâr olan bazı muhacirlere ticaretin işlek olduğu yerlerde dükkan verilmiştir.” Verilen bu dükkanlardan bazıları halen sağlam bir şekilde durmaktadır. Bu dükkanın resmi ekler kısmına konmuştur. Aydın SELAY, Ereğli Eski Belediye Başkanlarından 1924 Selanik Muhacirlerinin Torunlarından, “Ereğli’ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

Yukarıda gösterilen iş kollarında henüz usta olmayıp da usta yanında çalışmış ve çıraklık devresini geçirmiş kalfalara ise bu miktarların yarısı verilmiştir. Verilen malzemelerin bedellerinin başka işler için kullanılmaması veya alınan malzemelerin daha sonra satılmasının önüne geçilebilmesi için de ilgiliden senet alınmış; bunlar hazırlanan deftere kaydedilmiştir. Bu defterlerde; muhacirlerin isimleri, verilenler, miktarları ve bedelleri kayıt altına alınmıştır. Alınan senetler ise mal sandıklarında korunmuştur. Bunların geri ödemeleri ise üç senede ve altı taksitte geri alınmış ve ilk taksitin ödemesi bir sene sonra başlayacak şekilde maliyece tahsil edilmiştir. Aksi takdirde verilenler geri alınmıştır⁷³.

Ayrıca dağıtılan her türlü mal, eğer muhacirlerce yeterince kullanılamaması veya bunlardan yeteri kadar faydalanılamaması durumunda geri alınmış ve ihtiyacı olan başka muhacirlere verilmiştir⁷⁴. Bunların dağıtımından ise, kaza merkezleri de dahil oluşturulan komisyonlar görevlendirilmiştir. Muhacirlere dağıtılan mallar, üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar Yunanistan ile Türkiye arasında Atina'da imzalanan 11 Kanunuevvel 1926/ 11 Aralık 1926 tarihli taslağa göre belirlenmiştir. Bu taslağa göre:

- 1- Şehir dahilindeki mülkler: meskenler, mağazalar, binalar ve arsalar,
- 2- Şehir haricindeki mülkler: tarlalar, çayırlar, bağlar, meyvelikler, incirlikler, fındıklıklar, zeytinlikler ve bostanlar,
- 3- Ormanlar, imalathaneler, fabrikalar, madenler ve benzeri şeylerdir⁷⁵.

Dağıtılan mallar arasında en büyük sıkıntı ev konusunda yaşanmıştır. Mübadelenin henüz başlamadığı günlerde vilâyetler bu konuda sık sık uyarılmış, gayrimüslimlerden kalan her türlü mülkün kesinlikle satılmaması ve muhafazaları istenmiştir⁷⁶. Bunun yanında gayrimüslimlerden kalan binalar ve evlerin tamir edilmesi ve tamir edilemeyecek durumda olanların ise yıkılarak enkazından elde edilecek malzemelerin tamir işlerinde kullanılması için 5 Kânunusani 1340/5 Ocak 1924 tarihinde bir talimatname hazırlanmış ve ilgili yerlere tebliğ edilmiştir. Bu talimatname 15 maddeden oluşmaktadır⁷⁷.

⁷³ BCA. 272.12.40.43.17. L. 1-2.

⁷⁴ BCA. 272.13.79.5.4.

⁷⁵ BCA. 272.11.22.114.8. L. 15-17.

⁷⁶ BCA. 272.12.55.140.15. L.2; 272.12.59.164.3.

⁷⁷ BCA. 272.80.3.8.6. L. 4-8.

Mübadeleye Tâbi Göçmenlerin İskân Edilecekleri Mıntıkalarındaki Emval-i Metrukede Yapılacak Acil Tamirat-ı Cüzîyyeye Aid Talimatname'nin maddeleri günümüz Türkçesi ile şöyledir;

Teşkilat

Madde 1- İmar ve İskân komisyonları talimatname çerçevesinde mübadeleye tâbi ahalinin emval-i metrukesinden eğik, yıkık ve dökük olan binalar ve evlerin yıkılması, gerekli olduğu durumlarda satılması veya tamir edilerek kullanılabilecek halde olanlarının muhafazası ile sorumludurlar.

Vazifeleri

Madde 2- İskân mıntıklarındaki mübadeleye tabi eşhasa ait emval-i metrukenin satılması için heyet-i vekile kararı gerekli olup, bunlara çatı aktarılması, kapı ve pencerelerinin tamir edilmesi ve iskâna elverişli hale getirilebilecek olan Rum emval-i metrukesine ait binalar ve evler derhal tamir ettirilecek ve bu tamirat için civardaki eğik, yıkık ve dökük binaların enkaz ve aksamından istifade olunabilecektir.

Madde 3- Tamiratın yapılmasından maksat bir binanın gerek duyulduğu takdirde iskân elverişli hale getirilmesidir. Yani soğuktan muhafaza için kapı ve pencere tamirleri ile cam, menteşe ve kilitlerinin vaziyeti, yağmurdan muhafazası için çatı ve harici ahşap duvar kaplamasının tamirleri, kiremit aktarmaları, hela tamirleri ve bir de iki katlı binalarda döşeme ve merdivenlerin tamirlerinden ibarettir.

Madde 4- Gerek yıkılacak ve gerekse tamir edilecek olan evler Rum emval-i metrukesinden olacak ve bunlara bilahare muhtelit mübadele komisyonunca kıymet takdir edilecektir. Bunlara kıymet takdiri sırasında harap ve dağılmış olanlarının arsa halinde ve tamir edilenlerin ise ne derece tamir gördükleri bilinemeyeceğinden fazla kıymet takdir edilecektir. Bu durumda hükümet zarar edeceği için muhtelit mübadele komisyonunca bu bina ve evlerin hakiki kıymetlerinin takdirine esas olabilecek malumatın şimdiden hazırlanması ve tespiti lazımdır. İmar ve İskân Komisyonu tarafından yıkılacak ve tamir edilecek binaların yıkılmasından ve tamirlerinden önceki vaziyetleri, ikinci olarak yıkım masrafları, üçüncü olarak hasıl olacak enkazın kıymeti, dördüncü olarak da tamir için sarf edilecek malzeme, işçilik bedeli, tamirat masrafları takdir ve tespit edilerek ayrı ayrı mazbatalar tanzim edilecektir. Bu mazbatalara yıkım ve tamir edilecek binaların mevki, hududu, kıymetleri ve eski sahipleri hakkındaki tüm bilgilerin ayrıntılı olarak açık açık eklenmesi lazımdır.

Madde 5- Yıkılması gereken binalar hakkında komisyon tarafından karar verildikten ve bilahare muhtelit mübadele komisyonunca kıymet takdirine esas olabilecek surette binanın vaziyeti tespit edildikten ve bir tutanak tanzim edildikten sonra yıkılacaktır. Yıkımdan sonra çıkacak malzemenin ne kadar olduğu, kıymeti ve yıkım masrafları dahi bu komisyonca tespit ve ayrıca bunlar için de bir tutanak tanzim edilecektir. Tamir edilemeyecek ve kullanılması mümkün olmayacak durumda olan bina ve evler komisyon kararıyla satılabilecek ve bunlardan elde edilecek olan gelir diğerlerinin tamiratında kullanılacaktır.

Madde 6- İş bu malzemenin toplanması, muhafazası ve diğer binalar için sûret-i sarfı doğrudan doğruya komisyonlara ait olup komisyonların kararlarını uygulamaya ve yapmaya Mıntika İmar ve İskân müdürleri, mıntika müdürlerinin olmadığı yerlerde ise mülki amirler görevlidir.

Madde 7- Tamirat için gerekli olan malzemelerin yıkımlardan elde edilememesi durumunda ihtiyaç duyulan inşaat malzemeleri İmar ve İskân komisyonları tarafından satın alınarak tedarik edilecektir.

Madde 8-Tamirat işçiliği için gerekli olan usta ve ameleler Mıntika İmar ve İskân komisyonları tarafından istihdam edilecektir.

Madde 9- Mıntika İmar ve İskân komisyonları, her binanın tamirine başlangıcından sonuna kadar bir keşif evrakı tanzim ettirecek ve bu keşif evrakında malzemenin yaklaşık miktarları ve işçilik bedelleri gösterilecektir. Her ev için satın alınacak malzeme bedeliyle, işçilik ücreti toplamı iki yüz elli lirayı geçmemesi durumunda iş bu keşif evrakını tasdik etmeden emaneten veya ihaleten inşaaat başlamaya komisyonlar yetkilidir. Tamiratların bitiminde ayrıntılı genel bir hesap vermek zorundadırlar. Satın alınacak malzeme bedeliyle, işçilik ücreti iki yüz elli lirayı geçerse, iş bu tamirat için keşif defterine iyi açıklanmış bir kroki eklenerek imar vekâletine gönderilecek ve izin alındıktan sonra inşaaat başlanacaktır.

İnşaat bitiminde bir hesap belgesi düzenlenmesi ve vekâlete bildirilmesi zorunludur. İş bu tamiratın bitiminde yapılacak keşifler merkezden memur edilecek fen memurları tarafından tanzim edilecektir.

Madde 10- Mıntika İmar ve İskân komisyonları, tamir edilecek binalara sarf edilecek parayı yıkılmak üzere olan evlerin yıkımından elde edilecek malzemenin satışından toplanacak olan gelirden sağlayacaktır. Gerek satılan veya yıkılan binalar ve gerekse tamir edilen binaların her biri için bir hesap kaydı tutulacaktır. Bu

kayıtlarda, her binaya ne kadar masraf yapıldığı ve her binanın enkazından elde edilen malzemelerin satışından ne kadar gelir elde edildiği gösterilecektir.

Madde 11- Mıntıkası dahilinde tamir edilmesi durumunda oturulabilecek bir yer haline getirilebilecek binaların miktarıyla, oturulamayacak halde olup yıkılması gereken binaların ve bir de esaslı bir tamirata ihtiyacı olan, fakat yıkılmayan evlerin miktarlarını ve bunların her birine harcanacak olan meblağların genel toplamalarını gösteren bir cetvel iş bu talimatın uygulanmasından sonra en fazla bir ay içerisinde düzenlenecek ve Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'ne gönderilecektir. Her mıntika komisyonu bu cetvelleri göndermeye mecburdur.

Madde 12- Her ay sonunda Mıntika İmar ve İskân komisyonları, iş bu talimatın nasıl tatbik edildiğini ve yapılan işleri ve harcanan meblağları gösteren bir rapor tanzim edecek ve vekâlete bildirecektir.

Madde 13- İskân edilen muhacirinin beyanı doğrultusunda inşaat işlerinden her hangi birisine vukuf olanlar diğer işçi ve ustalar gibi yevmiye verilmek suretiyle iş bu tamiratta çalıştırılacaktır.

Madde 14-Tamirleri yapılan, yapılacak olan veya tamire gerek duyulmayan boş binaların iskâna kadar korunmaları için gereği yapılacaktır. Bunların muhacirlerin gelişlerine kadar maliyece kiralanmaları tabi ise de her ne suretle olursa olsun kiralanmamış olanlar kiralanmayacak ve bekçiler tarafından korunmaları sağlanacaktır. Bu bekçilerin civarındaki boş binaları da muhafaza etmeleri şartıyla hanelerden birisinde karşılıksız olarak ikâmete müsaade olunacağı gibi zaruret halinde biraz ücret dahi verilebilecektir. Bekçi ücretleri enkaz hasılatından verilmeyip doğrudan doğruya mal memurları tarafından verilecektir.

Madde 15- Bu komisyonların çalışmalarından mülki amirler ve mıntika müdürleri sorumludur.

Gayrimüslimlerden kalan evlerin yanı sıra sahipsiz kalan evlerin de muhafaza edilmesi ve gelecek muhacirlere verilmesi kararlaştırılmıştır. Her şeye rağmen ev konusunda sıkıntılar giderek artmaya devam etmiştir. Vekâlet bu problemin çözümünde, ev sıkıntısı bulunan bölgelerde çitten ve kerpiçten evler yaptırmıştır. Yaptırılacak olan evlerin maliyeti için en fazla 10.000 liraya kadar izin verilmiş, fazlasına ise izin verilmemiştir. Karesi, Yalova, Bahçecik, Adapazarı, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik gibi iskân bölgelerinde bu tip evlerin inşa edildiği görülürken,

Konya ve ilçelerindeki evlerin durumlarına dair incelenen arşiv kaynaklarında şimdilik herhangi bir kayda ulaşılamamıştır⁷⁸.

Ev sıkıntısının giderilmesi için uygulanan bir başka yöntem ise, bazı iskân bölgelerinde yeni köyler inşa edilmesi ve buralara muhacirlerin yerleştirilmesidir. Köy inşaatı konusunda müteahhitlerle bir mukavele imzalanmış ve bu çerçevede köylerin kurulması gerçekleştirilmiştir. İncelenen arşiv kaynaklarında söz konusu dönemde yeni köy yaptırılan yerlerin arasında da Konya bulunmamaktadır.⁷⁹

Mal mülk dağıtımında Yunanistan gelen muhacirlerin yanlarında getirdikleri tasfiye taleplerindeki miktarlar değil, tapularında bulunan miktarlar esas alınmıştır. Herhangi bir tapu senedi gösteremeyen muhacirler ise gösterecekleri bir kefil karşılığında sahip olduklarını iddia ettikleri malları alabilmişlerdir⁸⁰.

1.3.2. Diğer Balkan Devletlerinden Gelen Muhacirler İçin Hazırlanan İaşe Talimatnameleri ve Muhacirlere Verilenler

Hazırlanan 1923 İaşe Talimatnamesi, öncelikli olarak Yunanistan'dan gelecek muhacirler için düşünülmüştür. Fakat zaman ilerledikçe diğer Balkan ülkelerinde bulunan Müslümanların durumlarının giderek daha da kötüleşmesi ve gelen muhacirlerin yardım taleplerinin artması üzerine devlet, bu duruma daha fazla kayıtsız kalamamış ve 8 Kasım 1925 tarih ve 2742 numaralı bir kararname ile yardıma muhtaç durumda olan bu insanlara yardım edilmesi yönünde karar alınmış⁸¹; Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya gibi ülkelerden gelen muhacirlere de devlet yardım yapmaya başlamıştır⁸². Yardıma ihtiyacı olan muhacirlerin tespiti yapılırken iş bulmuş, fakat geliri 800 kuruştan aşağı olan muhacirler yardıma muhtaç olarak kabul edilmişler ve bunlara da yapılmıştır⁸³. Yunanistan haricindeki diğer Balkan devletlerinden gelen muhacirlere ise geldikleri ülkelerle yapılan antlaşmalar çerçevesinde mal mülk dağıtılmıştır. Örneğin Bulgaristan'dan gelen muhacirlere 18 Teşrinievvel 1341/ 18 Ocak 1925 tarihinde imzalanan tabiiyet antlaşmasının “c” fıkrası gereğince mal mülk verilmiştir⁸⁴.

⁷⁸ BCA. 272.12.42.52.12; 272.80.3.9.15.

⁷⁹ BCA. 272.13.79.5.9.

⁸⁰ BCA. 272.13.82.25.14; 272.13.83.26.12.

⁸¹ BCA. 030.18.01.01.18.24.6.

⁸² BCA. 272.11.23.124.11.

⁸³ BCA. 272.12. 48.91.4.

⁸⁴ BCA. 272.11.23.124.11; 272.12.61.176.13.

Diğer Balkan ülkelerinden gelen ve ellerinde herhangi bir senedi olmayan muhacirlere ise emlak ve arazi verilmemiştir. Ancak durumları kötü olan bu insanlara da kayıtsız kalınmamış ve memleketinden 10 kişinin kefil olması veya iki kişinin kefaletiyle ellerinden senet alınması durumunda oradaki mallarına karşılık mal verilmiştir⁸⁵.

1.3.3. Muhacirîn Misafirhaneleri

Balkanlardan gelen muhacirler, geçici olarak oluşturulan barakalar ile misafirhaneler, okullar, kullanılmayan binalar ve fabrikalarda bir süre ikamet etmişlerdir. Özellikle misafirhanelerin bulunmadığı mntıkalarda bu yerlerden büyük ölçüde istifade edilmiştir. Zaman içerisinde misafirhanelerin çoğalmasıyla birlikte baraka, okul vb. yerlerin kullanımından vazgeçilmiştir⁸⁶.

Muhacirlerin Türkiye'ye geldikleri andan itibaren daimi iskânlarının yapılacağı güne kadar geçici olarak ikâmet etmeleri için açılan misafirhanelerde birer revir açılmış ve buralarda her türlü tıbbi malzeme bulundurulmuştur. Ayrıca buralarda üç gün boyunca muhacirlerin sıcak yemek yemeleri de sağlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, muhacirlerin misafirhanelerde belli bir düzen içinde ikâmet etmeleri içinde 27 Teşrinisani 1339/27 Kasım 1923 tarihinde talimatname hazırlamıştır. Bu talimatnamenin, günümüz Türkçesi ile maddeleri aşağıda verilmiştir.

Misafirhaneler Talimatnamesi

1-Muhacirler için ihraç iskelelerinde, konak mahallerinde ve iskân mntıkalarında gelecek muhacirlerin miktar ve ehemmiyetine göre geçici veya daimi misafirhaneler açılacaktır.

2-Yukarıda belirtilen mahallerde misafirhane olarak kullanılmak üzere boş durumda bulunan kışla ve benzeri her türlü binadan faydalanılacaktır. Ayrıca gayrimüslimlerden kalan ve misafirhaneye elverişli bulunan binalar derhal boşalttırılacak ve misafirhane olarak kullanılacaktır. İhtiyaç durumunda misafirhane için elverişli bulunan sahipli binalar da kiralama suretiyle kullanılabilecektir. Mevki ve mevsime göre çadır ve barakalar da kurmak suretiyle misafirhaneler tesis olunabilecektir.

⁸⁵ BCA. 272.12.44.68.20.

⁸⁶ BCA. 272.12.45.75.3. L.2.

3-Misafirhanelerin mümkün mertebe ayrı ayrı ailelerin barınmasına imkân verecek şekilde kısımlara sahip olmasına ve büyük koğuşların geçici olarak perdelerle ayrılmak suretiyle her aileye veyahut hiç olmazsa aralarında akrabalık bulunan birkaç aileye verilmesine dikkat edilecektir.

4-Emvâl-i metrukeden ve imkânları dahilinde askeriyeden alınacak karyolalar ile bunların yatak, yorgan, battaniye ve çarşaf gibi lazım gelen malzemeleri tedarik olunarak misafirhanelere konulacaktır. Koğuş ve odaların tamamına karyola ve yatak takımı hazırlama imkânı olmazsa, ot minder ve hasır gibi malzemeler konularak gelecek muhacirlerin kendi eşyalarını bunlar üzerine serip yatmaları sağlanacak ve hiç kimsenin tahta, toprak ve taş üzerinde kalmasına meydan bırakılmayacaktır. Bu hususta Hilâl-i Ahmer'den de büyük ölçüde istifade edilecektir.

5-Misafirhanelerden her koğuş ve odaya büyüklüklerine göre kış mevsimi için sobalar kurulacak veyahut mangal verilecektir. Her soba ve mangal için gerekli olan yakacak miktarı ayrı ayrı tayin ve tespit edilmiştir.

6-Koğuş ve odalarda gerektiği kadar lambalar yakılacaktır. Her lamba için kış ve yaz geceleri verilecek petrol miktarı ayrı ayrı tayin ve tespit edilmiştir.

7-Misafirhanelerin sağlam ve korunaklı olması gereklidir. Binaenaleyh kapı ve pencereleriyle tavan, taban ve duvarlarının muhacirini havanın tesirlerinden koruyacak şekilde sağlam olması ve camların sağlam olması gereklidir.

8-Misafirhanelerin genel sağlık durumuna uygun binalar olmasına dikkat edilecektir.

9-Misafirhanelerde su tertibâtı olmasına ve suların hiçbir taraftan pisenmeden kullanılmasına dikkat edilecektir. Su tertibatı bulunmayan misafirhanelerde ise, musluklu su fiçileri veya uygun kaplar bulundurulacak ve bunların güzelce kullanılması sağlanacaktır.

10-Misafirhanelerde bir misafirhane memuru, bir katip, bir hesap memuru, bir depo memuru ile üç ila beş hademe bulunacaktır. Her misafirhanede Hilâl-i Ahmer tarafından ihtiyaca göre doktor, aş memuru ve sağlık memuru bulundurulacaktır. Hilâl-i Ahmer'in olmadığı yerlerde buralarda bulunan sağlık memurları bu görevleri yerine getireceklerdir.

11-Bilhassa ihraç iskelelerindeki büyük misafirhanelerde Hilâl-i Ahmer tarafından onar yataklı birer revir açılacak ve buralarda ihtiyaç duyulabilecek tıbbi malzemeler bulundurulacaktır.

12-Misafirhane memurları misafirhanelerin iyi idare edilmesinden, güvenliğinden, temizlenmesinden ve temiz tutulmasından, demirbaş eşyanın kayıtlarının tutulması ve korunmasından, anbar ve depolarındaki malzemelerin ve eşyaların korunmasından, kullanılmasından ve tedarikinden ve bunlara ait tutulan hesapların mıntika müdüriyetlerine ve mahalli İskân ve İmar komisyonlarına bildirilmesinden sorumludur.

13-Gelecek muhacirler, misafirhaneye mıntika müdüriyetine bağlı ilgili memur veya komisyonun vereceği vesika ile kabul edilir. Vesikasız hiçbir muhacir, misafirhaneye alınmaz. Misafirhaneye kabul edilenler vesikalarına göre misafirhane defterine geliş tarihi, memleketi, aile reisi ve aile üyeleri, ne şekilde çıktıkları ve gidecekleri yerler, defterlerde bulunan özel bölümüne kayıt edilecektir. Muhacirinin misafirhanede bulundukları süre içerisinde meydana gelebilecek doğum, ölüm gibi gelişmeler yine bu defterde bulunan ilgili bölüme kayıt edilecektir.

14-Misafirhane kâtibi, misafirhane defteri, anbar ve depoya ait alınan ve verilen, demirbaş eşya defteri, sarfiyat defteri gibi lüzumlu defterleri tutmak zorundadır. Mıntika müdürleri her zaman misafirhaneleri teftiş ile iş bu defterlerin düzgün tutulup tutulmadığını ve misafirhane kurallarının düzgün şekilde uygulanıp uygulanmadığını kontrol edecek ve buna göre ilgili memurlar hakkında gerekli olan muameleyi derhal yapacaktır.

15-Hademeler, her gün misafirhaneyi süpürecek, helaları bol su ile temizleyecek ve buralara koku önleyici temizlik maddesi ve kireç dökmek suretiyle muhacirinin genel sağlık koşullarını bozacak bir şeye meydan bırakmayacaktır. Sağlık memurları, her gün misafirhaneleri kontrol ederek temizlenip temizlenmediğini ve bu işlerin yolunda olup olmadığını görecekle ve buna göre gereğini yapacaklardır.

16-Misafirhanelerde, muhacirinin miktarına göre hükümetçe gerekli olması durumunda güvenliğin sağlanması için Jandarma veya polis bulundurulacaktır.

17-Muhacirler, misafirhanelerde iskân mıntikalarına sevk ve iskânlarına kadar en az üç gün kalacaklar. Bu müddet zarfında iaşe talimatına uygun olarak ihtiyaçları karşılanacaktır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve halkın ileri gelenleri tarafından muhacirlere sıcak yemek, çay gibi şeyler verileceği gibi böyle bir yardım temin olunamadığı takdirde bunlar hükümetçe sağlanacaktır⁸⁷.

⁸⁷ BCA. 272.12.40.42.3.

Misafirhanelerin yapımı ve kullanımı esnasında ayrılan ödeneklerin yanı sıra, yardımsever vatandaşların katkılarının önemi büyüktür. Misafirhaneler, özellikle mübadele kapsamında gelecek olan muhacirlerin barınma sorununu çözmeye yönelik bir girişimdir. Bu sebeple misafirhane binalarının İzmir, İstanbul, Mersin, Samsun ve Edirne gibi belli başlı giriş noktalarında 1924 yılında inşa edildikleri görülmektedir (Tablo 4)⁸⁸.

Tablo 4-1924 yılında mevcut misafirhane sayıları ve kapasiteleri

Mintıkası	Bulunduğu Mahal	Kapasitesi (Kişi)
İkinci İskân Mintıkası Trakya	1-Tekfurdağı	1.200
	2-Edirne	3.000
	3-Karaağaç	1.200
	4-Kırkkilise	800
	5-Kale	2.000
	6-Gelibolu	2.000
	7-Uzunköprü	1.700
Üçüncü İskân Mintıkası Karasi	1-Bandırma	2.000
	2-Erdek	1.250
	3-Marmara	700
	4-Edremit	1.000
	5-Ayvalık	1.500
	6-Alibeg Nahiyesi	1.200
Dördüncü İskân Mintıkası İzmir	1-İzmir	3.000
	2-Çeşme	300
	3-Gelendos	1.000
	4-Oba	1.000
	5-Kuşadası	150
	6-Dikili	250
	7-Güllük	300
	8-Milas	700
	9-Bodrum	500
	10-Denizli	300
Beşinci İskân Mintıkası Bursa	1-Mudanya	3.000
	2-Bursa	2.500
Altıncı İskân Mintıkası İstanbul	1-Ahırkapı	2.500
	2-İplikhan	900
	3-Kalikiritya	650-800
	4-Çatalca	400
	5-Tuzla	2.000
	6-Tuzla	400
	7-Anadolu Kavağı	500
Yedinci İskân Mintıkası Kocaeli	1-İzmit 7 Adet	2.000
	2-Adapazarı	400
	3-Eskişehir	1.000
Sekizinci İskân Mintıkası Antalya	1-Antalya	1.000
	2-Isparta	250
Dokuzuncu İskân Mintıkası Konya	1-Konya	500
	2-Niğde	500

⁸⁸ BCA. 272.12.41.46.21. L.10.

	3-Ulukışla	800
	4-Arablı Karyesi ⁸⁹	150
Onuncu İskân Mıntıkası Adana	1-Taşucu İskelesi	600
	2-Mersin’de 2 Adet	2.500
	3-Mersin’de 2 Adet	3.000

Zaman içerisinde bir taraftan mevcut misafirhanelerin kapasiteleri yatak eklenerek arttırılırken, diğer taraftan yenilerinin açılmasına hız verilmiştir. Özellikle 1924 yılında yaşanan yoğun göç üzerine vekâlet, İzmir ve Tuzla’daki misafirhanelere ek olarak yenilerini hizmete sokmuş ve böylelikle 10.850 yatak kapasitesine ulaşmıştır. Bunların yapıldığı iller ve kapasiteleri ise şöyledir; İstanbul’da Ahırkapı’da 2.000, İplikhane’de 1.000, Çatalca civarında Kallikratya’da 300, Gelibolu’da 500, Muğla Güllük’te 300, Bodrum’da 200, Marmaris’te 250, Fethiye’de 500, Çanakkale’de 300, Erdek’te yedi binanın bir araya getirilmesi ile 1.000-1.500, Samsun’da 3.000, Edirne Karağaç’ta 1.000 kişilik misafirhaneler hazırlanmıştır. Ayrıca Mersin’de bir fabrika binası 50 amele ve 10 ustanın üç gün çalışması sonucunda misafirhane haline getirilmiştir⁹⁰.

Misafirhaneler, mübadele kapsamında gelecek olan Yunanistan muhacirlerinin nakillerinin tamamlanmasıyla birlikte önemlerini yitirmişler ve ihtiyaç kalmadığı için zaman içerisinde kapatılmışlardır.

1.4. Muhacirler İçin Toplanan Para Yardımları ve Tanınan Muafiyetler

1.4.1. Muhacirler İçin Toplanan Para Yardımları

Muhacirler için yardım toplama çalışmaları Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal’in 1923 yılı içerisinde yayınladığı yardım beyannamesiyle başlamıştır. Tüm İslâm âlemine yönelik olan bu beyannamede, öncelikle Türk milletinin milli mücadelesine verilen desteklerden dolayı duyulan şükran dile getirilmekte ve yeni dönemde bu seferde Balkanlarda yaşayan Müslümanların çektikleri sıkıntılara destek verilmesi ve dertlerine çare olunması için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin faaliyetlerine yardım edilmesi istenmektedir⁹¹. Bu yardım çağrısı hem yurt içinde ve hem de yurt dışında bulunan Müslümanlar arasında karşılık bulmuştur.

⁸⁹ Niğde’den Kayseri’ye giden kabilelerin konaklaması için yapılmıştır.

⁹⁰ *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Kânunusani 1924.

⁹¹ BCA. 030.10.1.1.14.

Göç sürecinde yaşanan sıkıntılara ve muhacirlerin içerisine düştükleri sefaletlere kayıtsız kalamayan herkes imkânları ölçüsünde yardım etmeye çalışmışlardır. Bu çabalara farklı din ve kültürlerdeki insanlar bile destek vermiştir. Bu bağlamda Papa'nın İstanbul Vekili olan Philipe, 9 Kânunuevvel 1339/9 Aralık 1923 tarihinde Papa adına Müslüman muhacirler ve mültecilerin ihtiyaçları için harcanmak üzere 5.000 liralık çeki Mustafa Kemal Paşa'ya göndermiş ve bu para Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti hesabına yatırılmıştır⁹².

Yurt dışından gelen yardımlar da olmuştur. Özellikle Mısır'da dönem dönem para yardımı toplanmış ve bu paralar Türkiye'ye ulaştırılmıştır. Söz konusu dönemde ilk olarak Kahire'de bulunan ve burada aşçılık yaparak geçimlerini sağlayan Bolulu ve Mengenli ustaların yaptığı yardım gelmektedir. Bu esnaf grubu, kendi aralarında topladıkları 8.775 liralık yardımı, Hasan Tahir Efendi adıyla 15 Eylül 1339/15 Eylül 1923 tarihinde, Mustafa Kemal Paşa adına Osmanlı Bankası Ankara Şubesi'ne göndermişlerdir⁹³. Kahire'nin yanı sıra Portsait'ten de para gönderildiği görülmektedir. Veznedar Hacı Hasan Fakose, Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı yardım çağrısı üzerine harekete geçmiş ve 28 Nisan 1340/28 Nisan 1924 tarihinde çektiği telgrafta Karadi Liyon Bankası kanalıyla 116 İngiliz lirası gönderdiğini bildirmiştir. Bu yardım parasının tamamı Niğde'de bulunan ve henüz daimi iskânları yapılmamış olan muhacirler yararına harcanmak üzere Konya İskân Mıntıkası Müdüriyeti hesabına yatırılmıştır. Yatırılan para sayesinde zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışan muhacirler sıcak yemek yeme imkânı bulmuştur⁹⁴.

Söz konusu dönemde gelen muhacirler arasında hâli vakti yerinde olanlar da kampanyalara katılmışlar ve ellerinden geldiği kadar yardım etmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda Ereğli'ye iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinden Kosovalı Mehmet Ağa, muhacirler yararına para toplayan Türk Ocağı'na 50 lira yardımda bulunmuştur. Henüz yeni gelen ve ayaklarının üzerinde durmak için çabalayan bu insanlar bile sorumluluk hissetmiş ve yardım elini uzatmıştır⁹⁵.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, söz konusu dönemde yardım toplama çalışmalarında etkin rol oynamış ve Beykoz Parkı'nda düzenlenen yardım programı gibi yurt

⁹² BCA. 030.10.198.355.8.

⁹³ BCA. 030.10.198.355.9. L.3.

⁹⁴ BCA. 030.10.198.355.12. L.6.

⁹⁵ *Babalık*, 25 Teşrinisani 1927.

genelinde düzenlenen yardım günleri, balolar ve at yarışlarından elde edilen gelirler, muhacirler için kullanılmıştır. Konya’da da bu amaçla yardım baloları düzenlenmiştir⁹⁶.

1.4.2. Muhacirler İçin Tanınan Vergi Muafiyetleri

Devlet, ihtiyaç olan muhacirlere imkânlar ölçüsünde yardımda bulunmaya çalışmıştır. Ayrıca bu insanların bir an evvel üretici duruma gelebilmeleri için vergi muafiyetleri de tanınmıştır. Bu çerçevede göç ederek gelen muhacirlerin yanlarında getirdikleri her türlü eşya ve Türkiye’de kazanmaya başladıkları gelirleri iki yıl süre ile vergiden muaf tutulmuştur. Muhacirlere tanınan vergi muafiyetleri ve dağıtılan hane, bağ, bahçe ve tarlalar ile bir an evvel üretici duruma getirilmeleri hedeflenmiştir⁹⁷. Bu durum beraberinde yeni bir sorunu ortaya çıkarmış ve kaçakçılık giderek artmıştır. Devlet, bu olayların engellenmesi için muhacirlerin nakillerinden önce tutulan kayıtlarda mesleklerinin doğru bir şekilde tespit edilip kayıtlara geçirilmesi hususunda özellikle dikkatli olunması istenmiştir. Böylelikle muhacirlerin yanlarında getirdikleri ticari amaçlı malzemelerin Türkiye sınırları içerisine sokulmasına engel olunmuştur. Kaçakçılık olayları daha çok Yunanistan’dan sevk edilen dönmeler arasında görülmüştür. Göç öncesi Türkiye’ye getirmek üzere manifatura eşyası toplamışlar, bunları Türkiye’ye geldikten sonra satmaya kalkmışlardır⁹⁸.

Türkiye Cumhuriyeti, o zaman içinde bulunduğu zor şartlara rağmen muhacirlere yardım etmekten ve onların yanında olmaktan vazgeçmemiştir. Devlet, bu insanları yerleştirdikten sonrada kontrol altında tutmaya devam etmiş ve 1925 yılı içerisinde ödemeler konusunda maddi sıkıntı içerisine düşenlerin borçlarını bir yıl süre ile ertelemiştir⁹⁹. Bu uygulamalar, muhacirler arasında memnuniyetle karşılanmış ve onları biraz daha rahatlatmıştır.

⁹⁶ BCA. 272.71.33.42.13; *Babalık*, 14 Kânunuevvel 1926; 28 Mart 1927.

⁹⁷ BCA. 272.11.17.74.10. L.2; 272.11.19.93.20. L.2.

⁹⁸ BCA. 272.11.18.82.6. L.3; 272.12.46.80.22.

⁹⁹ BCA. 272.12.46.82.12.

1.5. Muhacirlerin Kabul, İaşe, Sevk ve İskânlarına Dair Çalışmalar

Muhacirlerin kabul, iaşe, sevk ve iskânları hakkındaki 9 Aralık 1923 tarihli talimatnamede, hangi memleketten geldikleri, hangi yollarla ulaştıkları, sağlık kontrolleri, kimlik kontrolleri, sanat, meslek ve iklim koşullarına göre hangi şehir, kasaba veya köye sevk ve iskân edileceklerine ve verilmesi gereken malzeme kayıtlarına dair esaslar bulunmaktadır¹⁰⁰

Muhacir iskânlarında yaşanan aksaklıkların ve iskân memurlarının mevzuatlara uygun hareket etmemesi üzerine yaşanan sıkıntıların önüne geçebilmek için dönem dönem tamimler yayınlanmıştır. Söz konusu tamimlerle, çalışmalar dikkatle ve kurallara uygun olarak gerçekleştirilmiş; ayrıca ihmalleri bulunan memurlar uyarılmış ve tekrarı durumunda mahkemeye verilmişlerdir¹⁰¹.

İskân hazırlıkları yapılırken mübadele kapsamında gelecek olan muhacirlere Rumlardan kalanların verilmesi, kapsam dışında gelecek olan muhacirlere ise Ermenilerden kalanların verilmesi kararlaştırılmıştır¹⁰². Yapılan çalışmalarda Rum “*Emvâl-i Metrûkesi*” mübadele suretiyle Yunanistan’dan getirilecek Müslümanlara mahsus olmasından dolayı öncelikle mübadele ile gelecek olan muhacirler kabul edilmiştir. 1923 yılı içerisinde alınan bu karar gereği, Bulgaristan ve diğer Balkan ülkelerinden bir süre muhacir kabul edilmemiştir. Buna rağmen yaşanan sıkıntılardan kurtulabilmek için sınırlarımıza gelen muhacirler ise geçici olarak Trakya ve İstanbul’da iskân edilmişlerdir¹⁰³. Ayrıca bu muhacirlerin barınmaları için geçici olarak barakalar ve misafirhaneler oluşturulmuş; bir kısmı ise merkeze yakın kazalarda geçici olarak iskân edilmişlerdir¹⁰⁴.

Mübadele kapsamı dışında gelen muhacirlere herhangi bir şey verilemeyeceği sık sık dile getirilmiştir. Balkan ülkelerinden gelen muhacir ve mülteciler, yardım talep etmedikleri takdirde istedikleri yerlere yerleştirilmişlerdir. Türk olmayan muhacir ve mülteciler ise daha çok İç ve Doğu Anadolu bölgelerinde

¹⁰⁰ BCA. 272.11.17.74.21; 272.12.63.190.2.

¹⁰¹ BCA. 272.11.21.108.26; 272.12.63.190.2.

¹⁰² BCA. 272.12.41.48.23. L.7.

¹⁰³ BCA. 272.12.40.41.7.

¹⁰⁴ BCA. 272.12.45.75.3.

yerleştirilmişlerdir. Özellikle Arnavut ırkına mensup olanların Konya, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Tokat, Şebinkarahisar, Sivas, Elazığ, Kars ve Bitlis gibi şehirlerde yerleştirdikleri görülmüştür¹⁰⁵. 1925 yılından itibaren Yunanistan'dan gelen muhacirlerin son bulmasıyla, Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan'dan gelen muhacirler de kabul edilmeye başlanmış ve daimi iskânları yapılmıştır¹⁰⁶.

Bu ülkelerden gelen muhacirlerin vatandaşlığa nasıl alınacakları ve bunların ne şekilde iskân edilecekleri, belirlenen talimatname çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Talimatname beş ana maddeden oluşmaktadır. Buna göre:

1- Vatandaşlığa kabul edilen muhacirlerin iskânları en geç iki yıl içinde yapılacaktır,

2- Muhacir ve mülteciler, ilk iskeleye kadar kendi imkânları ile geleceklerdir. Buradan yerleşecekleri yere kadar olan nakil masrafları ve iskân mıntıklarında ihtiyaç duyabilecekleri her türlü alet, edavat ve tohumluk gibi malzemeler, hükûmet tarafından karşılanacaktır. İhtiyacı olanlar ise, beyan etmeleri durumunda tüm masraflarını hükûmete yaptırabileceklerdir,

3- İhtiyacı olmayan muhacirlerin ise, ihtiyaç duyabileceği yakacak, yiyecek ve içecekleri hükûmet tarafından kendilerine temin ve tanzim edilecektir,

4- Ayrıca kendi kendine gelen göçmenler serbest iskân hakkını talep etmeleri durumunda hükûmetçe kendilerine hiçbir masraf yapılmayacaktır. Eğer gittikleri yerlerde imkân olursa kendilerine toprak, ev, bağ veya meyvelik yeri verilecektir,

5- Her türlü tedavileri hükûmet tarafından sağlanacaktır¹⁰⁷.

Türkiye Cumhuriyeti, bir taraftan söz konusu dönemde gelen muhacirleri, diğer taraftan da cumhuriyet öncesi gelmiş, fakat iskânları yapılamamış muhacirleri yerleştirmiş ve bunlara mübadil sıfatıyla yardımlarda bulunmuştur¹⁰⁸. Yunanistan haricindeki Balkan devletlerinden gelen muhacirler ise, mülteci sıfatıyla kabul edilmişlerdir. Balkan savaşlarından sonra gelmiş fakat iskânları yapılamamış olan muhacir ve mültecilerin, 21 Mayıs 1926 tarih ve 885 numaralı kanun gereği altı ay

¹⁰⁵ BCA. 272.12.58.154.18.

¹⁰⁶ BCA. 272.12.43.64.21; 272.12.44.68.10.

¹⁰⁷ BCA. 272.12.63.190.2. L. 6.

¹⁰⁸ BCA. 272.12.43.62.17; 272.12.46.81.18.

içinde iskânları yapılmıştır. Bir sene içerisinde müracaat etme hakkı bulunan muhacir ve mülteciler, 30 Nisan 1926 tarihinden sonra müracaat ve iskân haklarını kaybetmişlerdir. Bu muhacirlere verilen emlaklar ise, borçlanma kanununa göre dağıtılmıştır¹⁰⁹.

2. İSKÂN BÖLGELERİ

2.1.İskân Bölgelerinin Tespiti ve Göç Yolları

Türkiye Cumhuriyeti halkı, uzun yıllar süren savaşlardan yıpranmış bir şekilde çıkmış, yaralarını daha saramadan yeni bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu çerçevede tüm imkânsızlıklara rağmen Balkanlar'da yaşanan insanlık dramına son verebilmek için oradaki Müslümanlara yardım etmek ve kucak açmak durumunda kalınmıştır. Bu sorunun çözümü için yapılan hazırlıklar çerçevesinde iskân bölgelerini tespit ve bu işleri organize etmek üzere 17 Haziran 1339/ 17 Haziran 1923 tarihinde bir komisyon oluşturulmuş; başına da İstatistik Genel Müdürü Cemal Hüsnü Bey, getirilmiştir. Komisyon, biri reis ve dördü aza olmak üzere toplam beş üyeden oluşmakta olup, komisyon üyeleri ise şunlardır:

Reis : İstatistik Müdür-ü Umumi Cemal Hüsnü Bey (İktisad Vekâleti)

Aza: Ordu Dairesinin Erkân-ı Harb Binbaşısı Feyzi Bey (Müdafa'a-i Milliye Vekâleti)

Aza: İdare-i Mahalliye Vilayât Müdürü Âsaf Bey (Dahiliye Vekâleti)

Aza: Muavenet-i İskâniyye Şubesi İskân Kalemi Müdürü Hayri Bey (Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiyye Vekâleti)

Aza: Varidât-ı Umumiye Müdür Muavini İbrahim Bey (Maliye Vekâleti)¹¹⁰.

Bir taraftan sınırlarına yığılan muhacirlerin nakil işleri ile uğraşılırken, diğer taraftan da bu insanların temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Burada öncelikli

¹⁰⁹ BCA. 272.12.58.158.14. L.8; 20; 51.

¹¹⁰ BCA. 030.10.123.872.14. L. 4.

hedef gelen muhacirlerin hayatta kalmalarını sağlamak olmuştur. Sonrasında ise bu insanların bir an evvel ayakları üzerinde durabilmelerini sağlama çalışmalarına geçilmiştir. Daha sonra ise bu insanlara uygun olan bölgeler tespit edilmiş ve oralara sevkleri sağlanmıştır. Bu bölgelerin tespitinde öncelikli olarak eskiden gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler göz önünde bulundurulmuştur.

2.1.1. İskân Bölgelerinin Tespiti

Yunanistan ile Türkiye arasında gerçekleşen göçler öncesi yapılan çalışmalarla, hangi bölgeden ne kadar muhacirin geleceği ve hangi bölgelere sevk edilecekleri belirlenmiştir¹¹¹. Türkiye Cumhuriyeti, ilk etapta muhacirlerin iskânı için sekiz bölge tespit etmiştir. 17 Temmuz 1923 tarihli kararnameye göre bu bölgeler;

Birinci Mıntıka Samsun ve Havalisi: Canik, Sinop, Giresun, Ordu, Trabzon, Lazistan, Kastamonu, Bolu, Zonguldak,

İkinci Mıntıka Adana ve Havalisi: Adana, Mersin, Konya, Niğde, Kayseri,

Üçüncü Mıntıka Malatya ve Havalisi: Malatya, Gaziantep, Urfa, Kozan, Maraş, Mamuratülaziz, Ergani,

Dördüncü Mıntıka Amasya, Tokat, Sivas ve Havalisi: Amasya, Tokat, Karahisar, Gümüşhane, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Yozgat, Sivas,

Beşinci Mıntıka İzmir, Manisa, Menteşe, Denizli ve Havalisi: İzmir, Manisa, Balıkesir, Menteşe, Aydın, Denizli, Kütahya, Afyonkarahisar,

Altıncı Mıntıka Çatalca, Tekirdağ, Kırklareli, Karaman, Niğde ve Havalisi,

Yedinci Mıntıka Antalya ve Havalisi: Antalya, Burdur, İçel, Isparta,

Sekizinci Mıntıka Ayvalık, Erdek, Mersin ve Havalisi: Karesi, Aydın, Çanakkale, Mersin gibi iskâna elverişli şehirlerdir¹¹².

Bu mıntıkalar, Yunanistan'dan gelecek olan muhacir sayılarına göre belirlenmiştir. Fakat gelmesi planlanan muhacir sayısının çok çok üstünde bir muhacir izdihamı yaşanmıştır (Tablo 5).

¹¹¹ BCA. 272.11.17.72.1; 272.11.17.80.2.

¹¹² BCA. 272.11.20.102.17.

Tablo 5- İskân mntıkalarına göre yerleştirilmesi düşünülen muhacir sayıları

Memleketleri	Zeytinci-Bağcı	Çiftçi	Tütüncü	Yekün	Mıntıkalar
1-Bir kısım Drama ve ekserisi Kavala ahalisi	-	-	30.000	30.000	Samsun
2-Liva-i Siroz ahalisi	20.000	15.000	5.000	40.000	Adana
3-Kozana, Grebene, Naslıç, Girit havalisi	2.500	15.000	5.000	22.500	Malatya
4-Kayalar, Karafarye, Vodina, Kılıkış, Alasonya, Lankaza, Demirhisar, Karacaabad, Yenice, Vardar	3.500	25.000	15.000	43.500	Amasya, Tokat, Sivas havalisi.
5- Drama, Kavala, Selanik havalisi	4.000	20.000	40.000	64.000	Manisa, İzmir, Menteşe, Denizli
6-Kesendire, Poliroz, Sarışaban, Avrethisar, Nevrekop havalisi	20.000	55.000	15.000	90.000	Çatalca, Tekirdağ, Karaman, Niğde
7-Preveze ve Yanya havalisi	15.000	40.000	-	55.000	Antalya ve Silifke
8-Midilli, Girid ve Adalar havalisi	-	30.000	20.000	50.000	Ayvalık, Edremit, Mersin
Toplam	65.000	200.000	130.000	395.000	Toplam

Yukarıdaki tabloya göre gelecek olan mübadillerin büyük çoğunluğu çiftçilikle; diğerleri ise tütüncülükle ve bağcılıkla uğraşan muhacirlerden oluşuyordu. Bunların tamamı mesleki özelliklerine göre yerleştirilmişlerdir. Söz konusu cetvele göre; gelenlerin toplam sayısı 395.000, gelecek olanların sayısı ise 450.000 kişi olarak hesaplanmıştır¹¹³. İskân çalışmalarında ilk hedef, bu insanların bir an evvel başlarını sokabilecekleri bir eve sahip olmalarını sağlamak olmuştur. Bu amaçla mevcut evlerin satılmaması ve tamirlerinin yapılması için 1923 yılı içerisinde bir kararname hazırlanmış; bu çerçevede, valilerin başkanlığında, mühendis ve memurlardan oluşan üç ya da dört kişilik komisyonlar teşkil edilmiştir¹¹⁴. Bu komisyonlar, ihtiyaç duyulan yapı ustalarını, demirci ve doğramacı ustalarını temin etmiş ve bu çerçevede söz konusu dönemde gelen muhacirler arasındaki inşaat işlerinden anlayan kişilerden de istifade edilmiştir. Muhacirler arasında meslek sahibi olanlar, Türkiye genelinde süren iskân faaliyetleri çerçevesinde ihtiyaç duyulan bölgelere sevk edilmişlerdir¹¹⁵.

¹¹³ BCA. 272.12.40.41.4. L.7.

¹¹⁴ BCA. 272.11.16.68.11; 272.12.42.52.20.

¹¹⁵ BCA. 272.11.16.70.5; 272.11.16.70.12.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'nin ilk işi, iskân mıntıklarının tespiti olmuştur. Zaman içerisinde gelmesi muhtemel olan muhacir sayılarına göre iskân mıntıklarında da artış olmuştur. Vekâlet, bu konuda yeniden bir çalışma yapmış ve 4 Haziran 1925 tarihinde sekiz olan mıntıka sayısını 10'a çıkarmıştır. Belirlenen iskân mıntıkları şunlardır;

- 1-Samsun Mıntıkası: Samsun, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu, Karahisar-ı Şarki, Tokat, Amasya, Çorum,
- 2-Trakya Mıntıkası: Tekirdağ, Beyköy, Kırklareli, Edirne,
- 3- Karesi Mıntıkası: Balıkesir,
- 4- İzmir Mıntıkası: İzmir, Saruhan, Afyonkarahisar, Denizli, Aydın, Menteşe,
- 5- Bursa Mıntıkası: Hüdavendigâr, Çanakkale,
- 6- İstanbul Mıntıkası: İstanbul, Zonguldak, Çatalca, Üsküdar, Beyoğlu,
- 7- İzmit Mıntıkası: Kocaeli, Bolu, Ertuğrul, Eskişehir, Kütahya,
- 8- Antalya Mıntıkası: Teke, Burdur, Hamidabad,
- 9- Konya Mıntıkası: Konya, Kayseri, Aksaray, Niğde,
- 10- Adana Mıntıkası: Adana, İçel, Mersin, Kozan, Cebel-i Bereket, Maraş, Gaziantep.

Ayrıca bunlara ek olarak Kastamonu Mıntıkası yani Kastamonu, Kırşehir, Bozok, Ankara, Sinop; Erzurum Mıntıkası yani Erzurum, Erzincan, Hakkari, Van, Bayezid, Kars, Ardahan, Artvin; Sivas Mıntıkası yani Sivas, Malatya, Elaziz, Dersim; Diyarbakır Mıntıkası yani Diyarbakır, Bitlis, Muş, Genç, Siirt, Mardin, Ergani, Siverek, Urfa gibi belli başlı mıntıklar da oluşturulmuştur¹¹⁶.

Sihhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekili Rıza Nur Bey, gelecek olan muhacirlerin yerleştirilecekleri bölgelerin tespiti konusunda muhacirlerin geldikleri yerlerdeki iklim şartları, sanatları, mizaçları ve aile yapılarına göre yerleştirmelerin yapılacağını söylemiştir¹¹⁷. Bu şartlar çerçevesinde iskân bölgeleri tespit edilmiş ve gelişi güzel bir yerleştirme yapılmamıştır. Konya bölgesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin büyük bir kısmının usulüne uygun ve doğru olarak yapılmıştır. Bununla birlikte bazı yanlışlıklar da yaşanmıştır. Nitekim, tarım arazisi fazla olmayan Konya

¹¹⁶ BCA. 272.12.58.158.14; 272.12.40.43.16.

¹¹⁷ *İleri*, 13 Ağustos 1923; AGHATABAY, *aynı eser*, s. 118.

merkezde bir takım çiftçi muhacirlerin iskân edilmiş, çiftçilikle alakası olmayan Kıpti muhacirlerin ise, tarım arazisi bol olan Akşehir’de iskân edilmişlerdir¹¹⁸.

İskân faaliyetleri çerçevesinde yapılanlar, sevk edilen muhacirlerin isimleri, yaşları, nereden geldikleri ve nerelere iskan edildikleri kayıt altına alınmıştır. Kayıtlarda önceden hazırlanmış olan cetveller kullanılmış ve bu cetvellerin bir nüshası da merkeze gönderilmiştir¹¹⁹. İskân bölgeleri tespit edilirken aralarında akrabalık bağı bulunan muhacirler aynı iskân mntıkalarına gönderilmeye çalışılmıştır. Birinci dereceden akrabalıkları olmayanlar bu kapsam dışında tutulmuşlardır. Hemşerileri ve dostlarının yanında iskân edilmek isteyenler ise iskân haklarından vazgeçmek şartıyla istedikleri yerlere gidebilmişlerdir¹²⁰. Konya ve kazalarında gerçekleştirilen iskân sürecinde en büyük sorun yerleştirildikleri yerleri beğenmeyen bir çok muhacirin firar etmesidir. Diğer bir sorun ise, yerleştirilmiş fakat diğer iskân bölgelerinde bulunan akrabalarının yanına gitmek veya gelmek isteyenlerin fazlalığı ve iskân bölgelerini terk etmeleridir. Vekâlet, bu gelişmeler üzerine akrabalık derecelerini belirleyen bir tamim hazırlamış ve mntıklara bildirmiştir. Söz konusu tamim, akrabalık münasebetiyle iskân mahallerini değiştirmek isteyen muhacirlerin müracaatlarının giderek çoğalması üzerine hazırlanmış ve belirlenen esaslar çerçevesinde değişikliklere izin verilmiştir. Bu esaslar şunlardan oluşmaktadır:

1-Akrabalık, yalnız baba, anne, çocuklar ve kardeşler için geçerlidir,

2-Akrabaların birbiriyle birleşmeleri; terk ettikleri yurtlarında da aynı kasaba ve köyde bulunmuş veyahut daha evvel gelmiş ve diğerleri gibi yardım almaya hak kazanmış olmaları şartıyla geçerli olacaktır,

3-Nakil ve iskânı arzu edenler; sıradan iskândan, iaşeden ve tohumluk, zirai aletler, çift hayvanları ve yakacak yardımı gibi çeşitli yardımlardan feragat eylediğini ve yanlarına gidecekleri akrabalarının da kendilerine iskân, iâşe ve her türlü yardımı yapacağını kabul ettiğine dair taahhüt senedi vereceklerdir,

4-Nakil edileceği yerde eski yurdundaki emlakına mukabil, emlak alma hakkı bulunanların bu hakları saklı tutulacak ise de nakl olmak istedikleri mahallerde

¹¹⁸ BCA. 272.11.18.84.3. L 5.

¹¹⁹ BCA. 272.11.18.82.8; 272.12.51.113.23.

¹²⁰ BCA. 272.12.55.141.5; 272.12.56.145.31.

bulunan ve daha önce gelmiş olan esas muhacirlerin daimi iskânları ve yardımları yapıldıktan sonra kalan mallara göre kendilerine emlak verilecek ve buna itiraz edemeyeceklerdir.

5- Nakil talebinde bulunanların mesleki yapıları göz önünde bulundurulacaktır. Mesela iyi bir tütüncü Samsun'dan, bağcılıkla meşhur olan Silivri'ye gidemez,

6- Geldikleri yerler ve gidecekleri yerlerin iskân durumu da düşünülerek bu nakiller yapılacaktır. Muhacirlerin yoğun olarak iskân edildikleri yerlerde bulunan akrabasının yanına gitmek isteyenler gönderilmeyecek ve bu başvurular valiler tarafından incelendikten sonra herhangi bir mahsur olmaması durumunda nakilleri gerçekleştirilecektir,

7- Sağlık sorunları nedeniyle nakl olunmak isteyenler ise mazeretlerini doktor raporuyla ispat etmeleri, hastalığın cinsini ve mahiyetini başvurularına eklemeleri ve bu belgelerin vilayet-i sıhhiye müdürleri tarafından tasdik edilmesi durumunda dikkate alınacaktır¹²¹.

Bu esaslar çerçevesinde akrabalık bağı ile bağlı olan bir çok muhacir zaman içerisinde iskân edildikleri bölgelerden ayrılmışlar ve onların bulunduğu bölgelere göç etmişlerdir. Mesela, Anadolu-Bağdad Demiryolları, Afyonkarahisar-Konya Hattı Mevkii istasyon memuru Mehmet Oğlu Bahtiyar imzasıyla 9 Mart 1340/9 Mart 1924 tarihinde yapılan başvuruda Yugoslavya'nın Seniçe kasabasından gelen ve dört kişiden oluşan biraderi ve annesinin kendi yanına gönderilmesinin istendiği görülmektedir. Memur olması nedeniyle söz konusu talep uygun bulunmuş ve herhangi bir istemeyeceklerine dair ellerinden bir taahhüt senedi alınmıştır¹²². Yine aynı yerden gelen Ragıp Oğlu Salih isimli muhacirin de Konya'da iskân edilen akrabalarının yanına gitme isteği kabul edilmiştir¹²³.

Bir başka örnek ise, Konya Ereğlisi'nde iskânları yapılan Kesriye mübadillerinden Nevzat'ın ailesiyle birlikte, iskân hakkından vazgeçerek 13 Kânunuevvel 1340/13 Aralık 1924 tarihinde buradan İzmit'in Bağçecik nahiyesinde

¹²¹ BCA. 272.11.20.102.11. L.2.

¹²² BCA. 272.12.44.71.11. L.5.

¹²³ BCA. 272.12.51.111.9.

bulunan akrabasının yanına gitmesidir¹²⁴. Yaşanan firar olaylarına örnek olarak ise Yunanistan mübadillerinden Abidin ve yanında bulunan ailelerin Niğde’de iskânlarının kararlaştırılmasına rağmen bu muhacirler burada kalmayışları, firar ederek Akşehir’e gelişleri verilebilir. Bu aileler, Akşehir’de kendilerine herhangi bir şey verilememesi üzerine zor durumda kalmışlar ve vekâlete başvurmuşlardır. Vekâlet, söz konusu muhacirlerin başvurusunu incelemiş ve Konya vilâyetine bir yazı göndermiştir. Bu yazıda, söz konusu muhacirlere Akşehir’de arazi ve emlak verilemeyecekse, bunların Beyşehir’de iskân edilmeleri istenmiştir¹²⁵. Diğer bir örnek ise, Romanya’nın Tutrakan Kazası Ağaca köyünden Osman oğlu Hüsnü’nün 2 Haziran 1927 tarihinde sekiz kişiden oluşan ailesiyle gelmeleridir. Bu aile Romanya Hükûmeti’nin pasaportu ile Türkiye’ye gelmişler ve iki ay İstanbul’da kaldıktan sonra Dahiliye Vekâleti’ne başvurarak Saiteli/Kadınhanı kazasında bulunan amcasının yanında kalmak istediklerini ve hükûmetten hiçbir yardım talep etmediklerini beyan etmiş olmalarıdır. Bu talepleri, Dahiliye Vekâleti’nce uygun bulunmuş ve Saiteli ilçesine mülteci sıfatıyla kaydedilmişlerdir¹²⁶. Bunun yanı sıra, iş sebebiyle iskân bölgelerini değiştirmek isteyen muhacirlere de rastlanılmıştır. Örneğin, Kandiye muhacirlerinden olup İzmir’de iskânlarının yapıldığı görülen Mehmet, vekâlete yaptığı başvurusunda babası, annesi, kayınpederi, eşi ve altı çocuğuyla birlikte kendi imkânlarıyla İstanbul’a gitmek istediklerini ve devletten herhangi bir yardım talep etmediklerini belirtmişlerdir¹²⁷. Yine aynı şekilde Yugoslavya’nın Köprülü ahalisinden göç ederek gelen 180 kişi, 12 Eylül 1926 tarihinde vekâlete başvurarak tütüncülük, bağcılık ve afyonculuk yapmak için elverişli bir yer olan Akşehir ilçesine kendi imkânlarıyla ve hiçbir yardım talep etmeksizin iskân edilmek üzere izin istemişler ve başvuruları uygun bulunarak yerleştirilmişlerdir¹²⁸.

Muhacirlik ve iskân haklarından vazgeçmek suretiyle başka yerlere nakil talebinde bulunup, bu doğrultu da göç ettirilen muhacirlerin herhangi bir hak iddiasında bulunmaları mümkün değildir. Fakat bu husus, bazen gözlerden kaçmış ve

¹²⁴ BCA. 272.12.46.83.6. L.3.

¹²⁵ BCA. 272.12.47.87.11. L.6-7.

¹²⁶ BCA. 272.12.54.130.19. L.2.

¹²⁷ BCA. 272.11.17.81.19.

¹²⁸ BCA. 272.12.49.99.7. L.1.

bunlara da ev verilmiştir. Örneğin, İzmir’de iskân edilen Florine muhacirlerinden Talip, Hayrettin ve Hasan efendiler, 1926 yılı içerisinde Konya Ereğlisi’nde yerleştirilmiş olan Arif Efendi’nin yanında iskân edilmek üzere vekâlete başvurmuşlar ve talepleri kabul edilerek Ereğli’ye nakledilmişler; kendilerine birer ev verilmiştir. Yapılan inceleme sonunda iskân haklarından vazgeçtiklerinin anlaşılması üzerine bu evler geri alınmıştır¹²⁹.

2.1.2. Dokuzuncu İskân Mıntıkası ve Görevliler

İskân bölgelerinin tespiti çalışmaları çerçevesinde oluşturulan mıntıklardan birisi de Dokuzuncu İskân Mıntıkası’dır. Bu mıntikanın merkezi Konya vilayeti olup, Konya’nın yanı sıra Niğde, Kayseri ve Aksaray gibi şehirleri de kapsamaktadır. Hazırlanan plan çerçevesinde Konya’ya 4.340, Niğde’ye 27.435, Kayseri’ye 9.228 ve Aksaray’a 5.409 olmak üzere toplamda 46.412 muhacirin iskân edilmesi kararlaştırılmıştır¹³⁰. Fakat göç sürecinde yaşanan yoğunluk üzerine Konya’ya iskân edilmesi planlanan sayının çok üzerinde muhacirin iskân edildiği görülmüştür.

İskân sürecinde oluşturulan Dokuzuncu İskân Mıntıkası’nda muhacirlerin işlemlerini yürütmek ve yönetmek üzere 92 devlet memuru, misafirhanelerde çalıştırılmak üzere 20 hademe; Konya ve ilçelerinde ise, 43 memur ve sekiz hademe görevlendirilmiştir (Tablo 6)¹³¹.

¹²⁹ BCA. 272.12.48.94.1.

¹³⁰ BCA. 272.12.40.43.16. L. 4.

¹³¹ BCA. 272.71.32.40.7.

Tablo 6- Kadro cetveline göre Dokuzuncu İskân Mıntıkası'nda bulunan memurlar ve sayıları

İskân Mahallerinin İsimleri	Mıntika Müdürü	Seyyar iskan Memuru	Evrak Müdürü	İhsâiyât Memuru	Evrak Mukayyidi	Dosya Memuru	Muhasip	Veznedar	Muhasiplik Katibi	Mıntika iskan Memuru	İskan Katibi	Kondöktör	Mıntika iâşe Memuru	Mıntika İaşe Katibi	Anbar ve Zayiât Katibi	Zîraat Memuru	Alât ve Edevâtı ziraiye ve Sinaîye Katibi	Mıntika Sevk Memuru	Sevk katibi	Tetkiki Hüviyet Memuru	Sevk Memuru	Doktor	Seyyar Sıhhiye Memuru	Sıhiye Katibi	Misafirhane Memuru	Misafirhane Katibi	Misafirhane İâşe Katibi	Misafirhane ve mintika Anbar Memuru	Kaza Memuru	İskan Memuru	Komisyon Memuru	Menzil Memuru	Yekûn	Hademe Misafirhaneler için
Konya Merkez Kazası	1	4	1	1	1	1	1	1	2	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1		1	1		39	8	
Akşehir Kazası																													1	1		2		
Ilgın Kazası																													1	1		2		
Karaman Kazası																													1	1		2		
Ulukışla Kazası																					3				1	1	1		1		1		8	3
Bor Kazası																														1		1		
Niğde Merkez Kazası																		1		1				1	1	1		1		1		7	3	
Kulu Köy Menzil Memuru																															1	1		
Mele Köy Menzil Memuru																															1	1		
Develi Kazası																														1		1		
İncesu Kazası																		1		1				1	1	1		1		1		7		
Kayseri Merkez Kazası																												1		1		2	3	
Bünyan Kazası																												1		1		2		
Aksaray Merkez Kazası																		1		1				1	1	1		1		1		7		
Arbesun Kazası																												1		1		2	3	
Kırşehir Merkez Kazası																												1		1		2		
Konya Aksaray arasında Menzil Memuru																															2	2		
Ürgüp Kazası																												1		1		2		
Nevşehir Kazası																												1		1		2		
TOPLAM	1	4	1	1	1	1	1	1	2	1	5	1	1	1	1	1	1	1	4	1	8	1	1	1	5	5	5	1	10	4	16	4	92	20

2.2. Göç Yolları

Göç öncesi yapılan çalışmalarda ne kadar muhacirin geleceği, bunların hangi güzergahlardan ve hangi vasıtalarla getirileceği önceden belirlenmiştir¹³². Gelen muhacirler iskân bölgelerine sevk edilmeden önce bir süre sınır girişlerinde hazırlanan misafirhanelerde bekletilmişlerdir. Bu bekleyiş esnasında gönderilmesi planlanan mıntikalardaki mevcut verilebilecek mülkler tespit edilmiş ve sonrasında sevkleri yapılmıştır. Böylece sevk edilen muhacirlerin iskân mıntıklarına ulaştıklarında daimi iskânlarının hızlı bir şekilde yapılması sağlanmıştır¹³³.

Göçmenlerin güzergâhları ve nakil araçları geldikleri yerlere göre farklılıklar göstermektedir. Yunanistan'dan gelen muhacirlerin büyük bir kısmı İzmir, İstanbul ve Mersin limanlarına deniz yolu ile taşınmışlardır. İzmir ve İstanbul'da karaya çıkan bu insanlar, Konya'ya demiryolu ile sevk edilmişlerdir. Mersin'de karaya çıkanların ise, bir kısmı demiryolu kullanılarak, bir kısmı da Dokuzuncu İskân Mıntıkası Müdüriyeti'nce kendilerine ayrılan askerî ve sivil araçlarla karayolu kullanılarak Konya'ya taşınmışlardır¹³⁴.

Romanya ve Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin bir kısmı da Varna ve Köstence gibi limanlardan kendi imkânlarıyla İstanbul'a gelmişler ve buradan demiryolu ile Konya mıntıkasına sevk edilmişlerdir¹³⁵. Bunun yanı sıra öküz

¹³² BCA. 272.12.40.41.9. L.5

¹³³ BCA. 272.11.19.96.17. L. 3.

¹³⁴ BCA. 272.11.13.44.6; 272.12.41.46.2; Ereğli'ye yerleştirilen Kozana muhacirlerinin torunlarından Tunay ÖZBOZ'un anlattıklarına göre; Selanik'te ilk olarak gemi ile nakledilmiş ve Urla'da karaya çıkmışlardır. Orada bir süre işçi lojmanları olarak inşa edilmiş olan Taşevler'de kalan bu insanların bir kısmı orada yerleşmişlerdir. Bir kısmı ise, yine gemilere binerek Mersin'e gelmişlerdir. Mersin'den, o günlerde yaşanan yoğun sıtma salgınından dolayı ayrılmışlar ve trenle Konya'ya giderken Ereğli'yi çok beğendikleri için burada inmişlerdir. Tunay ÖZBOZ, Avukat, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

¹³⁵ Osman SAĞLAM, 1925 Bulgaristan Şumnu Muhaciri, Yahsiyan Köyü Sakinlerinden, "Yahsiyan'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Yahsiyan Köyü, 23 Haziran 2010.

arabaları ile karayolunu kullanarak Edirne'den giriş yapan ve buradan İstanbul'a geldikten sonra trenle Konya'ya gönderilen muhacirlere de rastlanmıştır¹³⁶.

Özellikle Balkan savaşları sonrasında Balkan coğrafyasının demografik yapısı büyük ölçüde yaşanan göçler sonrası değişmişti. Yaşanan savaşlar esnasında Müslümanlar sayısal olarak çoğunlukta oldukları Yeni Pazar, Kosova, Bosna Hersek, Selanik, İşkodra ve Köstence gibi şehirlere doğru kaçtılar. Bu şehirleri tercih etmelerinin altında yatan sebeplerden biri, kuşkusuz sayısal olarak bir arada kalmak ve böylelikle güvenliklerini sağlamaktı. Diğer bir sebep ise, ulaşım açısından Belgrad'tan başlayıp Niş, Mitroviça, Üsküp, Selanik ve Dedeagaç üzerinden Edirne'ye ulaşan demiryollarının söz konusu dönemde önemli bir yere sahip olmasıdır¹³⁷. Bir süre sonra buraların da elden çıkışıyla tekrar yollara düşen bu insanların büyük bir kısmı demiryollarını tercih etmişler; bir kısmı ise, Tuna nehir yolu ile Karadeniz limanlarına ulaşmış ve oradan da denizyolu ile İstanbul'a gelmişlerdir¹³⁸.

Yugoslavya bünyesinde bulunan Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek gibi şehirlerde yaşarken göç etmek zorunda kalan ve büyük bir kısmı Boşnak olan muhacirlerin Türkiye içerisinde bir süre daimi iskânlarının yapılamadığı anlaşılmaktadır¹³⁹. Önceliği Yunanistan'a veren Türkiye, Yunanistan muhacirlerinin

¹³⁶ Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinden gelen Balkan muhacirlerinin torunlarından olan Recep ÖCAL'ın anlattıklarına göre; Öküz arabaları ile Edirne'den Türkiye'ye giriş yapmışlar ve İstanbul'a gelmişlerdir. Buradan trenle Konya'ya sevk edilen bu muhacirler Konya'dan Çumra'ya gönderilmiş ve buradan Balçıkhisar Köyü'ne gelmişlerdir. Recep ÖCAL, Bulgaristan Deliorman Muhaciri, "Balçık hisar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri", konulu görüşme, Çumra-Balçıkhisar, 28 Haziran 2010.

¹³⁷ Komisyon, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III., V .Kısım, (1793-1908)*, Harita 8, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Gn.kur. Basımevi, Ankara 1978.

¹³⁸ Nedim İPEK, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon 2006, s. 119.

¹³⁹ Akşehir Yeniköy'de yaşayan ve Atatürk döneminde Konya'ya göç ederek gelen Kosova Üsküp muhacirlerinin torunlarından Yaşar KOYUNCU'nun anlattıklarına göre, ailesi sırtlarında birer yorganla göç ederek gelmiştir. İlk olarak Aydın'da yerleşmişler, burada sineklerin çok olması ve yaşanan sıtma salgınından korktukları için terk ederek Konya'ya gelmişlerdir. Yaya olarak Konya'ya geldiğini belirten Yaşar Bey, Hacı Eftim Çiftliği'nin sahibi olan bir başka muhacir Sadri Çakıroğlu'nun yanında işçi olarak çalışmaya başlamışlardır. Kendilerine daha sonra nüfus başına onar dönüm tarla verilen bu insanlar günümüzde hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadırlar. Çocuklarından bazıları çalışmak üzere Almanya'ya giderlerken, kalanlar ise Akşehir merkezde

nakillerini sona erdirmesiyle birlikte dikkatlerini Yugoslavya, Bulgaristan ve Romanya'dan gelen muhacirlere yöneltmiştir. Kendi imkânlarıyla göç ederek gelen bu insanlar, İzmir, Aydın, İstanbul, Bursa, Eskişehir, Afyonkarahisar ve Adana gibi belli başlı şehirlerde bir süre geçici olarak yaşadktan sonra kendilerine bildirilen plan dahilinde daimi iskânlarını yaptırmak üzere Konya mntıkasına gelmişlerdir¹⁴⁰.

Göç sürecinde izlenen yollar ülkelere göre farklılıklar gösterse de genel olarak muhacirlerin büyük bir kısmının karayolu ile Edirne sınırından ülkeye giriş yaptıkları ve buradan İstanbul'a, oradan da yerleştirilecek bölgelere sevk edildikleri anlaşılmaktadır. Denizyolu ile göç edenler ise, İzmir ve Mersin limanlarından kara yolu ile Konya'ya gelmişlerdir. Ayrıca iskân sürecinde daha önce gelmiş, fakat geçici olarak Bursa, Ordu, Adana, Afyonkarahisar, Aydın, Denizli, Uşak, Kütahya ve Eskişehir gibi illerde iskân edilmiş olan muhacirlerin de daimi iskânlarını yaptırmak üzere Konya iline sevk edildikleri ve demiryolları güzergâhlarını izleyerek iskân mntıkalarına ulaştıkları görülmektedir (Şekil 1).

oturmaktadırlar. Yaşar KOYUNCU, Kosova Üsküp Muhaciri, "Akşehir'de Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Yeniköy, 23 Haziran 2010.

¹⁴⁰ BCA. 272.11.18.84.3. L.2.

Ülke Sınırı - - - - -
Ülke Sınırı Nehir ————
Baskent ●
Önemli Yerleşim ○
Akarsu ————

50 25 0 50 100 km
 Ölçek 1:7,500,000

Nakil sürecinde bazı aksaklıklar da yaşanmış; özellikle kışın hava şartlarının kötüleştiği zamanlarda vapurların varması gereken iskele yerine mecburen sığınabildiği ilk limana demir attıkları ve burada muhacirleri boşalttıkları görülmektedir. Örneğin İzmir'e gitmesi gereken bir vapur hava şartlarından dolayı Çanakkale'ye sığınmış ve muhacirler burada bulunan misafirhanelerde bir süre kalmışlardır. Sonrasında ise daimi iskân bölgelerine sevk edilmişlerdir¹⁴¹.

Türkiye Cumhuriyeti, nakil sürecinde bir çok sorunla uğraşmak durumunda kalmıştır. Bu çerçevede göçmenlerin sıkıntılarının giderilmesi ve mağdur edilmemeleri için gereken tüm tedbirleri almaya çalışmıştır. Bu süreçte bir taraftan aldığı tedbirlerle ve ayırdığı ödeneklerle gelen muhacirlerin ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken, diğer taraftan da gidecek olan gayrimüslimler arasında yardıma muhtaç olanların sıkıntılarını gidermeye çalışmıştır. Bu işler için oluşturduğu gider kalemleri ile İç Anadolu'dan İzmir ve İstanbul gibi şehirlere sevk edilen gayrimüslim muhacirlerin ihtiyaçları giderilmiş ve masrafları da karşılanmıştır¹⁴².

Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştığı sorunlardan bir tanesi de göç sürecinde mübadele edilmek üzere Anadolu'dan İstanbul'a gelen Rum muhacirlerin nakillerinde yaşanan problemlerdir. 15 Ocak 1923 tarihinde Yunan Hükûmeti tarafından gönderilmesi gereken vapurun gelmemesi üzerine İstanbul'da 10-12 bin Rum nüfus yığılmış ve bu muhacirler bir süre sonra şehrin genel sağlığını bozmaya başlamışlardır. Türkiye söz konusu bu muhacirleri bir an evvel Yunanistan'a nakletmek için kendi vapurlarını kullanmıştır¹⁴³. Bunun yanı sıra Yunan Hükûmeti'nin Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasıyla başlayan yoğun Rum göçleri karşısında elindeki yiyecek stoklarını ve parayı çok hızlı bir şekilde tüketmiş ve 24 Şubat 1923 itibariyle, konut ve yiyecek sıkıntısı çekilmiştir. Bu sebeple göçmen kabullerini askıya almışlardır¹⁴⁴. Göç sürecinde, üzerinde önemle durulan ve dikkat edilen konulardan birisi de sağlıktır. Vekâlet, muhacirlere yönelik alınan sağlık tedbirlerinin yanı sıra hayvanlarına yönelik de önlemler almıştır. Bu çerçevede, muhacirlerin beraberlerinde getirdikleri hayvanlar, yurda giriş yaptıkları yerlerde

¹⁴¹ BCA. 272.11.17.72.04. L.5.

¹⁴² BCA. 272.11.17.74.21.

¹⁴³ BOA. HR.İM. 235.32.

¹⁴⁴ Onur YILDIRIM, *Diplomasi ve Göç Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.212.

oluşturulan hayvan tedavi merkezlerinde muayene edilmiş ve hastalıklara karşı aşılanmışlardır. Bu amaçla, 1- İzmir, İstanbul, Samsun, İzmit, Mudanya, Tekirdağ, Mersin, Antalya ihraç iskelelerinde, 2- Uzunköprü, Karaağaç, Çatalca gibi tren istasyonlarında baytarlar görevlendirilmiştir¹⁴⁵.

Göç sırasında muhacirlerin yanlarında getirecekleri hayvanlarının nakliye ücretleri kendilerinden tahsil edilmiştir. Durumu kötü olanların eşyaları ise, düşük ücretlerle nakledilmiştir. Bu çerçevede yardıma muhtaç durumda olduklarını beyan eden muhacirlerin yanlarında getirdikleri hayvanların bir kısmı düşük ücretle nakil edilmiştir. Örneğin, zirai amaçlı kullanılan hayvanların bir çifti, beygir ve eşeklerin yalnızca bir tanesi, keçi ve koyun gibi hayvanların ise üç tanesi düşük ücretle taşınmıştır. Yunanistan'dan özellikle Selanik, Kavala ve Girit'ten mübadelenin başladığı tarihten, 1924 yılı Mart ayına kadar geçen süre zarfında 120.640 muhacir nakledilmiş; bunlar yanlarında 15.302 adet büyükbaş ve 75.382 adet de küçükbaş hayvan getirmişlerdir¹⁴⁶. 1924 yılı Haziran ayı içerisinde Yunanistan'dan gelip Konya mıntikasına iskânları kararlaştırılan 17.420 muhacirin yanlarında herhangi bir hayvan bulunmadığı tespit edilmiştir¹⁴⁷. Hükûmet, yardıma muhtaç muhacirlerin yüklerini nakletme konusunda da yardımcı olmuştur. Beş nüfusa kadar olanların 250 kiloya, beş nüfustan fazla olanların 500 kiloya ve tek başına gelenlerin ise 100 kiloya kadar olan eşyaları ücretsiz taşınmıştır. Fazla kiloları çıkması durumunda ise, ücretler muhacirden alınmıştır. Bu uygulamada amaç, göç sürecinde ticari amaçla eşyaların getirilmesini engellemek olduğu anlaşılmaktadır. 30 Ocak 1924 tarihinde vekâlete çekilen bir telgrafa göre dört nüfustan oluşan bir muhacir ailesinin yanlarında on yedi denk eşyalarının olduğu ve bu ailenin ticaret amacıyla bu eşyaları taşıdıkları görülmüştür¹⁴⁸.

2.2.1. Deniz Yolu

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan devletleri arasında imzalanan Mübadele Antlaşması çerçevesinde, Yunanistan'dan Türkiye'ye gelecek olan muhacirlerin taşınması için öncelikle demiryollarının kullanılması düşünülmüştü. Fakat sonrasında

¹⁴⁵ BCA. 272.12.41.46.14. L.11.

¹⁴⁶ BCA. 272.12.41.46.21.

¹⁴⁷ BCA. 030.18. 01.01.09.16.6; 272.14.76.32.10.

¹⁴⁸ BCA. 272.11.17.74.24; 272.11.17.74.26.

bu karardan vazgeçilmiş ve nakil sürecinde demiryolunun yanı sıra denizyolunun da kullanılmasına ve muhacirlerin vapurlarla taşınmasına karar verilmiştir¹⁴⁹. Bu kararın alınmasında Yunan Hükûmeti ve vatandaşlarının Müslümanlara yönelik başlattığı olumsuz tavır ve davranışların giderek artması etkili olmuştur. Bu sebeple mübadelenin bir an evvel başlatılması kararı alınmıştır. Mübadele kapsamında içinde bulundukları zor durumdan hareketle ilk olarak Midilli’de bulunan Müslümanların nakil kararı alınmıştır¹⁵⁰.

Alınan karar gereği nakil işleri için ihaleler açılmış ve buna “*Mesarkli*”, “*Pale*”, “*Elden*” ve “*Luis*” vapur şirketleri girmiştir. Aniden başlayan nakiller için yapılan ihalelerde ilk aşamada en uygun teklifi “*Loid Tristino*” gibi yabancı vapur şirketleri vermiştir. Türk vapurlarının kapasitelerinin yetersiz oluşu nakil işlerinde gözlerin yabancı şirketlere çevrilmesine sebep olmuştur¹⁵¹. Yabancı vapur şirketlerinin fiyat tekliflerini inceleyen Mübadele, İmar ve İskân Vekili Mustafa Necati Bey, nakil işlerinde harcanacak miktarın devlete getireceği külfeti ve Türk vapurcularının nakil işlerini kendilerinin yapması için uyguladıkları baskıları göz önünde bulundurarak taşıma işinin Seyr-i Sefâin İdaresi ve Türk vapurcularınca yapılmasını önermiştir. Bu öneri, mecliste kabul edilmiş ve yeni vapurların alınması için 600.000 lira ayrılmıştır. Ayrılan bu ödenekle 2-3 tane 800 ile 1.200 tonajlı, iki veya üç tanede 2.000 ile 3.000 arasında değişen tonajlarda vapur alınmıştır¹⁵².

Mübadillerin taşınması meselesinde Türk vapurcularının şirketlerinin kullanılması yönünde alınan karar gereği yapılan görüşmeler sonucunda, Mübadele, İmâr ve İskân Vekâleti adına İkinci İstanbul Mıntıka Müdürü Miralay Arif Beyefendi ve Vapur sahiplerinden Sufizâde Suûdi Bey arasında bir mukavelename imzalanmıştır. 1923 yılında imzalanan mukavelede, muhacirlerin hangi iskelelerden alınacakları, hangi iskelelere çıkartılacakları, vapurların kapasiteleri ve güzergâhları, gidiş ve geliş süreleri, ihtiyaç durumunda yollarda muhacirlere verilecek iâşelere kadar bir çok esas belirlenmiştir. Bu işlerin organizasyonuna İstanbul Liman İdaresi Müdürlüğü yetkili kılınmıştır. Liman idaresi, gemilerde bulunması gereken sıhhi

¹⁴⁹ BCA. 272.14.76. 27.7.

¹⁵⁰ BCA. 030.10.123.873.4. L.3.

¹⁵¹ İbrahim ERDAL, *Mübadele Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925*, İstanbul 2006, s.133.

¹⁵² TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, IV., Ankara 1968, s. 15-16; ERDAL, *aynı eser*, s. 134.

durumlar ile kamarlarda seyahat edecek olan yaşlı, hasta, hamile ve çocuklar için gerekli olan düzenlemeleri yaptıktan sonra bu vapurlara izin vermiştir. Ayrıca gemilerde duyulabilecek sağlık ve iâşe ihtiyaçları için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bir doktor ve bir hasta bakıcı görevlendirmiştir¹⁵³.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti ile Vapur şirketleri arasında imzalanan mukavelede belirlenen plan dahilinde deniz yolu ile getirilecek olan muhacirler için 12 vapur görevlendirilmiştir¹⁵⁴. Daha sonra bu sayı çoğaltılmış ve 20'ye çıkartılmıştır (Tablo 7)¹⁵⁵.

Tablo 7- Muhacirlerin nakil işlerinde kullanılan vapurların isimleri ve kapasiteleri

Vapurun İsmi	Kapasitesi (Kişi)	Sahibinin İsmi
1- Akdeniz	4.000	Seyr-i Sefâin İdaresi
2- Antalya	1.000	Seyr-i Sefâin İdaresi
3- Bahricedid	1.200	Seyr-i Sefâin İdaresi
4- Giresun	1.500	Seyr-i Sefâin İdaresi
5- Ümit	1.500	Seyr-i Sefâin İdaresi
6- Kocaeli	500	Seyr-i Sefâin İdaresi
7- Turan	700	Seyr-i Sefâin İdaresi
8- Trabzon	1.200	Seyr-i Sefâin İdaresi
9- Mesudiye	900	Seyr-i Sefâin İdaresi
10- Gülcemal	900	Seyr-i Sefâin İdaresi
11- Kartal	900	Kartal Mesah İdaresi
12- Arslan	900	Saranzadeler
13- Ankara	1.500	Mustafa Cemal Bey
14- Rize	1.450	Akyıldızlar
15- Sakarya	3.100	Sadıkzadeler
16- İnönü	2.750	Sadıkzadeler
17- Teşvikiye	2.500	Kırzadeler
18- Sulh	1.450	Kırzadeler
19- Türkiye	1.250	Nafî Bey
20- Sürat	1.200	İbrahim Ethem Bey

Nakil işlerinde kullanılmak üzere hazırlanan vapurların bir seferde taşıyabilecekleri insan miktarı, 30.400 kişidir. Türk vapurlarının yanı sıra “*Nilof ve Mariyano*” isimli yabancı vapurların da nakil işinde kullanıldıkları ve ilk zamanlarda 5.500 muhaciri Anadolu’ya naklettikleri görülmüştür. Ayrıca Reşid Paşa, Turan,

¹⁵³ BCA. 272.14.76.29.7. L.2; ERDAL, *aynı eser*, s. 135.

¹⁵⁴ BCA. 272.12.40.41.9. L.5; 272.12.41.48.23. L.10-11.

¹⁵⁵ BCA. 272.11.17.77.3; 272.12.76.28.22. L.2-4; 272.12.76.28.24; 272.14.76.28.16. L.2; 272.14.76.28.25; 272.14.76.28.26.L.3; 272.14.76.29.6. L.2.

Millet gibi vapurlar da bu amaçla, ihtiyaç durumunda kullanılmışlardır¹⁵⁶. Konya İskân Mıntıkası'na yerleştirilen muhacirlerin nakil işlerinde ise, Sakarya, Sürat, Antalya ve Sulh isimli vapurların kullanıldığı görülmüştür. Yunanistan'dan nakledilen bu muhacirler, İzmit, İzmir, İstanbul ve Mersin gibi limanlarda karaya çıkarılmışlar ve buralardan Konya'ya sevk edilmişlerdir¹⁵⁷. Dokuzuncu İskân Mıntıkası'na yerleştirilmeleri kararlaştırılan muhacirlerin büyük bir kısmı, denizyolu ile Mersin'e gelenlerden oluşmuştur. Buradan demiryolu veya karayolu ile Ulukışla'ya gönderilmişlerdir. Ulukışla'da bir süre misafirhanelerde kalan bu insanlar, burada genel bir kontrolden geçirilmişler ve sonrasında önceden iskânlarının kararlaştırıldığı Konya, Niğde, Kayseri ve Aksaray şehirlerine doğru yola çıkarılmışlardır¹⁵⁸.

2.2.2. Karayolları ve Demiryolları

Osmanlı Devleti gibi, kara gücü deniz gücüne nazaran daha gelişmiş olan bir devlette yollar ayrı bir öneme haizdi. 1912 ve 1914 seferberlikleri yolların kötü durumunu gözler önüne sermekteydi. İnşaatı ve tamiri yapılan yollar, ya düz yol veya çakıl dökülmek suretiyle inşa edilen şose yollardı. Her yağış sonrası ise bu yollar bozulmaktaydı. Özellikle savaş yıllarında bu yolların daha da bozulduğu anlaşılmaktadır¹⁵⁹. Savaş sırasında bir Alman askerî doktoru ile beraber doğu cephesine gitmek için kamyonla Sivas'a gelen Türk ordusundaki yedek subaylardan Faik Tonguç, yolların durumu hakkında şunları “ *Bizim şose ve köprülerimizin yabancısı olan bu araç yola dayanamıyor, sık sık hendeklere düşüyordu... Hele o zavallı köprüler üzerlerinden geçerken inin inin inliyorlar, dereye yuvarlanmamak için köprü destekleniyordu. Bazen bu yardımlarda yetmiyor, suya, bataklığa saplanıp kalıyorduk. Yakındaki köylülerin mandalarına ihtiyaç duyuyorduk*” demektedir¹⁶⁰.

Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekildiği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulduğu yıllarda mevcut kara yollarının uzunluğu 18.335 km olarak hesaplanmaktadır. Bu yolların 13.885 km'si harap ve baştan başa onarıma muhtaç, 4.450 km'si ise toprak yollardan oluşmaktadır. 1923 yılında bu yolların ancak 6.943 km'si her mevsimde geçit veren yol özelliğinde idi. 1928 yılına gelindiğinde ise bu

¹⁵⁶ BCA. 272.12.76.28.22. L.2-4.

¹⁵⁷ BCA. 272.11.17.78.1. L.2; 272.14.76.28.31. L.2.

¹⁵⁸ BCA. 272.11.18.82.4.

¹⁵⁹ Cengiz MUTLU, *Birinci Dünya Savaşında Amele Taburları (1914- 1918)*, İstanbul 2007, s. 66-67.

¹⁶⁰ Faik TONGUÇ, *I. Dünya Savaşında Bir Yedek Subayın Anıları*, İstanbul 2001, s. 27.

yolların uzunluğu 9.179 km'si şose olmak üzere toplamda 38.664 km'ye ulaşmıştır¹⁶¹. Cumhuriyet döneminde, mevcut yollara ek olarak 1923-1947 yılları arasında 290.184.483 lira harcanarak 25.408 km daha yol yapılmıştır¹⁶².

Karayollarının olumsuz durumu sebebiyle, muhacirlerin nakil ve sevklerinde karayolundan ziyade demiryollarının tercih edildiği anlaşılmaktadır. Zaten yeteri kadar karayolu olsa bile taşıma işinde kullanılabilecek sayıda aracın var olduğu da söylenemez. 26 Mart 1924 tarihinde yayınlanan mübadele ile gelecek muhacirlerin nakliye ve sıhhi durumlarının organizasyonu ile ilgili tamimin dördüncü maddesinde konu ile alakalı olarak hazırlanan araç sayıları ve bu araçların bağlı bulunduğu iskân mıntıkalarının isimleri belirtilmektedir. Söz konusu dönemde Türkiye genelinde karayolu taşımacılığı için kullanıma ayrılan araç sayısı toplam 38'dir. Bu araçların 15'i kamyon, 20'si kamyonet ve üçü de binek araçtan oluşmaktadır (Tablo 8)¹⁶³.

Tablo 8- İskân mıntıklarında bulunan taşıma araçları

İskân Mıntıkası	Kamyon	Kamyonet	Binek
Birinci Mıntika (Samsun)	2	5	1
İkinci Mıntika (Trakya)	5	1	-
Üçüncü Mıntika (Karesi)	1	2	-
Dördüncü Mıntika (İzmir)	2	1	1
Altıncı Mıntika (İstanbul)	2	4	1
Yedinci Mıntika (Kocaeli)	1	1	-
Dokuzuncu Mıntika (Konya)	2	6	-
Toplam	15	20	3

Binek otomobiller, mıntika müdürlerine makam arabası olarak verilmiş olup, resmi görevlerde kullanılmıştır. Kamyon ve kamyonetler ise yardıma muhtaç muhacirlerin eşyaları ile hasta, zayıf, güçsüz ve ihtiyarların, hamile ve emzikli kadınlar ile 13 yaşından küçük olanların taşınması için kullanılmışlardır. Ayrıca görevli olarak iskân bölgelerine giden memurların eşyalarının taşınması için de bu araçların kullanıldığı görülmektedir. Bu şartlar dışında araçların kullanılması durumunda ise naklolunan eşya ve insanlardan ücret alınması kararlaştırılmıştır¹⁶⁴.

Karayolu ile gelen muhacirlerin Bursa, İzmit, İzmir, Mersin ve İstanbul gibi şehirlerden yola çıkarak Konya'ya geldikleri görülmektedir¹⁶⁵. Arabalarla gelen muhacir sayısı oldukça azdır. 1924 yılı Mart ve Nisan aylarında karayolunu tercih

¹⁶¹ Orhan TÜRKDOĞAN, *Türkiye'de Köy Sosyolojisi*, İstanbul 2006, s. 113.

¹⁶² İsmail YILDIRIM, *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923- 1950)*, Ankara 2001, s. 59.

¹⁶³ BCA. 272.12.41.46.14. L. 2.

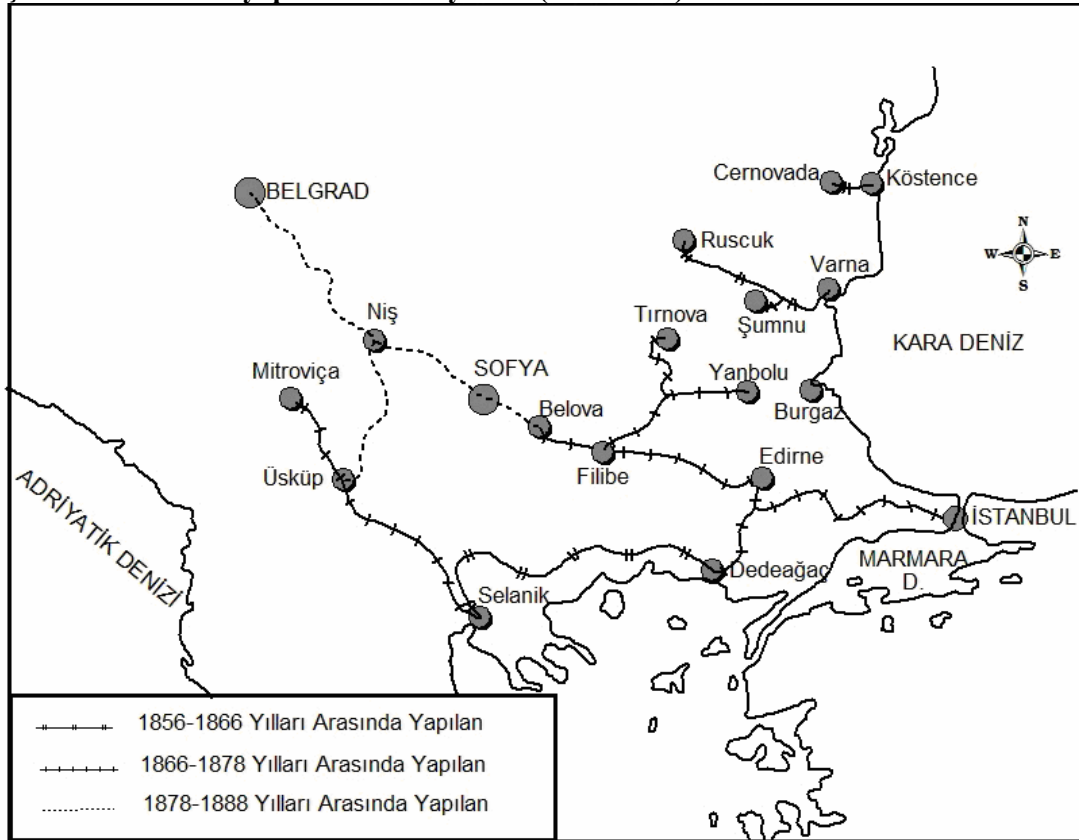
¹⁶⁴ BCA. 272.12.41.46.14. L. 4.

¹⁶⁵ BCA. 272.14.76.32.10.

ederek gelen muhacir sayısı, 280 hanede 1.008 kişidir. Oysa aynı tarihlerde vapurlarla gelen muhacir sayısı, 602 hanede 3.180'dir¹⁶⁶.

Osmanlı döneminde demiryollarının tarihi gelişimine bakıldığında ise, Balkanlarda ki demiryollarının durumunun yaşanan savaflara paralel olarak geliştiği görülmektedir. Demiryolları, 1856 yılından 1888 yılına kadar geçen süre zarfında üç tarihi dönemden oluşan aşamalardan geçerek yapılmışlardır. İlk aşama, 1856 ile 1866 yılları arasında kapsamakta olup, üç güzergâhtan oluşmuştur. Bunlardan birincisi, Köstence Limanı ile Cernovada arasında; ikincisi, Varna Limanı ile Rusçuk ve Şumnu arasında ve üçüncüsü, Dedeağaç ile Selanik arasında yaptırılan demiryollarıdır. İkinci aşama ise, 1866 ile 1878 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup, İstanbul-Dedeağaç, İstanbul-Edirne-Filibe-Belova-Tırnova-Yanbolu, Selanik-Üsküp-Mitroviça; üçüncü aşamada ise, Belova-Sofya-Niş-Üsküp-Belgrat arasındaki güzergâhlardan oluşmuştur (Şekil 2)¹⁶⁷.

Şekil 2- Rumeli'de yaptırılan demiryolları (1856-1888)

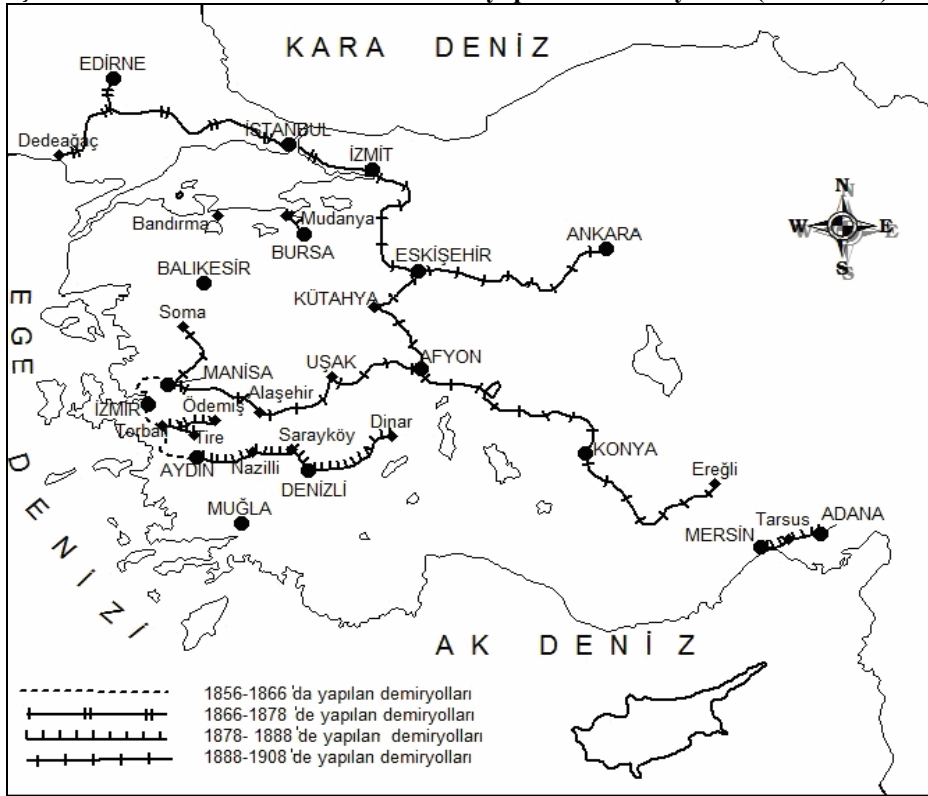

¹⁶⁶ BCA. 272.11.17.80.22.

¹⁶⁷ Komisyon, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, III., 5 Kısım, (1793-1908), Gn.Kur. Basımevi, Ankara 1978, Harita 8.

Osmanlı Devleti, yaşanan gelişmelere göre demiryollarının inşası işine girişmiştir. Öncelikli olarak Balkan coğrafyasına ağırlık veren yöneticiler, bir süre sonra Anadolu coğrafyasında da demiryolları inşa etmeye başlamıştır. Anadolu’da yaptırılan demiryolları, 1856 yılından 1908 yılına kadar geçen süre zarfında dört tarihi dönemden oluşan aşamalardan geçerek yapılmışlardır. İlk aşama, 1856 ile 1866 yılları arasını kapsamaktadır. Bu aşamada, Aydın-Torbalı-İzmir-Manisa güzergâhında bir hat yapılmıştır. İkinci aşama ise, 1866 ile 1878 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup, Manisa-Alaşehir ile İzmit-İstanbul-Edirne-Dedeağaç arasındaki güzergâhlardan oluşmuştur. Üçüncü aşama, 1878 ile 1888 yılları arasında yapılan demiryolları, Torbalı-Tire-Ödemiş, Aydın-Nazilli-Sarayköy-Denizli-Dinar, Bursa-Mudanya ve Adana-Tarsus-Mersin güzergâhlarından oluşmaktadır. Son aşama ise, 1888 yılı ile 1908 yılları arasını kapsamakta, Manisa-Soma, Alaşehir-Uşak-Afyonkarahisar, İzmit-Eskişehir-Ankara ve Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar-Konya-Ereğli arasındaki güzergâhlardan oluşmaktadır (Şekil 3)¹⁶⁸.

Şekil 3- Osmanlı döneminde Anadolu’da yaptırılan demiryolları (1856-1908)

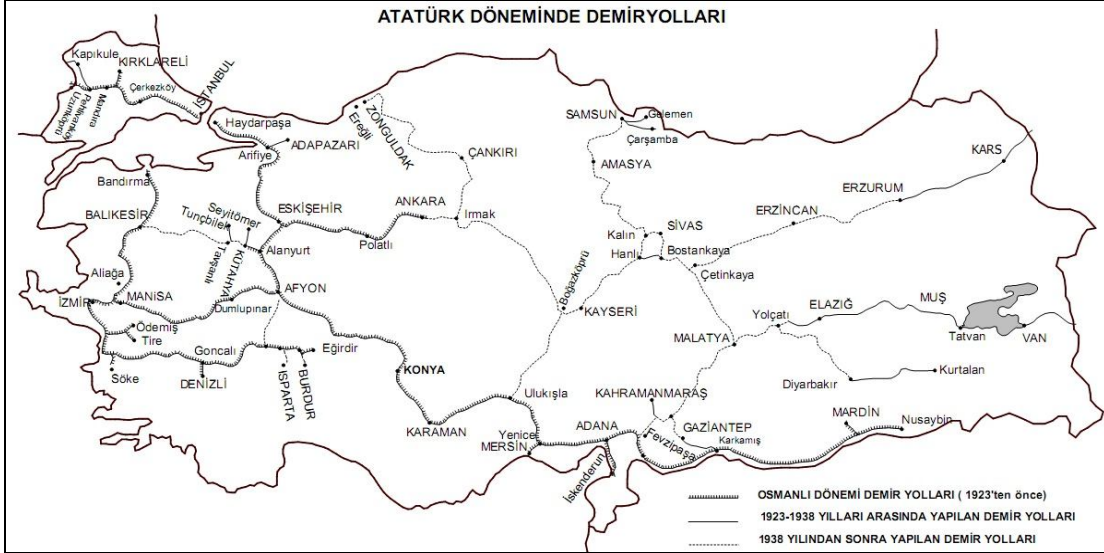

Demiryolları meselesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin önemle üzerinde durduğu bir konudur. İskân sürecinde yaşanan problemler bu meselenin önemini bir kez daha

¹⁶⁸ Komisyon, *aynı eser*, Harita 9.

göstermiş ve mecliste yapılan görüşmeler sonucunda Millîleştirme çalışmalarına başlanılmıştır (Şekil 4¹⁶⁹)¹⁷⁰.

Şekil 4- Osmanlı'dan Cumhuriyet'e demiryollarının durumu

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra Balkanlardan başlayan göçlerde demiryolu ile gelen muhacirlerin karşılaştığı en büyük sorun, Türkiye sınırları dışındaki güzergâhlar üzerinde bulunan istasyonların her birinde durdurulmaları ve kendilerine yabancı gümrük memurlarınca zorluk çıkarılmasıdır. Ayrıca bazı yerlerde zorla muhacirlerden para alındığı da olmuştur. Bir başka sorun ise, Balkan devletleri vergi adı altında Müslüman göçmenlerden para almışlardır. Nitekim Yunanistan, trenle Türkiye'ye gitmekte olan muhacirlerin yanlarında bulunan mallardan usulsüz olarak zorla % 15 temettü vergisi almıştır. Buna karşılık Türkiye, sınırları içerisinde trenle yolculuk eden gayrimüslimlere bu tür zorluklar çıkarmamıştır¹⁷¹.

Demiryolu ile gelen muhacirlerin öncelikle Drama, Siroz, Dedeoğlu, Kavala ve Selanik gibi belli başlı merkezlerde toplandıkları ve buradan trenle Türkiye'ye sevk edildikleri görülmektedir. Bu istasyonlardan her gün bir tren hareket etmiştir. Söz konusu göç döneminde ne kadar muhacirin trenlerle geldiği konusunda, net bir rakama ulaşılamamıştır. Fakat sayısal olarak oldukça fazla olduğu söylenebilir. Örneğin, 18 Şubat 1924 ile 3 Mart 1924 tarihleri arasında Drama'dan trenle 5.636 insan, 2.307 adet büyük baş hayvan ve 15.776 adet de küçükbaş hayvanın Türkiye'ye taşındığı görülmektedir¹⁷².

¹⁶⁹ *Anıtkabir Komutanlığı Arşivi'nden alınmıştır.*

¹⁷⁰ *TBMM. G.C.Z.C., II., 17 Mart 1337 (1921)- 25 Şubat 1337(1922), Ankara 1985, s. 446; Turgut ÖZAKMAN, 1881- 1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi, Ankara 2008, s. 171-172;221.*

¹⁷¹ *BCA. 272.11.17.78.13.*

¹⁷² *BCA. 272.12.76.28.22. L.4.*

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ'NDE GELEN BALKAN MUHACİRLERİNİN CUMHURİYET'İN KURULMASINDAN SONRA KONYA MERKEZ VE İLÇELERİNE İSKÂNLARI

Balkan savaşları öncesi ve sonrasında yaşanan siyasî gelişmeler ve Balkan devletlerinin uluslaşma politikalarından en büyük zararı, bu bölgelerde yaşayan Müslümanlar görmüştür. Müslüman halka yönelik uygulanan değişik baskılar, Balkan savaşlarının başlamasıyla iyice artmış; farklı etnik unsurlar arasında başlayan mücadelelerde birçok sivil insan hayatını kaybetmiştir. Günümüze kadar dinî boyutta varlığını sürdüren milliyetçilik, kendi ulusunu sevmeye esasına dayalı olarak geçerliliğini korumuştur¹⁷³.

Balkan savaşları öncesi ve sonrasında Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki mücadelelerde bölgedeki sivil halka büyük zarar verilmiştir. Yaşanan çatışmalarda esir almak yerine öldürmek tercih edilmiştir. Bu konuda hazırlanan Carnegie raporuna göre, Yunanlıların Bulgarlara karşı ortak düşüncesi “*Onlar insan değil*” şeklinde olmuştur. Bu tabir, o günlerde ötekiler olarak adlandırılan her millet için geçerli bir düşünce haline gelmiştir. Sırlar, Arnavutlar için, Yunanlılar ve Bulgarlar ise, hem birbirleri, hem de Türkler için bu tabiri kullanmışlardır¹⁷⁴. Yaşanan mücadelelerin ortak amacı, bölgelerinde kendilerinden kabul etmedikleri insanların buradan göç etmelerini sağlamaktır.

Balkan savaşları öncesi, bölgenin demografik yapısına bakıldığında; tamamında, Müslüman nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir. Yunanistan'ın hâkimiyeti altına giren bölgelerde bile, Müslüman nüfusun oranı % 50'nin üzerindedir. Mevcut yapının bir an önce düzeltilmesi ve çoğunluğun lehlerine geçmesinin sağlanması kendileri açısından zorunluydu. Bunu gerçekleştirmek için ilk kez 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda kullanılan taktik, bu kez daha organize şekilde kullanılmış; Karadağlı, Bulgar, Sırp ve Yunan askerleri, önlerine çıkan Müslüman

¹⁷³ Gürbüz BAHADIR, *Batı'dan Doğu'ya Uzanan Çizgide Balkanlar ve Türkler*, Konya 2002, s. 154.

¹⁷⁴ Richard C.HALL, *Balkan Savaşları 1912-1913 I.Dünya Savaşı'nın Provası*, (Çev.M.Tanju Akad), İstanbul 2003, s. 181.

köylerini yakıp yıkmışlardır¹⁷⁵. Yunan, Bulgar ve Sırp çeteleri, bizzat devletleri tarafından görevlendirilen subaylar komutasında harekete geçmiş ve dinî idarecilerin verdiği talimatlarla katliamlara başlamışlardır¹⁷⁶. 1911 yılına gelindiğinde Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Rumeli’de 2.315.293 Müslüman’ın yaşadığı görülmüştür. Balkan savaşları esnasında yaşanan katliamlar sonucu ölen Müslüman sayısı 632.408 kişiyi bulmuştur. Yunanistan, Bulgaristan ve Yugoslavya kaynaklarına göre, 2.315.293 olan Müslüman nüfusun Balkan savaşları sonrasında, 870.114’e düştüğü görülmüştür. Bu durumda bölgede bulunan Müslümanların nüfusu, 1.445.179’a gerilemiştir. 1912 yılından 1920 yılına kadar geçen süre zarfında ise, 413.922 kişi daha göç ederek Anadolu’ya sığınmıştır. Bazı kaynaklarda bu rakamın 600.000’e kadar ulaştığına işaret edilmiştir¹⁷⁷.

Yukarıda zikredilen göçlerle gelen Müslümanların birçoğu üst üste gelen gaileler nedeniyle iskân edilememiş ve Anadolu’nun dört bir tarafına dağılarak hayatlarını kendi imkânlarıyla devam ettirmeye çalışmışlardır. Hele, I. Dünya Savaşı’nın da başlamasıyla kendi başlarının çaresine bakmak durumunda kalmışlardır. Zira, devletin yaşanmakta olan savaşın ortaya çıkardığı zor durumdan çıkabilmek için yaptığı çalışmalarda göçmenler için herhangi bir faaliyet söz konusu olmamıştır. Zaten maddi olarak büyük bir darboğaza girmiş olan Osmanlı Devleti’nin böyle bir durumda, bırakın bu göçmenleri devlet kontrolünde uygun bir yere iskân ettirmeye, onların gündelik problemlerine bile çözüm bulabilecek bir imkâna sahip değildi.

I. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte göçler tekrar başlamıştır. Bu süreçte, daha önce gelmiş muhacirler ile I. Dünya Savaşı sonrası gelmeye başlayan muhacirlerin daimi iskânları yapılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti’nin yıkılışı ile, bu iskân faaliyetlerinin büyük bir kısmı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, öncelikle geçici olarak değişik şehirlerde ikamet etmekte olan Balkan muhacirlerinin iskânları yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde, Konya merkez ve ilçelerine de muhacir sevkleri

¹⁷⁵ Justin MCCARTHY, *Osmanlı’ya Veda İmparatorluk Çökerken Osmanlı Halkları*, (Çev.Mehmet Tuncel), İstanbul 2006, s. 175.

¹⁷⁶ Yarbay Bekir FİKRİ, *Balkanlarda Tedhiş Ve Gerilla “GREBENE”*, (Ed. Tülây Duran), İstanbul 2007, s. 35; 301.

¹⁷⁷ MCCARTHY, *aynı eser*, s.176; H.Yıldırım AĞANOĞLU, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanlar’ın Makûs Talihi Göç*, İstanbul 2001, s. 94.

yaşanmış ve bu insanların problemleri çözülerek belli yerlere yerleştirilmişlerdir. Aşağıda Cumhuriyet'ten önce Anadolu'ya gelmiş fakat iskân ettirilememiş muhacirlerin belli başlıklar altında yerleştirilmeleri incelenecektir.

1. KONYA MERKEZ VE ÇEVRESİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ

Balkan savaşlarından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen süre zarfında, yaşanan göçlerde, çoğunluğu Yugoslavya ile Yunanistan'dan gelen muhacirler oluşturmuş ve iskânları yapılmıştır. Diğer Balkan ülkelerinden göç ederek gelen muhacirlerin ise, sayıları oldukça azdır.

Araştırmanın bu bölümünde Yugoslavya ve Yunanistan'dan göç edenler ayrı, Bulgaristan, Romanya ve diğer yerlerden göç edenler ise aynı başlık altında değerlendirilecektir.

1.1.Yugoslavya Muhacirlerinin Konya Merkeze İskânları

Balkan savaşlarının sona ermesiyle birlikte başlayan göçler, ilk zamanlarda oldukça yoğun olarak yaşanmışsa da, zaman içerisinde bu yoğunluğunu kaybetmiş fakat az sayıda da olsa kesilmeden devam etmiştir. Bu süreçte gelen muhacirlerin geçici olarak Eskişehir, İstanbul, Kütahya, Adana, İzmir gibi şehirlerde kendi imkânlarıyla kaldıkları görülmüştür. 1912 ile 1919 yılları arasında geçen zaman zarfında gelen ve Konya'ya gönderilen iki hanede dokuz Akovalı, iki hanede beş Kolaşinli, bir hanede iki Kosovalı ve bir hanede bir kişi Manastırlı olmak üzere toplamda altı hanede 17 kişi Yugoslavya muhaciri Konya merkezinde iskân edilmiştir. Bunlardan sekiz kişiden oluşan bir hanenin daha sonra Karaman'a göç ettikleri tespit edilmiştir¹⁷⁸.

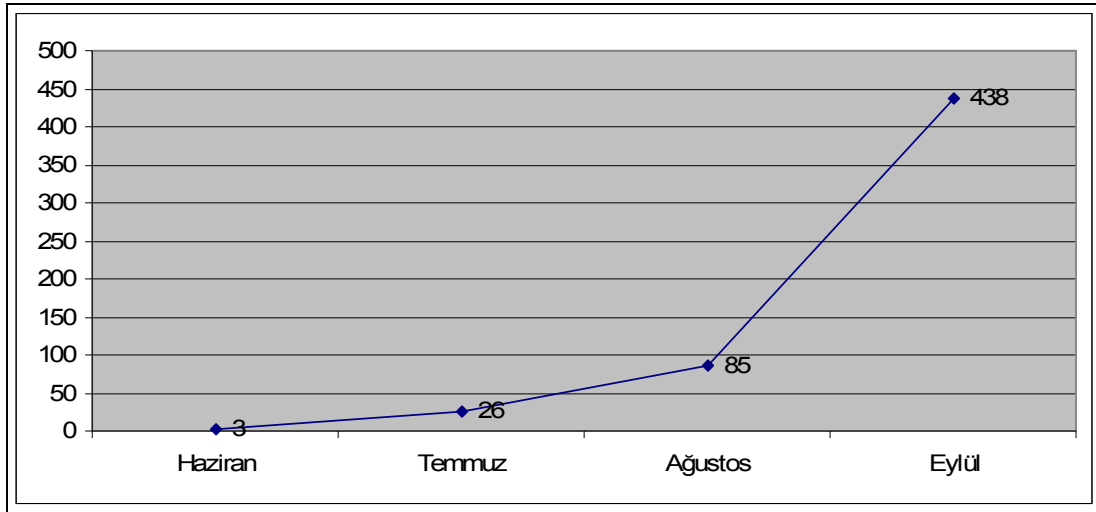
I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, Anadolu'da yaşamaya başlayan yurt içi göç olaylarının içerisinde Yugoslavya muhacirleri de yer almışlar ve Konya'ya doğru göç etmişlerdir. Müslüman nüfus hareketlerinin yaşanmasındaki en büyük sebep, hiç kuşkusuz işgallerle başlayan yeni dönemde can güvenliklerini sağlama ve geçim

¹⁷⁸ BCA. Kod:271, Defter No: 16, Muhacir Esas Kayıt ve Sevk Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1920.

kaygılarıdır. Bu dönemde, Doğu Anadolu'dan, Karadeniz'den, Trakya'dan ve Batı Anadolu'dan birçok insan mülteci sıfatıyla göç ederek yerlerini terk etmiş ve Konya gibi, güvenlik sorunlarının az olduğu şehirlere gelmişlerdir. 1919 yılından itibaren başlayan göçlerle, Konya'ya 179 hanede 653 Yugoslavya muhaciri gelmiş ve bu şehirde iskân edilmişlerdir¹⁷⁹.

Söz konusu dönemde göç etmeye başlayan muhacirlerin 1920 yılı içerisinde Haziran ayından itibaren gelmeye başladığı ve bu süreçte en fazla muhacirin Eylül ayı içerisinde geldiği görülmektedir. Bu muhacirlerin % 1'inin Haziran, % 5'inin Temmuz, % 15'inin Ağustos ve % 79'unun ise, Eylül ayı içerisinde geldikleri anlaşılmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5-Yugoslavya muhacirlerinin 1912-1920 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

Gelen Yugoslavya muhacirlerinden, bir süre sonra iskân yerlerini değiştiren aileler olmuştur. Ereğli, Akşehir, Doğanhisar, Karaman ve Eskişehir gibi yerlere doğru masrafları kendilerine ait olmak şartıyla gitmek isteyenlere, bu konuda zorluk çıkartılmamış ve gitmelerine izin verilmiştir. Bu çerçevede, üç hanede beş kişi Priştine muhaciri 24 Haziran 1920 tarihinde ve bir hanede dört kişi Saray Bosna muhaciri ise, iskân edildikleri 1920 yılı Eylül ayından bir ay sonra Ereğli'ye göç ederek gitmişlerdir. İki hanede 10 kişi Üsküp muhaciri, 10 Temmuz 1920 tarihinde Akşehir'e giderken, bir hanede beş kişi olan Üsküp muhaciri ise, 7 Ağustos 1920

¹⁷⁹ BCA. 16 numaralı defter.

tarihinde Doğanhisar'a gitmiştir. Ayrıca iki hanede altı kişi Priştine muhaciri Eskişehir'e, bir hanede sekiz kişi Akova muhaciri, Karaman'a gitmiştir. Bir hanede yedi kişi Prizren muhaciri ise, kendilerine uygun görülen Maarif köyüne sevk edilmişlerdir¹⁸⁰.

Yugoslavya muhacirlerinin yoğun olarak Priştine ve Üsküp'ten gelenlerden oluştukları ve I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği günlerde yola çıkarak göç ettikleri anlaşılmaktadır (Tablo 10).

Tablo 9- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları

Geldikleri Yer	1912–1919 Yılları Arasında		1920 Yılı İçerisinde	
	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Akova	2	9	13	48
Koçana	-	-	6	22
Kolaşin	2	5	10	42
Kosova	1	2	6	22
Manastır	1	1	12	29
Priştine	-	-	44	172
Prizren	-	-	1	8
Saray Bosna	-	-	22	68
Üsküp	-	-	63	232
Yeni Pazar	-	-	2	10
Toplam	6	17	179	653

Yugoslavya'dan gelen bu aileler, muhtemelen geride kimseyi bırakmak istemedikleri için olsa gerek, bazen yanlarına evlatlık olarak, öksüz veya ailesinden ayrı düşen çocukları da alarak gelmişlerdir. Müslüman çocukların alınması, her ne kadar doğal görünse de, bazı ailelerin Müslüman olmayan çocukları da yanlarına evlatlık olarak aldıkları görülmüştür. Bu durum, ilginç olsa da, Türk kültüründe ve tarihinde oldukça fazla örneği olan mağdurun elinden tutulması ve yardım edilmesi gerektiğine dair hâkim olan insani anlayıştan kaynaklanmıştır. Söz konusu olay, Balkan Savaşı sebebiyle Edirne'den göç ederek gelen ve Bursa'da geçici olarak ikamet eden Hasan Oğlu Mehmet ailesinin buradan Konya'ya gelirken yanlarına 17 yaşında olan “Saça” isminde bir Yahudi kızını da alarak geldiklerinin tespit edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu durum, iskân memurlarının dikkatini çektiği için deftere kaydedilmiştir¹⁸¹.

¹⁸⁰ BCA. 16 numaralı defter.

¹⁸¹ BCA. 16 numaralı defter, s. 241.

Zor şartlar altında göç ederek gelen Yugoslavya muhacirlerinin bir kısmı geçici olarak çevrede bulunan medreselerde ikamet etmeye başlamış, bir kısmı ise, değişik nedenlerle başka yerlere göç eden gayrimüslimlerin terk ettikleri evlere yerleştirilmiştir. Ayrıca bazı muhacirler, daha önce burada yerleşmiş olan akrabalarının yanında, imkânları iyi olanlar ise, ev kiralamak suretiyle hayatlarını devam ettirmişlerdir. Medreselerde kalan muhacirler de, bir süre sonra kendilerine tahsis edilen evlere yerleşmişlerdir. Kesin iskânları yapılmaya kadar geçen süre zarfında bu muhacirlerin, yerli halk tarafından yapılan yardımlar ve iâşelerle hayatlarını devam ettirdikleri görülmüştür¹⁸². Gelen bu muhacirlerin % 72'sinin ev verilmek suretiyle daimi iskânlarının yapıldığı, % 28'inin ise, bir süre geçici olarak medreseler, mektepler ve devlet dairelerinde ikâmet ettirildikten sonra daimi iskânlarının yapıldığı anlaşılmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler ve sayıları¹⁸³

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane	Nüfus
1- Çifte Merdiven Mahallesi	3	11
2- Denkeş Mahallesi	1	3
3- Gazi Âlemşah Mahallesi	10	43
4- İstasyon Caddesi	26	82
5- Mahmuriye Mahallesi	1	4
6- Sarı Yakup Mahallesi	3	8
7- Sedirler Mahallesi	2	5
8- Şems Mahallesi	12	42
9- Konya Dâhilinde	79	286
Geçici İskân Yerleri	Hane	Nüfus
1- Alâeddin Tepesindeki Mektep	12	38
2- Hacı Hafız Medresesi	1	3
3- Karatay Medresesi	11	39
4- Larende Medresesi	7	34
5- Molla Efendi Medresesi	8	33
6- Nakip Oğlu Medresesi	1	2
7- Süleymaniye Medresesi	7	30
Diğerleri	Hane	Nüfus
1- Maarife Sevk	1	7
Toplam	185	670

Muhacirlere ev verilmek suretiyle, iskânlarının yapılması sorunlarının tamamen çözüldüğü anlamına gelmemektedir. Özellikle şehir merkezinde yerleştirilen muhacirlerin mesleki özellikleri, yapılan bu iskânların başarılı olup

¹⁸² BCA. 272.12.43.62.17. L.5-6.

¹⁸³ BCA. 16 numaralı defter.

olmadığına dair önemli ipuçları vermektedir. Bunun yanı sıra, bu insanların ekonomik ve toplumsal yapıya aktif olarak katılabilmeleri için bir an evvel üretici duruma getirilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, bu insanlar büyük bir sefalet içerisine düşüp çevresindeki insanlara zarar vermeye başlayabilirdi. Hem huzur ve güven ortamını sağlamak ve hem de uzun yıllardır süren savaşlarda kaybedilen insanların ortaya çıkardığı demografik yapının normalleşmesi için, insanların bir an evvel üretici duruma getirilmeleri son derece önemlidir. Böylelikle bir taraftan geçimlerini sağlayabilecekler, diğer taraftan da ülke ekonomisinin canlanmasında aktif olarak rol alabileceklerdir.

Konya merkezine yerleştirilen muhacirlerin, giden gayrimüslim nüfusun ekonomik yapıdaki rollerinin ortaya çıkardığı boşluğu tamamen doldurmayacakları aşikârdır. Bu süreçte giden gayrimüslimlerin ekonomik yapıda üretimden çok pazarlama işi ile meşgul oldukları görülmüştür. Bu sebeple, giden gayrimüslimlerle yerlerine gelen bu insanların aynı kefeye konması ve bu bağlamda karşılaştırılmaları doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bir tarafta pazarlamacı konumunda ve ticaretle uğraşan gayrimüslimler, diğer tarafta ise, çiftçilikle geçimlerini sağlayan ve üretimde aktif olarak yer alan muhacirler bulunmaktadır. Buna rağmen, gelen bu insanların ülke ve bölge ekonomisinin ihtiyaç duyduğu ekonomik canlanma için gerekli olan dinamizmi sağladıkları söylenebilir. Bu çerçevede, gelen muhacirlerin meslekleri son derece önemlidir. Muhacirlerin meslekî yapılarına bakıldığında; % 46'sının çiftçilik, % 18'inin ise, arabacı, aşçı, bakkal, demirci, kunduracı, nalbant ve tatlıcı gibi mesleklerden oldukları görülmektedir (Tablo 11). Söz konusu dönemde gelen ve gidenler, şehrin genel ekonomik yapısı üzerinde değişime sebep olmuşlardır. Her şeye rağmen bu değişim, zamanla normalleşmiş ve olumlu neticeler alınmıştır.

Tablo 11- Konya merkezde iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin meslekleri

1- Çifte Merdiven Mahallesi		8- Sedirler Mahallesi		5- Maarife Gidenler	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Rençper	2	Kâtip	2	Ziraatçılık	1
Mesleksiz	1	Mesleksiz	1	6- Molla Efendi Medresesi	
2- Denkeş Mahallesi		9- Şems Mahallesi		Meslek	Adet
Meslek	Adet	Bakkal	1	Jandarma	2
Arabacı	1	Mesleksiz	5	Mesleksiz	1
Rençper	1	Polis Memuru	2	Rençper	5
3-Gazi Âlemşah Mahallesi		Rençper	4	7- Nakip Oğlu Medresesi	
Meslek	Adet	Geçici İskân Yerleri		Meslek	Adet
Mesleksiz	3	1-Alâeddin T.'ndeki Mektep		Mesleksiz	1
Okur Yazar	3	Meslek	Adet	8- Süleymaniye Medresesi	
Rençper	1	Aşçı	1	Meslek	Adet
4- İstasyon Caddesi		Mesleksiz	2	Mesleksiz	1
Meslek	Adet	Nalınacı	1	Nalbant	1
Arabacı	4	Rençper	8	Rençper	5
Aşçı	1	Tüccar	1	9- Konya Dâhilinde	
Bağcı	2	2- Hacı Hafız Medresesi		Meslek	Adet
Çavuş	1	Meslek	Adet	Bakkal	2
Mesleksiz	10	Rençper	1	Çiftçi Esnaf	4
Pastacı Tatlıcı	2	3- Karatay Medresesi		Kunduracı	2
Rençper	7	Meslek	Adet	Mahkeme Mübaşiri	1
Tatlıcı	1	Mesleksiz	3	Mesleksiz	33
Yüzbaşı Emeklisi	1	Okur	1	Muallim Çiftçi	1
6- Mahmuriye Mahallesi		Rençper	7	Rençper	35
Meslek	Adet	4- Larende Medresesi		Tatlıcı	1
Rençper	1	Meslek	Adet	Not: Mesleksiz olanlar başlığı altında kadın aile reisleri ile çocuk ve yardıma muhtaç yaşlı insanlar bulunmaktadır.	
7- Sarı Yakup Mahallesi		Demirci	1		
Meslek	Adet	Mesleksiz	3		
Mesleksiz	2	Okur Yazar	2		
Rençper	1	Rençper	2		

1.2. Yunanistan Muhacirlerinin Konya Merkeze İskânları

Balkan savaşları sebebiyle, Anadolu'ya sığınan ve çeşitli sebeplerle daimi iskânları yapılamayan muhacirler bir süre, İstanbul, Ordu ve Adana gibi şehirlerde ikamet etmişlerdi. Bunlar I. Dünya Savaşı sonrasında Mondros Mütarekesi çerçevesinde başlayan işgaller sebebiyle yeniden zor durumda kalmışlar ve güvenli olarak gördükleri başka yerlere doğru yeni bir göç başlatmışlardır. Bu süreçte Konya,

bulunduğu konum ve İtalya'nın takındığı tavır sebebiyle asayişin bozulmadığı bir yerleşim merkezi olması hasebiyle muhacirlerin tercih ettiği bir yer haline gelmiştir.

İncelenen arşiv kaynaklarına göre, 1912 yılı ile 1919 yılları arasında Konya'ya doğru değişik yerlerden birçok Yunanistan muhaciri gelmiştir. Bunlar bir süre çevrede bulunan okullar, ıslahhaneler ve terkedilmiş olan binalarda ikamet etmeye başlamış ve yerli halk tarafından kendilerine verilen malzemelerle hayatta kalmışlardır.

Yunanistan'dan Konya'ya gelenlerin büyük bir kısmı, Vodina, Selanik ve Serfiçe gibi şehirlerden gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu süreçte ilk olarak, altı hanede 28 kişi Vodina muhacirinin iskânları yapılmıştır. İskânları yapılanların beş hanede 19 kişisi, aynı babadan olma kardeşlerden oluşmaktadır. Yine aynı tarihler arasında, altı hanede 23 kişi Selanik muhacirinin de iskânlarının yapıldığı ve bunlar arasında da dört hanede 16 kişinin kardeş oldukları görülmektedir. Bu dönemde son olarak, dört hanede 11 kişi Serfiçe muhacirinin iskânları yapılmış ve bunların arasında da üç hanede sekiz kişinin kardeş oldukları görülmüştür. Sonuç olarak toplamda 16 hanede 62 kişi Yunanistan muhaciri Konya'ya gelmiş ve iskânları yapılmıştır¹⁸⁴.

Balkan savaşlarını müteakip göç ederek gelen ve geçici olarak değişik yerlerde hayatlarını devam ettiren muhacirlerin savaşın sona erdiği günlerden itibaren daimi iskânlarını yaptırmak üzere harekete geçtikleri görülmektedir. Bu çerçevede Konya'ya gelen muhacirlerin Eskişehir, Adana, Kütahya ve İstanbul gibi şehirlerden geldikleri anlaşılmaktadır. Bu şekilde Yunanistan'dan göç ederek gelmiş, fakat iskânları yapılamamış olan 125 hanede 407 muhacirin 1920 yılı içerisinde Konya'ya gönderildikleri ve merkezde yerleştirildikleri görülmektedir¹⁸⁵. Konya'ya

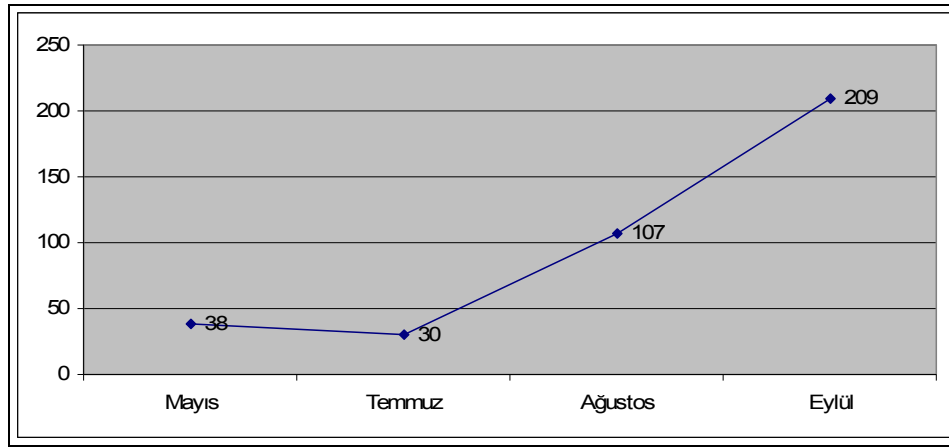
¹⁸⁴ BCA. Kod:271, Defter No: 15, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924–1935.

¹⁸⁵ BCA. 16 numaralı defter.

1912-1920 yılları arasında toplam 141 hanede 469 Yunanistan muhacirinin yerleştirildiği görülmüştür.

Konya'ya 1912-1920 yılları arasında iskânları gerçekleştirilen muhacirlerin, Mayıs ayı içerisinde gelmeye başladıkları ve Mayıs ile Eylül ayları arasında devam ettiği, ancak en fazla Eylül ayı içerisinde geldikleri görülmektedir (Şekil 6). Bu bağlamda muhacirlerin, % 10'unun Mayıs, % 8'inin Temmuz, % 28'inin Ağustos ve % 54'ünün ise Eylül ayı içerisinde geldikleri anlaşılmaktadır.

Şekil 6- Yunanistan muhacirlerinin 1912-1920 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

Balkan savaşlarından, Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süre zarfında Yunanistan hakimiyetinde bulunan her yerleşim merkezinden muhacirlerin geldiği ve gelen muhacirlerin önemli bir kısmının Siroz, Selanik ve Kalkış gibi Müslümanların yoğun olarak yaşadığı şehirlerden oldukları görülmektedir (Tablo 12)¹⁸⁶.

Tablo 12- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları

Geldikleri Yer	1912-1919 Yılları Arasında		1920 Yılı İçerisinde	
	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Dedeoğlu	-	-	2	9
Dimetoka	-	-	1	4
Drama	-	-	6	14
Florine	-	-	1	4
Girit Kandıye	-	-	1	1
Gümölcine	-	-	2	6
Kayalar	-	-	1	3
Kesriye	-	-	1	4
Kalkış	-	-	19	57

¹⁸⁶ BCA. 15 ve 16 numaralı defterler.

Kozana	-	-	1	1
Lankaza	-	-	5	11
Selanik	6	23	21	69
Serfiçe	4	11	-	-
Siroz	-	-	48	179
Usturumca	-	-	4	11
Vodina	6	28	-	-
Yanya	-	-	8	19
Yenice-i Vardar	-	-	4	15
Toplam	16	62	125	407

Konya'ya 1912-1920 arasında gelen muhacirlerin bir kısmı çevrede bulunan boş evlere, bir kısmı ise, değişik yerlerde bir süre ikamet ettirildikten sonra uygun olan evlere yerleştirilmişlerdir (Tablo 13). Yugoslavya muhacirlerinin aksine, Yunanistan muhacirlerinin neredeyse tamamı yakınına ev verildiği ve iskânlarının yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, daimi olarak iskânları yapılanların oranı % 92, geçici olarak iskân edilenlerin oranı ise, sadece % 8'dir.

Tablo 13- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler ve sayıları

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane	Nüfus
1-Alâeddin Tepesi Civarı	3	10
2- Arap Oğlu Makası	2	3
3- Aziziye Mahallesi	4	13
4- Bahçelievler Mahallesi	5	10
5- Çifte Merdiven Mahallesi	3	9
6- Gazi Âlemşah Mahallesi	5	15
7- Hacı Cemil Mahallesi	1	4
8- Kalender Hane Mahallesi	1	4
9- Medrese Mahallesi	3	10
10- Mücellit Mahallesi	1	2
11- Sarı Yakup Mahallesi	5	19
12- Sarnıç Mahallesi	5	18
13- Şems Mahallesi	3	8
14- Şeyh Sadarettin Mahallesi	2	9
15- Yanık Cami Mahallesi	12	33
16- Zincirli Kuyu Mahallesi	8	31
Geçici İskân Yerleri		
1- Alâeddin Tepesindeki Mektepte	9	19
2- İrfaniye Medresesi	2	10
3- Karatay Medresesi	5	14
4- Süleymaniye Medresesi	1	2
5- Öksüz Yurdu	1	4
6- Yusuf Ağa Medresesi	3	9
7- Ziyâeddin Medresesi	4	13
Diğerleri		
Konya Dâhilinde	54	200
Toplam	141	469

Konya'ya gelen muhacirler arasında, çevrede bulunan okullarda, yurtlarda ve boş binalarda ikamet edenler bu süreçte büyük ölçüde yerli halk tarafından desteklenmiş ve yardım görmüşlerdir¹⁸⁷. Bunun yanı sıra bazı ailelere, devlet yardım elini uzatmış ve bunlara yevmiyeler vermiştir. Siroz muhacirlerinden Mustafa Oğlu Mehmet Ali ve iki kişilik ailesi ile kocası olmayan Ömer Kızı Nebide ve iki kızına, iki lira yevmiye verilmiştir¹⁸⁸.

Şehir merkezinde yerleştirilen Yunanistan muhacirlerinin mesleklerine bakıldığında da, Yugoslavya muhacirlerinin mesleklerine göre oldukça farklı oldukları görülecektir. Yunanistan'dan gelenlerin büyük bir kısmı ziraat harici mesleklerle uğraşmaktadırlar (Tablo 14).

Tablo 14- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri

1-Alâeddin Tepesi Civarı		Meslek	Adet	2- İrfaniye Medresesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Okur Yazar	2	Rençper	1	Mesleksiz	1
Rençper	1	Şekerci	1	Rençper	1
2- Arap Oğlu Makası		12- Sarnıç Mahallesi		3- Karatay Medresesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Mesleksiz	2	Amele	3	Mesleksiz	2
3- Aziziye Mahallesi		Arabacı	1	Rençper	3
Meslek	Adet	Mesleksiz	1	4- Öksüz Yurdu	
Mesleksiz	2	13- Şems Mahallesi		Meslek	Adet
Rençper	2	Meslek	Adet	Arabacı	1
4- Bahçelievler Mahallesi		Çiftçi	1	5- Süleymaniye Medresesi	
Meslek	Adet	Mesleksiz	1	Meslek	Adet
Mesleksiz	3	Rençper	1	Mesleksiz	1
Rençper	2	14- Şeyh Sadarettin Mahallesi		6- Yusuf Ağa Medresesi	
5- Çifte Merdiven Mah.		Meslek	Adet	Meslek	Adet
Meslek	Adet	Bakkal	1	Rençper	3
Mesleksiz	3	Tahsildar	1	7- Ziyâeddin Medresesi	
6- Gazi Âlemşah Mah.		15- Yanık Cami Mahallesi		Meslek	Adet
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Mesleksiz	2
Esnaf	1	Amele	5	Rençper	2
Memur	1	Hamal	1	8- Konya Dâhilinde	
Mesleksiz	1	Kunduracı	1	Meslek	Adet
Saraç	1	Mesleksiz	2	Arabacı	1
Şıracı	1	Rençper	3	Ashab-ı Emlâk	2
7- Hacı Cemil Mahallesi		16- Zincirli Kuyu Mahallesi		Aşçı	1
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Bakkal	1
Hamal	1	Mahkeme Baş Katipi	1	Çiftçi	6
8- Kalender Hane Mah.		Mesleksiz	5	Huffaz Muallimi	1

¹⁸⁷ Mehmet YILMAZ, *Konya Vilayetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854–1914*, (SÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996, s. 265.

¹⁸⁸ BCA. 16 numaralı defter, s. 5.

Meslek	Adet	Rençper	2	Kahveci	2
Muallim	1	Geçici İskân Yerleri		Mektep Talebesi	1
9- Medrese Mahallesi		1-Alâeddin T.'ndeki Mektep		Memur	1
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Mesleksiz	18
Mesleksiz	3	Arabacı	1	Nalbur	1
10- Mücellit Mahallesi		Berber	1	Okur Yazar	2
Meslek	Adet	Fırıncı	1	Polis Memuru	1
Rençper	1	Hamal	1	Rençper	12
11- Sarı Yakup Mahallesi		Kunduracı	1	Telgraf Baş Katipi	1
Meslek	Adet	Mektep Talebesi	1	Terzi	1
Bakkal	1	Mesleksiz	1	Tüccar	1
Kunduracı	1	Rençper	2	Uncu	1

Yunanistan muhacirlerinin % 35'i esnafılık ve ticaretle, % 27'si ise, ziraatle geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu mesleki yapı, giden gayrimüslimlerin mesleki yapıları ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda, üretici sınıfın oranı ile pazarlamacı sınıfın oranları dikkate alındığında gidenlerin ortaya çıkarttığı boşluğun büyük ölçüde gelenler tarafından doldurulduğu söylenebilir.

1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin İskânı

Yaşanan Balkan ve I. Dünya savaşları, Balkanlardaki Müslüman varlığına ağır darbeler vurmuş ve bu iki savaşın hemen sonrasında Anadolu'ya göçler başlamıştır. Nitekim 1912- 1920 yılları arasında, hemen her yıl bu devam etmiştir. Bu süreçte, Arnavutluk ve Romanya gibi ülkelerden gelen muhacir sayıları, diğer Balkan ülkelerinden gelenlere nazaran oldukça azdır. Bunun en büyük sebebi, Arnavutluk halkı arasında hâkim olan Müslüman nüfusun fazlalığı ve bu çerçevede, diğer Balkan ülkelerinde Müslümanlara yönelik uygulanan baskı politikalarının olmayışıdır. Romanya'da ise, savaş ertesinde ekonomiyi düzeltebilmek, halkının refahını yükseltebilmek ve ihtiyaç duyulan iş gücünü sağlayabilmek için, bünyesinde barınan ötekilere karşı herhangi bir olumsuz tavır ve davranışlara kısmen girilmemiş; burada yaşayan Müslümanlar da bu sebeple fazla göç etme gereği duymamışlardır. Bu sebeplerden dolayı, iki ülkeden gelen muhacir sayıları oldukça düşük bir seviyede kalmıştır.

Balkan savaşları sonrasında Anadolu'ya gelen, fakat iskânları yapılamayan birçok muhacir, I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği günlerde, daimi iskânlarını yaptırabilmek için harekete geçmiştir. Söz konusu süreçte, Konya'ya ilk olarak Silistre'den 14 hanede 41 Bulgaristan muhaciri gelmiş ve 5 Kasım 1919 tarihinde Saiteli/Kadınhanı ilçesi, İttihadiye Köyü'nde iskânları yapılmıştır¹⁸⁹. Yapılan bu iskândan ayrı olarak 22 hanede 64 muhacirinin daha Konya'ya yerleştirildiği görülmüştür. Böylelikle toplamda 36 hanede 105 Balkan muhacirinin Konya'ya iskânları gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu dönemde Arnavutluk, Romanya ve Bulgaristan gibi Balkan ülkelerinden Anadolu'ya doğru yaşanan göçlerin özellikle Balkan savaşlarından sonra gerçekleştiği ve büyük bir kısmını da Bulgaristan'dan gelenlerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca 1912-1920 yılları arasında gelen muhacirler, daha çok yaz aylarında, Temmuz ayı ile Eylül ayları arasında geçen zaman zarfında göç ederek gelmişlerdir (Tablo 15)¹⁹⁰.

Tablo 15 –Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları

Geldikleri Yer	1912–1919 yılları arasında		1920 Yılı İçerisinde	
Arnavutluk, Romanya vs.	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
İşkodra	2	5	-	-
Köstence	1	1	-	-
Rumeli	-	-	1	2
Bulgaristan	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Cuma-i Bala	2	7	-	-
Filibe	1	7	1	6
Rubçoz (Dövlən)	1	1	-	-
Ruşçuk	1	1	-	-
Silistre	15	43	-	-
Tatarpazarcığı(Petriç)	1	2	5	15
Varna	4	12	1	3
Toplam	28	79	8	26

Konya merkezde iskân edilen muhacirlerin büyük bir kısmı, Gazi Âlemşah ve Sarı Yakup mahalleleri ile İstasyon Caddesi ve Muhacir Pazarı civarında, ev verilmek suretiyle yerleştirilmişlerdir (Tablo16).

¹⁸⁹ BOA. DH. EUM. SSM. 39.19. L. 1-2.

¹⁹⁰ BCA. 16 numaralı defter.

Tablo 16- Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler

Yerleştirildikleri mahalleler		
Arnavutluk, Romanya vd.	Hane	Nüfus
1- İstasyon Caddesi	3	6
Geçici İskân Yerleri	Hane	Nüfus
1- Alâeddin Tepesindeki Mektep	1	2
Bulgaristan		
1- Gazi Âlemşah Mahallesi	3	10
2- Muhacir Pazarı	2	7
3- Sarı Yakup Mahallesi	1	7
4- Saiteli İttihadiye Köyü	14	41
Geçici İskân Yerleri	Hane	Nüfus
1- Alâeddin Tepesindeki Mektep	1	2
2- Süleymaniye Medresesi	1	2
3- Konya Dâhilinde	10	28
Toplam	36	105

Bu muhacirlerin mesleklerinden kendi başlarının çaresine bakabilecek durumda oldukları söylenebilir (Tablo 17). Bunun yanı sıra, söz konusu dönemde işgücü açığı ve etrafta ekilip biçilmesi gereken arazilerin fazla oluşu gelen muhacirlerin gündelik işler bulmalarına imkân tanımaktadır. Bu durum, muhakkak ki muhacirler açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur.

Tablo 17- Konya merkezde iskân edilen Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin Meslekleri

Arnavutluk, Romanya vd.		2- Gazi Âlemşah Mahallesi		6- Süleymaniye Medresesi	
1-Alâeddin T. Mektep		Meslek	Adet	Meslek	Adet
Meslek	Adet	Aşçı Çırağı	1	Mesleksiz	1
Yorgancı	1	Mesleksiz	1	7- Konya Dâhilinde	
2- İstasyon Caddesi		Rençper	1	Meslek	Adet
Meslek	Adet	3- Muhacir Pazarı		Çiftçi	1
Mesleksiz	1	Rençper	2	İmam	1
Rençper	2	4- Sarı Yakup Mahallesi		Kahveci	1
Bulgaristan		Bahçıvan	1	Mesleksiz	4
1- Alâeddin T. Mektep		5- Sedirler Mahallesi		Rençper	2
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Tüccar	1
Mesleksiz	1	Rençper	1		

2. KONYA İLÇELERİ'NE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ

2.1. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Akşehir ilçesi, geçmişte gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerden birisidir. 1914 yılına kadar oldukça fazla olan gayrimüslimler, bu tarihten sonra uygulamaya konan Megali İdea ve Enosis'e dönük Yunan politikaları çerçevesinde giderek azalmıştır. Bu süreçte, Yunanistan tarafından demografik yapıyı kendi lehlerine çevirmek, I. Dünya Savaşı sonrasında başlayan işgallere karşı Anadolu'da başlatılan millî direnişi etkisiz hâle getirmek ve Millî Mücadele'nin lojistik kaynaklarına darbe vurmak gibi hedefler çerçevesinde uygulanan politikalarla gayrimüslimler yerlerinden oynatılmışlardır¹⁹¹.

Akşehir ilçe merkezinde 1914 yılı itibarıyla, 2.296 Rum, 4.890 Ermeni ve sadece bir Musevi yaşamaktadır. İlçenin genel nüfusunun % 4'ünün Rumlardan, % 8'inin ise, Ermenilerden oluştuğu görülmektedir¹⁹². Bu rakamlar, zaman içerisinde yok denecek seviyelere düşmüştür. 1924 yılında hazırlanan nüfus istatistiğine göre, ilçe genelinde sadece gayrimüslim nüfus 1074 olup % 1'lik bir orana sahiptir¹⁹³. 10 yıl gibi kısa bir sürede ilçedeki %11'lik nüfusun % 1'lere kadar düşmesi sosyo-ekonomik yapı açısından önemlidir. Çünkü bu insanların yaşadığı evler, tarlalar, bağlar ve bahçeler bir anda derin bir sessizliğe ve yalnızlığa terk edilmiş oluyordu. Nüfus ve ekonomik girdilerin oldukça azalmasına tedbir olarak ilçeye değişik yerlerden gelen muhacirlerin iskân edildiği ve kendilerine geçimlerini sağlamak üzere sahipsiz kalan mallardan verildiği görülmüştür.

Akşehir ilçesi, gerek Osmanlı döneminde, gerekse Cumhuriyet döneminde Balkanlardan göç etmek zorunda bırakılan muhacirlerin yoğun olarak iskân edildiği yerlerden birisidir. Bu bağlamda, 1912 yılından Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen

¹⁹¹ Serdar SARISIR, *Demografik Oyun SÜRGÜN (1919–1923)*, İstanbul 2006, s. 170.

¹⁹² Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

¹⁹³ BCA. 272.65.6.3.5. L.3.

süre zarfında ilçeye yerleştirilen muhacirlerin büyük bir kısmını, Yunanistan ve Yugoslavya muhacirleri oluşturmaktadır.

2.1.1. Yugoslavya Muhacirlerinin Akşehir'e İskânları

Akşehir'de, 1912 yılı ile 1919 yılları arasında geçen süre zarfında gelen 88 hanede 307 Yugoslavya muhacirinin yerleştirildikleri görülmektedir. Bu muhacirlerden 57 hanede 199'u Akşehir merkezde bulunan boş evlere, 26 hanede 92'si akraba ve yardım sever Müslüman evlerinde ve beş hanede 16'sı ise İmaret Medresesi'nde geçici olarak yerleştirilmiştir. Bunlar 23 Şubat 1924 tarihinde İmar İskân Komisyonu'nun aldığı 123 numaralı karar gereği Yehtan Mahallesi'nde ev ev yerleştirilmişlerdir¹⁹⁴.

Bu muhacir kafilesinde, birçok aile akrabalarıyla birlikte gelmişler ve bir arada kalmaya çalışmışlardır. Defterlerden edinilen bilgilere göre, bu aileler arasındaki dört hanede 15 kişinin yardıma muhtaç bulunarak kayıt edildikleri ve yardım aldıkları tespit edilmiştir. Tutulan kayıtlarda mesleklerine dair bir bilgi bulunamamıştır. Ancak açıklama kısmında bazı ailelerin, devlete ait kurumlarda müstahdemlik gibi işlerde çalışmaya başladıkları belirtilmiştir. Örneğin, Prizren'e bağlı Kalkandelen muhacirlerinden Ali Ağa Oğlu Abdullah Efendi'nin bu şekilde iş bulduğu ve Reji Ambar memurluğunda müstahdem olarak 700 kuruş maaşla işe başladığı görülmüştür¹⁹⁵.

Göçler I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle tekrar başlamış ve 1921–1922 yılları arasında oldukça fazla sayıda muhacirinin geldiği ve iskânlarının yapıldığı görülmüştür. Bu süreçte, 241 hanede 800 Yugoslavya muhaciri, Akşehir'e gelmiş ve yerleştirilmiştir¹⁹⁶. Bu muhacirlerin geliş tarihlerine bakılarak % 28'inin 1912-1919 ve % 72'sinin ise, 1921-1922 yılları arasında geldikleri söylenebilir (Tablo 18).

¹⁹⁴ BCA. 16 numaralı defter, s.12.

¹⁹⁵ BCA. Kod:271, Defter No:20, İskân Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924, s.10.

¹⁹⁶ BCA. Kod:271, Defter No: 18, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1921–1922.

Tablo 18- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre hane ve kişi sayıları

Geldikleri Yer	1912–1919 Yılları Arasında		1921–22 Yılları Arasında	
	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
1-Akova	16	48	53	176
2-İpek (Peç)	1	4	-	-
3-Kalkandelen	2	7	-	-
4-Koçana	-	-	1	2
5-Kolaşin	16	55	41	150
6-Komanova	1	3		
7-Kosova	-	-	16	41
8-Manastır Merkez	-	-	7	26
9-Manastır Pirlepe	-	-	1	4
10-Osmaniye	25	88	26	88
11- Priştine	5	20	5	20
12- Priştine Mitroviça	1	8	3	11
13- Saray Bosna	7	22	50	165
14-Taşlıca	1	2	6	15
15-Üsküp Merkez	4	15	26	78
16-Üsküp İştîp	2	10	2	8
17- Üsküp Palanka	-	-	1	3
18-Yeni Pazar	7	25	3	13
Toplam	88	307	241	800

Geldikleri yerlere göre, ağırlıklı olarak Üsküp ve çevresinden % 22'sinin, Akova'dan % 21'inin, Saray Bosna'dan % 21'inin ve Kolaşin'den % 19'unun göç ederek geldikleri anlaşılmaktadır. Muhacirlerin belli başlı bu dört şehirden geliş sebeplerinden biri uygulanan baskıların giderek artmış olmasıdır¹⁹⁷. Söz konusu dönemde, bu sebeple yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan Müslümanlar, büyük şehirlere doğru mecburi bir göçe başlamışlardır. Böylece hem olası bir saldırıdan canlarını korumuş ve hem de Anadolu'ya doğru yapmayı düşündükleri göç için gerekli olan ulaşım imkânlarına yakınlaşmış oluyorlardı. Bu durum, aslında tüm Balkan coğrafyası için de geçerlidir. Söz konusu zamanlarda özellikle tren yollarının geçtiği merkezlere ve liman kentlerine doğru büyük yığılmaların olduğu görülmektedir¹⁹⁸.

Gelen 307 hanede 1.035 Yugoslavya muhacirinin Akşehir ilçesi merkezinde bulunan 14 mahallede, geri kalan 22 hanede 72 muhacirin ise, Sorgun ve Yahsiyan köylerinde iskân edildikleri görülmektedir (Tablo 19)¹⁹⁹.

¹⁹⁷ BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 1.32; 1.37; 8.17.

¹⁹⁸ BOA. DH. EUM. 5.ŞB. 81.20. L.3; ARI, aynı eser, s. 77.

¹⁹⁹ BCA. 18 numaralı defter.

Tablo 19- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane	Nüfus
1- Ahicelal Mahallesi	2	11
2- Altunkalem Mahallesi	5	13
3- Çimenli Mahallesi	7	20
4- Hacı Hamza Mahallesi	87	300
5- Hacı Kuşçu Mahallesi	9	35
6- Karşu Mahallesi	2	7
7- Kızılca Mahallesi	4	11
8- Kileci Mahallesi	7	20
9- Meydan Mahallesi	30	91
10- Nakkaş Mahallesi	2	6
11- Seydi Mahallesi	19	65
12- Seyran Mahallesi	12	42
13- Veleddcelal Mahallesi	6	16
14- Yehtan Mahallesi	88	307
15- Yokuş Başı Mahallesi	27	91
Yerleştirildikleri Köyler	Hane	Nüfus
1- Sorgun Köyü	11	35
2- Yahsiyan Köyü	11	37
Toplam	329	1107

Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerinin üzerinde önemle durdukları konulardan birisi de, Balkan muhacirlerinin mesleklerine ve geldikleri yerlerdeki coğrafi özelliklere uygun yerlerde iskânlarının gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla 17 Nisan 1923 tarihinde, göçmenlerin mesleklerine ve ihtisas sahalarına göre iskân bölgelerine dağıtılmalarını sağlamak için İstatistik Genel Müdürü Cemal Hüsnü başkanlığında bir komisyon kurulmuş ve komisyonun aldığı karar gereği, muhacirler özelliklerine göre iskân mıntikalarına gönderilmiştir²⁰⁰. Bunun yanı sıra geldikleri yerle ile İskân edilecekleri yerlerin iklim özellikleri de hesaba katılarak yerleştirmeler yapılmıştır²⁰¹. Ayrıca 5 Aralık 1923 tarihinde alınan karar gereği, Akşehir’de ihtiyaç olduğu düşünülerek, iskân edilmek üzere buraya gönderilen muhacirler arasında kalıpcı, demirci, doğramacı, sıvacı ve tahtacı ustalar bulunduğu tespit edilmiştir²⁰². İskân sürecinde Akşehir’e sevk edilen Yugoslavya muhacirlerinin mesleklerine göre uygun yerlerde yerleştirildikleri söylenebilir. Genel olarak, şehrin ihtiyacı olan meslek gruplarının ilçeye gönderildiği ve böylelikle ekonomik hayatta ortaya çıkan boşlukların doldurulmasına çalışıldığı anlaşılmaktadır.

²⁰⁰ BCA. 030.10.123.872.14. L.9.

²⁰¹ BCA. 272.11.18.82.11.

²⁰² BCA. 272.11.16.70.5; 272.11.16.70.12.

Bu çerçevede esnaf, sanatkâr ve tüccarlar ile, hâli vakti yerinde olan muhacirler şehir merkezinde; geri kalan bağcı, çiftçi ve rençper gibi tarım sektöründe çalışanlar ise, şehre yakın yerlerde veya köylerde iskân edilmişlerdir. Bu bağlamda gelen muhacirlerin mesleklerine bakıldığında büyük bir çoğunluğunun esnaf ve zanaatkarlıkla geçimlerini sağlayan insanlardan oluştukları ve mesleki açıdan Akşehir'deki mevcut meslek dallarıyla benzer oldukları görülmektedir (Tablo 20). Bu sebeple muhacirlerin gelişinin, ekonomik faaliyetler açısından ilçeye olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 20- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin meslekleri

1- Ahicelal Mahallesi		5- Hacı Kuşçu Mahallesi		11- Seydi Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Börekçi	1	Belediye hademesi	1	Arabacı	1
Değirmenci	1	Bozacı	1	Mesleksiz	13
Mesleksiz	1	Demirci	1	Rençper	5
2- Altunkalem Mahallesi		Mesleksiz	2	12- Seyran Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Baltacı	1	Kalıpçı	1	Arabacı	4
Nalbant	2	Rençper	1	Değirmenci	1
Rençper	1	Terzi	1	Hademe	1
3-Çimenli Mahallesi		6- Karşu Mahallesi		Kemancı	1
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Kunduracı	1
Arabacı	1	Fırıncı	1	Mesleksiz	3
Baltacı	1	Hamamcı	1	Rençper	2
Mesleksiz	5	7- Kızılca Mahallesi		13- Veledcelal Mahallesi	
4- Hacı Hamza Mahallesi		Meslek	Adet	Meslek	Adet
Meslek	Adet	Amele	1	Berber	1
Amele	2	Mesleksiz	2	Kunduracı	1
Arabacı	6	8- Kileci Mahallesi		Rençper	1
Bakkal	1	Meslek	Adet	Tüccar	1
Belediye Süpürgecisi	1	Mesleksiz	4	14- Yokuş Başı Mahallesi	
Boyacı	1	9- Meydan Mahallesi		Meslek	Adet
Eskici	6	Meslek	Adet	Mesleksiz	21
Esnaf	1	Arabacı	4	Rençper	6
Hademe	1	Bakkal	1	Köylerde iskâneEdilenler	
Hamal	1	Beşikçi	1	1-Sorgun Köyü	
Hoca	1	Hamal	1	Arabacı	2
Memur	1	Kasap	1	Baltacı	1
Mesleksiz	23	Mahkeme Odacısı	1	Mesleksiz	3
Oduncu	5	Mesleksiz	7	Rençper	5
Rençper Tütüncü	2	Muallim	1	2- Yahsiyan Köyü	
Rençper	33	Rençper	10	Meslek	Adet
Saraç	1	Tahtacı	1	Mesleksiz	2
Satıcı	1	10- Nakkaş Mahallesi		Rençper	9
Sıvacı	2	Meslek	Adet		
Tüccar	2	Arabacı	1		

2.1.2. Yunanistan Muhacirlerinin Akşehir'e İskânları

Yunanistan'dan 1912-1919 yılları arasında Akşehir'e göç ederek gelen muhacirlerin bir kısmı, buradaki akrabalarının yanına gelerek yaşamaya başlarken; bir kısmı ise, Adana, Osmaniye ve Tarsus gibi yerleşim merkezlerinde kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Muhacirlerin tren yollarına yakın yerlerde kalmayı tercih etmelerinin sebebi, muhtemelen bir gün geri dönebileceklerini düşünmeleridir. Fakat geçen zaman zarfında bu umutlarının ortadan kalktığı ve hayatlarını devam ettirebilecekleri bir yerde iskân edilmeyi beklemeye başladıkları görülmektedir. Söz konusu muhacirlerin, Cumhuriyetin kurulmasıyla başlatılan iskân politikaları gereği sağlanan maddi olanaklardan yararlanabilmek için başvurdukları ve devlet tarafından mübadil muhacir sıfatıyla yerleştirilmek üzere Konya'ya gönderildikleri görülmektedir.

Bu süreçte, Balkan savaşları sonrası Anadolu'ya gelen ve Konya'ya sevk edilen 31 hanede 118 Yunanistan muhaciri Akşehir'de iskân edilmişlerdir. Bunlardan 13 hanede 52'sinin geçici olarak İslam evlerinde, 18 hanede 66'sının ise, gayrimüslimlerden kalan ve boş olan 16 evde ikâmet etmeye başladıkları ve bunların 23 Şubat 1924 tarihinde İmar İskân Komisyonu'nun aldığı karar gereği Yehtan Mahallesi'nde ev ev dağıtılarak daimi iskânlarının yapıldığı anlaşılmaktadır²⁰³. Bu muhacirlerden Dimetokalı Osman Nuri Efendi, daha sonra Reji Müdüriyeti'nde müstahdem olarak iş bulmuş ve 800 kuruş maaşla çalışmaya başlamıştır. Bir diğeri Kesriyeli Abdülkemal Oğlu Ömer Efendi ise, tahsildar olarak iş bulmuş ve 1.000 kuruş maaşla çalışmaya başlamıştır²⁰⁴. Diğer muhacirlerin ne iş yaptıklarına dair bir bilgi bulunamamıştır.

Söz konusu dönemde, Akşehir'e daha önce gelmiş olan ve kendi imkânlarıyla burada yaşamaya devam edenler de, devlet tarafından muhacirlere sağlanan haklardan yararlanabilmek amacıyla başvurmuşlar ve yeni gelenlerle birlikte resmi olarak 1925 yılı içerisinde kayıt edilmişlerdir. Bu çerçevede, 10 hanede 38 Yunanistan muhacirinin ilçede yerleştirildikleri tespit edilmiştir²⁰⁵. Bunların dışında, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte başlayan göçlerle gelen 82 hanede 303

²⁰³ BCA. 20 numaralı defter.

²⁰⁴ BCA. 20 numaralı defter, s. 11-12.

²⁰⁵ BCA. Kod:271, Defter No: 23, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924.

Yunanistan muhacirinin de Akşehir ilçesi dâhilinde iskân edildikleri görülmüştür²⁰⁶. Böylelikle 1921 ile 1922 yılları arasında gelen 82 hanede 303 muhacir ile Cumhuriyet öncesi gelmiş ve Akşehir ilçesinde yaşamaya başlamış olan, toplam 41 hanede 156 Yunanistan muhaciri 1924-1925 yılları içerisinde iskân edilmişlerdir. Bu durumda 123 hanede 459 Yunanistan muhaciri Akşehir'e yerleştirilmiş olmaktadır.

Bir sınıflandırma yapılacak olursa, bu muhacirlerin Yunanistan'ın 20 farklı şehrinden gelmiş ve Akşehir ilçesine yerleştirilmişlerdir (Tablo 21).

Tablo 21- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yerler

Geldikleri Yer	1912-1919 Yılları Arasında		1921-22 Yılları Arasında	
	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
1- Alasonya	1	2	-	-
2- Dedeagaç	-	-	2	6
3- Demirhisar	3	14	-	-
4- Dimetoka	1	4	-	-
5- Doyran	2	10	4	16
6- Drama	5	26	5	24
7- Florine	6	23	2	5
8- Girit Kandiye	3	10	1	2
9- Gümölcine	-	-	2	9
10- Kavala	-	-	1	6
11- Kayalar	-	-	7	31
12- Kesriye	1	3	-	-
13- Kılıkış	1	3	5	21
14- Lankaza	-	-	1	2
15- Nevrekop	-	-	1	3
16- Selanik	8	30	5	24
17- Serfiçe	1	3	1	3
18- Siroz	9	28	33	118
19- Usturumca	-	-	6	19
20- Yenice-i Vardar	-	-	6	14
Toplam	41	156	82	303

Tablo 22'de de görüldüğü üzere, gelen bu muhacirlerin % 31'inin Siroz, % 12'sinin Selanik, % 11'inin Drama ve % 7'sinin ise Kayalar muhacirlerinden oldukları görülmektedir. Diğer yerlerden gelenlerin oranı ise % 39'dur. Yugoslavya muhacirlerinde olduğu gibi Müslümanların Yunanistan'da göç için belli başlı yerleşim merkezlerine doğru hareket ettikleri ve buradan Türkiye'ye göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Akşehir'de iskânları yapılan Yunanistan muhacirlerinin % 93'ü şehir merkezinde 12 farklı mahallede, % 7'si ise beş farklı köyde yerleştirilmişlerdir. Şehir

²⁰⁶ BCA. 18 numaralı defter.

merkezinde yerleştirilen muhacirlerin de yoğun olarak Yehtan, Meydan ve Hacı Hamza mahallelerine iskân edilmişlerdir. Muhacirlerin % 25'inin Yehtan, % 21'inin Meydan ve % 17'sinin Hacı Hamza mahallelerine yerleştirildikleri görülürken, % 37'si ise diğer mahallelere yerleştirilmişlerdir (Tablo 22).

Tablo 22- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri mahalle ve köyler

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane Sayıları	Nüfusları
1- Ahicelal Mahallesi	6	27
2- Altunkalem Mahallesi	3	16
3- Hacı Hamza Mahallesi	19	77
4- Hacı Kuşçu Mahallesi	11	37
5- Kızılca Mahallesi	1	4
6- Kileci Mahallesi	1	4
7- Meydan Mahallesi	25	95
8- Nakkaş Mahallesi	2	6
9- Şehirde	8	26
10- Veleddcelal Mahallesi	2	9
11- Yehtan Mahallesi	31	118
12- Yokuş Başı Mahallesi	5	10
Yerleştirildikleri Köyler	Hane Sayıları	Nüfusları
1- Absarı Köyü	1	3
2- Hacı Eftim Çiftliği	3	14
3- Maruf Köyü	1	4
4- Monas Köyü	1	1
5- Ulupınar Köyü	3	8
Toplam	123	459

Arşiv kayıtlarında Yunanistan muhacirlerinin meslekleri de gösterilmiştir. Buna göre, % 91'i kunduracılık, nalbantçılık, demircilik gibi meslek dallarının yanı sıra bakkallık ve tüccarlık gibi esnaflıkla geçimlerini sağlamaktadırlar. Bunun yanı sıra sadece % 9'luk bir kısmı ise çiftçi, rençper ve tütüncülükle geçimlerini sağlayan ziraatçılardır.

Yunanistan'dan 1912-1922 yılları arasında gelen muhacirler, genel olarak esnaflıkla uğraşan sanat sahibi ve hali vakti yerinde olan insanlar idi. Bu durum Yugoslavya muhacirleri için de geçerlidir. Hiç kuşkusuz bunun en büyük sebebi esnaflıkla ve ticaretle uğraşan insanların çok daha kolay ve hızlı bir şekilde göçe hazırlanabilmeleridir. Çiftçilerin ise, toprağa bağımlı oluşları sebebiyle bir anda göçe hazırlanmaları bazı problemlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bir anda göç etmek zorunda kalan bu insanların ellerindeki tarlaları ve ürünleri paraya çevirmeleri zor olmaktadır. Çünkü satmaya çalışsalar da bu pozisyonda mallarını alacak kimse çıkmamaktadır. Zaten zorla yerlerinden göç ettirilenlerin mal ve mülklerinin yanı sıra

hayvanatlarının da yerli ahali ve çeteler tarafından büyük bir oranda gasp edilmek suretiyle ellerinden alınıyordu²⁰⁷.

Osmanlı Devleti, söz konusu tarihlerde içinde bulunduğu sıkıntılardan dolayı gelen bu muhacirlerle ilgilenme ve sorunlarını çözme imkânına sahip değildi. Bu sebeple gelen bu muhacirlerin büyük bir kısmının kendi imkânlarıyla gelen muhacirlerden oluştuğu görülmektedir. Akşehir ilçesine gelen muhacirlerin meslek yapılarına bakarak ilçe ekonomisine büyük bir canlılık kazandırdıkları söylenebilir. Bunların meslek dalları ile ilçede mevcut meslekler büyük benzerlikler bulunmaktadır (Tablo 23).

Tablo 23- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri

1- Ahicelal Mahallesi		4- Hacı Kuşçu Mahallesi		9- Yokuş Başı Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Hamamcı	1	Jandarma Başçavuş	1	Mesleksiz	3
Kunduracı	1	Kalıpçı	1	Rençper	2
Rençper	3	Kunduracı	1	13- Veleddcelal Mahallesi	
Tütüncü	1	Mesleksiz	3	Meslek	Adet
2- Altunkalem Mahallesi		Rençper	3	Kunduracı	2
Meslek	Adet	5- Kızılca Mahallesi		14- Şehirde	
Nalbant	1	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Rençper	2	Arabacı	1	Kunduracı	1
3- Hacı Hamza Mahallesi		6- Kileci Mahallesi		Mesleksiz	4
Meslek	Meslek	Meslek	Adet	Rençper	3
Arabacı	4	Bakkal	1	Köylerde İskân Edilenler	
Bakkal	1	7- Meydan Mahallesi		1- Absarı Köyü	
İdadi M. Muallimi	1	Meslek	Adet	Mesleksiz	1
Jandarma Çavuş	1	Arabacı	4	2- Hacı Eftim'in Çiftliğinde	
Mesleksiz	1	Çiftçi	1	Rençper	3
Rençper	6	Demirci	1	3-Maruf Köyü	
Tahsildar	1	Mesleksiz	6	Rençper	1
Tüccar	2	Muhasebeci	1	4- Monas Köyü	
Yapıcı	1	Rençper	10	Çiftçi	1
Ziraat	1	Tahsildar	1	5- Ulupınar Köyü	
4- Hacı Kuşçu Mahallesi		Tütüncü	1	Çiftçi	2
Meslek	Adet	8- Nakkaş Mahallesi		Rençper	1
Arabacı	1	Meslek	Adet		
Hamal	1	Oduncu	2		

²⁰⁷ BOA. DH. EUM. I.ŞB. 14.34; 3. ŞB. 1.37; 8.28; 13.16; 32.29.

2.1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin Akşehir'e İskânları

Konya merkezde iskân edilenlerin aksine Bulgaristan ve Romanya gibi ülkelerle diğer yerlerden göç ederek gelen ve Akşehir ilçesi dâhilinde iskân edilen muhacir sayısı oldukça fazladır. Bunların büyük bir kısmını Rumeli muhaciri olarak defterlere kaydedilenler oluşturmaktadır. Her şeye rağmen bu başlık altında toplanan muhacir sayısının Yugoslavya ve Yunanistan'dan gelen muhacirlere oranla oldukça az oldukları görülmektedir. Buna sebep geldikleri Balkan devletlerinin iç politikalarının farklılığıdır. Nitekim Romanya ve Arnavutlukla olan ilişkiler ve tarihi geçmiş, bu iki ülkede bulunan Müslüman Türk azınlığın, diğer Balkan ülkelerindekilere nazaran daha rahat bir hayat sürmeleri ve güvende olmalarına bağlanabilir. Balkan savaşları bölgedeki Türk ve Müslüman nüfusa ağır bir darbe vurmuş ve büyük bir hızla canlarını kurtarabilecekleri bölgelere doğru göçe başlamışlardır. Bu sırada Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan gibi Balkan devletlerinden 313.922 Müslüman Türk muhacirinin yerlerini terk ederek göç ettikleri ve Anadolu'ya sığındıkları görülmektedir²⁰⁸. Muhacirlerin bir kısmı daha önce geldikleri İstanbul, İzmir, Aydın ve Bursa gibi yerlerden güvenli olarak görülen Konya'ya geldikleri görülmektedir. 1912 ile 1919 yılları arasında Bulgaristan'dan sekiz hanede 25 nüfus göç ederek gelmiş ve Akşehir ilçesine iskân edilmiştir. Ayrıca bu tarihler arasında iki hanede 5 nüfus Edirne muhacirinin de ilçede iskân edildikleri görülmektedir²⁰⁹.

Söz konusu dönemdeki muhacirlerin büyük bir kısmını Bulgaristan'dan gelenler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Romanya ve Edirne şehrinden de göç ederek gelenler olsa da Bulgaristan'dan gelenlere oranla oldukça az sayıdadırlar. Bunların da önemli bir kısmının Filibe ve Tatar Pazarcığı'ndan göç ederek gelen muhacirler oldukları görülmektedir. Genel olarak bu muhacirlerin 10 farklı yerleşim merkezinden geldikleri anlaşılmaktadır.

Yeni dönemde Balkanlardan I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle başlayan göçlerle gelenlerin bir kısmı özellikle Akşehir ve çevresini tercih etmiştir. 1921 ile 1922 yılları arasında 20 hanede 61 nüfus Bulgaristan muhacirinin Akşehir'e geldiği

²⁰⁸ Nedim İPEK, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon 2006, s. 345.

²⁰⁹ BCA. 20 ve 23 numaralı defterler.

ve geçici olarak iskân edildikleri görülmektedir. Ayrıca bu dönemde Rumeli göçmeni olarak defterlere kaydedilen 47 hanede 178 nüfus ve beş hanede 21 nüfus Balkan muhacirinin de Akşehir ilçesi dâhilinde geçici olarak iskân edildikleri görülmektedir²¹⁰.

Bu durumda 1912-1922 yılları arasında 82 hanede 290 nüfus muhacirinin Akşehir ilçesi dâhilinde iskân edildikleri söylenebilir. İncelenen kayıtlarda, bu muhacirler dışında başka herhangi bir muhacir tespit edilememiştir (Tablo 24).

Tablo 24- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin geldikleri yerler

Geldikleri Yer	1912–1919 Yılları Arasında		1921–22 Yılları Arasında	
1- Bulgaristan	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Cuma-i Bala	-	-	1	4
Filibe	-	-	1	4
Razgrad	1	1	-	-
Rumeli	-	-	47	178
Rusçuk	1	3	1	3
Silistre	3	8	-	-
Silistre Tutakan	1	4	-	-
Tatarpazarcığı (Petriç)	2	9	17	50
2- Romanya	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Babadağ	-	-	1	6
3- Diğer Yerler	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Edirne	2	5	4	15
Toplam	10	30	72	260

Cumhuriyet'in ilanından önce gelen Balkan muhacirlerinin büyük bir kısmının şehir merkezlerinde veya şehre yakın yerleşim merkezlerinde kalmaları dikkat çekmektedir. Bu durumun birçok sebebi vardır. Ama en önemlisi göç yollarına yakın yerlerde kalmak istemeleridir. Böylelikle bir gün geri dönme imkânı doğacak olursa kolay bir şekilde göç edebileceklerdi. Fakat zaman içerisinde bu durumun ortadan kalkmasıyla bu kez de geriden gelecek olan eş, dost ve akrabalarına kavuşabilmek için ulaşım imkânlarının kolay olduğu yerlerde kalmak istedikleri görülmektedir. Buna göre % 96'sı şehir merkezinde bulunan yedi farklı mahallede ve % 4'ü ise Erdoğdu Tatar ile Monas köylerinde iskân edilmişlerdir²¹¹.

²¹⁰ BCA. 18 numaralı defter.

²¹¹ Kendi aralarında yaptıkları sohbetlerinde geldikleri yerlere büyük bir özlem duydukları dile getirilmektedir. Zengin ailelerin büyük bir kısmı şehir merkezlerinde kalmayı tercih etmişlerdir. Konya ile Adana arasında yayıldıkları görülen bu insanlar zaman içerisinde buluşmalar yaşamıştır. Bahri DURAN, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, Akşehir Merkez, "Akşehir'e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

Şehir merkezine yerleştirilen bu muhacirlerin önemli bir kısmının bir arada kaldıkları ve aynı mahallelere yerleştikleri söylenebilir. Bu nedenle Meydan ile Veledcelal mahallelerinde yoğun oldukları görülmektedir. Sadece bu iki mahalleye yerleşen muhacirlerin oranı % 74 iken diğer yerlere yerleşenlerin oranı ise % 26'dır (Tablo 25).

Tablo 25- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin yerleştirdikleri mahalle ve köyler

Yerleştirdikleri Mahalleler	Hane	Nüfus
1- Ahicelal Mahallesi	1	5
2- Hacı Hamza Mahallesi	4	17
3- Hacı Kuşçu Mahallesi	1	4
4- Kileci Mahallesi	5	15
5- Meydan Mahallesi	34	116
6- Veledcelal Mahallesi	26	100
7- Yehtan Mahallesi	8	21
Yerleştirdikleri Köyler	Hane	Nüfus
1- Erdoğan Tatar Köyü	1	6
2- Monas Köyü	2	6
Toplam	82	290

Meslek dalları açısından bakılacak olursa bu muhacirlerin de büyük bir kısmının ziraatle geçimlerini sağlayan insanlardan olmadıkları, baltacılık, berberlik, demircilik, kunduracılık ve yapı ustalığı gibi mesleklerle geçimlerini sağladıkları görülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26- Akşehir ilçesine iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin meslekleri

1- Ahicelal Mahallesi		4- Kileci Mahallesi		6- Veledcelal Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Pabuçcu	1	Demirci	1	Kunduracı	1
2- Hacı Hamza Mahallesi		Eskici	1	Köyler	
Meslek	Adet	Mesleksiz	1	1- Erdoğan Tatar Köyü	
Bağcı	1	Samancı	1	Meslek	Adet
Rençper	3	5-Meydan Mahallesi		Saraç	1
3- Hacı Kuşçu Mahallesi		Meslek	Adet	2- Monas Köyü	
Meslek	Adet	Arabacı	2	Meslek	Adet
Hoca	1	Berber	1	Rençper	2
4- Kileci Mahallesi		Eskici	2		
Meslek	Adet	Mesleksiz	2		
Baltacı	1	Yapıcı	1		

3. CUMHURİYET'İN İLANINDAN ÖNCE İSKÂN EDİLEN MUHACİRLER HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Balkan devletlerinin bağımsızlık mücadelelerinden sonra buralarda yaşayan Türk ve Müslümanların sayıları giderek azaldı. Bunun en büyük sebebi, uluslaşmanın önünde engel olarak görülen Müslümanların göç ettirilmesi için uygulamaya konan politikalarlardır. Nitekim, 1900 yılında Üsküp, Priştine, Yenipazar, Taşlıca, İpek ve Prizren sancaklarından oluşan Kosova Vilayeti'nin nüfusu 777.729 kişidir. 443.012'si Müslümanlardan oluşmaktadır. Prizren, 76.490 ile Müslüman nüfusun en fazla bulunduğu sancaktı. 76.077 nüfus ile Priştine, Müslümanların yoğun olduğu ikinci sancaktı²¹². Bu tarihten sonra yaşanan savaşlar sonrası sayısal üstünlük giderek azalmıştır.

Yaşanan savaşlar sonrası Balkanlardan çekilmek zorunda kalan Osmanlı Devleti, doğal olarak geride bıraktığı Müslümanlara sahip çıkamamış ve yeni kurulan devletlerin insafına bırakmıştır. Bunlar ise, fırsattan istifade bölgelerinde bulunan ötekilerin yaşama özgürlüklerini kısıtlayarak, onları göç etmeye zorlamışlardır. Bu bağlamda XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Balkanlar, göç dramının en fazla yaşandığı yer olmuştur. Osmanlı- Rus savaşları, Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşı, Balkanlardaki etnik, siyasi ve ekonomik yapıyı oluşturan temel dinamiklerin değişmesine sebep olmuştur. Her savaş sonrası göçler giderek artmış; özellikle Yunanistan ve Yugoslavya'dan ağırlıklı olmak üzere Balkanlardan Anadolu'ya doğru yoğun bir göç trafiği yaşanmıştır. Gelen muhacirlerin iskânları, maddi ve manevi zorluklarla boğuşan Osmanlı Devleti'ni iyice sıkıntıya sokmuştur. Muhacirler, içinde bulunulan ekonomik dar boğaz sebebiyle kendi başlarına kalmışlar ve yaşanan gelişmelere göre Anadolu'da oraya buraya savrulmuşlardır. I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar hâkim olan belirsizlik, 1922'ye kadar sürmüştür.

Konya ve ilçeleri, 1912-1922 yılları arasında aktif olarak bu dramdan etkilenmiş; halk muhacirlere kucak açmıştır. Uçsuz bucaksız ovalara ve arazilere sahip olan Konya ve çevresine, gerek bu özelliklerinden, gerekse bünyesinde barındırdığı güvenlik potansiyelinden olsa gerek, Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süre zarfında, bir çok muhacir kendi imkânlarıyla veya devletçe sevk edilerek

²¹² Komisyon, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kosova Vilayeti*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın no: 87, İstanbul 2007, s. 341.

gelmiştir. Bunlar daha çok Konya merkezi ile yakın çevresi ve Akşehir'e yerleştirilmişlerdir. Diğer ilçelere iskân yapıldığına dair incelenen arşiv kaynaklarında herhangi bir kayda şimdilik rastlanmamıştır.

3.1. Konya Merkez ve Yakın Çevresinde İskân Edilenler

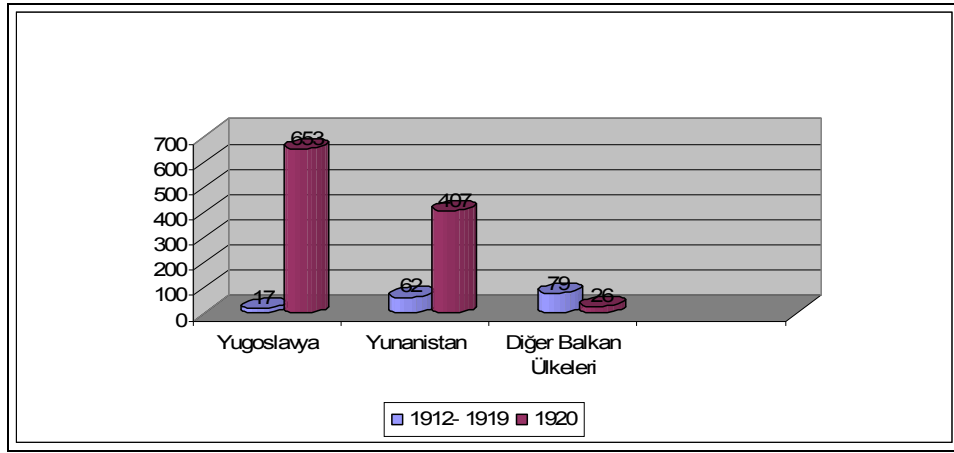
İncelenen arşiv kaynaklarına göre 1912-1920 yılları arasında Balkan muhacirlerinin bir çoğunun özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Yugoslavya'dan geldikleri görülmektedir. Gelenlerin sayısı 1920 yılında gelenlere kıyasla oldukça düşüktür. Buna sebep, söz konusu dönemde gelen muhacirlerin büyük şehirlerde kalmak istemeleri ve I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile sevklerinin gerçekleştirilememiş olmasıdır. Bu sebeplerden dolayı 1915'ten önce Konya'ya gelen muhacir sayısı oldukça azdır. Çünkü bu sırada gelenler daha çok İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde kalmayı tercih etmişlerdir.

Göçmenleri yerleştirme mecburiyeti, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte iyice artmıştır. Buna sebep, büyük kentlerde giderek artan muhacir izdihamının fazlalığı ve bunun devlete çıkardığı maddi külfetlerdir. Ayrıca bu insanların geçici olarak kaldıkları han, cami ve medrese gibi yerlerde çok sayıda insanın bir arada kalması ile yapılan yardımların yetersizliği gibi sebeplerden dolayı baş gösteren açlık, sefalet ve fakirlik hastalıklara sebep olmuş; bunun sonucu ölümler giderek artmıştır²¹³. Her şeye rağmen Balkanlar'dan gelen muhacirlerin sayısının gün geçtikçe artması üzerine idareciler, durumun daha da kötüleşmesinin önüne geçmek için bunları Anadolu'ya yerleştirme kararı almıştır. Bu çerçevede büyük şehirlerden Anadolu'ya doğru yoğun bir göç başlamıştır.

Konya merkez ve yakın çevresine 1912-1920 yılları arasında gelen muhacirlerin 362 hanede 1.244'ünün iskân edildiği tespit edilmiştir. Yukarda da bahsedildiği gibi bu dönemde Konya iline sevk edilen muhacirlerin büyük bir kısmını Yugoslavya ve Yunanistan'dan gelenler oluşturmuştur (Şekil 7).

²¹³ Ahmet HALAÇOĞLU, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Ankara 1995, s. 77,99.

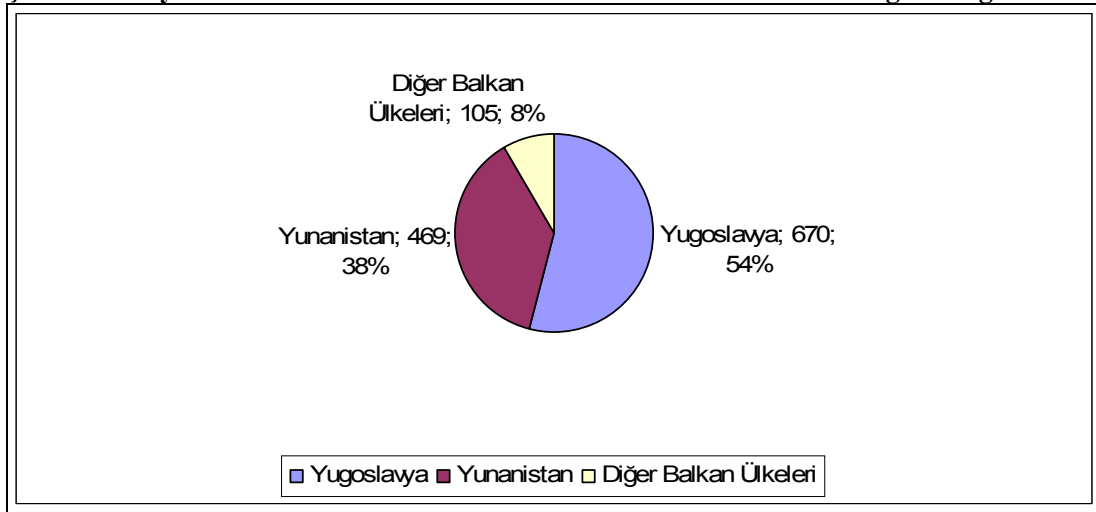
Şekil 7. Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre sayıları

Dönem ve ülkelere göre sınıflandırıldığında, Balkan savaşlarından sonra gelenlerin % 53'ünü Yunanistan, % 15'ini Yugoslavya'dan % 32'sini ise diğer Balkan ülkelerinden ve göç eden muhacirler oluştururken, 1920 yılında gelenler de ise bu oranlar oldukça değişmektedir. Bu süreçte gelenlerin % 61'inin Yugoslavya, % 37'sinin Yunanistan ve % 2'sinin diğer Balkan ülkelerinden göç eden muhacirlerden oluştuğu görülmektedir.

Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen 362 hanede 1.244 Balkan muhacirlerinin % 54'ünün Yugoslavya, % 38'inin Yunanistan, % 8'inin ise Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya gibi diğer ülkelerden gelenlerden oluştuğu görülmektedir (Şekil 8).

Şekil 8- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre dağılımı

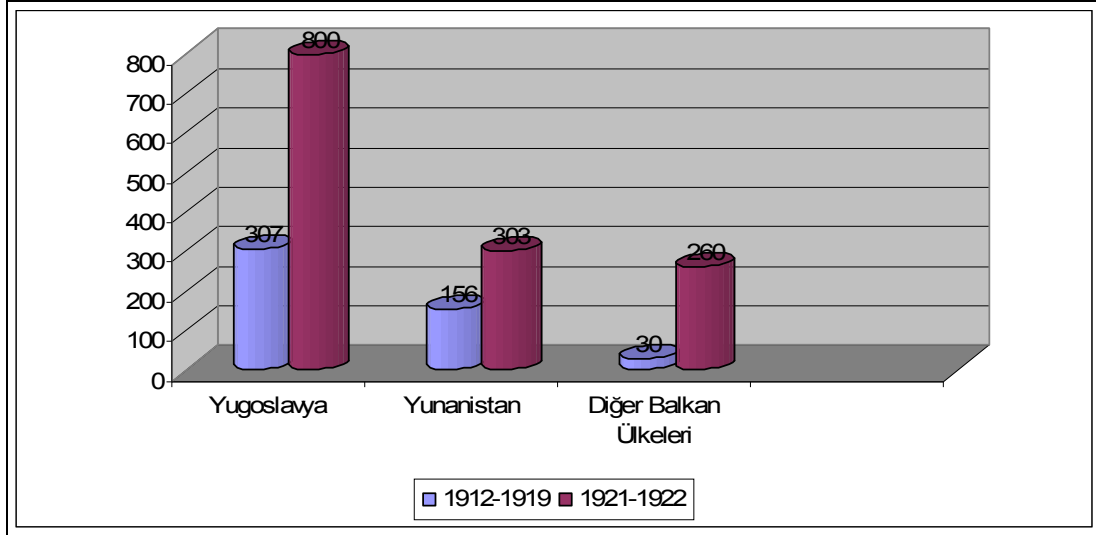

Meslekler açısından bakıldığında 1912-1922 yılları arasında gelen muhacirlerin % 51'inin ziraatçılardan, % 45'inin esnafılık ve ticaretle uğraşanlardan ve % 4'ünün ise devlet dairelerinde çalışan memurlardan oluştuğu görülmektedir.

3.2. Akşehir İlçesine İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Akşehir ilçesine 1912-1922 yılları arasında 544 hanede 1.856 Balkan muhacirlerinin göç ederek geldikleri ve iskân edildikleri görülmektedir. İskân edilen bu muhacirlerin % 94'ünün şehir merkezinde, geri kalan % 6'sının ise Absarı, Erdoğan Tatar, Maruf (Alanyurt), Monas, Sorgun, Ulupınar ve Yahsiyan gibi köylere yerleştirildikleri görülmektedir. Söz konusu dönemde gelen muhacirlerin büyük bir kısmı 1921-1922 yılları arasında gelenlerden oluşmaktadır. 1912 ile 1919 yılları arasında gelen muhacirlerin oranı % 27 iken, bu oran 1921 ile 1922 yılları arasında % 73'e kadar çıkmaktadır. Konya merkez ve çevresinde iskân edilen muhacirlerde olduğu gibi Akşehir ilçesinde iskân edilenlerin de büyük bir çoğunluğu Yugoslavya muhacirleridir (Şekil 9).

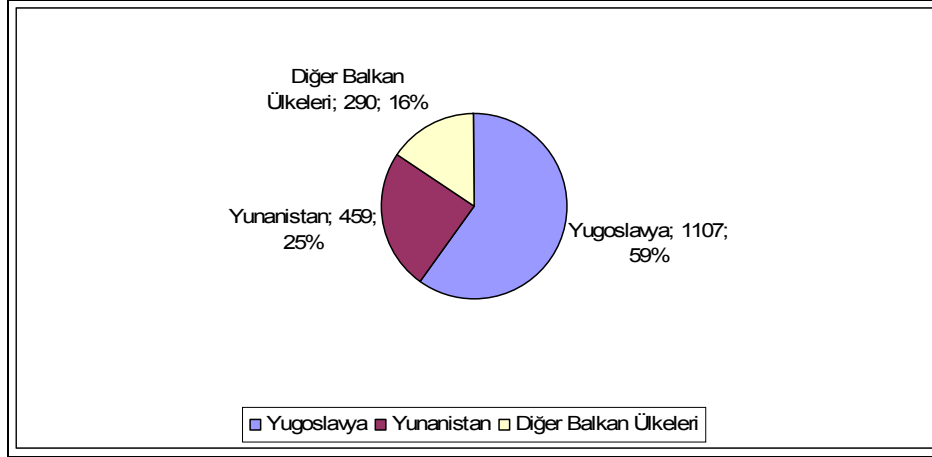
Şekil 9- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre sayıları

Geldikleri dönem ve ülkelere göre sınıflandırıldığında, Balkan savaşlarından sonra gelenlerin % 62'sini Yugoslavya, % 32'sini Yunanistan ve % 6'sını diğer Balkan ülkelerinden; 1921-1922 yılları arasında ise % 59'unu Yugoslavya, % 22'sini Yunanistan ve % 19'unu diğer Balkan ülkelerinden göç edenlerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak Akşehir ilçesi dâhilinde iskân edilen muhacirlerin % 59'unu Yugoslavya, % 25'ini Yunanistan ve %16'sını ise diğer Balkan ülkelerinden gelen muhacirlerin oluşturduğu görülmektedir (Şekil 10).

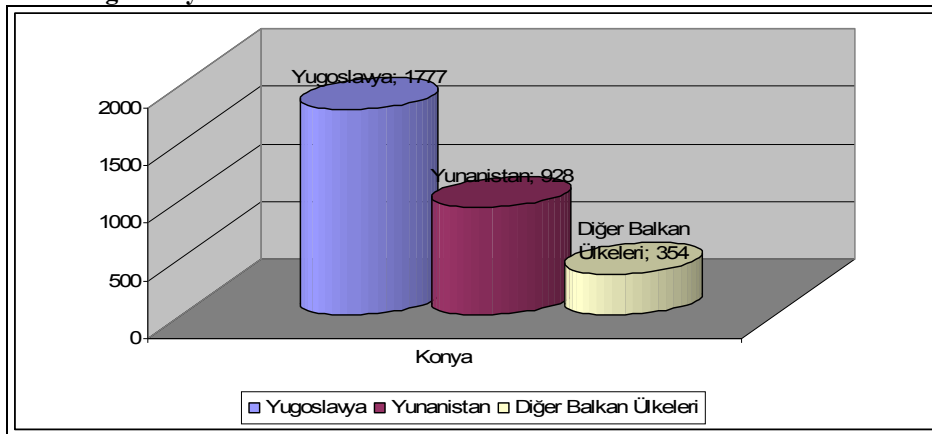
Şekil 10- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin ülkelere göre dağılımları

Sonuç olarak 1912-1922 yılları arasında Konya merkez ve yakın çevresine 362 hanede 1.244; Akşehir ilçesinde ise 544 hanede 1.856 Balkan muhacirinin iskân edildikleri tespit edilmiştir. Buna göre söz konusu tarihler içerisinde genel olarak 906 hanede 3.100 Balkan muhacirinin iskânları yapılmıştır.

Yugoslavya muhacirlerinin % 62'si Akşehir'de ve % 38'i ise Konya merkezde, Yunanistan muhacirlerinin % 51'i Konya merkezde ve % 49'u Akşehir'de, diğer Balkan muhacirlerinin % 82'si Akşehir'de ve % 18'i ise Konya merkezinde iskân edildikleri görülmektedir. Genel bir oranlama yapılacak olursa, bunların % 60'ının Akşehir'de ve % 40'ının ise Konya merkezinde iskân edildikleri söylenebilir (Şekil 11).

Şekil 11- 1912- 1922 yılları arasında Konya'ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin geldikleri ülkelere göre sayıları

Genel olarak Konya merkezde iskân edilen muhacirlerle mesleki açıdan büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlerin de bir gün geri dönebileceklerine dair ümitlerini korudukları ve zaman içerisinde bu ümitlerinin yerini akrabalarına kavuşma ümitlerinin aldığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE GELEN BALKAN MUHACİRLERİNİN KONYA MERKEZ VE İLÇELERİNDE İSKÂN LARI

Bilindiği gibi Millî Mücadele'nin hemen ardından bağımsız Türkiye Cumhuriyeti ilan edildi. Genç Cumhuriyet'in idaresi, uluslaşma politikasına uygun olarak savaşlarda yaşanan insan kayıplarının ortaya çıkardığı boşlukları doldurmak ve ekonomik hayatı canlandırmak amacıyla çalışmalara başladı. Bu aşamada ilk olarak gayrimüslim nüfus milli sınırlar dışındaki ilgili devletlere gönderildi. Mukabilinde onların gittikleri ülkelerde yaşayan Müslümanlar kabul edilerek nüfusun homojenleşmesi sağlandı.

Mübadele Antlaşması'na bağlı olarak 1923-1925 yılları arasında muhacirlerin taşınma ve yerleştirme işlemleri büyük oranda gerçekleştirildi. 12 Mayıs 1339/12 Mayıs 1923 tarihinde alınan karar gereği, bu tarihler arasındaki süreçte Yunanistan dışındaki Balkan ülkelerinden gelecek olan muhacirlere izin verilmedi²¹⁴. Nihayet 1925 yılından sonra mübadillerin nakil ve iskân faaliyetlerinin büyük ölçüde sona ermesi ile diğer Balkan ülkelerinden gelmek isteyenlere izin verilmiş ve gelen muhacirlerin iskân çalışmalarına başlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan ve uzunca bir süre devam eden yoğun göçler nedeniyle zor durumda kalan hükûmetin ilk amacı muhacirleri başlarını sokabilecekleri evlere yerleştirmek ve onları üretici duruma getirmektir. Bu çerçevede geniş tarım arazileri bulunan Konya önemli bir iskân merkezi olmuştur. Ağırlıkla Yunanistan ve Yugoslavya devletlerinden gelen muhacirlerin oluşturduğu bu kitleler Konya merkezine ve ilçelerine yerleştirilmişlerdir. Aşağıda Cumhuriyet'in ilanından sonra Anadolu'ya göç eden Balkan muhacirlerinin geldikleri ülkeler, şehirler, sayıları, meslekleri ve Konya merkez ile ilçelerinde yerleştirildikleri mahaller üzerinde durulacaktır.

²¹⁴ BCA. 272.12.40.41.7. L.7.

1. KONYA MERKEZ'İNE VE YAKIN ÇEVRESİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ

1.1. Konya Merkez ve Yakın Çevresine İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Yugoslavya muhacirleri, 1924 yılı içerisinde Konya'ya gelmeye başladılar. Mübadele İmar ve İskân Vekâleti tarafından Nisan 1924 tarihinde verilen emir gereğince, İzmir Mıntıka Müdüriyeti tarafından gönderilen mübadil muhacirlerin Ağustos ayı ile Aralık ayları arasında geldikleri anlaşılmaktadır²¹⁵. Söz konusu dönemde şehre gelen altı hanede 27 muhacirin iki haneden oluşan 16 kişisi şehir merkezine, dört haneden oluşan 11 kişi ise Silile'de iskân edilmiştir²¹⁶.

Göçmen sayılarında 1925 yılı içerisinde büyük bir artış söz konusudur. Bu yıl içerisinde Mayıs ayından itibaren Aralık ayının ortalarına kadar geçen süre zarfında ilgili vekâletçe gönderilenlerin yanı sıra kendi imkânlarıyla göç ederek gelen muhacirlerin İnegöl, Kırklareli, Adana, İstanbul, İzmir, Eskişehir, Afyonkarahisar, Kocaeli ve Manisa gibi yerlerden Konya'ya geldikleri anlaşılmaktadır. Bu yıl içerisinde 63 hanede 271'i Konya merkezde, 10 hanede 29'u Silile'de, üç hanede 17'si Hatunsaray'da, 10 hanede 63'ü ise Kızılviran dâhilinde olmak üzere toplam 86 hanede 380 Yugoslavya muhacirinin yerleştirildikleri görülmektedir.

Bir sonraki yıl Nisan ile Aralık ayı arasında adı geçen vekâletçe gönderilenlerin dışında İzmit, İzmir, Yenişehir, İstanbul, Manisa, Adana, Malkara gibi şehirlerden kendi imkânlarıyla gelen muhacirlerin de bulunduğu görülmektedir. 1926 yılı içerisinde Bu süreçte 33 hanede 101 muhacir Konya şehir merkezinde iskân edilmiştir. Aynı yılın Ağustos ayında üç hanede 19 kişiden oluşan Priştineli bir muhacir kafilesi Karapınar yerleştirilmiş ancak burada kalmak istememeleri üzerine 1927 yılı Haziranında şehir merkezine getirilmişlerdir.

Mübadele İmar ve İskân Vekâleti'nce gönderilen yada İzmir, İstanbul ve Adana'dan geldikleri tespit edilen muhacir gruplarının 1927 yılı Mart ayından

²¹⁵ BCA. 272.11.18.84.3. L. 2.

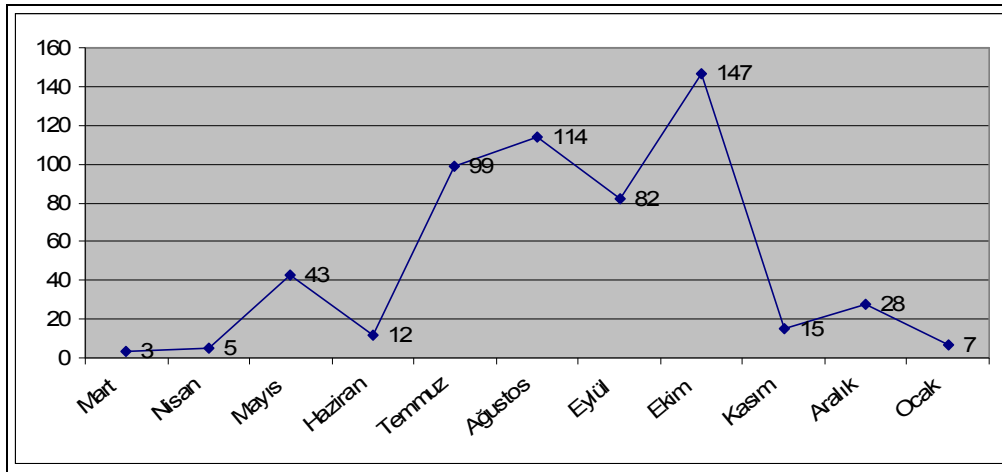
²¹⁶ BCA. 15 numaralı defter; 33 numaralı tasnif edilmemiş sevk defteri.

itibaren Konya'ya ulaşmaya başladıkları görülmektedir. Her biri şehir merkezine yerleştirilen bu kabileler 18 hanede 46 Yugoslavya muhacirinden ibaretti.

Konya'ya gönderilen Yugoslavya muhacirlerinin gelişlerinin 1928 yılı içerisinde nerdeyse bittiği söylenebilir. Zira bu yıl içerisinde sadece bir Üsküplü muhacirin dışında Konya merkeze yerleştirilen başka kimsenin kaydına şimdilik rastlanmamıştır²¹⁷.

Konya'ya 1924 ile 1928 yılları arasında gelen muhacirlerin Marttan Ocak ayına kadar olan süreçte geldikleri tespit edilebilmektedir. Göçlerde Temmuz ile Ekim ayları arasında yoğunluk görülmektedir. Muhacirlerin, kış aylarında oldukça az sayılarda geldikleri anlaşılabılır bir durumdur. Ekim en fazla, Mart en az muhacir göçlerinin yaşandığı aylardır. Bunların, % 18'i Temmuz, % 21'i Ağustos, % 15'i Eylül, % 25'i Ekim ve % 22'si ise, diğer aylar içerisinde gelmişlerdir. Bunun temel sebebi göç zamanının uygun iklim şartlarının olduğu aylarda yapılmasıdır (Şekil 12).

Şekil 12- Yugoslavya muhacirlerinin 1924-1928 yılları arasında geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

Konya merkezde 1924 yılı ile 1928 yılları arasında iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin daha çok Priştine, Saray Bosna ve Manastır gibi şehirlerden geldikleri görülmektedir. Oran olarak ise, % 49 ile en çok muhacirin geldiği şehir Priştine'dir. Priştine'den sonra % 26'lık bir oranla Manastır ve onu da % 10'luk bir oranla Üsküp şehri izlemektedir. Diğer şehirlerden gelen muhacir sayılarının oranı oldukça düşük seviyededir (Tablo 27).

²¹⁷ BCA. 33 numaralı tasnif edilmemiş sevk defteri.

Tablo 27- Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri ve yerleştirildikleri yerlere göre sayıları

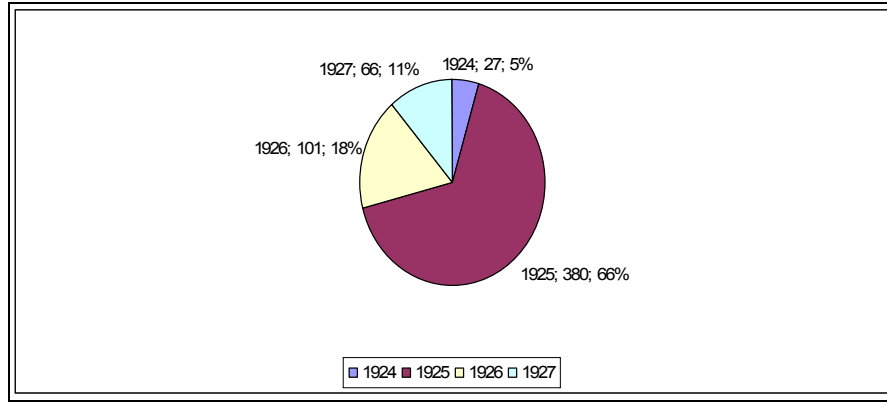
1924 yılı içerisinde gelen muhacirler				1926 yılı içerisinde gelen muhacirler			
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri
Manastır	2	16	Konya M.	Kalkandelen	1	1	Konya M.
Saray Bosna	4	11	Sille	Manastır	7	21	Konya M.
1925 yılı içerisinde gelen muhacirler				Priştine	17	48	Konya M.
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri	Saray Bosna	2	8	Konya M.
Kalkandelen	1	1	Konya M.	Taşlıca	1	12	Konya M.
Manastır	15	61	Konya M.	Üsküp	1	1	Konya M.
M.Pirlepe	2	4	Konya M.	Yeni Pazar	2	2	Konya M.
Preşova	4	27	Konya M.				
Priştine	27	123	Konya M.	1927 yılı içerisinde gelen muhacirler			
Prizren	4	16	Konya M.	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri
Saray Bosna	3	9	Konya M.	Akova	2	4	Konya M.
Üsküp	4	14	Konya M.	Kolonya	2	2	Konya M.
Yeni Pazar	3	15	Konya M.	Komanova	1	4	Konya M.
Priştine	3	17	Hatunsaray	Manastır	3	12	Konya M.
Priştine	6	43	Kızılviran	Pirlepe	1	4	Konya M.
Üsküp	4	20	Kızılviran	Priştine	8	36	Konya M.
Priştine	8	24	Sille	Saray Bosna	3	3	Konya M.
Üsküp	2	5	Sille	Üsküp	1	1	Konya M.
1926 yılı içerisinde gelen muhacirler				1928 yılı içerisinde gelen muhacirler			
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	İskân Yeri
Akova	1	2	Konya M.	Üsküp	1	1	Konya M.
İpek (Peç)	1	6	Konya M.	Toplam	147	574	

Yugoslavya muhacirlerinin büyük çoğunluğunun mübadelenin yoğun olarak devam ettiği ve Yunanistan muhacirlerinin büyük bir kısmının taşındığı 1924 yılı sonrasında gelmeye başladıkları görülmektedir (Şekil 13). Bunun en önemli sebebi hiç kuşkusuz mübadele kapsamında gelecek Yunanistan muhacirlerinin iskânlarından önce diğer Balkan ülkelerinden gelecek olanlara devletin yardım yapmayacak olması ve kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalacak olmalarından duyulan kaygılarıdır. Zaten Osmanlı hâkimiyetinden ayrıldıkları günden beri rahat bırakılmayan bu insanların, geçen süre boyunca elinde avucunda ne varsa bağlı bulundukları devlet tarafından vergi olarak, çeteler tarafından da haraç olarak alındığı görülmektedir²¹⁸. Bu yüzden büyük bir kısmı bir süre daha sabretmeyi tercih

²¹⁸ BOA. EUM. I.ŞB. 14.34. L.2; HR. İM. 18.165. L.2.

ederek beklemişlerdir. Fakat durumun giderek kötüleşmeye başlamasıyla bu coğrafyadan yükselen çılgınlığın da arttığı görülmüştür. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti idarecileri daha fazla bu insanların mağdur olmasına dayanamamış ve 1925 yılından itibaren gelen muhacirleri sınırlardan içeriye almaya başlamıştır.

Şekil 13- Konya merkez ve yakın çevresine yerleştirilen Yugoslavya muhacirlerin geliş yıllarına göre oranları

Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilmek maksadıyla 1924 yılı içerisinde gelen muhacirlerin sayısı oldukça düşüktür. Yugoslavya muhacirlerinin % 5'inin 1924 yılı içerisinde, % 66'sının ise 1925 yılı içerisinde iskân edildikleri görülmektedir. 1926 yılında oran % 18'e ve 1927 yılında ise oran % 11'lere kadar düşmüştür. Türkiye genelinde, yoğun olarak 1925 yılı içerisinde, Yugoslavya muhacirlerinin göç ederek geldiklerini ve 1926 yılından itibaren bu göçlerin giderek azaldığını ve 1927 yılı sonuna doğru ise neredeyse son bulduğu görülmektedir.

İncelenen arşiv kaynaklarına göre, 1924-1928 yılları arasında gelen muhacirlerin büyük bir kısmı çiftçilikle uğraşan insanlardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra esnaflık ve zanaatla uğraşanların da sayıları oldukça fazladır. Yugoslavya muhacirlerinin meslek dallarına bakıldığında, dönemin Konya ekonomik hayatına oldukça yakın meslek dallarına mensup insanların geldikleri söylenebilir²¹⁹.

²¹⁹ Dr. Nazmi, *Türkiye'nin Sıhhi-yi İctimai Coğrafyası, Konya Vilayeti*, Ankara 1922, s. 19.

1.2. Konya Merkez ve Yakın Çevresine İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Konya’da iskânları yapılan Yunanistan muhacirlerinin Edirne, İzmir, Adana, Mersin, Eskişehir, Niğde, İstanbul ve Bursa gibi şehirler tarafından geldikleri görülmektedir. Bunların birçoğuna hükûmet tarafından iaşe verildiği ve sevklerinin gerçekleştirildiği görülmektedir²²⁰. Zaten gelen bu muhacirlerin birçoğu kendi istekleri dışında mecburi olarak Konya’ya gelmiş muhtaç muhacirlerden oluşmaktadır. Maddi durumu iyi olan muhacirlerin birçoğu iskân hakkından vazgeçerek İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlerde kalmayı tercih etmişlerdir. Mecburen gelmek zorunda kalanların bir kısmının, bir süre sonra iskân haklarından vazgeçerek gelmedikleri veya gerekirse firar ederek Konya’dan göç ettikleri görülmektedir²²¹.

Kayıtlarda muhacirlerin bazılarının geldikleri tarih olarak sadece yılı gösterilmiş, geldikleri ay ve güne işaret edilmemiştir. Bunun en büyük sebebi, muhtemelen yoğun olarak gelen muhacir kabilelerinin bir an evvel kayıtlarının yapılarak iskânlarını gerçekleştirmek için memurların hızlı davranmış olmalarıdır. 1924 yılı içerisinde bu şekilde kayıtları tutulan sekiz hanede 31 nüfus Yunanistan muhacirinin iskânları yapılmıştır²²². Bunlardan bir hanede sekiz nüfus Selanikli muhaciri Sille’ye sevk ve buraya iskân edilmişlerdir. Bunun yanında Kozanalı muhacirlerden iki hanede yedi nüfusu iskân edildikten sonra, Konya’da kalmak istememişler, istekleri doğrultusunda Silifke’ye gönderilmişlerdir. Bunların 14 Aralık 1933 tarihinde tekrar Konya’ya gelmek için başvurdukları ve Dâhiliye Vekâleti’nin izniyle geri döndükleri görülmektedir.²²³

²²⁰ BCA. 272.12.42.51.1; 33 numaralı tasnif edilmemiş sevk defteri.

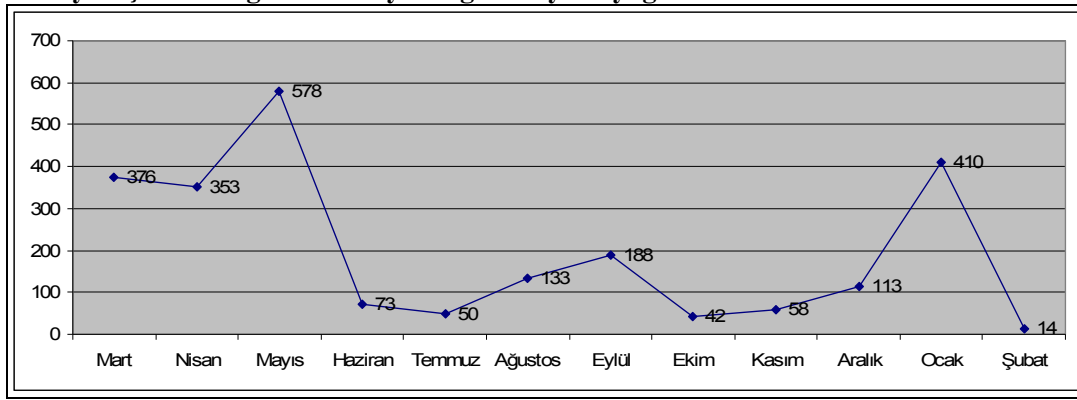
²²¹ ERDAL, *aynı eser*, s. 255.

²²² BCA. 15 numaralı defter.

²²³ BCA. 15 numaralı defter, s. 38.

Konya’da iskânları kararlaştırılan Yunanistan muhacirlerinin 1924 yılı içerisinde, yoğun olarak Mart ile Haziran ayları arasında geçen süre zarfında geldikleri ve iskânlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Gelen muhacirlerin aylara göre % 24’ü Mayıs, % 16’sı Mart, % 15’i ise Nisan ayları içerisinde yerleştirilmişlerdir. Sadece Ocak ayı içerisinde gelen muhacir sayısında bir artış görülürken diğer aylarda azalan bir çizgide devam etmiştir (Şekil 14).

Şekil 14-Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin 1924 yılı içerisinde geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

Mart ile Haziran ayları arasında geçen süre zarfında 382 hanede 1.372 nüfus Yunanistan muhacirinin iskânlarının yapıldığı; bunlardan 121 hanede 474 nüfusunun Sille’de iskân edildikleri görülmektedir²²⁴. Gelen muhacirler arasından iki hanede 11 nüfus Serfiçe muhaciri ise 6 Ağustos 1340/6 Ağustos 1924 tarihinde mıntıka müdüriyetinin emriyle Niğde’ye nakil edilmişlerdir. Ayrıca bunlar arasında Niğde ve Kayseri’de iskânları kararlaştırılan fakat Konya’ya göç eden muhacirler de bulunmaktadır²²⁵. Yine bu dönemde gelen muhacirler arasından üç hanede yedi nüfus Kozana muhacirinin de Niğde’den firar ederek geldikleri ve burada iskân talebinden

²²⁴ 1924 Selanik muhacirlerinin torunlarından olan Cemal BULUT’un anlattıklarına göre, Konya’ya geldiklerinde muhacirler arasında belli başlı bilinen, Saldin Ağalar, Pelvan Ağalar, Abil Ağalar ve Ruşen Ağalar gibi ailelerdir. Cemal Bey’in dedeleri Saldin Ağalar olarak bilinen bir muhacir ailesidir. Bu aileye, ilk olarak şimdiki Numune hastanesi ile eski adliye binasının bulunduğu mahalde yer gösterilmiştir. Bu mevki, o zamanlarda bataklık olup herhangi bir şey yetişmezmiş. Bu bölgenin kendisine verilmesine sinirlenen dedeleri veren memurun yanına çıkıp, “ *Kadı Bey, Kadı Bey, Gevenli’den cehrilik mi başışladın? Biz bu kadar kızanla ne yapacağız, bu bataklıkta?*” deyince; ilgili memur kendilerini cehriliklerin bulunduğu Sille’ye göndermiştir. Cemal BULUT, Selanik 1924 muhaciri, Konya’da Hafriyatçı, “Sille’ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Sille, 17.06.2010.

²²⁵ BCA. 15 numaralı defter, s. 9.

vazgeçtikleri için kaldıkları görülmektedir. Ayrıca bir hanede beş nüfus Kozana muhacirinin 24 Eylül 1340/24 Eylül 1924 tarihinde vermiş oldukları taahhütnameyle iskân hakkından feragat ettikleri ve müdüriyetin 2 Ekim 1924 tarih ve 145 numaralı emri gereği Konya'ya sevk edilmişlerdir. Bu muhacirlere 17 Ekim 1924 tarihinde yanlılıkla bir ev ve 75 dönüm arazi verilmiştir. Durumun anlaşılması üzerine 22 Eylül 1925 tarihinde ev ve arazinin geri alındığı tespit edilmiştir²²⁶.

Konya'ya iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin sık sık çeşitli sebeplerle yer değişiklikleri yaptıkları görülmektedir. Bu birçok sebebe dayandırılabilir; birisi, yapılan evlilikler sebebiyle iskân mahallini terk ederek yeni bir yere doğru gerçekleşen nakillerdir. Örneğin Serfiçeli Abdülmustafa Oğlu Mehmet'in kızı Saniye'nin Bermendeli Hacı ile evlenerek buraya nakledildiği; aynı şekilde Osman Oğlu Ali'nin kızı Ayşe'nin de Hüseyin Oğlu Rıza ile evlenerek nakledilmişlerdir. Evlilik sebebiyle başka yerlere giden muhacirlerin yanı sıra akrabalarıyla bir arada olmak için göç edenlere de rastlanılmıştır. Buna birinci derece akrabalık bulunması durumunda izin verilip yerlerini terk ederek göç etmişlerdir. Bu çerçevede, Kozana muhacirlerinden Hacı Mehmet Oğlu Hasan'ın karısı Hatice ve kız kardeşi müdüriyete başvurarak Akşehir'de bulunan biraderinin yanına göç etmek istediklerini bildirmişler, bu doğrultuda müdüriyetin emriyle 6 Eylül 1340/6 Eylül 1924 tarihinde göç ettirilmişlerdir²²⁷. Diğer bir durum ise, hemşehrilerine yakın yerlerde yaşama isteklerinden dolayı yaşanan yer değişiklikleridir. Bu bağlamda, son gelen bu kabile içerisinde bir hanede dört nüfus Lankaza muhacirinin iskân edildikleri 1924 yılından 15 yıl sonra 17 Haziran 1939'da kendi istekleri doğrultusunda İzmir ili Bornova ilçesine bağlı Altındağ Köyü'ne nakledilmişlerdir. Nakilleri yapılan muhacirlerin nüfus kayıtları da aktarılmıştır²²⁸.

²²⁶ BCA. 15 numaralı defter, s. 19.

²²⁷ BCA. 15 numaralı defter, s. 9;14.

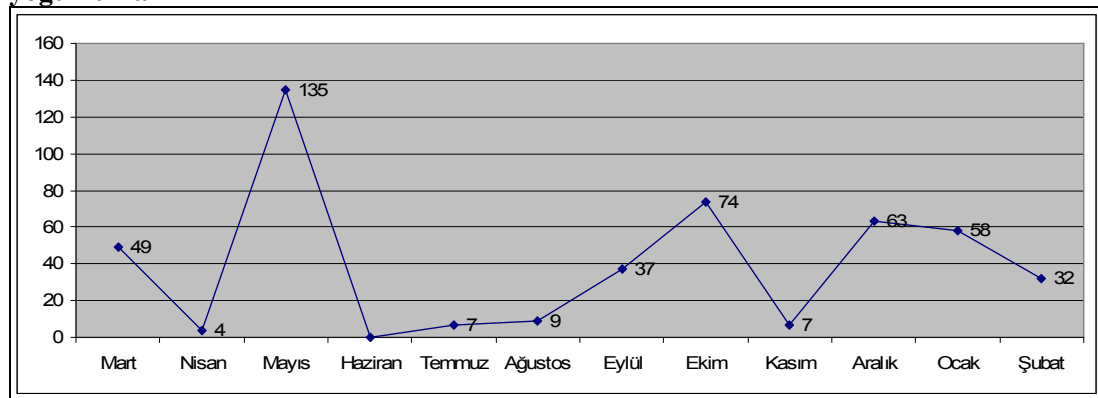
²²⁸ BCA. 15 numaralı defter, s.1.

İskân sürecinde yaşanan sıkıntılardan bir tanesi de, muhacirlere gerekli olan nüfus cüzdanlarının geç verilmesidir. Bu çerçevede, bazılarının, bir yıldan fazla bir süre nüfus cüzdanlarını alamadıkları ve bu sebeple mağdur olduklarına dair şikâyet dilekçeleri yazdıkları görülmektedir²²⁹. Bununla birlikte bazı muhacirler için ise, bu durumun tam tersi söz konusu olmuş ve iskân tarihinde hemen cüzdanlarına kavuştukları görülmüştür²³⁰.

Muhacir kabilelerinin gelişleri 1924 Nisanı'ndan itibaren yoğunlaşmaya başladı. Bu yoğunluk, Haziran ve Temmuz aylarında azalsa da Ağustos ayıyla beraber tekrar arttı. Bu durum Şubat ayına kadar devam etti. Yeni gelen ve iskânları yapılan 264 hanede 1.016 nüfus muhacirle birlikte toplam 646 hanede 2.388 nüfus Konya merkez ve yakın çevresinde iskân edilmiştir²³¹.

Konya'ya gelen Yunanistan muhacirlerinin 1925 yılında nispeten azaldığı anlaşılmaktadır. Yıl içerisinde Mart ayından itibaren gelmeye başlayan muhacirlerin sayıları, Mayıs ayında oldukça artmış, diğer aylarda ise azalarak ve düzensiz bir şekilde devam etmiştir. Bu yıl içerisinde 140 hanede 475 nüfus Yunanistan muhacirinin Konya'ya geldikleri ve şehir merkezinde yerleştirildikleri görülmüştür (Şekil 15).

Şekil 15- Yunanistan muhacirlerinin 1925 yılı içerisinde geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

²²⁹ Babalık Gazetesi, 8 Kânunuevvel 341.

²³⁰ BCA. 15 numaralı defter, s. 21.

²³¹ BCA. 15 ve 33 numaralı defterler; Kod:271, Defter No: 37, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924-25.

İlk yıllarda oldukça yoğun olan muhacir göçlerinin, 1926 yılından itibaren giderek azaldığı görülmektedir. B yıl içerisinde Mayıs ile Ekim ayları arasında geçen zaman zarfında daha çok yaz aylarını tercih ederek geldikleri ve söz konusu tarihler arasında 13 hanede 57 nüfus Yunanistan muhacirinin Konya’da iskânlarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte gelen muhacirler arasında bulunan Süleyman Oğlu Tahir isimli Kayalar muhacirinin Mübadele İmar ve İskân Vekâleti’nin emriyle ilk olarak 16 Mayıs 1926 tarihinde Sivas’ın Gürün ilçesinde iskân edilmişse de, bu ailenin iskân hakkından vazgeçerek 25 Mayıs 1926’da Konya’ya geldiği ve burada yerleştiği görülmektedir. Ayrıca 22 Haziran 1926’da Konya’da iskân edilen bir hanede altı nüfus Kozana muhacirinin de Konya’da kalmak istemedikleri ve 9 Ekim 1926 tarihinde iskân haklarından vazgeçerek Bursa’da bulunan akrabaları Hacı Sait Beyzade’nin yanına göç ettikleri tespit edilmiştir²³². Mübadelenin yoğun olarak başladığı 1924 yılı içerisinde oldukça fazla sayıda muhacir sevklerinin yapıldığı fakat bu yoğunluğun 1925 yılından itibaren giderek azaldığı görülmüştür. Konya’ya 1927 yılı içerisinde altı Yunanistan muhacirinin, 1928’de ise sadece üç nüfus muhacirin geldiği görülmektedir. Bunların tamamının tek başlarına gelmiş olmaları, yaşları ve cinsiyetleri göz önüne alındığında bekâr ve dul erkek ile kadınlardan oluştukları söylenebilir²³³.

Konya merkez ve yakın çevresine 1924 ile 1928 yılları arasında geçen süre zarfında toplam 808 hanede 2.929 nüfus Yunanistan muhacirinin iskânları yapılmıştır (Tablo 28)²³⁴.

²³² BCA. 15 numaralı defter, s. 37.

²³³ BCA. 33 numaralı defter.

²³⁴ BCA. 15;33 ve 37 numaralı defterler.

Tablo 28- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yerler ve sayıları

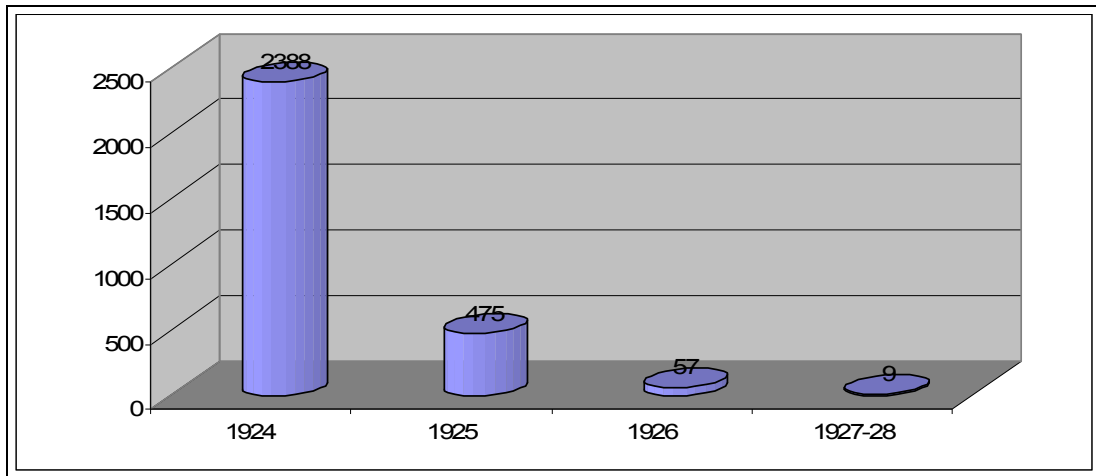
1924 yılı içerisinde gelenler			1925 yılı içerisinde gelenler		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Adalar	4	26	Florine	3	11
Demirhisar	2	8	Karacaabad	1	3
Florine	1	2	Karaferiye	1	4
Gümölcine	4	19	Kesriye	5	19
Karacaabad	4	8	Kılıkış	1	1
Karaferiye	6	20	Kozana	42	154
Kavala	1	2	Lankaza	17	61
Kesriye	10	38	Selanik	47	137
Kılıkış	2	6	Serfiçe	21	81
Kozana	70	253	Yanya	2	4
Lankaza	238	751	Toplam	140	475
Midilli	1	4	1926 yılı içerisinde gelenler		
Selanik	35	107	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Serfiçe	140	610	Kayalar	1	1
Siroz	3	7	Kozana	3	13
Vodina	2	12	Lankaza	1	1
Yenice-i Vardar	1	3	Serfiçe	1	7
Silleye iskân edilen muhacirler			Selanik	7	35
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Toplam	13	57
Kozana	104	422	1927-1928 yılları arasında		
Lankaza	3	8	Dedeagaç	1	1
Selanik	1	8	Selanik	3	3
Usturumca	14	44	Yanya	5	5
Toplam	646	2.388	G.Toplam	808	2.929

Konya merkezinde muhacirlerin büyük çoğunluğu Gazi Âlemşah Mahallesi'nde yerleştirilmiştir. Bu mahalleden sonra en fazla Feridiye Mahallesi ve İstasyon Caddesi civarına iskân edilmiştir. Oran olarak verilecek olursa bu muhacirlerin % 67'sinin Gazi Âlemşah, % 6'sının Feridiye, % 5'inin İstasyon Caddesi civarında ve % 22'sinin ise diğer mahallelerde yerleştirildikleri tespit edilmiştir. Tespit edilemeyen muhacirlerin defter kayıtlarında bulunan sütunlarında sadece Konya yazılmıştır (Tablo 29).

Tablo 29- Konya merkezde iskân edilen muhacirlerin yerleştirildikleri yerler

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane Sayıları	Nüfusları
1- Abdülaziz Mahallesi	5	19
2- Altunçeşme Mahallesi	8	22
3- Arap Oğlu Makası	2	10
4- Cedidiye Mahallesi	4	10
5- Çifte Merdiven Mahallesi	1	6
6- Denkeş Mahallesi	10	37
7- Feridiye Mahallesi	12	46
8- Gazi Âlemşah Mahallesi	155	533
9- İstasyon Caddesi	9	42
10- Kilise Civarı	1	2
11- Kürkcü Mahallesi	3	7
12- Maarif Evleri	1	5
13- Muhacir Pazarı	2	9
14- Mücerret Mahallesi	1	3
15- Selimiye Mahallesi	4	24
16- Sedirler Mahallesi	6	24
Toplam	224	799

Konya merkez ve yakın çevresine yerleştirilen Yunanistan muhacirlerinin büyük bir kısmının, mübadele kapsamında göçlerin yoğun olarak yaşandığı 1924 yılı içerisinde geldikleri görülmektedir. Bu yıl içerisinde gelen 2.388 muhacirin % 82'lik bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran 1925 yılı içerisinde % 16'lara, 1926'da % 2'lere ve 1927-1928'de ise % 0,5'lere kadar düşmektedir (Şekil 16).

Şekil 16- Yıllara göre Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin sayıları

Meslek gruplarının dağılım oranlarına bakıldığında % 58'inin tarımla uğraşan insanlardan meydana geldikleri görülmektedir. 1920'li yıllarda Konya'nın sosyo-

ekonomik yapısının büyük bir kısmını tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır²³⁵. Bu sebeple gelen bu muhacirlerin iş gücü açığının kapanmasında önemli katkıların olduğu aşîkârdır. Ayrıca bu muhacirlerin geldikleri yerlerde yeni usulde tarımsal üretimde kullandıkları gelişmiş teknik araç gereçlerin de şehirde bulunan diğer ziraatçılara yol göstermesi açısından faydalı olmuştur²³⁶. Farklı tarım ürünler de bu sırada Balkanlardan getirilmiştir²³⁷.

Gelen muhacirler arasında tarımla uğraşan insanlardan sonra en fazla orana sahip olan iş kolları esnafılık ve ticaretle uğraşanlara aittir. Ticaretle uğraşanların Konya'ya gelir gelmez çalışmaya başlamasıyla Konya ticarî hayatına canlılık kazandırdıkları söylenebilir. Konya şehrinin ticarî görüntüsüne bakıldığında, aynı meslek dallarından olanların genellikle aynı sokakta toplandıkları görülmektedir. Kunduracı Caddesinde ayakkabıcılar, yemeniciler, çizmeciler ve terlikçiler, Kuyumcular Caddesi'nde altıncılar, gümüşçüler bulunuyordu. Bir başka sokakta terziler, kumaşçılar bulunurken bir başka sokakta ise demirciler, kazancılar, anahtarcılar bulunmaktaydı²³⁸. Söz konusu muhacirlerin yerleştirildikleri mahallelere bakıldığında mesleklerine göre yerleştirildikleri açıkça görülmektedir.

Bakkallık, nalbantlık, kunduracılık gibi küçük esnaflar bir kenara bırakılacak olursa dönemin Konya'sında gayrimüslimler tarafından çalıştırılmış olan oteller, hamamlar ve fabrikalar gelen bu muhacirler için büyük bir imkân sağlamıştır. Özellikle şehir merkezinde İstasyon Caddesi civarında yoğun olarak inşa edilmiş bulunan otellerin zaman içerisinde işletilemediği için askeriye tarafından kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Söz konusu oteller arasında en meşhur olanı eskiden Rum bir aile tarafından işletilen Büyük Halep Otelidir. Burası, 1910'lu

²³⁵ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 19.

²³⁶ Ersin KEF, tarım aletlerinin modernizasyonunu kastederek dedeleri sayesinde yerli halkın “*medeniyetle tanıştığı*”nı söylemektedir. Ersin KEF, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, Akşehir Merkez, “Akşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010. Köylerde muhacir aileleri sayesinde tarımda büyük yenilikler ve gelişmeler sağlanmıştır. Recep ÖCAL, Bulgaristan Deliorman Muhaciri, “Balçıkhisar’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri”, konulu görüşme, Çumra-Balçıkhisar, 28 Haziran 2010.

²³⁷ Muhacirler, geldikleri yerlerde buğday, mısır, ayçiçeği ve fasulye ekerek hayatlarını kazanırlarmış. Burada da buğday, mısır ve pancar ekmeye devam etmişlerdir. Hilmi GÜNGÖR, Bulgaristan muhacirlerinden, “Karapınar’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010.

²³⁸ Bela HORVATH, *Anadolu 1913*, (Çev.; Tarık Demirkan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2008, s. 18. Ayrıca Konya’da çarşı ve pazarlar için bk. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “*Lâle Devri’nde Konya*”, (SÜSBE. Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989, s.18-29.

yıllarda Konya'ya gelen her yolcunun konaklamak istediği bir mekândır. Bir zamanlar Papadopoulos Kirill adında bir Rum tarafından çalıştırılan bu otel, şehrin en aktif semtlerinden biri olan Hürriyet Meydanı'nın karşısında ve Hükûmet Binası'na oldukça yakın bir mevkide idi²³⁹. Bu oteller, muhaceret yolu ile Konya'ya gelip yerleşen hancı ve gaziocülara verilmek suretiyle tekrar ekonomiye kazandırılmıştır.

Ayrıca Meram mıntıkasında bulunan ve daha önce birçoğu gayrimüslimlerce çalıştırılan değirmenlerin kapasitelerinin arttırılması açısından da değirmencilikle uğraşan muhacirlerin etkisi olmuştur²⁴⁰.

Kısaca gelen muhacirlerin mesleki yapıları şehrin ekonomisine yön veren iş kolları ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Konya'ya gelen muhacirlerin buradaki sosyo-ekonomik hayatı bilerek geldikleri, bu sebeple şehrin ekonomik hayatına yeni bir dinamizm kazandırdıkları söylenebilir (Tablo 30).

Tablo 30- Konya merkezde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri

1-Abdülaziz Mahallesi		8- Gazi Âlemşah Mahallesi		16- Selimiye Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Çiftçi	5	Kasap	1	Bakkal	1
2- Altunçeşme Mahallesi		Kozacı Biberici	1	Kahveci	1
Meslek	Adet	Kunduracı	1	Tüccar Çiftçi	2
Çiftçi ve Amele	1	Marangoz	2	Şehirde İskân Edilenler	
Kunduracı	1	Mesleksiz	11	Meslek	Adet
Rençper Ve Tütüncü	6	Muallim	3	Âlim Muallim	7
3-Arap Oğlu Makası		Nalbant	2	Amele	2
Meslek	Adet	Nalbant ve Çiftçi	2	Arabacı	10
Rençper	2	Nalbur ve Çiftçi	1	Arıcı	1
4- Cedidiye Mahallesi		Rençper	18	Eshabı Emlak	2
Meslek	Adet	Rençper ve Tütüncü	53	Aşçı	2
Arabacı	1	Saraç	2	Aşçı Yamağı	1
Esnaf	1	Satıcı	1	Bağcı	1
Rençper ve Tütüncü	3	Semerci	1	Bağcı Bahçıvan	1
5- Çifte Merdiven Mahallesi		Talebe	1	Bahçıvan	19
Meslek	Adet	Tüccar	3	Bakırcı Demirci	1
Çiftçi	1	Tüccar ve Çiftçi	2	Bakkal	11
6- Denkeş Mahallesi		Yüzbaşı	1	Bakkal Esnaf	1
Meslek	Adet	Yorgancı	1	Bakkal Kasap	1
Kahveci	1	9- İstasyon Caddesi		Bakkal Çiftçi	2
Rençper Ve Tütüncü	9	Meslek	Adet	Bakkal İmam	1

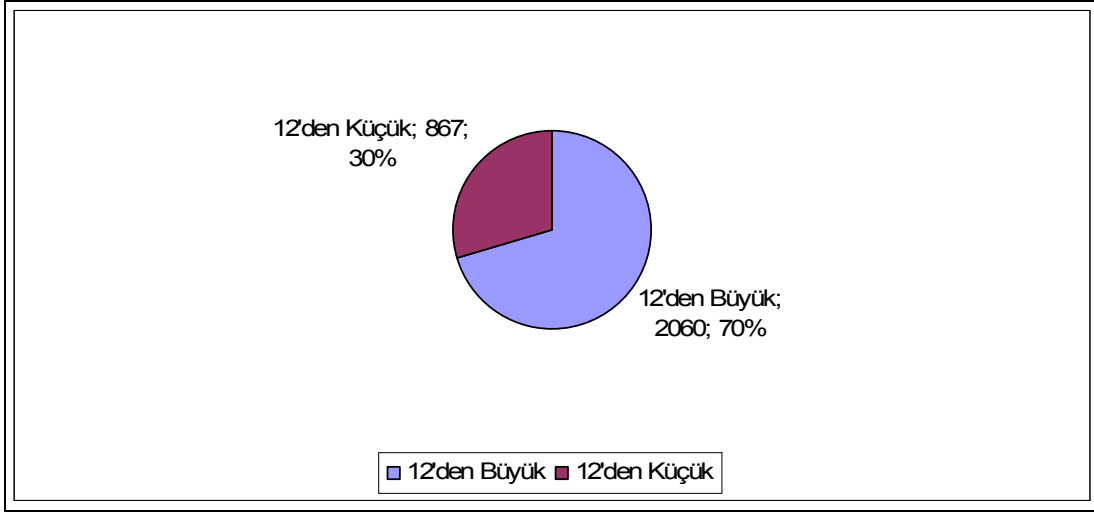
²³⁹ HORVATH, *aynı eser*, s. 3;12;13.

²⁴⁰ BCA. 39 numaralı tasnif edilmemiş, Muhacirine Verilen Ev ve Vesair Emvali Gösterir Defter; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 22.

7- Feridiye Mahallesi		Eshabı Hukukan	1	Berber	4
Meslek	Adet	Çiftçi	3	Boyacı	1
Bakkal	2	Rençper	3	Çalgıcı	2
Rençper Ve Tütüncü	10	10- Kilise Civarı		Çiftlik Sahibi	1
8- Gazi Âlemşah Mahallesi		Meslek	Adet	Çiftçi	99
Meslek	Adet	Tüccar	1	Çiftçi Amele	3
Amele	1	11- Kürkçü Mahallesi		Çiftçi Kahveci	1
Eshabı Emlak	1	Meslek	Adet	Çiftçi Marangoz	1
Bahçıvan	4	Hancı	1	Çiftçi Bahçıvan	2
Bakkal	4	Hancı ve Gazinocu	1	Çiftçi Kasap	1
Bakkal ve Çiftçi	1	Rençper ve Tütüncü	1	Çiftçi Tüccar	4
Bakkal ve Tüccar	2	12- Maarif Evleri		Debbağ	1
Binbaşı	1	Meslek	Adet	Değirmenci	4
Çiftçi	22	Çiftçi ve Bakkal	1	Demirci	16
Çiftçi ve Bakkal	2	13- Muhacir Pazarı		Demirci Marangoz	2
Çiftçi ve Esnaf	1	Meslek	Adet	Ekmekçi	1
Çiftçi ve Kasap	1	Bakkal	1	Eskici Tüccar	1
Çiftçi ve Ziraat	1	Mesleksiz	1	Esnaf	1
Dava Vekili	1	14- Mücellit Mahallesi		Fırıncı	2
Değirmenci	1	Çiftçi	1	Fırıncı Amelesi	1
Duvarcı	1	15- Sedirler Mahallesi		Hademe	1
Fırıncı	1	Mesleksiz	1	Hamal	11
Kahveci	4	Rençper	5	Hancı Çiftçi	1
Şehirde iskân edilenler					
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Hancı Zeytinci	1	Mesleksiz	63	Rençper Kasap	1
Hancı Bakkal	2	Müezzin	1	Saraç	2
Helvacı	1	Nalbant	7	Tatlıcı Börekçi	1
Kahveci	13	Nalancı Çiftçi	1	Talebe	2
Kasap	3	Orman Köylüsü	1	Tüccar	7
Kunduracı	10	Polis	1	Yorgancı	2
Lokumculuk	1	Rençper	34	Yorgancı Halıcı	1
Marangoz	3	Rençper Tütüncü	78	Zahire Tütüncü	1
Memur	1	Rençper Bahçıvan	1		

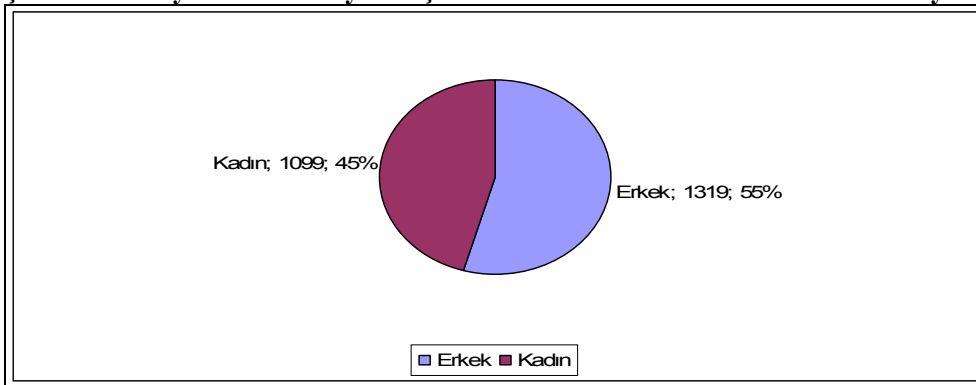
Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin % 70'inin 12 yaşından büyük, % 30'unun ise 12 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun Konya ilinin ekonomik hayatına olumlu yönde bir katkı yaptığı söylenebilir (Şekil 17).

Şekil 17- Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin yaş grupları

Konya'nın 1922 yılındaki nüfusunun cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında % 47'sinin erkek ve % 53'ünün kadın olduğu görülmektedir²⁴¹. Söz konusu göçlerle gelen muhacirlerde ise bu durumun tam tersi bir görüntü oluşmaktadır. Gelen muhacirlerin % 55'inin erkek ve % 45'inin ise kadın olduğu görülmektedir. Bu oranlar ışığında gerek savaşlar ve gerekse doğal ölümler sebebiyle azalan erkek nüfusun bu muhacirler sayesinde zaman içinde normalleştiği söylenebilir. Zira 1927 nüfus sayımının sonuçlarına göre Konya merkezinde cinsiyet yapısının büyük bir oranda değiştiği; erkek ve kadın nüfusun eşitlenerek, % 50'şerlik bir orana sahip oldukları görülmektedir (Şekil 18)²⁴².

Şekil 18- Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin cinsiyet grupları

²⁴¹ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 15.

²⁴² BCA. 030.10.26.149.9. s. 28.

1.3. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Diğer Balkan Ülkelerinden Gelen Muhacirlerin İskânı

Dünya devletleri, yaşanan savaşlardan dersler çıkarmış ve sınırları içerisinde huzur ve barış ortamını sağlamak için planlı ve programlı olarak güvenlik stratejileri hazırlamaya başlamışlardır. Bu durumun gerçekleşmesi için hedef olarak, Balkan devletleri arasında barış ortamının sağlanması benimsenmiştir. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk ve beraberindeki idarecilerin genel dış politika olarak, “*Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*” ilkesini benimsemeleri ve çok kısa bir zaman içerisinde bölge devletleriyle dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları imzalamaları önemli olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, 15 Aralık 1923’te Arnavutluk, 18 Ekim 1925’te Bulgaristan ve 28 Ekim 1925’te Yugoslavya ile birer dostluk antlaşması imzalamıştır²⁴³. Bu antlaşmaların imzalanması ve Yunanistan’la Türkiye arasında sorun olarak görülen “*Etabli*” meselesinin 1930’lu yıllarda çözümlenmesi, Barış ortamının sağlanması açısından olumlu olmuştur. Fakat söz konusu dönem de uzun sürmemiş, dünya yeni bir savaşa doğru sürüklenmiştir. Ekonomik olarak büyük bir dar boğaza sürüklenen dünya devletleri, siyasi stratejilerden çok ekonomik stratejilere ağırlık vermeye²⁴⁴; bunun doğal sonucu olarak ülkeler birbirleriyle yakınlaşmaya başlamışlardır. 1930 yıllarından itibaren Türkiye, genel barışa önem veren ve bu uğurda aktif olarak bölgesel barış çalışmalarında rol oynamaya başlayan bir ülke haline gelmiştir. Bu çerçevede temelleri atılan Balkan Antantı, son derece önemlidir. Türkiye’nin Yunanistan’la yakınlaşmaya başlaması ve Bulgaristan’ın da katılımıyla Atina’da 5 Ekim 1930 tarihinde gerçekleştirilen I. Balkan Konferansı’nı, İstanbul, Bükreş ve Selanik konferansları takip etmiş ve Balkan Antantı’nın imzalanmasına doğru önemli bir mesafe kat edilmiştir²⁴⁵.

İlişkilerin giderek normalleşmesi ve karşılıklı görüş alışverişlerinin artmasıyla, Balkan devletleri bünyesinde kalan az sayıdaki ötekilere karşı davranışlarını değiştirmesiyle, göçler giderek seyrekleşmiştir. Söz konusu dönemde Konya merkezinde yoğun olarak Yunanistan ve Yugoslavya muhacirlerinin iskân

²⁴³ Dilek BARLAS, “Atatürk Dönemi’nde Türkiye’nin Balkan Politikası”, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*, (Yay. Haz.: Berna Türkdoğan), Ankara 2000, s. 276.

²⁴⁴ Oral SANDER, *Siyasi Tarih 1918–1994*, Ankara 2004, s. 41.

²⁴⁵ Melek FIRAT, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, I.: 1919–1980, (Ed. Baskın Oran), İstanbul 2001, s. 350–351.

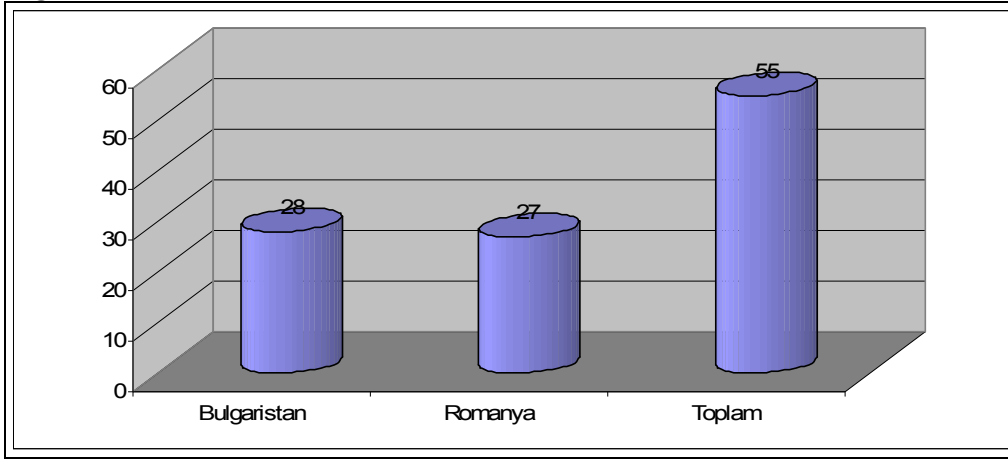
faaliyetleri yapılmıştır. Kendi imkânlarıyla göç ederek gelenlerin toplu halde gelmedikleri ve özellikle mübadil muhacirler gibi devlet tarafından destek almadıkları için İstanbul, İzmir ve Bursa gibi şehirlerde kalmayı tercih ettikleri görülmüştür. Her şeye rağmen az sayıda da olsa Bulgaristan ve Romanya'dan göç etmek zorunda kalan muhacirler yerleşmek üzere Konya'ya gelmişlerdir. Bunların büyük bir kısmının maddi olarak kötü bir durumda olması sebebiyle Mübadele İmar ve İskân Vekâleti'nce gönderilmişler ve geçici olarak yerleştikleri Mersin, İstanbul, Kırklareli, Bursa Karacabey ve Çanakkale Ezine gibi şehirlerden Konya'ya ulaşmışlardır.

Konya'ya, ilk olarak 8 Temmuz 1925 tarihinde Abdullah Oğlu Hüseyin isimli Köstenceli Romanya muhacirinin, sonrasında ise 15 Eylül 1925 tarihinde Çanakkale Ezine'den gelen bir hanede iki nüfus Kırcaali Koşukavaklı Bulgaristan muhacirinin iskânlarının yapıldığı görülmektedir. Bunda sonra 31 Teşrinievvel 1925/31 Ekim 1925 tarihinde iki hanede 17 nüfus Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhacirinin geldikleri ve yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. 1925 yılı içerisinde iskânları yapılan bu muhacirlerden başka herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır. Zaten I. Dünya Savaşı sonrası normalleşmeye başlayan ilişkilerden dolayı göçlerin giderek azalması gayet doğaldır. Ama tamamen sona erdiği de söylenemez. Nitekim 1926 yılı Mart ve Nisan ayları içerisinde iki hanede sekiz nüfus Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhaciri ile Ekim ayı içerisinde gelen bir nüfus Varnalı Bulgaristan muhacirinin Konya'ya geldikleri ve yerleştirildikleri görülmektedir. 1927 yılına gelindiğinde Temmuz ayı içerisinde sadece bir Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhaciri ile Eylül ve Ekim aylarında iki hanede yedi nüfus Yenipazar Şumnulu Bulgaristan muhacirinin Konya merkezinde yerleştirildikleri görülmektedir. 1928 yılı içerisinde ise Mayıs, Temmuz ve Ağustos ayları içerisinde üç hanede 17 nüfus Rusçuklu ve bir nüfus Filibeli Bulgaristan muhacirinin iskânları yapılmıştır²⁴⁶.

Sonuç olarak Konya merkezine, 1924 ile 1928 yılları arasında sekiz hanede 28 nüfus Bulgaristan ve yedi hanede 27 nüfus Romanyalı Balkan muhacirinin iskân edildiği anlaşılmaktadır (Şekil 19).

²⁴⁶ BCA. 15:33 ve 37 numaralı defterler.

Şekil 19- Konya’da iskân edilen Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin sayısal dağılımları

2. KONYA MERKEZ KÖY VE İLÇELERİNE İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ

2.1. Akviran’a İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Konya kenti merkezi dışında, çevre köy ve ilçelere de muhacirler iskân edilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu Yugoslavya muhacirleridir. Bununla birlikte az da olsa diğer Balkan ülkelerinden göçler de olmuştur. Oran olarak % 87’sini Yugoslavya ve % 13’ünü Bulgaristan ve Romanya’dan gelen göçmenler oluşturmaktadır.

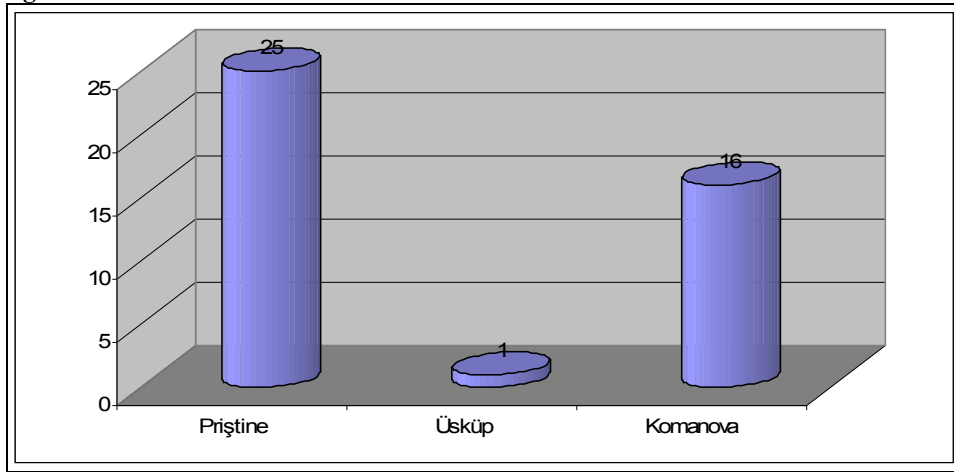
İncelenen arşiv kaynaklarına göre Konya’ya 1925 yılı içerisinde gelen 10 hanede 70 nüfus Balkan muhaciri Akviran’a sevk edilmiş ve burada yerleştirilmiştir. Akviran’a iskân edilenlerin meslekleri, yaşları ve cinsiyetleri hakkında herhangi bir kayıt tutulmadığı görülmektedir. Bu sebeple Akviran’a yerleştirilen muhacirler hakkında fikir yürütmek mümkün olmamaktadır. İlçeye yerleştirilenler 2-3 yıl kaldıktan sonra buradan ayrılmışlardır²⁴⁷. Aşağıda, geldikleri ülke ve geliş yıllarına dair elde edilen bilgiler ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

²⁴⁷ Ali Osman CEYLAN, Emekli Müftü, “Akviran’a yerleştirilen muhacirler” konulu görüşme, Akviran, 06.09.2010.

2.1.1. Akviran'a İskân edilen Yugoslavya Muhacirleri

Akviran'a yerleştirilen Yugoslavya muhacirleri Türkiye'ye göç ettikten sonra bir süre İstanbul, Eskişehir, Manisa-Saruhan, İzmir gibi şehirlerde geçici olarak ikamet ettirildikten sonra Konya'ya geldikleri ve burada yerleştirildikleri görülmektedir. Bu muhacirlerin 1925 yılı Temmuz ve Ağustos ayları içerisinde buraya gelmiş ve uygun olan mahallerde ev verilmek suretiyle yerleştirilmişlerdir. Bu süreçte beş hanede 44 Nüfus Priştineli ve üç hanede 17 nüfus Kosova Üsküplü Yugoslavya muhacirinin buraya iskân edilmeleri kararlaştırılmıştır. Toplam 61 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskânları kararlaştırılmışsa da gelenlerden Priştineli 19 muhacirin Akviran'ı istememişler ve Konya merkezde kalıp yerleşmişlerdir²⁴⁸. Bunların 25'i Priştine, 16'sı Komanova ve birisi de Üsküp'ten gelmişlerdir (Şekil 20).

Şekil 20- Akviran ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

2.1.2. Akviran'a İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri

Akviran'a ilk olarak 27 Temmuz 1925'te iki hanede sekiz nüfus Tımsıyar Vulçitrinli Romanya muhacirinin iskân edildikleri görülmektedir. Buraya en son 10 Kasım 1925'te Filibe Eski Zağralı bir muhacir yerleştirilmiştir. İncelenen arşiv

²⁴⁸ BCA. 33 numaralı defter.

kaynaklarına göre bunlardan başka Akviran'a bu dönemde muhacir iskânı söz konusu olmamıştır²⁴⁹.

2.2. Balkan Muhacirlerinin Beyşehir İlçesi'ne İskânları

Beyşehir merkez nüfusunun ezici bir çoğunluğu Türk idi. Gayrimüslimlerin sayısı oldukça azdı. 1916 yılı içerisinde ilçede 224'ü erkek ve 152'si kadın olmak üzere toplam 376 gayrimüslimin yaşadığı tespit edilmiştir²⁵⁰. 1924 yılına gelindiğinde ise gayrimüslimlerin neredeyse tamamının göç ederek gittikleri ve bu tarihte dördü erkek ve beşi de kadın olmak üzere toplam sadece dokuz Ermeni'nin ilçe dâhilinde yaşamaya devam ettikleri görülmektedir²⁵¹.

Beyşehir ilçesinin demografik yapısı 1916 ile 1924 yılları arasında geçen sekiz yıllık süre içerisinde büyük bir değişikliğe uğramıştır. Mübadele İmar ve İskân Vekâleti, 1923 yılında göçleri organize etmek ve iskânları düzenli bir şekilde gerçekleştirebilmek için yerleşim merkezlerinden rapor istemiştir. Beyşehir Kaymakamlığı'nca söz konusu talep üzerine 28 Ağustos 1340/28 Ağustos 1924 tarihinde hazırlanan bir rapora göre, ilçe merkezinde iskân edilebilecek muhacirin sayısı 12 hanede 48 nüfus olarak gösterilmiştir. Ayrıca ilçede harap halde 45 evin bulunduğu bildirilmiştir²⁵². Bu harap evlerin tamir edilmesi halinde buralara da muhacirlerin yerleştirilebileceği düşünülerek, söz konusu evler 1924 yılı içerisinde tamir edilmiş; bu sebeple yıl içerisinde ilçeye herhangi bir muhacir gönderilmemiş, ancak 1925 yılından itibaren ilçeye muhacir sevkleri başlamıştır²⁵³. Bu süreçte 43 hanede 230 nüfus Balkan muhaciri Beyşehir'e iskân edilmiştir²⁵⁴. Bu muhacirlerin büyük çoğunluğunu Yugoslavya'dan göç ederek gelenler oluşturmaktadır. % 96'sını Yugoslavya ve % 4'ünü Bulgaristan ve Romanya'dan gelen muhacirlerin oluşturduğu bu insanların, meslekleri ve yaş gruplarına dair her hangi bir bilgi

²⁴⁹ BCA. 33 numaralı defter.

²⁵⁰ BOA. DH. SN. THR. 79.37.

²⁵¹ BCA. 272.65.6.3.5. L.3.

²⁵² BCA. 272.11.19.92.15.

²⁵³ BCA. 272.11.19.91.15.L.6.

²⁵⁴ BCA. 33 numaralı defter.

bulunamamıştır. İskânları yapılan bu muhacirlerin geldikleri ülkelere ve geliş yıllarına göre elde edilen bilgiler ayrı başlıklar altında aşağıda değerlendirilecektir.

2.2.1. Beyşehir’e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Beyşehir’e iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin Afyonkarahisar, İzmit, Kocaeli, Kırklareli, Adana ve İstanbul gibi belli başlı büyük şehirlerde geçici olarak bir süre ikamet ettikten sonra İskân-ı Muhacirîn Müdüriyeti’nin emriyle Beyşehir ilçesine gönderilmişlerdir.

Beyşehir’de 1925 yılı Haziran, Ağustos, Ekim ve Kasım ayları zarfında, 37 hanede 201 nüfus Priştineli Yugoslavya muhacirinin Beyşehir merkezinde iskânlarının yapıldığı görülmektedir. Bunlar arasında 10 hanede 26’sının aynı aileye mensup oldukları tespit edilmiştir. 1926 yılı Mart ayı ile Kasım ayı arasında geçen süre zarfında ise, dört hanede 18 nüfus Priştineli muhacirin iskânları yapılmıştır. İlçeye 1925 ve 1926 yıllarında toplamda 41 hanede 219 nüfus Yugoslavya muhaciri yerleştirilmiştir²⁵⁵.

2.2.2. Beyşehir’e İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri

Bulgaristan’ın Varna şehrinden olan muhacirlerin bir süre geçici olarak Kırklareli’nde ikamet ettikten sonra İskan-ı Muhacirîn Müdüriyeti’nin emriyle 12 Ağustos 1925’te Beyşehir’e gönderilerek merkezde iskânları yapılmıştır. Bundan yaklaşık iki ay sonra 6 Ekim 1925’te bu kez Mersin’den gelen bir hanede 10 nüfus Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhacirin daha kent merkezine yerleştirilmişlerdir²⁵⁶.

Sonuç olarak ilçeye 43 hanede 230 nüfus Balkan muhacirin yerleştirildiği fakat bunların birçoğu, zaman içerisinde geçimlerini sağlayamadıkları için iş bulmak üzere büyük şehirlere göç etmişlerdir²⁵⁷.

²⁵⁵ BCA. 33 numaralı defter.

²⁵⁶ BCA. 33 numaralı defter.

²⁵⁷ Kendisi 1951 Bulgaristan muhaciri olan İbrahim ÇOBANOĞLU’nun anlattıklarına göre, Atatürk döneminde gelen muhacirler, Beyşehir’de İçeri Şehir olarak adlandırılan Eşrefoğlu Camii’nin bulunduğu mahallede yerleştirilmişlerdir. Kendilerine Ermeni ve Rumlardan kalan evler ile Çiftlik Köyü’nde bulunan tarlalar verilmiş, fakat zaman içerisinde mallarını mülklerini satarak İstanbul, Bursa ve İzmir gibi şehirlere göç etmişlerdir. Bunlar Beyşehir’de kaldıkları sürece çiftçilikten ziyade hayvancılıkla geçimlerini sağlamışlardır. İbrahim ÇOBANOĞLU, Bulgaristan 1951 muhaciri, “Beyşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Beyşehir, 27 Haziran 2010.

2.3. Balkan Muhacirlerinin Bozkır İlçesi'ne İskânları

Bozkır ilçesinin demografik yapısına bakıldığında, 1914 yılında gayrimüslim nüfus olarak sadece 272 Rum'un bulunduğu görülmektedir²⁵⁸. 1916 yılına gelindiğinde ise nüfuslarının az da olsa arttığı ve 169'u erkek ve 131'i kadın olmak üzere toplam 300 gayrimüslimin ilçede yaşamaya devam ettikleri görülmektedir²⁵⁹.

Tespit edilen bir belgeden ilçe genelinde doğum, ölüm, göçle gelen ve gidenlere ait kayıtlar hakkında bilgi edinmek mümkün olmamaktadır. Söz konusu belgeye göre 1918 yılının son üç ayı içerisinde Bozkır'da gayrimüslimler arasında herhangi bir toplu göç kaydı görülmemekte sadece bir Rum erkeğin öldüğü görülmektedir²⁶⁰. Muhtemelen, işgal sürecinde yaşanan siyasi olaylar sebebiyle 1919-1922 yılları arasında gayrimüslimlerin ilçeden gittikleri söylenebilir. Nitekim 1924 yılı sonunda hazırlanan bir nüfus cetveline göre, Bozkır ilçesinde herhangi bir gayrimüslimin kalmadığı görülmektedir²⁶¹.

Aşağıda 1924-1925 yılları arasında geçen zaman zarfında Bozkır'a yerleştirilen Balkan muhacirleri, geldikleri ülkelere göre ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

2.3.1. Bozkır'a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Bozkır ilçesine yerleştirilen Yugoslavya muhacirlerinin 1925 Eylül ve Ekim ayları içerisinde İzmit'ten sevk edilerek geldikleri görülmektedir. Bu çerçevede, iki hanede 10 nüfus Yugoslavya muhacirinin Konya'ya geldikleri ve bunların bir hanede sekizinin Yenipazarlı, bir hanede ikisinin ise Priştineli oldukları tespit edilmiştir. Bunlar Dokuzuncu İskân Mıntıkası Müdüriyeti'nin emriyle Bozkır'a gönderilerek iskân edilmişlerdir²⁶².

²⁵⁸ Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

²⁵⁹ BOA. DH. SN. THR. 79.37.

²⁶⁰ BOA. DH. SN. M. 40.31. L.3.

²⁶¹ BCA. 272.65.6.3.5. L.3.

²⁶² BCA. 33 numaralı defter.

2.3.2. Bozkır'a İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Bozkır ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin büyük bir kısmı mübadele kapsamında gelen ve ilçeye gönderilen Yunanistan muhacirleri olup diğerlerine göre % 91 çoğunluğa sahiptirler. Bu çerçevede ilk olarak 1924 yılında İstanbul'dan Konya'ya gelen 20 hanede 104 nüfus Serfiçe Kozanalı muhacirin alınan kararla Bozkır'a yerleştirilmişlerdir. Bunların muhacirlerin bir kısmı merkezde ev verilmek suretiyle, bir kısmı ise merkeze yakın yerlerde ev verilmeden iskân edilmişlerdir²⁶³. Hükûmet tarafından verilen emir doğrultusunda bunların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan ihtiyaçları karşılanmıştır. Bunlar çiftçilerin yanı sıra dokumacı, marangoz, kunduracı, terzi, berber ve yapı ustaları gibi esnaflardır²⁶⁴.

Sonuç olarak eskiden Bozkır'da yaşamakta olan gayrimüslim nüfusun yerine, 1924 yılı ile 1925 yılları arasında geçen süre zarfında 22 hanede 114 nüfus Balkan muhaciri iskân edilmiş olmaktadır.

2.4. Cihanbeyli İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Cihanbeyli, Konya'da oldukça fazla tarım arazilerine sahip ilçelerden biridir. Bunun için gerek Doğu'dan gerekse Balkanlardan gelen muhacirlerin bir kısmının bu bölgede yerleştirilmesi yönüne gidilmiştir.

2.4.1. Cihanbeyli'ye İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Cihanbeyli'ye iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin kendi imkânlarıyla İzmir ve Afyonkarahisar'da bir süre ikamet ettikten sonra İskân Müdüriyeti'nin

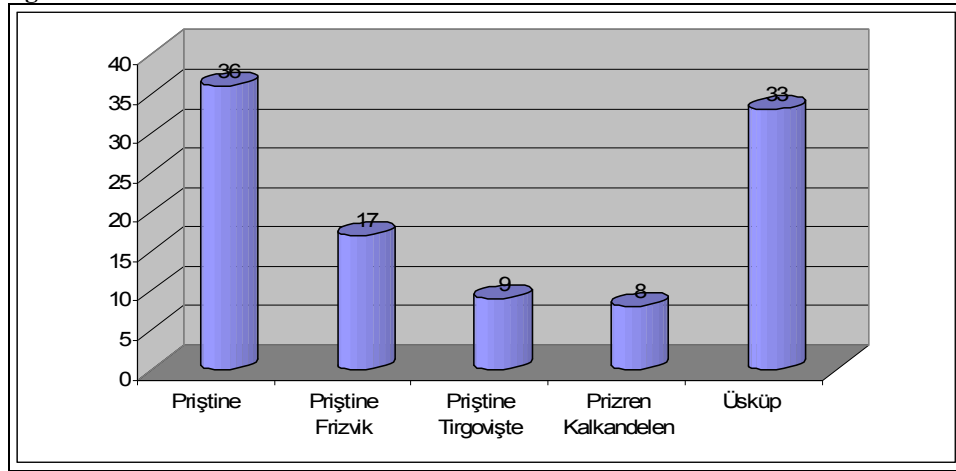
²⁶³ Bozkır ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin bir kısmı şehir merkezinde bulunan ve gayrimüslimlerden kalan evlere yerleştirilirken, bir kısmı ise ilçeye yakın bir mahalde bulunan Sarıoğlu Köyü'nde yerleştirilmiştir. Şehir merkezinde yerleştirilenlerin bazıları dondurmacılıkla bazıları ise arıcılık ve çiftçilikle geçimlerini sağlamışlardır. Fakat bunların bir süre sonra iş bulmak ve çalışmak üzere kendilerine verilenleri satarak Bursa'ya göç etmişlerdir. Fahri KARAKAŞ, Bakkal; Ali ÜNAL, Arçelik Bayisi; Mehmet EROĞLU, Manav, "Bozkır'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Bozkır, 28 Haziran 2010.

²⁶⁴ BCA. 272.11.19.91.14; BCA. 33 numaralı defter.

emriyle Konya'ya gönderildikleri görülmektedir. Bunlar 1925 yılı Temmuz ayı içerisinde Konya'ya gelmişler ve Cihanbeyli ilçesine sevk edilmişlerdir. Muhacirlerden üç hanede 16 nüfus Priştineli Yeniceoba'da iskân edilirken, altı hane de 43 nüfus Priştineli ve üç hanede 23 nüfus Üsküplü Yugoslavya muhaciri ise İnevi Köyü'ne yerleştirilmişlerdir. Söz konusu tarihte İnevi'ne iskânları kararlaştırılan iki hanede sekiz nüfus Prizren muhaciri ise bu köye gitmeyerek Konya merkezinde kalmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca bir hanede üç nüfus Priştine muhaciri 31 Temmuz 1925 tarihinde İnevi Köyü'ne gelmişlerse de burada bir süre kaldıktan sonra 25 Ağustos 1925'te Kayseri'ye bağlı İncesu kazası köylerinden Karahisar'a göç etmişlerdir. Söz konusu tarihlerde Cihanbeyli ilçesine toplam 12 hanede 82 nüfus Yugoslavya muhacirine ev verilmek suretiyle iskân edildikleri tespit edilmiştir²⁶⁵.

Cihanbeyli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin büyük bir kısmını Priştine ve Üsküp şehirleri ile bu şehirlere bağlı yerleşim merkezlerinden göç ederek gelen muhacirler oluşturmaktadır. Gelen muhacirlerin daha çok birbirine yakın yerler ahalisinden oldukları anlaşılmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21- Cihanbeyli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

²⁶⁵ BCA. 33 numaralı defter.

2.4.2. Cihanbeyli'ye İskân Edilen Romanya Muhacirleri

Kendi imkânlarıyla gelen bir hanede yedi nüfus Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhaciri bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra Konya'ya göç etmişlerdir. Konya'da iskân talebinde bulunmuşlar; İskân Müdüriyeti tarafından Cihanbeyli'ye gönderilip İnevi Köyü'ne yerleştirilmişlerdir²⁶⁶.

Sonuç olarak Cihanbeyli ilçesi dâhilinde 13 hanede 89 nüfus Balkan muhaciri iskân edilmiştir. Bunların % 93'ü Yugoslavya ve % 7'si Romanya muhaciridir. Cihanbeyli ilçesine iskân edilenlerin sayısı oldukça azdır. Fakat zaman içerisinde yapılan araştırmalar neticesinde ilçeye daha fazla muhacirinin iskân edilebileceği anlaşılmıştır. Bu durum Konya Valisi tarafından, 5 Ağustos 1925 tarihinde Dahiliye Vekâleti'ne bir yazı ile bildirilmiştir. Buna göre Yunak ve Hatırlı nahiyelerini teşkil eden Cihanbeyli mıntıkasındaki Kürtlerle meskûn Sahra ve Seyit köylerinde yeniden evler inşa edilerek dört bin muhacir daha iskân edilebilecektir²⁶⁷.

2.5. Balkan Muhacirlerinin Çumra İlçesi'ne İskânları

Konya'ya tabi Çumra ilçesinin de toprağı bol olup değişik zamanlarda buraya muhacirlerin yerleştirilmesi yönüne gidilmiştir.

2.5.1. Çumra'ya İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Yugoslavya muhacirleri İstanbul, İzmir ve Afyonkarahisar gibi belli başlı şehirlerde bir süre kaldıktan sonra Konya'ya sevk edilmişler buradan da 1925 yılı Temmuz ayı içerisinde Çumra'ya yerleştirilmek üzere gönderilmişlerdir. Bunların bir kısmı Dahiliye Vekâleti'nin emriyle, bir kısmı ise kendi imkânlarıyla göç ederek gelmişlerdir.

Çumra'ya 1925'te gönderilen 13 hanede 69 nüfus Yugoslavya muhaciri Dinek Köyü'nde iskân edilmiştir. Ayrıca bir hanede altı nüfus Priştineli muhacirin 31 Temmuz 1925 tarihinde aynı köyde iskânları yapılmışsa da bunların bir süre kaldıktan sonra 25 Ağustos 1925 tarihinde kendi istekleriyle Kayseri'ye bağlı İncesu kazasındaki Karahisar Köyü'ne göç etmişlerdir. Bunların yanı sıra yedi hanede 49 nüfus Yugoslavya muhacirinin de Çumra merkezde iskânlarının yapıldığı anlaşılmış

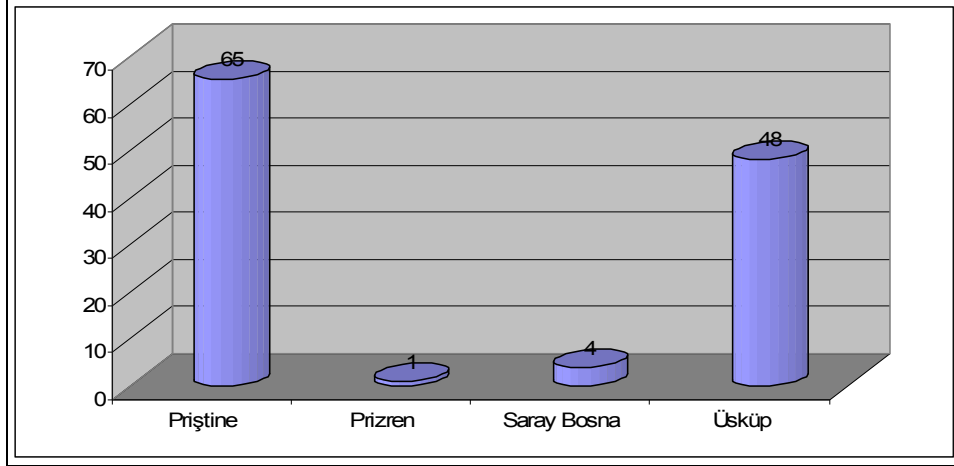
²⁶⁶ BCA. 33 numaralı defter.

²⁶⁷ BCA. 272.12. 45.78.6.

ve böylelikle toplam 20 hanede 118 nüfus Yugoslavya muhacirinin yerleştirildiği tespit edilmiştir²⁶⁸.

Çumra'ya yerleştirilen muhacirlerin büyük bir kısmının Yugoslavya'nın Priştine ve Üsküp şehirlerinden geldikleri anlaşılmaktadır (Şekil 22).

Şekil 22- Çumra ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

2.5.2. Çumra'ya İskân Edilen Bulgaristan ve Romanya Muhacirleri

Çumra'ya yerleştirilen Romanya ve Bulgaristan muhacirlerinin kendi imkânlarıyla İstanbul ve Mersin şehirlerinden göç ederek Konya'ya geldikleri görülmektedir. 1925 yılı Temmuz ile Ekim ayları arasında gelenler Çumra ilçesine gönderilmişlerdir.

Çumra'ya gelen Tımsıvar Vulçitrinli, bir hanede altı nüfus Romanya muhaciri merkezde, bir hanede sekiz nüfusu ise Dinek Köyü'nde iskân edilmişlerdir. Ayrıca Ekim ayında beş hanede 27 nüfus Tımsıvar Vulçitrinli Romanya muhacirinin de aynı köyde iskânları yapılmışsa da, bunların 29 Eylül 1926 tarihinde kendi istekleri doğrultusunda Akşehir'e göçmüşlerdir. İskânları yapılan bu muhacirlerden uzunca bir süre sonra 24 Nisan 1929 yılında Konya'ya gelen, bir hanede altı Nüfus Varna

²⁶⁸ BCA. 33 numaralı defter.

Provadili Bulgaristan muhacirinin ilçeye gönderildikleri ve bunların da Çumra ilçesine bağlı Balçıkhisar Köyü'ne iskân edildikleri görülmektedir²⁶⁹.

Sonuç olarak 1925 yılı içerisinde 27 hanede 159 nüfus Yugoslavya ve Romanya muhacirinin ve 1929 yılı içerisinde gelen Bulgaristan göçmenlerinin de katılımıyla toplam 28 hanede 165 muhacir iskân edilmiştir. Bunların % 71'i Yugoslavya, % 25'i Romanya ve % 4'ü ise Bulgaristan'dan gelmişlerdir²⁷⁰. Cihanbeyli ilçesinde olduğu gibi Çumra ilçesi hakkında da Konya Valisi, vekâlete bir yazı göndermiş ve Çumra'da üç bin dönüme yakın arazide, yeniden ev inşa edildiği takdirde otuz, otuz beş hane ailenin iskân edilebileceği ve hayvanlarının barındırılmasının mümkün olacağını bildirmiştir²⁷¹. Ancak incelenen dönemde Çumra'ya Balkan muhacirinin yerleştirilmediği görülmektedir.

2.6. Ilgın İlçesine İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Konya'nın Ilgın ilçesinin toprağı bol ve verimlidir. Bu nedenle değişik zamanlarda göçmenler buraya yerleştirilmiştir.

Ilgın ilçesinde 1914 yılında 705 Rum ve 103 Ermeni olmak üzere toplam 808 nüfus gayrimüslim vardı. Genel nüfusa oranla % 2'si gayrimüslimdi²⁷². 1916 yılına gelindiğinde gayrimüslim nüfusun oranı neredeyse iki katına çıkmış; 717'si erkek ve

²⁶⁹ BCA. 33 numaralı defter; Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinden gelen Balkan muhacirlerinin torunlarından olan Recep ÖCAL'ın anlattıklarına göre öküz arabaları ile Edirne'den Türkiye'ye giriş yapmışlar ve İstanbul'a gelmişlerdir. Buradan trenle Konya'ya sevk edilen bu muhacirler Konya'dan Çumra'ya gönderilmiş ve buradan da Balçıkhisar köyüne gelmişlerdir. Dedeleri, aç susuz dört kardeş buraya gelmiş ve burada odunculukla, araba yaparak ve tamircilikle geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. Geldikleri yerde kahvecilik ve koruculuk yaptıklarını belirten bu insanlara, Balçıkhisar'da ev verilmemiş kendi imkânlarıyla evlerini yapmışlardır. Dönemin Mal Müdürü tarafından kendilerine gösterilen bir hudut içerisindeki tarlaları ekip biçmeye başlamışlardır. 1936 yılında köye gelen bir tapu komisyonu tarafından ekip biçtikleri arazilerin tapuları verilmiştir. Tapular, yeşil kağıtlar şeklinde olup tapu yerine geçen belgelerdir. Soyadı verildiği günlerde bu dört kardeşten ikisine Ersan, diğer ikisine ise Öcal soyadı verilmiştir. Recep ÖCAL, Bulgaristan Deliorman Muhaciri, "Balçıkhisar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri", konulu görüşme, Çumra-Balçıkhisar, 28 Haziran 2010.

²⁷⁰ BCA. 33 numaralı defter.

²⁷¹ BCA. 272.12.45.78.6.

²⁷² Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

574 'ü kadın olmak üzere toplam 1291 nüfusa ulaşmıştır²⁷³. Muhtemelen bu artış alınan tehcir kararı sonucuna bağlanabilir.

Konya Vilayeti Sıhhiye Müdürü Dr. Nazmi tarafından hazırlanan çalışmaya göre, 1922 yılı içerisinde Ilgın dâhilinde % 1 nispetinde Ermeni ve % 2 nispetinde ise Rum yaşamaktaydı²⁷⁴. 1924 yılında ilçe dâhilinde gayrimüslim nüfus bulunmamaktaydı²⁷⁵. Millî Mücadele'den sonra ilçeyi terk ettikleri anlaşılan gayrimüslimlerin boşalttığı evler ve mülkler Balkanlardan gelen muhacirlere tahsis edilmiştir.

2.6.1. Ilgın'a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Yugoslavya muhacirlerinden bir grup bir süre Manisa-Saruhan, Bursa, Kocaeli, İzmit, Afyonkarahisar, Mersin, Adana, Kırklareli, Hüdavendigâr ve Eskişehir gibi bazı illerde geçici olarak ikamet ettirildikten sonra daimi iskânları yapılmak üzere Konya'ya sevk edilmişlerdi. 1925 yılı Temmuz ayı ile Ekim ayları arasında, 42 hanede 166 nüfus Yugoslavya muhaciri Ilgın ilçesinde uygun olan mahallerde iskân edilmişlerdir²⁷⁶.

Yukarıda bahsedilen iskândan sonra yaklaşık altı yıl Ilgın'a Yugoslavya muhaciri yerleştirilmemiş, 1931 yılı içerisinde Yeni Pazar Seniçe'den gelen ve dülgerlikle geçimini sağlayan Yusuf oğlu Hızır ve ailesindeki beş kişi Ilgın'daki Rüştîye Mahallesi'nde iskân edilmiştir. Bu aileye bir ev, 70 orta dekar ve 50 fenni dekar tarla, iki öküz, bir inek, bir pulluk, bir araba, 500 kilo yemeklik buğday, 1.500 kilo tohumluk buğday, 1.000 kilo arpa ve 20 lira da sermaye verilmiştir²⁷⁷. Böylece Ilgın ilçesinde 43 hanede 171 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskânları yapılmıştır.

²⁷³ BOA. DH. SN. THR. 79.37.

²⁷⁴ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 64.

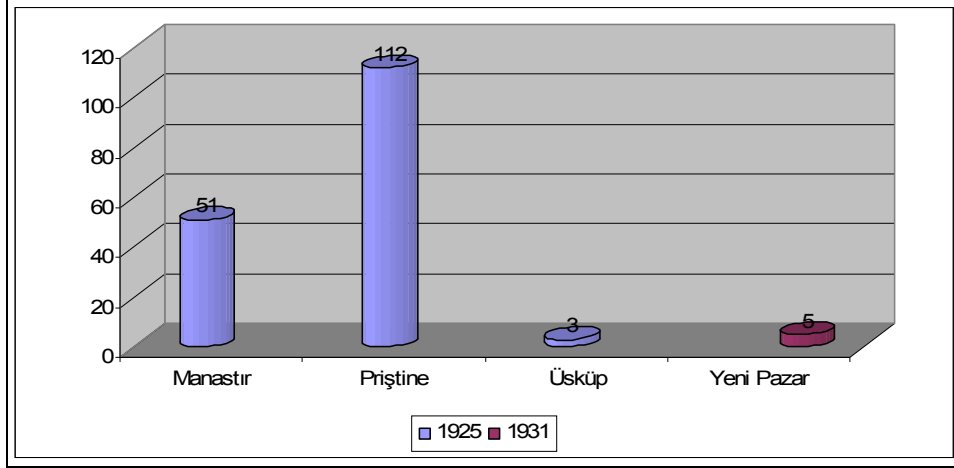
²⁷⁵ BCA. 272.65.6.3.5. L.2.

²⁷⁶ BCA. 33 numaralı defter.

²⁷⁷ BCA. 44 numaralı tasnif edilmemiş, Konya Vilayeti'nin Ilgın-Ereğli Kazasına Bağlı Kasaba ve Köylerinde Muhacir Aded ve Vaziyetlerine Aid Kayıt Cetveli.

Bunların büyük bir kısmını Manastır ve Priştine gibi şehirlerden gelenler oluşturmaktaydı (Şekil 23).

Şekil 23- Ilgın ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

2.6.2. Ilgın'a İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Mübadele'nin başlamasıyla birlikte Konya merkeze gelen ve buradan Ilgın'a sevk edilen 79 hanede 314 nüfus Yunanistan muhacirinin ilçe dâhilinde iskân edildikleri görülmektedir. 28 Mayıs 1924 yılında gelen ve iskânları yapılanlardan sonra 1926 yılına kadar ilçeye herhangi bir muhacir gelmemiştir²⁷⁸.

Yunanistan'dan göç ederek gelenlerin büyük bir kısmına hükûmet tarafından destek sağlanarak iskân edildikleri görülmektedir. Ilgın'a gönderilen ilk kafileden sonra gelen Yunanistan muhaciri yok denecek kadar azdı. Zaten 27 Ocak 1926 tarihinde hükûmet desteğiyle burada iskân edilen üç hanede 10 nüfus Selanik muhacirinin ilçede bir süre kaldıktan sonra göç ederek Sille'ye gittikleri görülmektedir²⁷⁹. Sille'yi istemelerinin altında yatan ana neden muhtemelen bunların daha önce gelip yerleşen akrabalarının yanında olmak istemeleri ve Konya'ya yakın bir yerde bulunma düşüncesidir.

²⁷⁸ BCA. 272.11.19.91.15.

²⁷⁹ BCA. 33 numaralı defter.

2.6.3. Ilgın'a İskân Edilen Romanya Muhacirleri

Romanya göçmenleri bir süre Kırklareli'nde geçici olarak ikamet ettikten sonra 15 Ağustos 1925 tarihinde bir hanede dokuz nüfus Tımışvar Vulçitrinli muhacir, Konya'ya gelmiş, bunlar da Ilgın'a gönderilerek iskân edilmişlerdir²⁸⁰.

Sonuç olarak Ilgın'a yerleştirilen Balkan muhacirleri yoğun olarak 1925 yılı içerisinde gelmişler, 1926 yılında sayıları oldukça azalmış, 1931 yılında ise sona ermiştir. Buraya toplam 123 hanede 494 nüfus muhacirin iskânları yapılmıştır. Bunların burada kalmadıkları ve göç ederek büyük şehirlere gittikleri anlaşılmaktadır²⁸¹. Buna göre ilçeyi terk eden gayrimüslimlere oranla yerlerine yerleştirilen muhacir sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi ilçede kendilerine verilecek uygun arazilerin bulunmamasıdır. Bu sebeple Ilgın'a bağlı Boğazkent Köyü ile Argıthanı arasında arazi yüzünden kavgalar devam etmektedir²⁸². Nitekim iskân mahallerini arttırmak amacıyla ilçeye bağlı Nazarköy ile Ağalar Köyü bataklığının kurutulması ve tarıma elverişli hâle getirilmesi durumunda on-on iki bin dönüm arazinin elde edilebileceği ve bu arazilerde de beş altı yüz muhacirin daha iskân edilebileceği düşünülmüş, buna rağmen buraya incelenen dönemde muhacir yerleştirilmemiştir²⁸³. Daha sonraki yıllarda ilçede muhacir iskânlarının devam etmiş olması bu düşüncelerin eyleme geçirildiğini göstermektedir.

2.7. Balkan Muhacirlerinin Kadınhanı/Saiteli İlçesi'ne İskânları

Konya'ya oldukça yakın olan Kadınhanı ilçesinde 1916 yılı içerisinde 1537 gayrimüslim nüfusun yaşadığı görülmektedir²⁸⁴. Söz konusu tarihte ilçenin genel nüfusunun % 4'ünü oluşturan gayrimüslimler, zaman içerisinde giderek azalmış ve Yunan işgalinin başladığı günlerde ilçeyi terk ederek büyük şehirlere göç etmişlerdir. Aynı şekilde Ermenilerden de 1919 yılına kadar 365 kişi başka yerlere göç

²⁸⁰ BCA. 33 numaralı defter.

²⁸¹ İsmail DEMİRTAŞ, Ilgın Kapaklı Köyü Sakinlerinden, Bulgaristan Deliorman Muhaciri, "İlgın'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ilgın, 24 Haziran 2010.

²⁸² Osman TAŞ, Rusçuk Muhaciri; Niyazi OLUKMAN, Provadi Muhaciri, , "İlgın Boğazkent (Reşadiye) Köyüne Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ilgın- Boğazkent, 24 Haziran 2010.

²⁸³ BCA. 272.12.45.78.6.

²⁸⁴ BOA. DH. SN. THR. 79.37.

etmişlerdir. Arşiv kayıtlarına göre yaşanan bu iç göç kayıtlara mekân değişikliği olarak yazılmıştır²⁸⁵.

İlgin’da I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan olaylar sebebiyle, gayrimüslim nüfusun tamamen ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Nitekim 1922 yılında Müslümanların ilçe nüfusunun tamamına hâkim oldukları görülmektedir²⁸⁶. Yaşanan bu göç olaylarının ilçenin genel sosyo-ekonomik yapısını etkilediği aşikârdır. Bu sebeple Balkanlardan göç ederek gelen bazı muhacirlerin ilçe dâhilinde iskân edilmeleri ile bozulan demografik yapının, kısmen tamir edilmesi yönüne gidilmiştir. Buraya iskân edilen Balkan muhacirlerinin büyük bir kısmını Yunanistan muhacirleri oluşturmaktadır. Sayısal olarak bunlardan sonra Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan muhacirleri gelmektedir. Aşağıda Kadınhanı’na gelen Balkan muhacirlerinin iskânları ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

2.7.1. Kadınhanı’na İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Yugoslavya’dan kendi imkânlarıyla göç ederek gelen ve Kırklareli, Edirne, Hüdavendigar, İzmir, Manisa-Saruhan-Alaşehir, Bursa-İnegöl-Yenişehir, İzmit, Eskişehir, Afyonkarahisar ve Adana gibi şehirlerde geçici olarak ikamet ettirilen muhacirler Dahiliye Vekâleti’nin emriyle Konya’ya doğru yola çıktıkları 1925 yılı Temmuzundan Aralık ayına kadar geçen süre zarfında Konya’ya geldikleri ve buradan Konya Mıntıka Müdüriyeti’nce Kadınhanı’na gönderildikleri anlaşılmaktadır. Bu süreçte Kadınhanı’na gönderilen, 31 hanede 162 nüfus Yugoslavya muhaciri ilçede yerleştirilmiştir. Ayrıca bir hanede altı nüfus Priştineli Yugoslavya muhaciri de burada iskân edilmişse de bunlar kendi istekleri ile Seydişehir’e gitmişlerdir²⁸⁷.

Yoğun olarak başlayan göçler zaman içerisinde giderek azalmıştır. 1925 yılı içerisinde 162 nüfustan ibaret olan göçmen sayısı, 1926 yılında 23’e kadar düşmüştür. Aynı yıl Nisan ayında üç hanede 15 nüfus Yugoslavya muhaciri iskân edildikten sonra, uzun süre bölgeye muhacir gönderilmemiştir. Kesintiye uğrayan

²⁸⁵ BOA. DH. SN. M. 40.31. L.5.

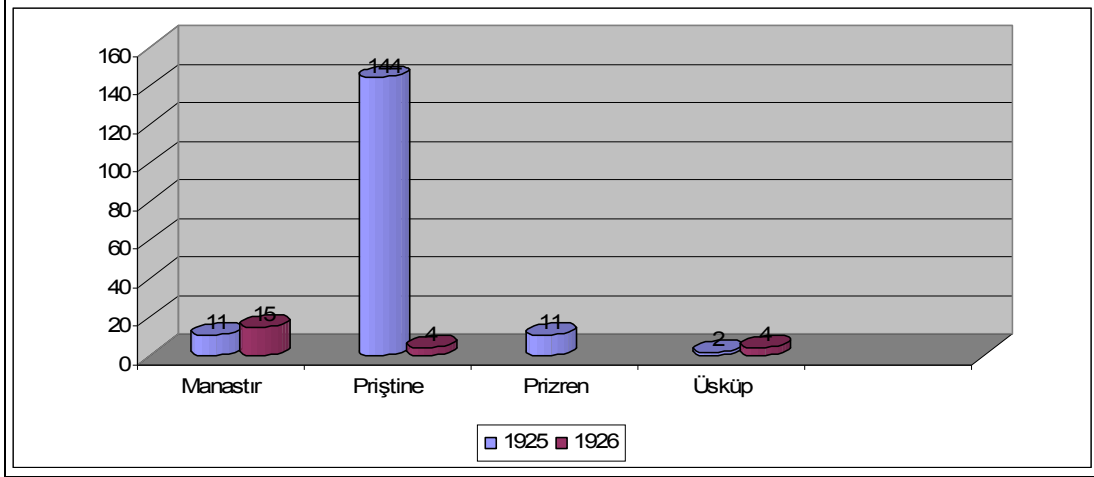
²⁸⁶ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s.70.

²⁸⁷ BCA. 33 numaralı defter.

göçler, Ekim ayında tekrar başlamış ve üç aylık sürede üç hanede sekiz kişi iskân edilmiştir²⁸⁸.

Genel olarak 1925 ve 1926 yılları içerisinde Kadınhanı ilçesi dâhilinde 37 hanede 185 nüfus muhacirin iskânlarının yapıldığı ve bunların büyük bir kısmının Priştine şehrinden geldikleri tespit edilmiştir (Şekil 24)²⁸⁹.

Şekil 24- Kadınhanı ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

2.7.2. Kadınhanı'na İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Mübadele kapsamında göçlerin resmen başladığı Mayıs ayından Kasım ayının 11'ine kadar geçen süre zarfında Kadınhanı ilçesinde iki hanede iki nüfus Florine, 123 hanede 502 nüfus Kılıkış ve 20 hanede 87 nüfus Kozanalı Yunanistan muhacirinin iskânları yapılmıştır. Genel olarak ilçede 145 hanede 591 nüfus Yunanistan muhacirinin yerleştirildiği görülmektedir. Bu muhacirlerin yarısına ev ve arazi verilmiş, kalan muhacirlere ise sadece arazi verilmek suretiyle iskân edildikleri görülmektedir²⁹⁰.

2.7.3. Kadınhanı'na İskân Edilen Romanya ve Bulgaristan Muhacirleri

Türkiye'ye gelen ve bir süre Kırklareli, Manisa ve Mersin gibi şehirlerde geçici olarak ikamet eden Romanya muhacirleri 1925 yılı Ağustos ve Ekim ayları

²⁸⁸ BCA. 33 numaralı defter.

²⁸⁹ BCA. 33 numaralı defter.

²⁹⁰ BCA. 272.11.19.96.11. L.5.

arasında Konya'ya göç etmişler ve buradan Kadınhanı'na gönderilmişlerdir. Bu süreçte Ağustos ayı içerisinde yedi hanede 50 nüfus Tımsıvar Vulçitrinli iskân edilmiştir. Fakat bunlardan bir hanede beş nüfusu iskân bölgesini izinsiz olarak terk ederek başka bir yere firar etmişlerdir. Bu muhacirlerin iskânından sonra Eylül ayı içerisinde Kadınhanı'na beş hanede 31 Nüfus Tımsıvar Vulçitrinli muhacirinin geldiği ve iskân edildikleri tespit edilmiştir. İncelenen arşiv kaynaklarına göre 12 hanede 81 nüfus Romanya muhacirine ev verilerek iskânları yapılmıştır²⁹¹.

Bunların yanı sıra 2-4 Haziran 1927 tarihinde Bulgaristan Tutrakanlı Osman oğlu Hüsnü ve sekiz kişiden ibaret olan ailesi, Kadınhanı ilçesi Ağadin köyünde bulunan amcasının yanında mülteci sıfatıyla yerleştirilmiştir²⁹². Bunlardan başka 1927 ile 1933 yılları arasını kapsayan dönemde ilçeye herhangi bir muhacir kafilesi gelmemiştir. İlçede son iskân faaliyeti, 8 Eylül 1933 tarihinde Kırklareli tarafından Türkiye'ye gelen iki erkek kardeşin burada yerleştirilmesi olmuştur²⁹³.

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki esen dostluk rüzgârları II. Dünya Savaşı'nın giderek belirginleşmeye başladığı günlerde durmuş ve yaşanan gelişmeler karşısında korkuya kapılan Bulgaristan bünyesindeki Müslümanlar Türkiye'ye tekrar göç etmeye başlamışlardır. 1936 yılından itibaren bu göçler dönem dönem azalsa da tam olarak kesilmemiş ve günümüze kadar devam edip gelmiştir²⁹⁴.

Sonuç olarak 1924 ve 1933 yılları arasında Kadınhanı'na, 145 hanede 591 nüfus Yunanistan, 12 hanede 81 nüfus Romanya, 37 hanede 185 nüfus Yugoslavya ve iki hanede 10 nüfus Bulgaristan olmak üzere toplam 196 hanede 867 nüfus Balkan muhacirinin iskânları yapılmıştır. Oran olarak ise % 69'unun Yunanistan, % 21'ini Yugoslavya, % 9'unu Romanya ve % 1'ini ise Bulgaristan muhacirini oluşturmaktadır.

²⁹¹ BCA. 33 numaralı defter.

²⁹² BCA. 272.12.54.130.19.

²⁹³ BCA. 15 numaralı defter.

²⁹⁴ Esra S. DEĞERLİ, "Türkiye'nin Bulgaristan'a Yönelik Dış Politikası (1918-1938) , *Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, II.*, (Ed. Mustafa Bıyıklı), İstanbul 2008, s.81-82.

Kadınhanı'na daha fazla göçmen yerleştirmek istenmiş; iskân mahallerini arttırmak amacıyla ilçede araştırmalar yapılmış; su bulunduğu veya artezyenle su temin edildiği takdir de Kadınhanı ilçesinde seksen kadar ev ile üç yüz yirmi haneden oluşan dört köy teşkil olunabileceği ve buralarda yerleştirilecek olan muhacirlerin hayvanlarının da barındırılabilceği dile getirilmiştir²⁹⁵. Ancak incelenen dönemde bu düşüncenin hayata geçirildiğine dair herhangi bir bilgiye şimdilik rastlanmamıştır.

2.8. Seydişehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Konya'nın diğer ilçelerine göre Seydişehir'de gayrimüslim nüfusun oldukça az olduğu görülmektedir. 1914 yılında nüfusu 24.101 olan ilçede 26 Rum ve 129 Ermeni yaşamaktaydı²⁹⁶. Buna göre nüfusun % 1'ine sahip olan gayrimüslimler, zaman içerisinde yok denecek kadar az seviyelere inmiştir. Nitekim 1922 yılında ilçede sadece 20 Ermeninin yaşadığı, 1924 yılında ise bu sayının 17'ye düştüğü tespit edilmiştir²⁹⁷.

Aşağıda 1923-1926 yılları arasında Seydişehir'e iskân edilen Balkan muhacirleri ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2.8.1. Seydişehir'e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Seydişehir'e iskân edilen Balkan muhacirlerinin büyük bir kısmını Yugoslavya ve Yunanistan'dan gelen muhacirler oluşturmuştur.

Mübadele kapsamında gelenlerin iskân faaliyetlerinin büyük ölçüde sona ermesiyle birlikte diğer Balkan devletlerinden göç etmek isteyenler ile daha önce kendi imkânlarıyla göç ederek gelmiş olan muhacirlere sıra gelmiş ve iskân faaliyetlerine başlanmıştır. Yaşanan bu gelişmeler üzerine İstanbul, İzmit, Kocaeli ve

²⁹⁵ BCA. 272.12. 45.78.6.

²⁹⁶ Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

²⁹⁷ BOA. DH. SN. M. 40.31. L.4-5; BCA. 272.65.6.3.5. L.2; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 134.

Afyonkarahisar gibi illerde bir süre ikamet ettirilmiş olan Yugoslavya muhacirleri harekete geçmiş ve daimi iskânlarını yaptırmak üzere Konya'ya doğru göç etmeye başlamışlardır. 1925 yılı Temmuz ile Ekim ayları arasında 16 hanede 67 nüfus Yugoslavya muhaciri Seydişehir'e gelmiş ve bunların ilk etapta ev verilmek suretiyle iskânları yapılmıştır. Seydişehir ilçesine gönderilenlerin birçoğunu Priştineli muhacirler oluşturmakta olup bunlardan bir hanede altısının öncelikle Kadınhanı'nda iskânları karalaştırılmış fakat burada kalmak istemedikleri için vekâletçe bu ailenin başvurusu doğrultusunda hemşerilerinin yoğun olarak iskân edildikleri Seydişehir ilçesine göç etmelerine izin verilmiştir²⁹⁸.

2.8.2. Seydişehir'e İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Seydişehir ilçesine 1924 yılı Ağustos ayına kadar herhangi bir Yunanistan muhacirinin iskânının yapılmadığı anlaşılmaktadır²⁹⁹. İlk 14 Ağustos 1924 tarihinde gelmiş olan dokuz hanede 45 nüfus ilçeye iskân edilmiştir. Bunlardan yedi hanede 25'inin sadece arazi verilerek, iki hanede 20 nüfusuna ise ev ve arazi verilerek yerleştirildikleri tespit edilmiştir³⁰⁰.

2.8.3. Seydişehir'e İskân Edilen Romanya Muhacirleri

Seydişehir'e yerleştirilen Romanya muhacirleri Mersin ve Adana illerinde bir süre ikamet ettikten sonra kendi imkânlarıyla ilçeye gelmişlerdir. İlk yerleştirilen Romanya muhaciri, 13 Mart 1926 tarihinde gelmiş ve sadece bir kişi olup Tımsıvar Vulçitrinlidir. Bundan sonra uzunca bir süre Seydişehir'de yeni bir Romanya muhacirinin iskân edilmediği anlaşılmakta olup bundan 10 ay sonra, 20 Aralık 1926 tarihinde Konya'ya gelen bir hanede dört nüfus Tımsıvar Vulçitrinli muhacir daha Seydişehir'e iskân edilmiştir. Böylece Romanya muhacirlerinin Seydişehir'e iskânları

²⁹⁸ BCA. 33 numaralı defter.

²⁹⁹ BCA. 272.11.19.91.15. L.6.

³⁰⁰ BCA. 33 numaralı defter; 272.11.19.91.14. L.2.

son bulmuştur. Toplam iki hanede beş nüfus Romanya muhacirinin dışında incelenen defterlerde herhangi bir kayda şimdilik rastlanılmamıştır³⁰¹.

Sonuç olarak Seydişehir’de 1924-1926 yılları içerisinde toplam 27 hanede 117 nüfus Balkan muhacirlerinin iskânları gerçekleştirilmiştir. Gelenlerin % 58’i Yugoslavya, % 38’i Yunanistan ve % 4’ü ise Romanya muhacirleridir³⁰².

2.9. Karapınar İlçesi’ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Karapınar ilçesinin 1914 yılı itibariyle nüfusunun tamamının Müslüman olduğu ve tespit edilen arşiv kaynaklarında söz konusu tarihten 1924 yılına kadar geçen süre zarfında herhangi bir gayrimüslim nüfusun yaşamadığı görülmektedir³⁰³. 1919 yılı itibariyle toplam nüfusu 19.934’tür³⁰⁴. Aşağıda incelenen dönemde Karapınar’a yerleştirilen muhacirler incelenecektir.

2.9.1. Karapınar’a İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Yugoslavya muhacirlerinden bir grup, Anadolu’da Kırklareli, Edirne, İstanbul, İzmit, Kocaeli, Bursa, İzmir, Eskişehir ve Adana gibi illerde bir süre kaldıktan sonra vekâletin emriyle Konya’ya göç etmişler ve buradan Dokuzuncu İskân Mıntıkası Müdüriyeti’nin emriyle Karapınar’a gönderilmişlerdir. Bu çerçevede ilk olarak, 1925 yılı Mayıs ile Aralık ayları arasında 24 hanede 87 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskânları gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten sonra sayısal olarak giderek azalan bir çizgide muhacir göçleri devam etmiştir. Nitekim son iskânın üzerinden dört ay geçtikten sonra muhacirler tekrar gelmeye başlamışlar; 1926 yılının Nisan ve Ağustos ayları arasında geçen süre zarfında 15 hanede 94 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskânları yapılmıştır. Bu son kâfileden iki hanede 17 nüfusunun

³⁰¹ BCA. 33 numaralı defter.

³⁰² BCA. 33 numaralı defter; 272.11.19.91.14. L.2; 272.12.41.45.4; 272.12.44.68.10. L.1-2.

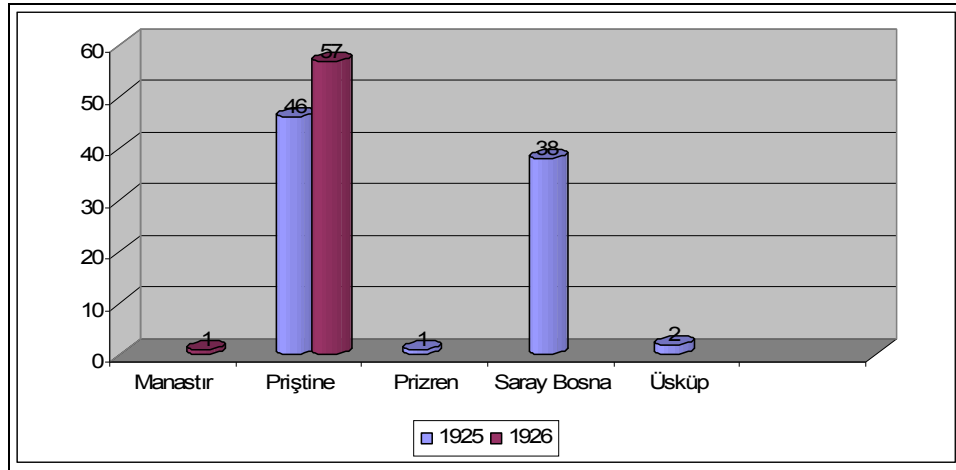
³⁰³ Komisyon, *Memalik-i Osmaniye’nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24; BCA. 272.65.6.3.5. L.2.

³⁰⁴ BOA. DH. SN. THR. 79.37.L.2; DH. SN. M. 40.31. L.2.

Karapınar'da kalmadıkları ve 2 Haziran 1926 tarihinde aldıkları izinle Yugoslavya'ya geri döndükleri tespit edilmiştir. Ayrıca üç hanede 19 nüfustan ibaret olan bir kafiye muhacir de burayı beğenmeyerek Konya şehir merkezine gitmek için başvurmuşlar ve başvuruları neticesinde verilen izinle, 4 Haziran 1926 tarihinde göç etmişlerdir.

Sonuç olarak 1925-1926 yılları içerisinde toplam 34 hanede 145 nüfus Yugoslavya muhacirine ev verilerek Karapınar'da yerleştirilmiştir³⁰⁵. Bunların büyük bir kısmı Priştineli'dir (Şekil 25). Bazıları mevcut imkânları beğenmediklerinden olacak geldikleri ülkelere geri dönmüşlerdir. Söz konusu dönemde iskân mahallerini arttırmak amacıyla Konya Valiliği'nce yapılan araştırmalar neticesinde Karapınar'ın dört bir tarafında bulunan bin beş yüz kilometrelik sahaya ev inşa olunduğu takdirde dört bin muhacirin daha iskân edilebileceği ve elli bin hayvanın barındırılabilceği merkeze bildirilmiştir³⁰⁶.

Şekil 25- Karapınar ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri şehirlere göre dağılımları

Mübadele kapsamında gelen Yunanistan muhacirlerinden Karapınar ilçesine muhacir iskânı söz konusu olmamıştır³⁰⁷. 1927 yılı içerisinde hazırlanan bir cetvel bu

³⁰⁵ BCA. 33 numaralı defter.

³⁰⁶ BCA. 272.12.45.78.6.

³⁰⁷ BCA. 272.11.19.93.3.

durumu doğrulamakta olup buna göre ilçe dâhilinde muhacirlere dağıtılan herhangi bir mal veya yardım bulunmamaktadır³⁰⁸. İlçeye 200 gayrimübadil muhacirin iskânları kararlaştırıldıysa da bunların tamamının gelmediği görülmektedir³⁰⁹.

Sonuç olarak Karapınar'a son muhacir iskânı 22 Ağustos 1928 tarihinde yapılan Selanik Prüscanlı Nurettin Oğlu Said'in yerleştirilmesidir. Böylelikle 35 hanede 146 nüfus Balkan muhacirinin Karapınar'da yerleştirilmiştir. Muhacirlerin iş gücü açısından ilçeye olumlu etkileri olmuştur³¹⁰.

2.10. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Akşehir ilçesinin demografik yapısına bakıldığında, dönem dönem farklılıklar göstermektedir. 1881–82 nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçe dâhilinde toplam 43.265 Müslüman'a karşılık 4.886 gayrimüslim yaşamaktadır. Gayrimüslim nüfusun 1.711'i Rum, 3.134'ü Ermeni ve 41'i ise Protestanlardan oluşmaktadır. Buna göre ilçe nüfusunun % 91'inin Müslümanlardan ve % 9'unun ise gayrimüslimlerden oluştuğu anlaşılmaktadır³¹¹.

Gerek yaşanan savaşlar, gerekse sağlık koşullarından dolayı insan kayıplarının giderek artmaya başladığı görülmektedir. Osmanlı- Rus savaşları ve Balkan savaşlarında yaşanan asker kayıplarından gayrimüslim nüfusun etkilenmediği söylenebilir. Zaten 1909 yılına kadar askerlikten muaf olan gayrimüslimler³¹², bu tarihten sonra yaşanan Balkan savaşları esnasında askere alınmaya başlandılarsa da

³⁰⁸ BCA. 272.12.51.114.8.

³⁰⁹ BCA. 272.12.40.41.4. L.4.

³¹⁰ Mehmet PINAR'ın anlattıklarına göre; Osmanlı döneminde Balkanlara Konya ve Larende bölgelerinden sevk edilerek iskân edilmişler, orada şartlar değişince tekrar memleketlerine yani Konya'ya dönmüşlerdir. Bunların çoğu zaman içerisinde tarlalarını satarak Konya şehir merkezine, Bursa'ya ve Kırklareli'ne göç etmişlerdir. Söz konusu dönemde göç eden muhacirler sadece hayvanlarını satabilmişler, tarla ve evlerini öylece bırakıp göç etmişlerdir. Bu sebeple ilçede Cumhuriyet'in ilk yıllarında gelen muhacirler az kalmıştır. Mehmet PINAR, "Karapınar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010.

³¹¹ Kemal H. KARPAT, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev.Bahar Tırnakçı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s.183.

³¹² Mehmet YILMAZ, "Balkan Savaşı'ndan Sonra Türkiye'den Yunanistan'a Rum Göçleri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S.10, (Güz 2001), s.19–20.

yaşanan firarların fazlalığı ordu birlikleri arasındaki düzenin bozulmasına sebep olmuştur. Savaş esnasında gayrimüslimlerle ilgili problemlerin giderek artması üzerine tedbir olarak bunlar geri hizmetlerde kullanılmışlardır. Özellikle I. Dünya Savaşı esnasında asker olabilecek Müslümanların tamamının muharip sınıflara dâhil edilmesi, Osmanlı askeri sisteminin önemli bir parçası olan “*Amele Taburlarının*” ihtiyacı olan iş gücünün büyük bir çoğunluğunun gayrimüslimlerden karşılanması gayrimüslim nüfusun savaşlardaki kayıplarını azaltmış³¹³; bu durum gayrimüslim nüfusun giderek artmasını sağlamıştır. Bu artış I. Dünya Savaşı’nda gayrimüslimlerin askerlikten kaçmak amacıyla yoğun bir şekilde Amerika ve Yunanistan’a doğru göç etmeye başlamalarıyla son bulmuştur³¹⁴.

Akşehir ilçesinde nüfusun yukarıda işaret edilen süreçten etkilendiği, giderek gayrimüslim nüfusun azaldığı görülmektedir. Nitekim 1914 yılında 2.296’sı Rum ve 4.890’ı Ermeni olmak üzere 7.186 nüfus gayrimüslim ve 57.234 Müslüman nüfus yaşamaktadır. Buna göre % 89’unun Müslüman ve % 11’inin ise gayrimüslimlerden oluştuğu anlaşılmaktadır³¹⁵. 1914 yılında Akşehir ilçesinde % 11’i bulan gayrimüslimlerin nüfus oranında, iki yıl gibi kısa bir sürede büyük bir düşüş görülmektedir. 1916 yılında ilçe dâhilinde 62.796 nüfus Müslüman’a karşılık 1.696 nüfus gayrimüslimin yaşadığı görülmektedir. Oran olarak ise % 97’sinin Müslüman ve % 3’ünün ise gayrimüslimlerden oluşmaktadır³¹⁶.

I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan İstiklal Mücadelesi’nden sonra gayrimüslimler korkarak tekrar göçe başladılar. Özellikle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin Lozan’da imzaladıkları Mübadele Antlaşması çerçevesinde Akşehir’deki Rumların gönderilmesiyle demografik yapıda gayrimüslim nüfusun % 1’e kadar düştüğü görülmektedir³¹⁷. Bu durum ve Müslüman nüfusun aktif olarak savaşa katılımıyla yaşanan asker kayıpları, ilçenin demografik yapısının değişimine direkt etki eden etkenler olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak yaşanan gayrimüslim göçlerinin Akşehir’in ekonomik yapısına ağır bir darbe vurduğu söylenebilir. Balkanlardan gelen muhacirlerle bu yaralar

³¹³ MUTLU, *aynı eser*, s. 7.

³¹⁴ KARA, *aynı eser*, s. 57.

³¹⁵ Komisyon, *Memalik-i Osmaniye’nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

³¹⁶ BOA. DH. SN. THR. 79.37.

³¹⁷ BCA. 272. 65.6.3.5. L.3.

kısmen sarılmaya ve ekonomik hayatın normalleştirilmesine çalışılmıştır. Bu dönemde gelen muhacirlerin büyük bir kısmı Yunanistan ve Yugoslavya'dan göç ederek gelen muhacirlerden oluşmaktadır. Aşağıda 1924-1928 yılları arasında ilçeye iskân edilen muhacirler geldikleri ülkelere göre ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

2.10.1. Akşehir'e İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Türkiye Cumhuriyeti mübadele kapsamında geleceklere öncelik verdiği için 1924 ve 1925 yılları arasında Yunanistan haricindeki Balkan devletlerinden Konya'ya göçenlerin sayısı oldukça azdır. Mübadele'nin yoğun olarak devam ettiği 1924 yılı içerisinde, sadece bir Manastırlı Yugoslavya muhacirinin Akşehir'e geldiği ve buradan bilinmeyen bir yere firar ederek gittiği görülmektedir³¹⁸.

Yugoslavya muhacirleri Akşehir'e 1925 yılı Ekim, Kasım ve Aralık ayları içerisinde gelmişlerdir. Önce Çumra'ya gelip burayı beğenmeyenler Akşehir'e yerleştirilmişlerdir. Bu süreçte altı hanede 40 nüfus muhacirin Absarı, Bozlağan, Koçaş ve Milyas köylerinde; yine bu süreçte gelen bir muhacir ise Akşehir merkezde iskân edilmiştir³¹⁹. 1926 yılından itibaren giderek artmaya başlamış; İstanbul ve İzmit gibi şehirlerden sevk edilenler Ekim, Kasım ve Ocak aylarında gelmişlerdir. Söz konusu göçlerle gelen 21 hanede 116 nüfus Yugoslavya muhaciri Akşehir'de yerleştirilmiştir³²⁰. Ocak ayı içerisinde % 34, Ekim ayı içerisinde % 21, Ağustos ayı içerisinde % 16 ve diğer aylarda gelenlerin oranı ise % 29'dur (Şekil 26). 1927 yılında ise, 16 hanede 85 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskân edildiği görülmüştür. Yoğun olarak 1925 ile 1927 yılları arasında yaşanan göçler, 1928 yılında gelen bir hanede beş nüfus Manastırlı muhacirin iskânı ile tamamen sona ermiştir³²¹. Yunanistan'dan gelen muhacirlerin aksine diğer Balkan ülkelerinden gelen muhacirlerin yaz aylarından çok kış aylarında sevk edildikleri söylenebilir³²².

³¹⁸ BCA. Kod:271, Defter No: 19, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924-1926.

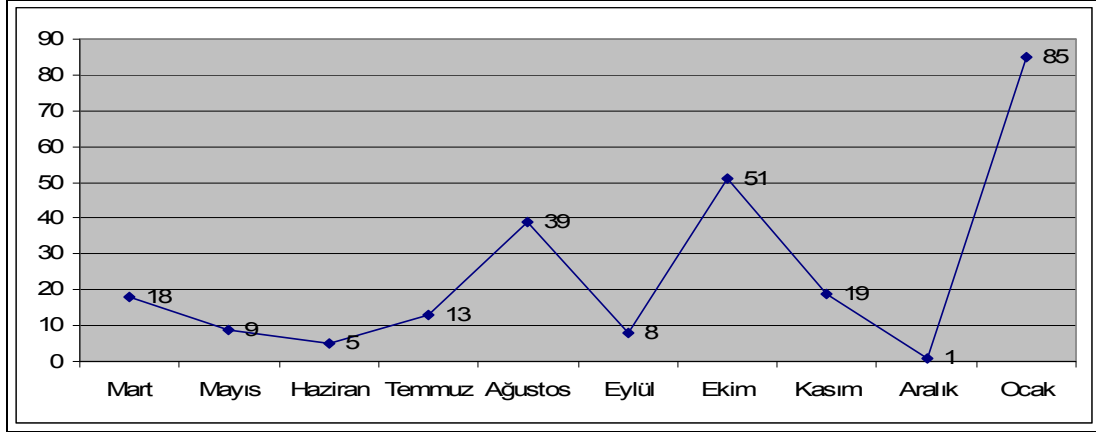
³¹⁹ BCA. 33 numaralı defter; 21 numaralı Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925-1928.

³²⁰ BCA. 19, 21, 33 numaralı defterler.

³²¹ BCA. 21 numaralı defter.

³²² Rahim ACUN'un anlattıklarına göre; dedeleri önce Çumra'ya yerleştirildiyse de burayı beğenmedikleri için Akşehir Sorgun Köyü'ne gelmişlerdir. Burada borçlanma yolu ile 1.125 lira karşılığında beş dönüm tarla satın almışlardır. Ayrıca Rahim Bey, söz konusu dönemde Maruf

Şekil 26- 1924-1928 yılları arasında Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

Yugoslavya muhacirlerinin büyük bir kısmı Priştine’den gelenlerdir. Bunun yanı sıra Üsküp, Manastır ve Akova gibi şehirlerden de göç edenler bulunmaktadır (Tablo 31).

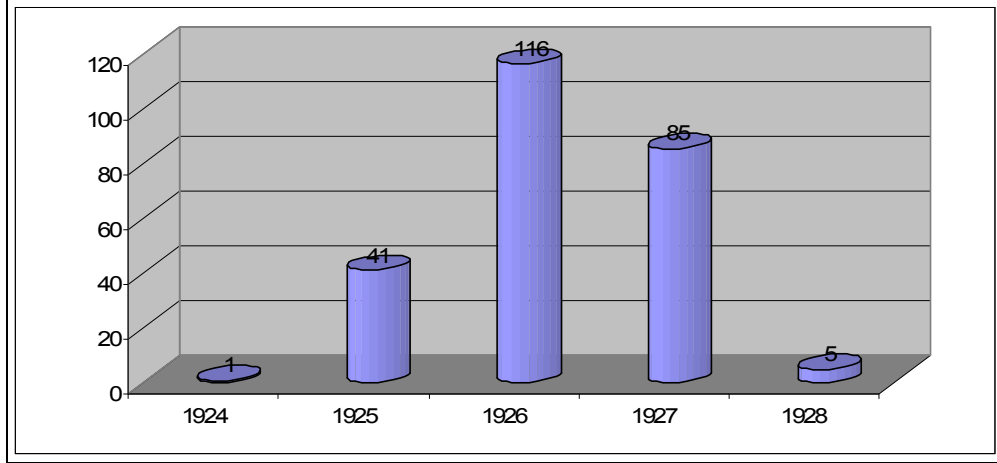
Tablo 31- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıl ve yerlere göre dağılımları

1924 yılı içerisinde gelen muhacirler			1927 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Manastır	1	1	Akova	2	9
1925 yılı içerisinde gelen muhacirler			Kolaşın	2	7
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Manastır	2	13
Priştine	1	1	Mitroviça	1	1
Üsküp	6	40	Osmaniye	2	2
1926 yılı içerisinde gelen muhacirler			Priştine	5	39
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Üsküp	2	14
Akova	3	14	1928 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Manastır	5	42	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Osmaniye	6	23	Manastır	1	5
Priştine	5	32	Toplam	46	248
Taşlıca Kosova	1	3			
Yeni Pazar	1	2			

(AlanYurt) Köyü’nde iskân edilen muhacirlerin tamamının zaman içerisinde göç ederek İstanbul’a çalışmaya gittiklerini söylemektedir. Rahim ACUN, Kosova-Üsküp Muhaciri, Sorgun Köyü’nde Bakkal, “Sorgun’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, 23 Haziran 2010.

Akşehir'e 1924-1928 yılları arasında iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin % 17'sinin 1925 yılı, % 47'sinin 1926, % 34'ünün 1927 ve % 2'sinin ise 1928 yılları içerisinde geldikleri tespit edilmiştir (Şekil 27).

Şekil 27- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yıllara göre dağılımları

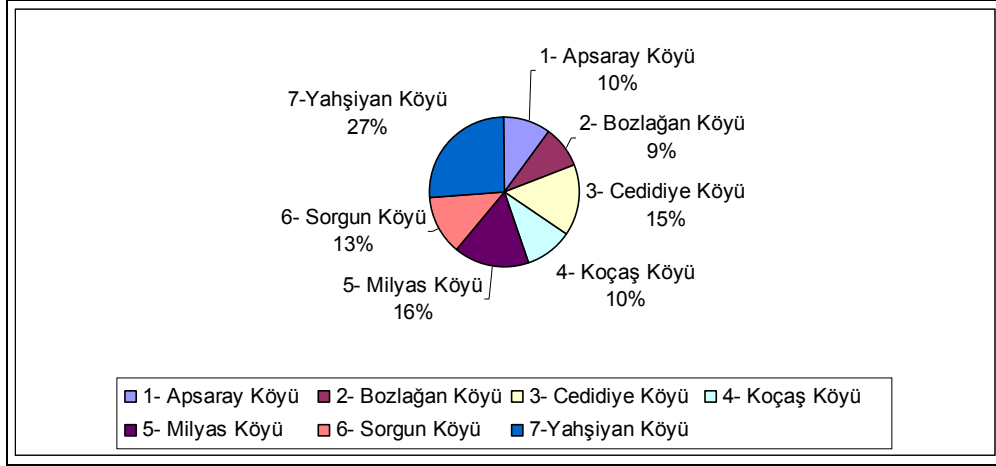
Yugoslavya muhacirlerinin % 65'i Akşehir merkezinde ve % 35'i ise köylerde iskân edilmişlerdir. Şehir merkezinde yerleştirilenlerin % 63'ünün Hacı Hamza Mahallesi'nde ve % 37'sinin ise diğer mahallelerde iskân edildikleri görülmektedir (Tablo 32).

Tablo 32- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane	Nüfus
1- Çimenli Mahallesi	2	14
2- Hacı Hamza Mahallesi	20	100
3- Karşı Mahallesi	4	19
4- Seydi Mahallesi	2	4
5- Şehir Dâhilinde	5	34
Yerleştirildikleri Köyler	Hane	Nüfus
1- Absarı Köyü	2	9
2- Bozlağan Köyü	1	8
3- Cedidiye Köyü	3	13
4- Koçaş Köyü	2	9
5- Milyas Köyü	1	14
6- Sorgun Köyü	1	11
7- Yahsiyan Köyü	3	23
Toplam	46	248

Akşehir'e bağlı köylere yerleştirilen muhacirlerin % 27'si Yahşiyan, % 63'ü ise diğer köylere eşit bir şekilde paylaştırılmışlardır (Şekil 28)³²³.

Şekil 28- Akşehir ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin yerleştirildikleri köylere göre dağılımları

Sonuç olarak Akşehir merkezinde ve köylerinde 1924 ile 1928 yılları arasında 46 hanede 248 nüfus Yugoslavya muhacirinin iskân edildiği anlaşılmaktadır. İncelenen arşiv kaynaklarında bu muhacirlerden başka herhangi bir kayıta şimdilik rastlanılmamıştır

2.10.2. Akşehir'e İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Konya'ya 1924 yılı içerisinde 26 hane Yunanistan muhaciri sevk edilmiş ve bunlar Akşehir'e gönderilmiştir. Bu ailelerin Akşehir'e geldikten bir süre sonra firar ederek bilinmeyen bir yere göç ettikleri görülmüştür. Yine bunlar arasından bir hane Serfiçe muhacirinin ise, 7 Ağustos 1924 tarihinde aldıkları izinle iskân edilmek üzere Bursa'ya gittikleri anlaşılmıştır. Bu hanelerin sadece aile reislerinin adları kaydedilirken sayıları verilmemiştir³²⁴. Ayrıca söz konusu yıl içerisinde bazı

³²³ Rahim ACUN'un anlattıklarına göre devlet tarafından kendilerine verilen arazilerin baskın sonrası sular altında kaldığı fakat suların geri çekilmesine ve ellerinde tapuları olmasına rağmen bu tarlaların ekilip biçilmesine izin verilmiştir. Bu durumda hiç olmazsa bu tarlaların karşılığında kendilerine yeni topraklar verilmesini sağlamak için mahkemeye başvurmuşlarsa da bir sonuç alamamışlardır. Rahim ACUN, Kosova-Üsküp Muhacirlerinden, Sorgun Köyü'nde Bakkal, "Sorgun'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Sorgun, 23 Haziran 2010.

³²⁴ BCA. 19 numaralı defter, s. 104.

muhacirlerin sadece geliş yıllarının yazıldığı ve bu şekilde Akşehir'e 47 hanede 204 Yunanistan muhacirinin iskân edildikleri tespit edilmiştir³²⁵.

Bunların haricindeki Yunanistan muhacirlerinin 1924 yılı Mart ayı içerisinde gelmeye başladıkları görülmekte olup ilk olarak, sekiz hanede 27 nüfus muhacirin iskânları yapılmıştır. Bu hanelerden bir tanesinin 31 Mart'ta Ilgın'dan nakille, ikisinin Dokuzuncu İskân Mıntıkası Müdüriyeti'nce, bir tanesinin ise iskân hakkından feragat ederek aldıkları izinle buraya iskân olunmuşlardır³²⁶. Mart ayı içerisinde yapılan bu iskânlardan başka Mayıs ayına kadar ilçeye yerleştirilen herhangi bir muhacir kaydı şimdilik tespit edilememiştir.

Mayıs ayına gelindiğinde ise gelen muhacir sayısında büyük bir artış görülmektedir. Bu ay içerisinde 96 hanede 354 Yunanistan muhacirinin Akşehir'e geldiği ve iskânlarının yapıldığı anlaşılmaktadır³²⁷. Bunlardan altı nüfusluk bir ailenin Doğanhisar'a sevk edildiği görülmektedir³²⁸. Sonraki aylarda Akşehir'e gelen muhacir sayısı azalmış ve Ocak ayına kadar geçen süre boyunca toplam 30 hanede 145 Yunanistan muhaciri yerleştirilmiştir³²⁹. Ayrıca 1924 yılı Ekim ayında üç hanede 22 nüfus Kozana muhaciri de Akşehir'de iskân edilmiş ancak Konya İmar Müdüriyeti'nin aldığı kararla bunlar Niğde'nin Azatlı köyüne nakil edilmiştir. Yine aynı şekilde 10 hanede 42 nüfus Kozana muhaciri Akşehir ilçesi Bermende Köyü'nde iskân edilmiş ise de bunların da talepleri üzerine, müdüriyetin aldığı kararla Niğde'nin Azatlı ve Aracu köylerine nakledilmişlerdir. Bunların iskân kayıt defterlerinde yaşları, cinsiyetleri ve mesleklerine dair bilgi sütunları boş bırakılmıştır³³⁰.

³²⁵ BCA. 19 numaralı defter,; BCA. Kod:271, Defter No: 23, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924; Kod:271, Defter No:35, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

³²⁶ BCA. 19 numaralı defter, s. 107.

³²⁷ BCA. 19, 23 ve 35 numaralı defterler.

³²⁸ BCA. 19, numaralı defter, s. 88.

³²⁹ BCA. 19, 23 ve 35 numaralı defterler.

³³⁰ BCA. 19 numaralı defter, s.145.

Mayıs ayından itibaren devam eden muhacir göçlerinin 1924 yılı Ocak ayı içerisinde oldukça fazlalaştığı ve bu ay içerisinde 103 hanede 463 nüfus Yunanistan muhacirinin Akşehir’de iskân edildikleri görülmektedir³³¹. Ocak ayı içerisinde iskânları yapılan bu muhacirlerden bazıları firar etmiş, bazıları ise komisyonun aldığı karar gereği iskân yerleri değiştirilerek Doğanhisar’a nakledilmişlerdir. Özellikle Bermende Köyü’ne iskân edilen muhacirlerin büyük bir kısmının buradan ayrılarak gittikleri anlaşılmıştır. Bu şekilde 10 hanede 50 nüfus Kılıklı, iki hanede sekiz nüfus Karacaabadlı, bir hanede dört nüfus Demirhisarlı ve iki hanede 19 nüfus Lankazalı olmak üzere toplam 15 hanede 81 nüfus Yunanistan muhacirinin Bermende Köyü’nde iskân edildikten bir süre sonra Doğanhisar’a nakledildikleri; bir hanede üç nüfus Kılıklı, iki hanede 11 nüfus Karacaabadlı ve iki hanede yedi nüfus Gümülcineli muhacirin ise firar ederek gittikleri tespit edilmiştir³³². Bunlar uzunca bir süre yerli hak tarafından sağlanan imkanlarla ayakta kalmayı başarmışlardır. Örneğin, Doğanhisar’a bağlı Konakkale Köyü sakinlerinden 100 yaşını geçmiş Melek Caner’in anlattıklarına göre yerli halk, uzunca bir süre köyden geçen muhacirlerle ellerindeki ekmeklerini paylaşmışlardır³³³.

Bu yıl içerisinde yapılan son iskân faaliyeti, aslında Denizli’de iskânları yapılmış olan fakat burada kalmayarak Konya’ya gelmiş olan bir hanede dört nüfus Yunanistan muhacirinin İmar İskân Komisyonu kararıyla Şubat ayı içerisinde yerleştirilmesidir³³⁴.

Yunanistan muhacirlerinin daha çok 1924 yılı içerisinde geldikleri sonraki yıllarda ise yoğunluğun giderek azaldığı söylenebilir. 1925 yılı Mayıs ayında başlayan göçlerin Ocak ayına kadar devam ettiği görülmektedir. Söz konusu süre zarfında 12 hanede 48 nüfus; 1926 yılına gelindiğinde ise Mayıs ile Ocak ayları arasında 18 hanede 66 nüfus Yunanistan muhacirinin iskân edildikleri anlaşılmaktadır. Yine bu yıl içerisinde Kozanalı bir hanede altı nüfus muhacirin

³³¹ BCA. 19, 23 ve 35 numaralı defterler.

³³² BCA. 19 numaralı defter, s. 19; 32; 74; 78; 81; 82; 88; 94; 96.

³³³ Melek CANER, Mevlüt CANER, Doğanhisar Konakkale Köyü Sakinlerinden, “Muhacirler”, konulu görüşme, Doğanhisar, 15 Mayıs 2010.

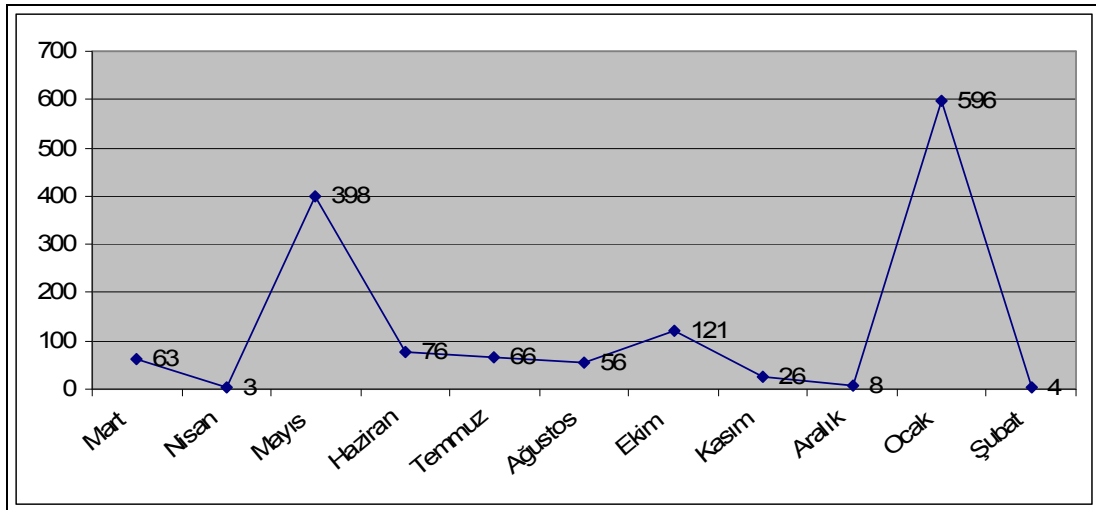
³³⁴ BCA. 19 numaralı defter.

Niğde’de iskân edilmişlerse de orada kalmak istemedikleri için iskân haklarından vazgeçerek Akşehir’e gelip yerleştikleri görülmektedir³³⁵.

Ayrıca 1924 yılı içerisinde tütüncülük, bağcılık ve afyonculukla uğraşan 21 hanede 101 nüfus Tikveş Kavadar muhacirinin devletten hiçbir şey talep etmediklerini ve arazi alabilecek kudrette olduklarını beyan ederek Akşehir ilçesini yerleşmek istediklerini bildirmişler; bunun üzerine 12 Eylül 1926 tarihinde Dahiliye Vekâleti’nce, mülteci olarak kaydedilmişler ve Akşehir’e yerleştirilmişlerdir³³⁶. 1927 yılı içerisinde ise 52 hanede 216 nüfus muhacirin Mart ayı ile Ocak ayna kadar geçen süre zarfında geldikleri ve yerleştirildikleri görülmektedir. İncelenen arşiv kaynaklarına göre ilçedeki son iskân faaliyeti 1928 yılı içerisinde yerleştirilen iki hanede altı nüfus muhacirin yerleştirilmesiyle gerçekleştirilmiştir³³⁷.

İlçede iskân faaliyetinin 1928’de sona erdiği söylenebilir. İlçeye yerleştirilen muhacirlerin % 50’sinin yaz aylarında ve % 50’sinin ise diğer aylar boyunca geldikleri görülmektedir. Muhacirlerin % 28’inin Mayıs ayında ve % 41’inin ise Ocak ayında yoğun olarak geldikleri anlaşılmaktadır (Şekil 29).

Şekil 29- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin göç ettikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

³³⁵BCA. 19 numaralı defter; BCA. 21 numaralı tasnif edilmemiş, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925–1928; BCA. 23 numaralı defter.

³³⁶BCA. 272.12.49.99.7.L. 1-6.

³³⁷BCA. 21 numaralı defter.

Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yer ve yıllara bakıldığında, yoğun olarak 1924 yılı içerisinde geldikleri ve sonraki yıllarda giderek azalan bir çizgide gelmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. 1928 yılında gelenlerin sayısının ise yok denecek kadar az bir seviyeye düştüğü görülmektedir. Büyük bir kısmını Kozana ve Kılıkışlı muhacirlerin oluşturduğu bu kabilelerin, % 75'inin 1924 yılı içerisinde ve % 25'inin ise sonraki yıllar içerisinde iskânlarının yapıldığı görülmektedir (Tablo 33).

Tablo 33- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri yer ve yıllara göre dağılımları

1924 yılı içerisinde gelen muhacirler			1925 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Demirhisar	16	63	Selanik	2	9
Drama	2	10	Siroz	1	2
Florine	2	7	1926 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Gümölcine	21	91	Demirhisar	2	6
Karacaabad	14	74	Kılıkış	3	12
Kayalar	16	32	Kozana	14	54
Kılıkış	63	279	Tikveş	21	101
Kozana	170	656	1927 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Lankaza	5	34	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Naslıç	2	7	Demirhisar	11	44
Selanik	4	16	Florine	1	6
Serfiçe	5	5	Kılıkış	1	5
Vodina	3	3	Kozana	22	75
Yenice-i Vardar	7	23	Köprülü	17	86
1925 yılı içerisinde gelen muhacirler			1928 yılı içerisinde gelen muhacirler		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Kozana	1	3
Kırcaali	1	3	Siroz	1	3
Kozana	8	34	Toplam	436	1743

Akşehir ilçesinde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin % 47'sinin şehir merkezinde ve % 53'ünün ise köylerde iskân edildikleri; şehir merkezinde yerleştirilen muhacirlerin % 25'inin Hacı Hamza Mahallesi'nde, % 21'inin Meydan Mahallesi'nde, % 21'inin Seydi Mahallesi'nde % 33'ünün ise diğer mahallelerde iskân edildikleri tespit edilmiştir. Köylere yerleştirilen muhacirlerin % 85'inin Bermende ve % 15'inin ise diğer köylere iskân edildikleri görülmektedir³³⁸.

³³⁸ Bermende Köyü'ne yerleştirilen muhacirlerin, mübadele öncesi gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadıkları çay kenarında yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. Gayrimüslimlerden kalan dükkânlar da aynı şekilde çay kenarında bulunmaktadır. Fakat bunlar, çayın 1951-52 yıllarında taşması sebebiyle

Bermende Köyü’nden sonra en fazla iskân Kavak Köyü’nde gerçekleşmiştir (Tablo 34)³³⁹. Aşağıda Bermende köyü hariç muhacirlerin yerleştirildikleri diğer köyler ve oranları verilmiştir (Tablo 34-Şekil 30).

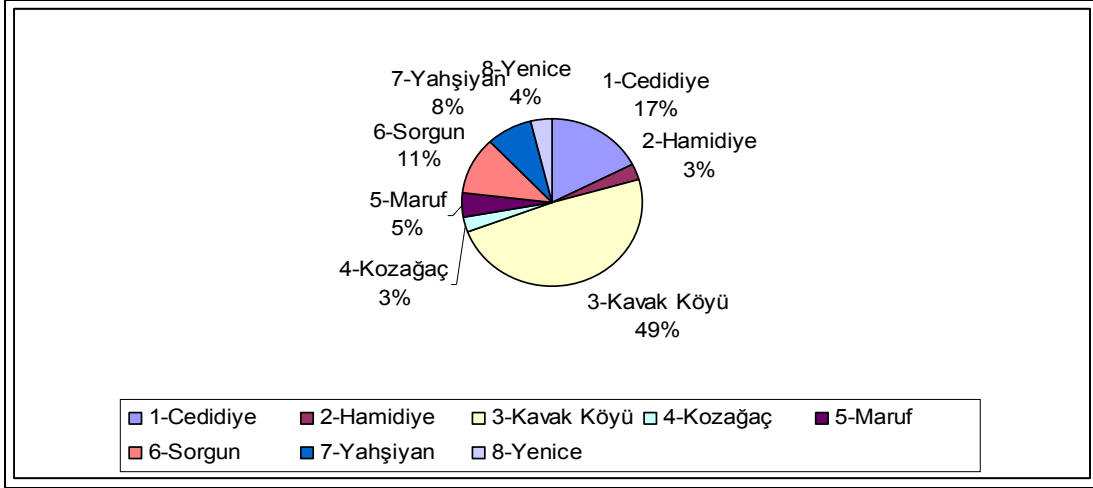
Tablo 34- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerler

Yerleştirildikleri Mahalleler	Hane Sayıları	Nüfusları
1- Altunkalem Mahallesi	1	7
2- Çimenli Mahallesi	7	23
3- Hacı Hamza Mahallesi	40	197
4- Karşu Mahallesi	4	15
5- Meydan Mahallesi	45	164
6- Seydi Mahallesi	39	163
7- Şehir Dâhilinde	83	277
8- Yehtan Mahallesi	7	28
Yerleştirildikleri Köyler	Hane Sayıları	Nüfusları
1- Bermende Köyü	177	743
2- Cedidiye Köyü	7	22
3- Hamidiye Köyü	1	4
4- Kavak Köyü	16	61
5- Kozagaç Köyü	1	4
6- Maruf Köyü	1	6
7- Sorgun Köyü	3	14
8- Yahsiyan Köyü	3	10
9- Yenice Köyü	1	5
Toplam	436	1743

büyük zarar görmüşler ve sonrasında yıkılmıştır. Bermende Köyü’nde zengin gayrimüslimlerin yaşadığı ve eskiden Akşehir’in pazarının burada kurulduğu söylenmektedir. Demircilik ve manifaturacılık meşhur olan iş kollarıdır. Yaşanan sel baskını sonrası Bursa, İzmir, İstanbul ve Aydın (Söke, Nazilli) gibi şehirlere iş amacıyla göç ettikleri anlaşılmaktadır. Yaşanan göçler sonrası köyün 3/2’sinin boşaldığı ve ağırlıklı olarak Ege Bölgesi’ne gittikleri söylenmektedir. Göç eden bu insanların rençperlikle ve helvacılıkla geçimlerini sağladıkları anlaşılmaktadır. Halit Çakır, Selanik 1924 Muhacirlerinden; Hüseyin Şükrü Ulu, Kozana 1924 Muhacirlerinden, Bermende Köyü Sakinlerinden, “Bermende’ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir-Bermende, 23 Haziran 2010.

³³⁹ Akşehir gölünün sularının tarihte üç defa yükseldiği ve son olarak 1969-70 yıllarında yaşanan baskınla Sorgun, Dibi, Mevlütlü, Pazarkaya, Ortaköy, Maruf/Alanyurt, Karabud ve Köyceğiz köyleri ile Ulupınar, Yahsiyan ve Yeniköy gibi köylerin tarım arazileri etkilenmiştir. Dibi köyü baskın sebebiyle dağıtılmış olup şu anda boştur. Aynı şekilde Köyceğiz Köyü’nde yaşayanlar baskın sonrası ucuzluk adı ile bilinen mahale gelmişler ve burada devlet tarafından yaptırılan afet evlerine yerleştirilmişlerdir. Ucuzluk mevkii, daha sonra Akşehir’e bağlı yeni bir mahalle haline gelmiştir. Yine Akşehir’de bulunan çiftliklerin tarım arazileri de etkilenmiştir. Etkilenen bu çiftlikler şunlardır; Sorgun’da Dudu Kadın Çiftliği, Ulupınar’da Ferruh Bey’e, Pazarkaya’da Hacı Küçük’e ve Yeniköy’de Sadri Bey’e verilen çiftliklerdir. Yaşanan baskınlar sonrası işsiz güçsüz kalan birçok muhacir iş bulmak amacıyla yurt dışına devletin verdiği izinle göç etmişlerdir. Bahri DURAN, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, “Akşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

Şekil 30- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri köylere göre dağılımları

İlçeye iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin büyük bir kısmının çiftçilikle geçimlerini sağlayanlardan oluştuğu görülmektedir. Bunların kaydedildiği dört defterden ikisinde meslek bilgilerine ait sütunlar doldurulurken diğer ikisinde mesleklerine ait herhangi bir bilgi kaydı tutulmamıştır. Mesleklerine ait bilgilerin bulunduğu defterlerde ise bazı hanelerin meslek bilgilerinin boş bırakıldığı görülmektedir. Boş bırakılan ailelere bakıldığında birçoğunun yerleştirildikten sonra firar edenler ile aile reisi kadın, dul, yaşlı ve çocuk yaşta sayılabilecek muhacirlerden oluştuğu tespit edilmiştir (Tablo 35)³⁴⁰.

Tablo 35- Akşehir ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin meslekleri

1- Yehtan Mahallesi		4- Seydi Mahallesi		5- Bermende Köyü	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Rençper	1	Rençper	7	Muallim	1
2- Hacı Hamza Mahallesi		Mesleksiz	4	Rençper	103
Meslek	Adet	5- Şehirde		Yapıcı	3
Eşhas-ı Emlak	2	Meslek	Adet	Yorgancı	1
Rençper	11	Esnaf	1	6- Kavak Köyü	
3- Meydan Mahallesi		Eşhas-ı Emlak	1	Meslek	Adet
Meslek	Adet	Mesleksiz	35	Rençper	16
Rençper	17	Rençper	27	7- Kozağaç Köyü	
Mesleksiz	9	5- Bermende Köyü		Meslek	Adet
Muallim	1	Mesleksiz	74	Rençper	1

³⁴⁰ BCA. 19 numaralı defter, s. 90; 104.

Sonuç olarak 1924 ile 1928 yılları arasında 436 hanede 1.743 Yunanistan muhacirinin Akşehir ilçesi dâhilinde iskân edilmişlerdir.

2.10.3. Akşehir’e İskân Edilen Bulgaristan Muhacirleri

Bulgaristan muhacirlerinin, Yugoslavya ve Yunanistan muhacirlerinin aksine az sayıda ve küçük gruplar halinde göç ederek Akşehir’e geldikleri ve 1924-1927 yılları içerisinde iskânlarının yapıldığı görülmektedir.

Bu süreçte ilk olarak 1924 yılı Temmuz ayında Varna’ya bağlı Provadi kazasından gelen üç hanede 25 nüfus Bulgaristan muhaciri Akşehir’e gönderilmiş; bunlar Meydan Mahallesi’nde, üç hanede yedi nüfus ise Seydi Mahallesi’nde iskân edilmişlerdir. Temmuz ayından sonra ilçeye bir süre Bulgaristan muhaciri gönderilmemiştir. Nitekim Eylül ayı içerisinde bir hanede altı nüfus Varna Provadili muhacir gelmiş ve Meydan Mahallesi’nde iskân edilmişlerdir. Toplam yedi hanede 38 nüfus muhacir Rum ve Ermenilerden kalan evlere yerleştirilmişlerdir³⁴¹. Akşehir merkezine yerleştirilenlerin bazıları çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştıkları için burada geçinememişler ve daha sonra Yahsiyan köyüne gitmişlerdir³⁴².

Bu iskân faaliyetinden sonra çok uzun bir süre Akşehir’de Bulgaristan muhacirlerinin iskânına rastlanılmamaktadır. 1927 yılına gelindiğinde ise Nisan ayı içerisinde bir hanede üç nüfus Razgrad (Hezargrad) muhacirinin ilçeye geldikleri ve Seydi Mahallesi’nde iskân edildikleri görülmektedir. Daha sonra Mayıs ayı içerisinde bir hanede dokuz nüfus Rusçuk muhacirinin Dibe köyünde

³⁴¹ BCA. 35 numaralı defter.

³⁴² Bulgaristan Şumnu muhacirlerinin torunlarından olan Osman SAĞLAM’ın anlattıklarına göre, söz konusu dönemde dedesi ve 17 yaşındaki annesi göç ederek Akşehir’e gelmişlerdir. Annesinden duyduğuna göre bir teyzesi Bulgar tarafına ajanlık yaptığı için Türkiye’ye gelmemiş ve orada kalmıştır. Yahsiyan köyünde eskiden ağırlıklı olarak Ermenilerin yaşadığı söylenmektedir. Devlet buraya ilk aşamada 20 hane Şumnu muhaciri yerleştirmiştir. Bunlara ev yapmak için yer verilmiş ve kendi imkânlarıyla evlerini yapmışlar ve ikişer dönüm tarla açmışlardır. Dedesinin imam olup aslen Selanikli olduğu ve baskı sonucunda Şumnu’ya göç ederek gittiği söylenmektedir. Bir süre yerli ahalinin evlerinde kaldıktan sonra kendi evlerine ve tarlalarına kavuştuklarını söyleyen Osman Bey, halen çiftçilik, bahçecilik ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Osman SAĞLAM, 1925 Bulgaristan Şumnu Muhaciri, Yahsiyan Köyü Sakinlerinden, “Yahsiyan’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir-Yahsiyan, 23 Haziran 2010.

yerleştirilmeleriyle, Akşehir ilçesi dâhilinde Bulgaristan muhacirlerinin iskân faaliyetleri son bulmuştur³⁴³.

Söz konusu süreçte Akşehir ilçesi dahilinde 46 hanede 248 Nüfus Yugoslavya, 436 hanede 1.743 nüfus Yunanistan ve dokuz hanede 50 nüfus Bulgaristan muhaciri olmak üzere toplamda 491 hanede 2.041 nüfus Balkan muhacirinin iskânları gerçekleştirilmiştir.

2.11. Ereğli'ye İskân Edilen Balkan Muhacirleri

Konya Ereğli'si, bitek toprakları, bağ ve bahçeleri ile ünlü bir ilçedir. Bu nedenle göçmenlerin iskânı için uygun bir yerdi³⁴⁴. Ereğli ilçesinin demografik yapısına bakıldığında, dönem dönem farklılıklar göstermektedir. 1881–82 nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçe dâhilinde toplam 43.265 Müslüman'a karşılık 4.886 gayrimüslim yaşamaktadır. Gayrimüslim nüfusun 1.711'i Rum, 3.134'ü Ermeni ve 41'i Protestan'dır. Buna göre İlçe nüfusunun % 91'i Müslümanlardan ve % 9'u ise gayrimüslimlerden oluşuyordu³⁴⁵. 1924 yılına gelindiğinde ise ilçe nüfusunun 30.235'e düştüğü ve 962'si Rum, 410'u Ermeni olmak üzere toplam 1.372 gayrimüslimin yaşadığı görülmektedir. Rumların mübadele ile gitmesiyle ilçedeki gayrimüslimlerin oranı % 1'lere kadar düşmüştür³⁴⁶. Ermeniler incelenen dönemden sonra 1960'a kadar Ereğli'de yaşamaya devam etmiş; bu tarihte tamamı İstanbul'a gitmiştir³⁴⁷.

³⁴³ BCA. 21 numaralı defter.

³⁴⁴ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s.91.

³⁴⁵ KARPAT, *aynı eser*, s. 183.

³⁴⁶ BCA. 272.65.6.3.5. L.3.

³⁴⁷ Aydın SELAY'ın hatıraları ve anlattığı hikayeleri oldukça ilginçtir. Bunlardan bir tanesi şudur: Ereğli ilçesinde 1960'lara kadar 5-6 hane Ermeni aile yaşıyordu. Tamamı zanaatkar olan bu insanlar İstanbul'a ticaret amacıyla göç etmişlerdir. Ereğli'nin ilk fotoğrafçısı olan Avni Üçer, bir süre sonra dinini değiştirmiş ve Müslümanlığı seçmiş Ermeni kökenli bir vatandaştır. Öldüğünde yaşanan olaylar oldukça ilginçtir. Avni Üçer'in cenazesi ortada kalmış, Müslüman ahali bu Hristiyan diye cenazesini kaldırmaz iken, Ermeniler ise dinini değiştirdi diye cenazesini kaldırmak istememiştir. Sonuçta Muharrem Hoca isimli bir Müslüman tarafından cenazesi yıkanmış ve namazı kılındıktan sonra Müslüman mezarlığına defnedilmiştir. Aydın SELAY, 1924 Selanik Muhacirlerinin Torunlarından, Ereğli Eski Belediye Başkanı, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

2.11.1. Ereğli'ye İskân Edilen Yugoslavya Muhacirleri

Ereğli'ye iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin göç süreci bir anda veya toplu olarak gerçekleşmemiştir. Bunlar ilçeye İstanbul, Bursa, İnegöl, Gemlik, Kırklareli, İzmir ve Mersin gibi şehirlerden 1925 yılı Haziran ayından itibaren gelmeye başlamışlar ve Kasım ayına kadar göçleri devam etmiştir.

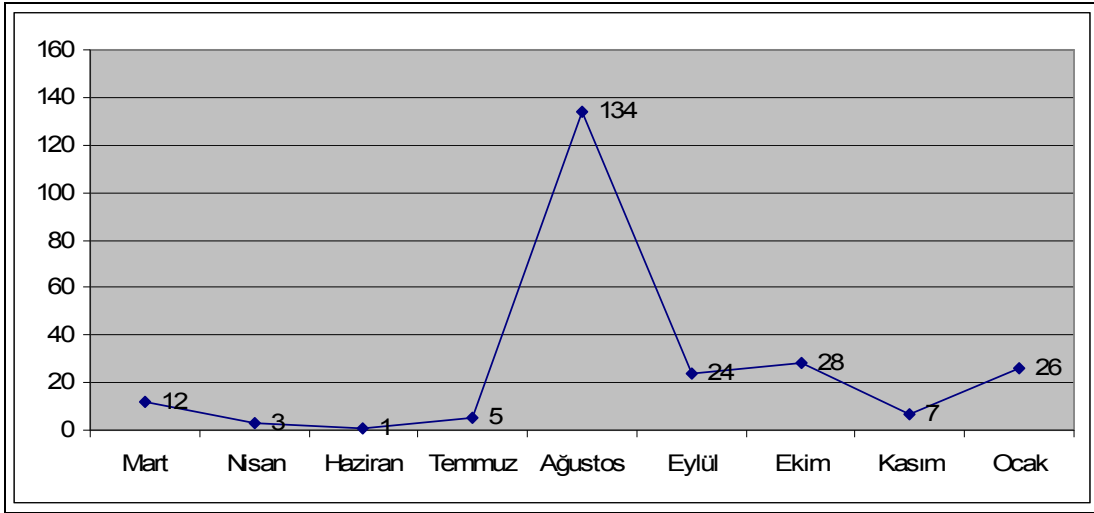
Ereğli'ye Haziran ve Temmuz ayları içerisinde iki hanede altı nüfus muhacir iskân edilirken, Ağustos ayı içerisinde ilk kez toplu olarak 20 hanede 134 nüfustan ibaret bir kfile gelmiş ve şehir merkezine yerleştirilmişlerdir. Eylül ayında itibaren gelen muhacir sayısı azalmaya başladıysa da tamamen sona ermemiş ve Kasım ayına kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında kendi imkânlarıyla gelen 11 hanede 59 nüfus muhacirin yerleştirilmesiyle, 1925 yılında iskânları son bulmuştur³⁴⁸. 1926 yılının kış aylarında göçe ara verilmiş; bahardan itibaren tekrar başlamış; Marttan ayından Ocak ayına kadar geçen süre zarfında 10 hanede 41 nüfus Yugoslavya muhaciri iskân edilmiştir. Bunlarla birlikte ilçeye Yugoslavyalı muhacir göçleri sona ermiştir³⁴⁹.

Yugoslavya muhacirlerinin yoğun olarak havalının iyi olduğu yaz ayları içerisinde Ereğli'ye geldikleri anlaşılmaktadır. Bunların % 64'ünün yaz aylarında, % 36'sının ise Eylül ile Ocak aylarında iskân edildikleri görülmektedir. Özellikle Ağustos ayı içerisinde gelenlerin oranı genel sayının % 56'sını oluşturmaktadır (Şekil 31).

Şekil 31- Ereğli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri aylara göre sayısal yoğunlukları

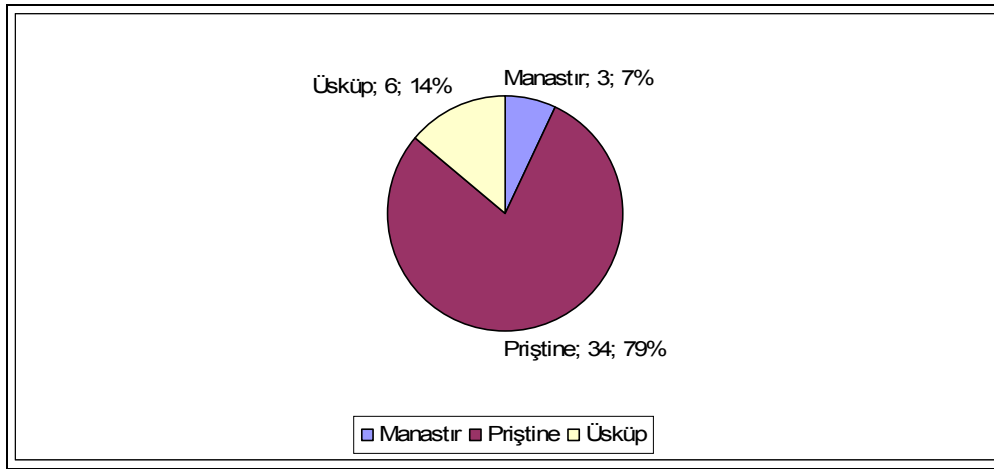
³⁴⁸ BCA. 33 numaralı defter.

³⁴⁹ BCA. 33 numaralı defter.

Ereğli'ye yerleştirilenlerin büyük bir kısmını Priştineli muhacirler oluşturmaktadır. Ayrıca Üsküp ve Manastır gibi şehirlerden de muhacirler gelmiştir (Şekil 32).

Şekil 32- Ereğli ilçesine iskân edilen Yugoslavya muhacirlerinin geldikleri yerlere göre dağılımları

Sonuç olarak Ereğli ilçesi dâhilinde 1925 ve 1926 yılları içerisinde 43 hanede 240 nüfus Yugoslavya muhaciri iskân edilmiştir.

2.11.2. Ereğli'ye İskân Edilen Yunanistan Muhacirleri

Yunanistan muhacirlerinin tamamının mübadele kapsamında gelen muhacirlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunların 1924 yılından itibaren Ereğli'ye gelmeye başladıkları ve 97 hanede 456 nüfus muhacirin iskân edildikleri

görülmektedir³⁵⁰. Daha sonraki yıllarda ise 34 hanede 196 nüfus göçmenin daha ilçede iskânlarının kararlaştırıldığı; buna bağlı olarak 30 Haziran 1925 tarihinden itibaren ilçeye yeni göçmenlerin gelmeye başladıkları tespit edilmiştir³⁵¹. İskân defterlerinden Yunanistan muhacirlerinin 1924-1927 yılları arasında Ereğli'ye geldikleri, burayı beğendikleri için kesin iskânlarını yaptırdıkları anlaşılmaktadır³⁵². Buların tamamının rençperlikle geçimlerini sağlayan çiftçilerden oluştuğu görülmektedir³⁵³.

Yunanistan muhacirlerinden 113 hanede 573 nüfusun 1926 yılı içerisinde, 18 hanede 79 nüfusun ise 1927 yılı içerisinde Ereğli'ye kesin iskânlarının yapıldığı söylenebilir. Bunların bir kısmının, Yunanistan'daki ihraç iskelelerinden bindikleri gemilerle İstanbul, İzmir ve Mersin'e çıktıkları gerek yolculuk öncesi ve gerekse yolculuk esnasında sağlığı bozulanların tedavilerinin yapılması ve yorgun olanlarının da dinlenmeleri için buralarda merkezler hazırlanmıştır. Mersin'e gelenler buradan trenle Ereğli'ye sevk edilmişlerdir³⁵⁴. İncelenen dönemde bazı muhacirler ise Niğde ve Aksaray'dan Ereğli'ye gelmişlerdir³⁵⁵.

Ereğli'ye gönderilen göçmenler ile ilçenin demografik yapısında önemli denebilecek değişiklik olmuş; kadın ve erkek nüfus arasındaki eşitsizlik dengelenmiştir. Nitekim 1927 yılı nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında Ereğli

³⁵⁰ BCA. 272.11.19.96.11. L. 4.

³⁵¹ BCA. 272.12.45.74.40. L. 1.

³⁵² Tunay ÖZBOZ'un anlattıklarına göre ilk olarak dedeleri, 400 sene önce Konya Sille'den Balkanlara gönderilen grupların arasında bulunmaktadır. Orada Büyük Ahmetli ve Küçük Ahmetli adlarında iki köy kurmuşlar ve çevrede Konyalılar olarak nam salmışlardır. Bölgelerinde yaşanan çete faaliyetleri çerçevesinde Yunan ve Bulgar çetelerine karşı aktif mücadele içerisinde bulunmuşlardır. Bu güçlerinden korkulduğu içinde mübadele kapsamında göç ettikleri günlerde kendilerine ilişilmemiş ve yanlarında o gün için oldukça yüklü bir miktar olarak kabul edilebilecek 800 altın lira ile yola çıkmışlardır. İlk olarak gemi ile nakledildiklerinde Urla'da karaya çıkmışlardır. Orada bir süre işçi lojmanları olarak inşa edilmiş olan Taşevler'de kalmış, bir kısmı orada yerleşmiştir. Bir kısmı ise yine gemilere binerek Mersin'e gelmiş; o günlerde yaşanan yoğun sıtma salgınından dolayı Mersin'den ayrılmışlar ve trenle Konya'ya giderken Ereğli'yi çok beğendikleri için burada inmişlerdir. Tunay ÖZBOZ, 1924 Kozana Muhacirlerinden, Avukat, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

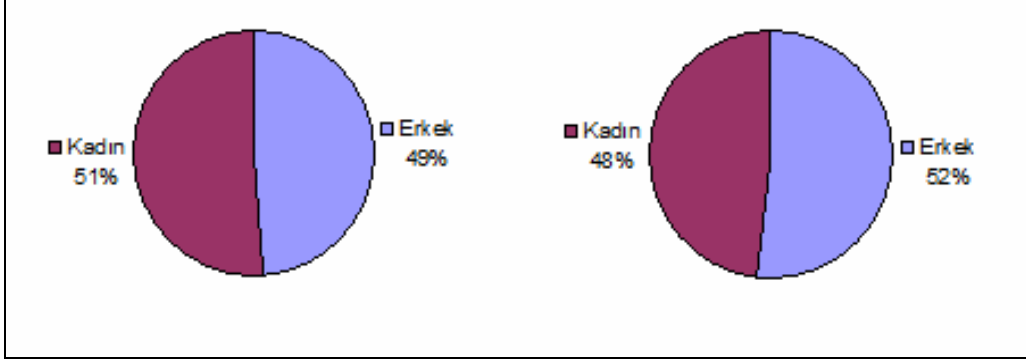
³⁵³ Aydın SELAY, *aynı görüşme*.

³⁵⁴ BCA. 44 numaralı cetvel; BCA. 272.11.17.78.1. L.2.

³⁵⁵ Aydın SELAY'ın dedesi Aydın ve ailesi ilk olarak Aksaray'ın Gelberi nahiyesine iskân edilmişlerdir. Şimdilerde Güzeyurt adını alan Gelberi'den Ereğli'ye gelip yerleşmiştir. Ereğli'ye iskân edilen muhacirlerin akrabaları Akşehir'den başlayıp Ilgın, Karaman, Ereğli, Niğde, Aksaray, Kayseri ve Nevşehir'e kadar uzanan bir çizgide yerleştirilmişlerdir. Aydın SELAY, *aynı görüşme*.

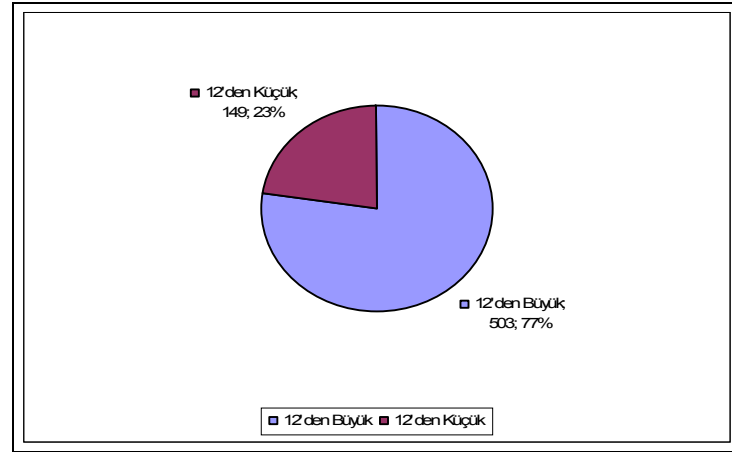
merkezde 3.725 kadın ve 3.751 erkek nüfusun bulunduğu tespit edilmiştir (Şekil 33-34)³⁵⁶.

Şekil 33- Şekil 34-Ereğli ilçesinin 1922- 1927 yılları nüfusunun cinsiyete göre dağılımları

Ayrıca Ereğli şehir merkezinde iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin büyük bir kısmının 12 yaşından büyük oldukları anlaşılmaktadır. Bu demografik özellik, ilçe genelinde ihtiyaç duyulan iş gücünü sağlaması ve ekonomik hayattaki faal insanların oranının artması açısından son derece önemlidir (Şekil 35).

Şekil 35- Ereğli ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yaşlara göre dağılımları

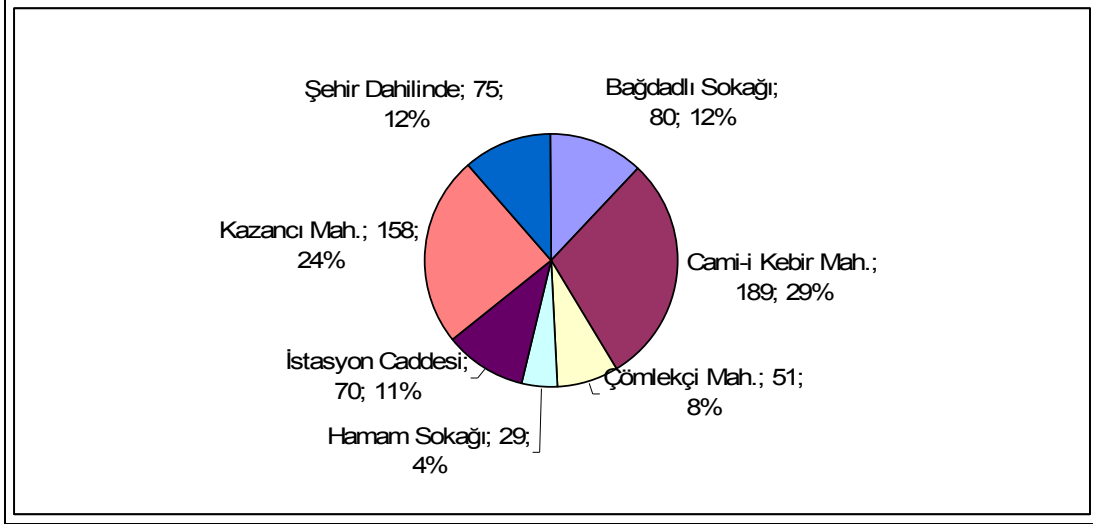

Ereğli'ye iskân edilen Yunanistan muhacirleri Bağdadlı Camii çevresindeki Bağdadlı Sokağı'nda, Kale Kapusu, Hamam, Murat Ağa, Kaçarlar, Kük Sofu sokakları ile İstasyon Caddesi; Cami-i Kebir, Çömlekçi Başı, Kazancı mahalleleri ile Rum adıyla o günlerde anılan mahallede yerleştirilmişlerdir (Şekil 36). Kendilerine

³⁵⁶ BCA. 030.10.26.146.9. s. 28; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 94.

göçen gayrimüslimlerden kalan ev, dükkân, mağaza, değirmen ile şehir merkezi veya yakın yerlerde bulunan araziler, bağlar ve tarlalar verilmiştir³⁵⁷.

Şekil 36- Ereğli İlçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerlere göre dağılımları

Ereğli’de iskânları yapılan Yunanistan muhacirlerine daha çok mübadele ile Yunanistan’a giden Rumlardan kalan mülklerin verildiği görülmektedir. Bu insanların tamamının tarlayla, bağla, bahçe dışında aralarında ticaretle uğraşanların olmamasına rağmen şehir merkezinde veya kenar mahallelerinde bunlara dükkân, değirmen gibi ticari mülklerin de dağıtıldığı anlaşılmaktadır³⁵⁸. Bu uygulamalarla gayrimüslim göçlerinden sonra ortaya çıkan ticari hayattaki boşluğun, gelen bu muhacirlerce doldurulması hedeflenmiştir³⁵⁹. Böylece ortaya çıkabilecek ekonomik boşlukların Türkler tarafından doldurulabilmesi için hazırlıklar yapılmış oluyordu. Mustafa Kemal Paşa’nın Konya tüccarlarıyla görüşürken, “İhracat ve ithalatımızı tavassut vazifesini gören ticareti ağyar elinden kurtarmaktır” demesi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin iş hayatına bakışını göstermektedir³⁶⁰.

³⁵⁷ BCA. 44 numaralı cetvel.

³⁵⁸ BCA. 44 numaralı cetvel.

³⁵⁹ Aslında bu uygulama yeni bir şey değildir. Millî Mücadele’nin sona ermesiyle birlikte, İstanbul Türk Tacirleri, 1922 yılı içerisinde Millî Türk Ticaret Birliği’ni kurmuşlardır. Böylelikle gayrimüslim ticaret erbabı yanında bir müteşebbis Türk grubu oluşturulmaya çalışılmıştır. Korkut BORATAV, *Türkiye’de Devletçilik*, Ankara 2006, s. 36; 108.

³⁶⁰ BORATAV, *aynı yer*.

Ereğli ilçesinde toplamda 131 hanede 652 nüfus Yunanistan muhacirinin iskân edildiği görülmektedir. Bunların muhacirlerin bir hanede dört nüfusu Florine, 17 hanede 90 nüfusu Kesriye, 53 hanede 252 nüfusu Kılıkış ve 60 hanede 306 nüfusu ise Kozana muhacirlerinden oluşmaktadır. Oran olarak verilecek olursa; % 46'sı Kozana, % 39'u Kılıkış, % 14'ü Kesriye ve % 1'i ise Florine muhacirleridir (Tablo 36).

Tablo 36- Ereğli ilçesine iskân edilen Yunanistan muhacirlerinin geldikleri ve yerleştirildikleri yerler

1- Bağdadlı Sokağı			7- Kaçarlar Sokağı		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Kesriye	1	2	Florine	1	4
Kılıkış	4	17	8- Kale Kapısı		
Kozana	12	61	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
2- Cami-i Kebir Mahallesi			Kılıkış	3	19
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	9- Kazancı Mahallesi		
Kesriye	1	7	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Kılıkış	27	129	Kesriye	6	41
Kozana	11	53	Kılıkış	7	31
3- Çömlekçi Mahallesi			Kozana	16	86
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	10- Küksofu Sokağı		
Kesriye	1	2	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Kılıkış	6	28	Kozana	1	4
Kozana	4	21	11- Murat Ağa Sokağı		
4- Ereğli Dâhilinde İskân Edilenler			Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Kılıkış	1	7
Kozana	2	7	Kozana	3	15
5- Hamam Sokağı			12- Rum Mahallesi		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	Geldikleri Yer	Hane	Nüfus
Kılıkış	3	15	Kesriye	2	13
Kozana	3	14	Kılıkış	2	6
6- İstasyon Caddesi			Toplam		
Geldikleri Yer	Hane	Nüfus	131		
Kesriye	6	25	652		
Kozana	8	45			

2.11.3. Ereğli'ye İskân Edilen Romanya Muhacirleri

Ereğli'ye yerleştirilen Romanya muhacirlerinin kendi imkânlarıyla önce Mersin'e geldikleri ve burada bir süre kaldıktan sonra Konya'ya ve oradan da

iskânlarını yaptırmak üzere Ereğli İlçesi'ne gönderildikleri anlaşılmaktadır. 1925 yılı Ekim ayından itibaren göçlerin başladığı ve bu durumun Aralık ayına kadar sürdüğü görülmektedir. Bu süreçte Tımsıvar Vulçitrinli beş hanede 17 nüfus Romanya muhacirinin ilçede iskân edilmiştir³⁶¹.

Kısaca incelenen dönemde Ereğli'ye 43 hanede 240 nüfus Yugoslavya, 131 hanede 652 nüfus Yunanistan ve beş hanede 17 nüfus Romanya muhaciri olmak üzere toplam 179 hanede 709 nüfus Balkan muhaciri iskân edilmiştir. Muhacirlerin burayı tercih etmelerinde bölgenin ve geldikleri bölgelerin coğrafi özelliklerinin benzerlikleri etkili olmuştur. Ereğli ilçesi, ekilebilir tarım arazilerinin fazlalığı ile muhacir iskânı için son derece elverişli bir yerdir. Bunun en büyük sebebi hiç kuşkusuz Bu durum, Konya Valisi tarafından 5 Ağustos 1925 tarihinde Dahiliye Vekaleti'ne gönderilen bir yazıda da açıkça görülmektedir. Buna göre, Ereğli kazasında yirmi bin dönüm kadar arazi bulunmakta olup ev inşa edilmesi durumunda iki bin nüfus muhacir buraya iskân edilebilecek ve beş bin hayvan beslenebilecekti³⁶². Yaşanan göçler sonrasında gelenlerin ilçeye yeni bir dinamizm kazandırdığı ve ilerleyen yıllarda bunun olumlu sonuçlar doğurduğu söylenebilir³⁶³.

³⁶¹ BCA. 33 numaralı defter.

³⁶² BCA. 272.12. 45.78.6.

³⁶³ Ereğli'ye yerleştirilen muhacirler ilk zamanlarda çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Almanlar tarafından 1937 yılında ilçede Sümerbank Fabrikası'nın kurulmasıyla burada işçi olarak çalışmaya başlamışlardır. Bu süreçte Aydın Bey'in amcası katip olarak, babası ise işçi olarak bu fabrikaya girmişlerdir. Söz konusu dönemde hemen her aileden bir kişi bu fabrikada işe alınmıştır. İlçe nüfusunun 10.000 olduğu günlerde bile fabrikada çalışan insan sayısı 1.000 kişiden aşağı olmamıştır. Bu sebeple Ereğli'ye yerleştirilen muhacirler dışarıya göç etmemişlerdir. Aydın SELAY, *aynı görüşme*.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KONYA VE ÇEVRESİNE YERLEŞTİRİLEN MUHACİRLERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI

Tespit edilen kaynaklar, Muhacir Şikayet Raporları, Muhacir Esas Kayıt Defterleri, Muhacir İhtiyaç Defterleri ve Muhacir Mazbata Defterleri gibi materyallerden elde edilen bulgular, muhacirlerin sosyo-ekonomik durumlarına dair açıklayıcı bilgiler vermektedir. Yukarıda söz konusu edilen arşiv kayıtlarına göre, gelen bu muhacirlerin aile yapıları, cinsiyetleri, yaş grupları, meslekleri, ekonomik durumları ve kültürel yapıları hakkında kısmen açıklayıcı önemli bilgiler içermektedir.

Yunanistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 1923 yılında imzalanan “*Mübadele Mukavelesnamesi*” gereği Yunanistan’dan göç ederek gelmiş olan mübadil muhacirlerin, tahliyesi, taşınması ve iskânları sürecinde tutulan cetvel ve defterler, diğer Balkan ülkelerinden göç ederek Anadolu’ya gelen muhacirlerin kayıtlarına nazaran daha düzenli ve açıklayıcı şekildedir. Bu sebeple Yunanistan’dan gelen mübadil muhacirler hakkında daha net bilgilere sahip olunabilmektedir.

1. MUHACİRLERİN SOSYAL YAPILARI

1.1. Aile Yapıları

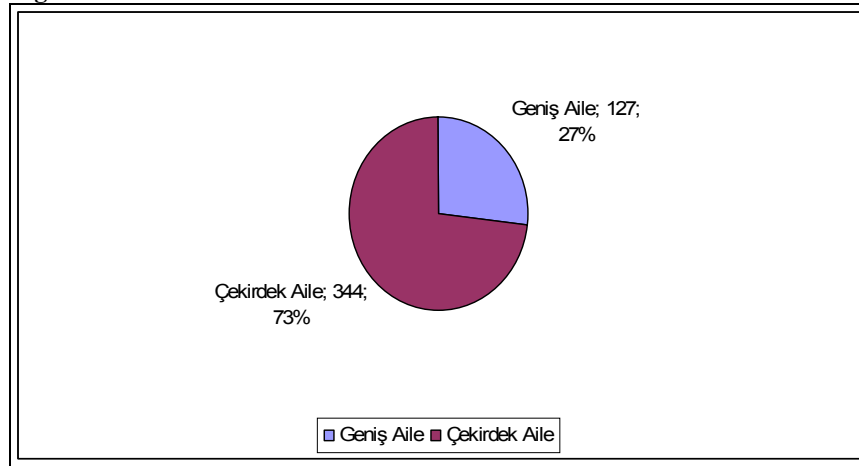
Türk toplumunun temel birimi olan aile, ilk sosyal birlik olup sosyal hayat ve buna ilişkin bünyenin çekirdeği konumundadır. Bu kurumun kan bağına dayanan sağlamlığı sayesinde Türk milletinin varlığı diğer milletlere nazaran çok daha güçlü ve kalıcı olmaktadır³⁶⁴.

³⁶⁴ İbrahim KAFESOĞLU, *Türk Millî Kültürü*, İstanbul 1999, s. 227-228.

İncelenen dönemde gelen Balkan muhacirleri genel anlamda geniş aile özelliklerini taşıyor gibi görünse de aslında çekirdek aile tipindedir. Tek fark, çekirdek ailelerde yerleşim yeri olarak ailenin en büyüğü konumundaki kişinin etrafında yerleşilmiş olmasıdır. Çevre ile ilişkiler, baba konumunda bulunan şahıs üzerinden kurulmakta ve bu şahıs hayatta olduğu sürece adeta danışma kurumu olarak görülmektedir. Bu sebeple aile, baba konumundaki şahsın adı altında çevrece tanınmaktadır. İncelenen defterlerde yukarıda kısaca değinilen Türk geleneğinin sürdüğü; aile reisi ölmüş olsa bile önce onun adı, sonra mevcut aile reisinin adının kaydedildiği görülmektedir. Aile reisinin ölmesi durumunda reislik, 12 yaşından büyük olmak şartıyla evin en büyük erkek çocuğuna geçmiştir. Aile içerisinde 12 yaş ve üzeri erkek çocuk olmaması durumunda ise aile reisliğine annenin geçtiği ve defterlere ölen kocasının adı önce gelecek şekilde kaydedildiği görülmüştür. Evli kadının babası tanınmış birisi olması durumunda ise kendi baba adı önce kaydedilmiştir.

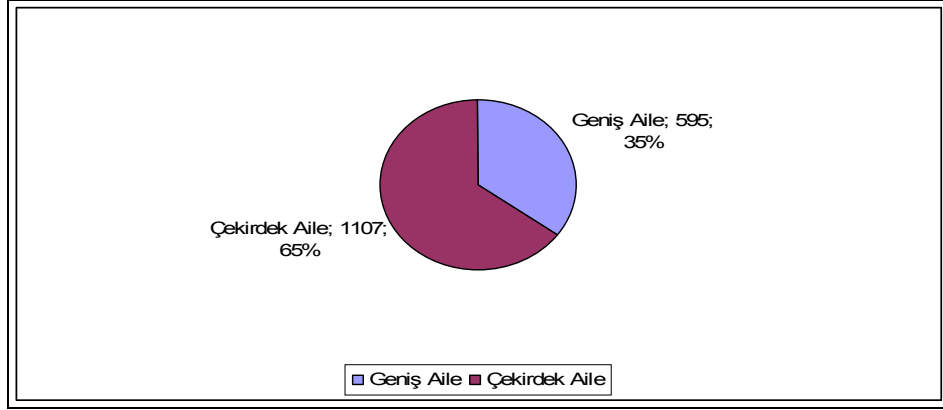
Balkan ülkelerinden gelen muhacirlerin hane sayısı baz alınacak olursa, % 73'ü çekirdek, % 27'si ise geniş aile tipindedir. Eğer hane sayısı yerine gelen muhacirlerin nüfusları baz alınacak olursa, % 65'i çekirdek aile tipinde, % 35'i ise geniş aile tipindedirler (Şekil 37-38)³⁶⁵.

Şekil 37- Konya'ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin hane sayılarına göre aile tiplerinin dağılımları

³⁶⁵ BCA. 15 numaralı defter.

Şekil 38- Konya'ya iskân edilen Balkan muhacirlerinin hane nüfuslarına göre aile tiplerinin dağılımları

Çekirdek aile tipinde evlenen erkek çocuklar baba ocağından ayrılır ve yeni bir ev kurarak kendi hanelerinde yaşarlar. Bu şekildeki hanelerde ailenin çekirdeğini anne ve baba oluşturur. Bunların zaman içerisinde sahip oldukları çocukların da işin içine katılmasıyla meydana gelen aile tipi, tam bir çekirdek aile özelliği taşımaya başlar. Göçler esnasında bilinmeyen bir yere ve yeni bir hayata doğru yelken açan muhacirlerin, geride kimseyi bırakmamak ve bir arada kalmak amacıyla yanlarına akraba ve eş dostlarını da alarak yola çıktıkları görülmektedir. Böylelikle anne, baba ve çocukların yanına amca, hala, kız kardeş, erkek kardeş, ölen kardeşleri varsa onların çocukları, dul kalmış anne ve babalar da katılınca, çekirdek aile tipinden zorunlu olarak çıkmıştır.

Çalışma konusu olan dönemle ilgili defterlerde hanelerin fert sayıları, en az iki, en fazla 15 arasında değişkenlik göstermektedir. Hane fert sayısı 15 kişilik olan ailelerin geniş aile tipi, genelde evlenmiş ama aynı hanede oturan çocukların da bir arada olmasından kaynaklanmaktadır. Anne, baba ve bekâr çocuklardan oluşan ve sayısı 12'yi bulan ailelere bakıldığında, çok nadir de olsa iki evlilik yapanların da bulunduğu görülür. Kayıtlarda iki evlilik yapan aile reisinin sayısı sadece 3'tür. 1.702 nüfusun kaydedildiği bir defterde sadece üç hanede birden fazla evliliğin olması, gelen bu muhacirlerin tek evlilik yapan ailelerden oluştuğunu söylemeye imkân vermektedir. Bu üç aileden birisi Selanik'ten, ikisi Kozana'dan, göç etmiştir. 462 sıra numarasıyla kaydedilen Selanikli ailenin reisi Mehmet oğlu İbrahim'dir. 37

yaşında olan bu muhacirin ilk eşinin adı Ümmü olup, 35 yaşındadır. İkinci eşin adı ise Naile'dir. 37 yaşında bir aile reisinin ve 35 yaşındaki eşinin normal şartlarda en azından 18 ile 20 yaşlarında çocuklarının olması gerekirken, en büyük çocuklarının yaşı 12'dir. Bu durum muhtemelen ilk karısından çocuk sahibi olamadığı için ikinci evliliğin yapıldığını göstermektedir³⁶⁶. Diğer iki aile için de aynı durum geçerlidir. 299 sıra numarasıyla kayıt edilen Kozanalı aile reisinin ismi Faik Oğlu Osman'ın oğlu İlyas'tır. İlyas Kozana'dan yanında 75 yaşındaki yaşlı babasını da alarak göç eden çiftçi bir ailenin reisidir. İlk eşi Fatma 28, ikinci eşi Naciye ise 20 yaşındadır. Ailenin bir yaşında tek bir çocuğu vardır. Diğer bir aile de 319 sıra numarasıyla kayıt edilmiş olan Kozanalı Süleyman Oğlu Mümin'in ailesidir. Helvacılık yapan ailenin reisi 30 yaşındadır. İlk karısı Saniye, ikinci karısı Bediha 25 yaşındadırlar. Bu ailenin de Süleyman adında bir yaşında tek bir çocuğu vardır³⁶⁷. Bu son iki ailenin de bir önceki gibi aynı sebeple yani soylarını devam ettirebilmek adına bu yola başvurdıkları anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda nüfusu arttırmak için evlilikleri teşvik edici bir dizi tedbirler uygulamaya konmuştur. Bu çerçevede göç ederek gelmiş olan bekâr erkek ve kızlara yapılan yardımlar, evli olan hanelere yapılan yardımlara nazaran daha düşük tutulmuştur. Bu durumda bekâr muhacirler, ya akrabalarının yanında kaydolmaya, ya da evlenerek alacakları yardımları çoğaltmaya çalışmışlardır. Hatta daha fazla yardım alabilmek için kendi aralarında çok küçük yaştaki çocukları bile evlendirme yoluna gitmişlerdir. Diğer taraftan yerli halkla çok uzun bir süre yakınlaşamamışlar; onlarla kız alışverişinden de uzak durmuşlardır³⁶⁸. Aile içi akraba evlilikleri kesinlikle söz konusu olmazken eş dosttan da kız alışverişlerinde yaşanabilecek tatsızlıklardan dolayı dostluklarını kaybetmekten korktukları için çekinmişlerdir³⁶⁹. Yaşanan bu soğukluk ortamında nadiren de olsa

³⁶⁶ BCA. 15 numaralı defter, s. 24

³⁶⁷ BCA. 15 numaralı defter, s. 26,38.

³⁶⁸ Kız alışverişleri son zamanlara kadar yaşanmazken, yerli halk ile muhacirler arasında sık sık kavgalar da yaşanmıştır. Hüseyin PINAR, Bulgaristan Plevne Muhaciri torunlarından, Karapınar, Gaziosmanpaşa Mahallesi Muhtarı, Amcası Mehmet PINAR; Hilmi GÜNGÖR, "Karapınar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010; Ersin KEF, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin torunlarından, "Akşehir'e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

³⁶⁹ Aydın SELAY, 1924 Selanik Muhacirlerinden, Ereğli Eski Belediye Başkanı, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

yerli halktan kız alışverişlerinin yapıldığı da tespit edilmiştir. Örneğin, 20 Mayıs 1924 tarihinde Serfiçe'den göç ederek gelen Molla İlyas Oğlu İbrahim ailesinin kızları Elif, Haziran 1926'da yerli halktan Şakir Oğlu Osman ile; Ekim 1926'da ise İbrahim Oğlu Yunus, kız verdikleri aileden Makbule ile evlendirilmiş, böylelikle karşılıklı kız alışverişi yaşanmıştır³⁷⁰. Karşılıklı kız alıp verme olayı, İslamiyet'ten önce Araplarda, evlenen kızların şahsî sermayelerinin ve mal varlıklarının oluşması için ve boşanma durumunda bir tür nafaka olarak harcanmak üzere "*Mehir*" adı altında bir mali imkân sağlanırdı. Araplar, mehri kızlara vermemek için kızların değiştirilmesi yani Nikâh-ı Şığar yoluna başvurlardı. İslamiyet'ten sonra bu uygulama kaldırılmışsa da mehir verme işi hâlen devam etmektedir³⁷¹. Müslüman olunca Türkler de mehri ödemek koşuluyla birbirinden kız alıp verme yönüne gitmişlerdir. Maddi olarak zor durumda olanların evlenip yuva kurabilmeleri için bu adetin oldukça yaygın olduğu söylenebilir.

Muhacirler arasında boşanma olayı oldukça azdır. Defterlerdeki kayıtlara göre boşanma olayına sadece bir kez tesadüf edilmiş olup bu şöyle gerçekleşmiştir; 1924 yılında göç ederek gelmiş olan Serfiçeli Mehmet Efendi ile karısı Dudu Hanım 1925 yılında boşanmaya karar vermişler; bu durum üç kişinin şahitliğinde tutulan bir zabıtle tespit edilmiştir. Mehmet Efendi, boşandığı Dudu Hanım'a 341 kuruş nakid para ve tüm eşyalarını vermiştir. Dudu Hanım da kendi rızası ile ayrıldığını, Mehmet Efendi'den eşyalar yanında yukarıda zikredilen parayı aldığını ve ondan alacağı kalmadığını, İzmir'de bulunan babasının yanına gideceğini imzalanan zabıtle ikrar etmiş; bu zabıt, deftere iliştilmiştir³⁷².

Türkiye Cumhuriyeti'nde söz konusu dönemde hızlı olarak yaşanan nüfus artışında muhacirlerin ve buna bağlı olarak yaşanan evlilik olaylarındaki artışın etkisi son derece fazladır. İncelenen 15 numaralı defterde elde edilen veriler, hane başına düşen kişi sayısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Defterlerde ayrı bir hane olarak işaretlenen bekâr erkek çocuklar, öksüzler ve dul kadınlar ayrı tutulacak olursa 416 hanede 1.647 muhacirin kaydedildiği görülmektedir. Buna göre hane başına düşen kişi sayısında 3,95 gibi oldukça yüksek bir rakam ortaya çıkmaktadır.

³⁷⁰ BCA. 15 numaralı defter, s. 11.

³⁷¹ İbrahim SARIÇAM, *Hız. Muhammet ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2001, s. 22- 23.

³⁷² BCA. 15 numaralı defter, s. 27.

Eğer bu bekâr, öksüz ve dullar da hesaba katılacak ve hepsi bir hane olarak kabul edilecek olursa, toplamda 471 hanede 1.702 muhacirin tespit edildiği görülmektedir. Bu durumda hane başına 3,6 kişi düşmektedir³⁷³.

1.2. Yaş Gruplarına Göre Muhacirlerin Özellikleri

Osmanlı Devleti'nin son döneminde meydana gelen savaşlarda yaşanan insan kayıpları sonucu iş gücü yok olmuş, özellikle Türk halkı giderek fakirleşmiştir. Askere giden erkeklerin büyük bir kısmının şehit olmasından dolayı genç nüfus oldukça azalmıştır. Askere alınma yaşının çocuk denebilecek seviyelere inmesi sebebiyle evlilik yaşı da 12- 13'lere kadar düşmüştür³⁷⁴. Evlilik yaşının bu kadar düşmesinin yanında evlenen çiftler arasında yaş farklarının da 25'e kadar çıktığı görülmüştür³⁷⁵. Erkek nüfusun kadın nüfusa göre düşük olmasından kaynaklanan bu durum Cumhuriyetin ilk yıllarında bazı tedbirlerin alınmasına sebep olmuş; nüfus yapısının normalleşmesi ve çoğalması için evlilikler kolaylaştırılmıştır.

Bu süreçte göçlerle gelenler arasındaki erkek nüfusun fazlalığı son derece olumlu karşılanmıştır. İncelenen dönemde gelen muhacirlerin yaş gruplarının bilinmesi, iş gücü kapasitesinin anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Defterlerde verilen bilgilere göre o günün şartlarında yetişmiş insan olarak 12 yaş temel alınarak tutulduğu görülmektedir. Fakat bu defterlerin tamamına aynı şablonda verilerin girildiği söylenemez. Bu sebeple genel bir değerlendirme ve sonuç alabilmek amacıyla her türlü veri kullanılmaya gayret edilmiştir.

Genel bir şablondan uzak, sadece günün ihtiyacını karşılamayı amaçlayarak hazırlanmış olan defterlerde 12 yaşından büyük ve bundan küçük olanlar şeklinde başlıklar belirlenmiş ve sonuçlar bu başlıklar altında ortaya konmuştur. İncelenen defterlerden elde edilen veriler, genel bir yerde toplanmış ve sayıldıktan sonra ortaya konmuştur. Araştırmada, Balkan savaşları ile giderek artmaya başlayan Balkan muhacirlerinin göç sürecinin 1933 yılına kadar olan kısmı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar, grafiklerle gösterilerek konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Yaş açısından Konya şehir merkezi, Akşehir, Ereğli ve

³⁷³ BCA. 15 numaralı defter.

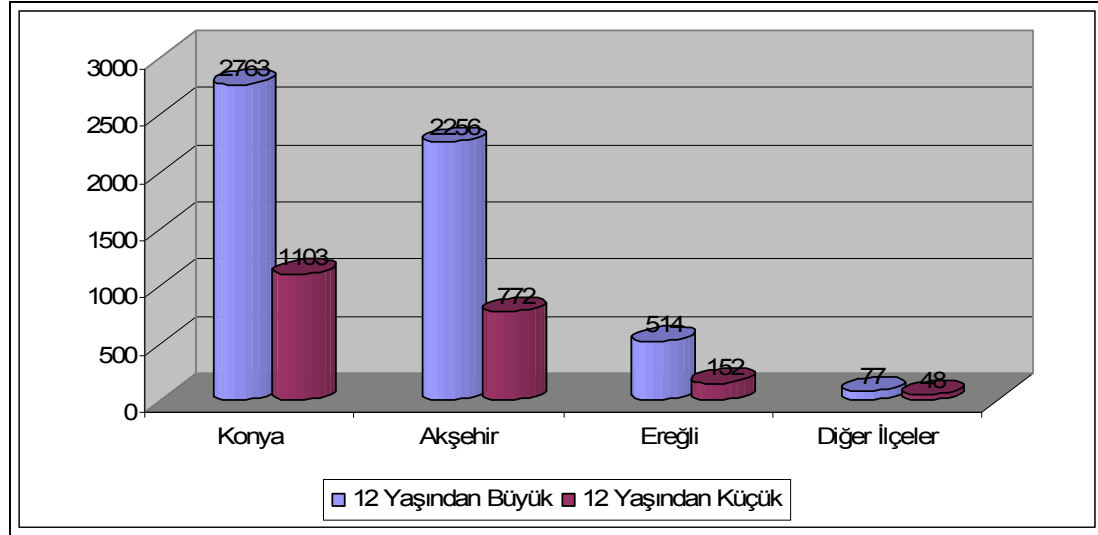
³⁷⁴ BCA. 44 numaralı cetvel.

³⁷⁵ BCA. 16 numaralı defter, s. 259.

diğer ilçelere iskân edilen muhacir kayıtlarından tespit etme imkânı bulanabilen muhacir sayısı 7.685'tir. Bazı defterlerde sadece nüfus sayılarının girilmesi sebebiyle gelen tüm muhacirlerin genel bir yaş grafiği ne yazık ki tespit edilememektedir. Ama tespit edildiği kadarıyla Konya ve ilçelerinde iskân edilen tüm muhacirlerin sayısının 10.995 olduğu göz önüne alınırsa, tespit edilen bu sayısal sonuç, genel bir değerlendirme için yeterli sayılabilir.

Muhacirlerin büyük bir kısmı Konya merkez ve Akşehir ilçesinde iskân edilmiştir. Bunun en büyük sebebi hiç kuşkusuz buralarda geçmişte yaşamış olan gayrimüslim nüfusun ve mal varlıklarının çok olmasıdır. Böylelikle yeniden ev inşa etmek zorunda kalmayan bu insanlar, bir an evvel hayatlarını düzene sokabilmişler ve üretici konuma gelebilmişlerdir (Şekil 39).

Şekil 39- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin yaş gruplarına göre dağılımları

Yaşlarına göre durumları tespit edilebilen 7.685 kişiden 5.610'unun 12 yaşından büyük olduğu ve genel sayıya göre % 73'lük bir orana sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bunun neredeyse bitme noktasına gelen tarım sektörüne büyük bir canlılık kazandırdığı aşîkardır. 12 yaşından küçük olanların sayısı ise 2.075'tir ve toplam muhacir sayısına oranı % 27'dir. Bu sebeple, ekonomik olarak toprağa bağlı olan Türkiye'nin, gelen muhacirlerden olumlu yönde faydalandığı söylenebilir. Geriye kalan 12 yaşından küçüklerin de tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomiye sahip olan toplumda yararlı oldukları göz ardı edilmemelidir. Zira Anadolu

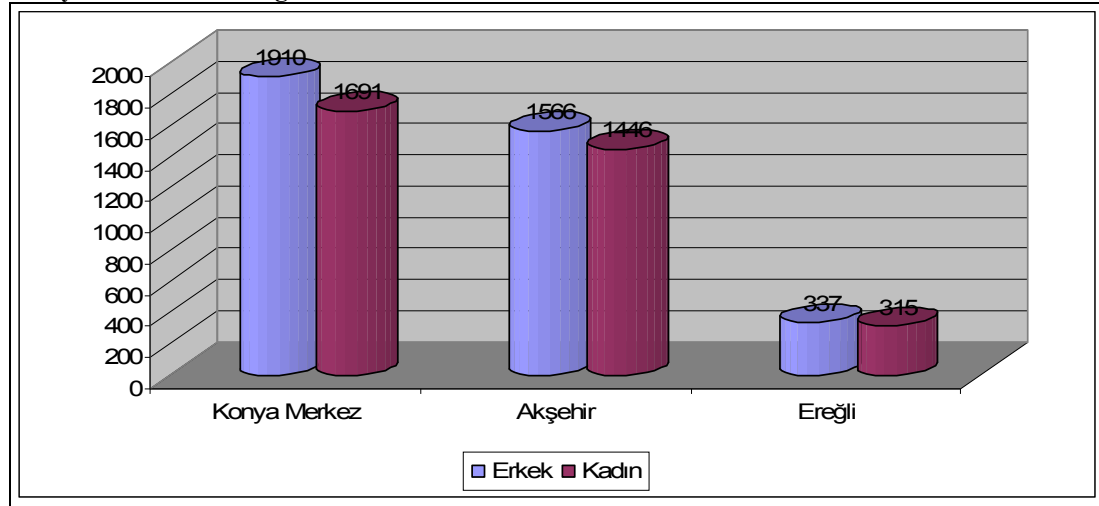
köylerinde yaşayan ve çiftçilikle uğraşan bu insanların nerdeyse tamamı işin bir ucundan tutması ve aileye katkı sağlaması gelenektir³⁷⁶.

1.3. Cinsiyetlerine Göre Muhacirlerin Genel Özellikleri

Konya'ya iskân edilen muhacirler arasında cinsiyet durumları tespit edilebilen muhacirin sayısı 7.265'tir. İskân edildikleri yerlere göre ise, Konya merkezde 3.601, Akşehir'de 3.012 ve Ereğli'de 652 kişinin cinsiyetlerine göre ayrımı yapılabilmektedir (Tablo 41). Toplam muhacir sayısından geri kalanların ise, fert sayısına veya bunların yaşlarına göre kayıtlarının yapılmış olmasından dolayı cinsiyetlerine dair herhangi bir veri elde etmek mümkün olmamıştır.

Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin eldeki verilere göre % 53'ü erkek, % 47'si ise kadındır. Bu oranların, zaman içerisinde Konya ili nüfus yapısında büyük bir değişikliğe sebep olduğu söylenebilir. Zira 1927 yılı nüfus sayımının sonuçlarına bakıldığında Konya genelinde nüfusun % 50'sinin erkek ve % 50'sinin kadın olarak görüldüğü ve sayısal bir eşitliğin söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır (Şekil 40)³⁷⁷.

Şekil 40- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin yerleştirildikleri yerlere göre cinsiyet bakımından dağılımları

³⁷⁶ Ereğli'ye yerleştirilen muhacirlerin torunlarından olan Aydın SELAY, aile yapıları ve yaşantıları hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Anlattıklarına göre aile bir arada yaşamakta ve yemekler tek sofrada birleşmek suretiyle yenmektedir. Cuma gününden diğer cuma gününe kadar hafta süresince sıra ile kadınlardan birisi ev işlerini yaparken diğerleri erkeklerle beraber tarla veya bahçede çalışmaktadır. Aydın SELAY, 1924 Selanik Muhacirlerinden, Ereğli Eski Belediye Başkanı, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

³⁷⁷ BCA. 030.10.26.146.9. L.28.

Muhacir iskânından önce savaşlar Konya’da nüfusu olumsuz yönde etkilemiştir. Vilayette 1914 yılında kilometreye düşen insan 10 kişi iken, 1923 yılında 11’e yükselmiştir³⁷⁸. Balkanlardan Türkiye’ye göçler 1923 ile 1927 yılları arasında cereyan etmiş ve bu çerçevede Konya’ya iskân edilen muhacirlerin nüfus yoğunluğu üzerindeki olumlu etkileri olmuştur. Zira 1923 yılında kilometre başına düşen insan sayısı 11 iken, 1927 yılında 13’e kadar çıktığı görülmüştür³⁷⁹. Buna göre Konya merkezine yerleştirilen muhacirlerin şehirdeki genel demografik yapının değişmesinde büyük ölçüde etkilerinin olduğu söylenebilir.

Akşehir’de ise, ilçeye ve köylerine yerleştirilen muhacirlerin % 52’sinin erkek, % 48’inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Bu oranın, 1927 yılına gelindiğinde % 51’i erkek ve % 49’u kadın olacak şekilde değişmiştir. Demekki iskân edilen muhacirler ve yaşanan doğum olaylarıyla ilçede cinsiyet durumu dengelenmiş olmaktadır.

Sonuç olarak 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçede kilometre başına 20 kişinin düştüğü görülmektedir³⁸⁰. Gelen muhacirlerin sayısını son sayımda tespit edilen sayıdan çıkartarak hesaplandığında ise durum biraz daha değişmektedir. Zira doğum ve ölüm oranlarını eşit farz edersek muhacirlerin sayısı çıktığında kilometre başına düşen insan sayısı 18 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Konya merkezinde olduğu gibi Akşehir ilçesinde de muhacirlerin demografik yapı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir.

Ereğli ilçesinde de cinsiyet yönünden demografik yapının Akşehir ilçesine benzediği cinsiyet yönünden demografik yapıyı dengeledikleri söylenebilir. Nitekim buraya gelip yerleşen muhacirlerin % 52’sinin erkek, % 48’inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre demografik yapı

³⁷⁸ BCA. 030.10.25.145.2.

³⁷⁹ BCA. 030.10.26.146.9. L.28.

³⁸⁰ BCA. 030.10.26.146.9. L.28.

oldukça normalleşmiştir. Çünkü ilçe nüfusunun % 50'sini erkekler, % 50'sini ise, kadınlar oluşturmaktadır. Burada da gelen muhacirlerin zaman içerisinde çevreye uyum sağladıkları ve 1927 nüfus sayımına göre Ereğli ilçesinde kilometre başına yedi kişinin düştüğü görülmektedir. Akşehir ilçesinde yapılan hesabın buraya da uygulandığında ve yerleştirilen muhacir sayısı çıkarıldığında Ereğli ilçesinde kilometre başına düşen insan sayısının 6,9 kişi olduğu ortaya çıkmaktadır³⁸¹. Buna göre Ereğli ilçesine iskân edilen muhacirlerin çok az da olsa demografik yapıyı olumlu yönde etkiledikleri görülmektedir.

Konya ve çevresine gelen muhacirlerin yerleştikleri yerlere göre cinsiyet yapıları ve oranlarından bahsettikten sonra Konya ili ve ilçelerine yerleştirilen tüm muhacirlerin il genelindeki etkilerine dair genel bir değerlendirme yapmak faydalı olacaktır. Söz konusu dönemde (1923-1933) Konya ve yöresine yerleştirilen muhacirlerin kaydedildikleri defterlerde öncelikle sayısal verilerin ön planda tutulduğu görülmektedir. Buna göre birçok muhacirin bu bağlamda sadece aile reislerinin isimlerinin yazıldığı ve kaç nüfustan oluştuklarının kaydedildiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple tespit edilebilen sayısal veriler temel alınarak aşağıda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

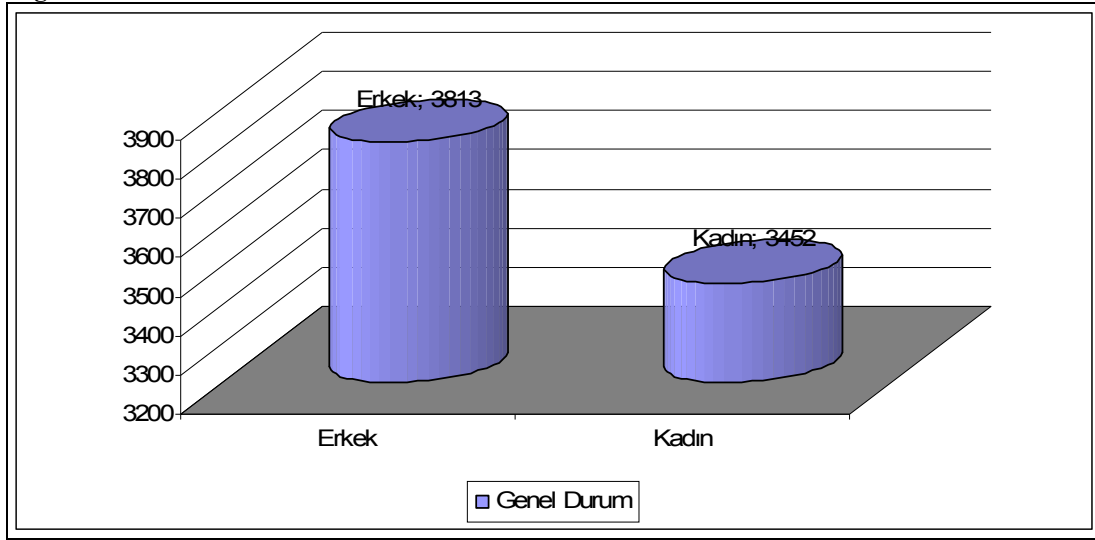
Yukarıda bahsedildiği üzere 1923-1933 yılları arasını kapsayan muhacir kayıt defterleri ve diğer kaynaklarda tespit edildiği kadarıyla cinsiyetlere dair kayıtları tutulan muhacirlerin sayısı Konya ili genelinde toplam 7.265'tir. Bunların % 52'si erkek, % 48'i ise kadındır. Konya ili ve ilçeleri genelinde 1924 yılında gerçekleşen bir nüfus sayımı temel alınarak bir değerlendirme yapıldığında Konya genelinde nüfusun % 52'sinin kadınlardan, % 48'inin ise erkeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır³⁸².

³⁸¹ BCA. 030.10.26.146.9. L.28.

³⁸² BCA. 272.65.6.3.5. L.3.

Konya iline iskân edilen muhacirlerin cinsiyet yapıları 1924 Konya'sının cinsiyet durumuna göre oldukça farklıdır. Türkiye geneline yayıldığı zaman da önemli farklar ortaya çıkmaktadır. Bazı kaynaklara göre, Türkiye genelinde iskân edilen muhacirlerin % 50,7'si erkek ve % 49,3'ü kadındır³⁸³. Buna göre Konya'ya iskân edilen muhacirler arasında erkek nüfus oldukça fazladır. Muhacir göçü öncesi Konya'da erkeklerin kadın nüfusuna oranla az olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, gelen muhacirler arasında erkek nüfusun fazlalığının, il genelindeki erkek nüfusunun artmasına katkı sağladığı söylenebilir (Şekil 41).

Şekil 41- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin cinsiyetlerine göre sayısal dağılımları

Sonuç olarak, Türkiye'ye doğru yaşanan göçlerin Konya genelinde demografik yapıyı olumlu yönde etkilediği ve bunun sonucunda artan nüfus iş gücü ihtiyacını karşılamıştır. Yaşanan göçler, Konya iline ekonomik olarak büyük bir dinamizm kazandırmıştır.

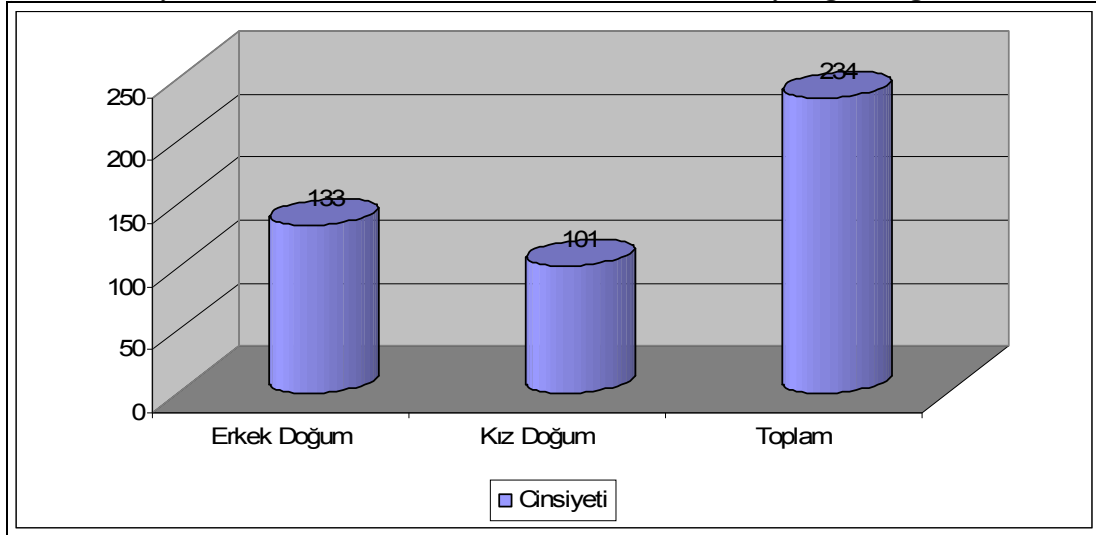
1.4. Doğum ve Ölüm Oranları

Araştırma dönemi ile ilgili 15, 16, 18, 19, 23 ve 44 numaralı muhacir esas kayıt defterlerinden toplam 6.299 muhacirin kayıtlarına ulaşılmış olup, elde edilen veriler burada değerlendirilerek sonuçları ortaya konmuştur.

³⁸³ Cevat GERAY, *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı, (1923- 1961)*, Ankara 1962, s. 15-17; Nedim İPEK, *Mübadele ve Samsun*, Ankara 2000, s. 155.

Muhacirlerin esas kayıtlarına Konya'ya geldikten bir süre sonra başladığı görülmektedir. Doğum vakaları olarak, bir yaş altı ile ikiz çocuk olanların da bulunduğu bir yaşındaki çocuklar buraya veri olarak kaydedilmiştir. Buna göre toplam 234 küçük çocuk tespit edilmiştir³⁸⁴. Burada iki ve üzeri yaşlardaki çocukların göç öncesinde dünyaya geldikleri düşünülmüş ve bundan hareketle bir yaş altı ve bir yaşına kadar olan muhacir çocukları, yeni dünyaya gelmiş olarak doğum oranlarına dâhil edilmiştir. Bu verilere göre dünyaya gelen 234 çocuğun % 57'sinin erkek, % 43'ünün ise kız olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum Konya ili ve ilçelerine gelen ve iskân edilen muhacirlerin erkek nüfusun artmasına imkân tanımış olmaktadır (Şekil 42).

Şekil 42- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin cinsiyete göre doğum oranları

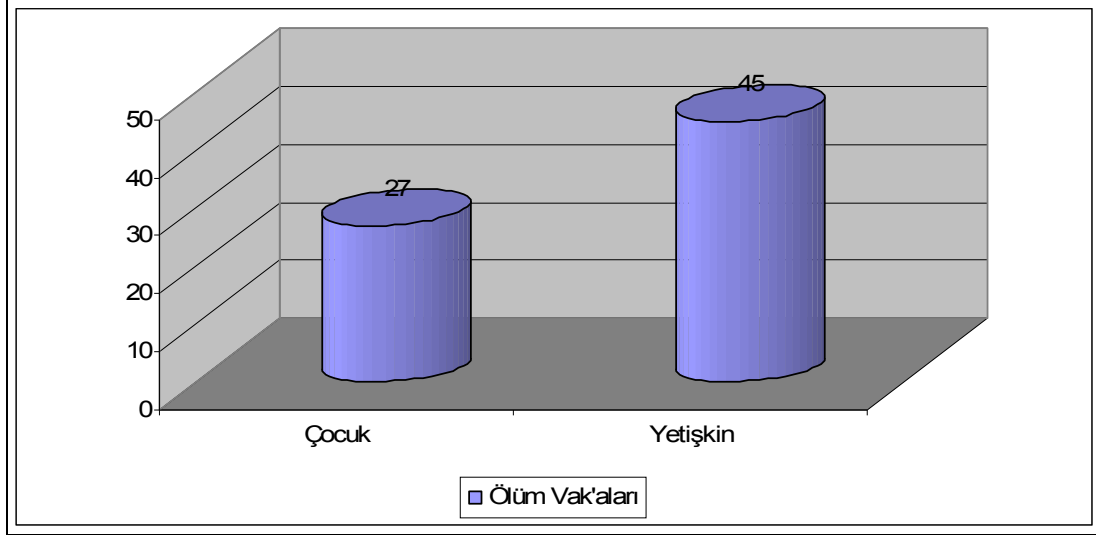

Doğum oranları gibi ölüm oranlarını da zikredilen defterlerden tespit etmek mümkün olmaktadır. Söz konusu kaynaklarda vefat eden insanların nereli oldukları ve yaşlarına dair verilerin de kaydedildiği görülmektedir. Bu verilere göre, Konya'ya iskân edilen muhacirler arasında esas kayıtları yapıldıktan sonra 72 ölüm vaka'sına rastlanılmaktadır (Şekil 43). Vefat edenlerin 43'ü erkek ve 29'u ise kadındır. Bunlar arasında iki Akovalı, bir Florineli, üç Gümülcineli, üç Karacaabadlı, dokuz Kılıklı,

³⁸⁴ BCA. 19 numaralı defter, s. 68.

bir Kosovalı, 33 Kozanalı, üç Lankazalı, 11 Serfiçeli, dört Sirozlu, bir Usturumcalı ve bir Yenice-i Vardarlı Balkan muhaciri bulunmaktadır.

Şekil 43- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirleri arasında meydana gelen ölüm vak'alarının dağılımları

Ayrıca bu vaka'larda ölüm oranı yetişkinlerde % 62, çocuklarda ise % 38'dir. Gelen tüm muhacirler arasında meydana gelen ölüm vaka'larının oranının % 1 olduğu görülmektedir. Bazı iskân bölgelerinin aksine, Konya'ya yerleşen muhacirler arasında meydana gelen ölümlerin doğumlara nazaran oldukça az oldukları tespit edilmiştir³⁸⁵.

Sonuç olarak muhacirler arasında doğan insan sayısı, ölenlerden üç kat fazladır. Alınan sağlık tedbirleri ve tıpta yaşanan gelişmelerle büyük ölçüde çocuk ölümlerinin önüne geçilmiş olduğu söylenebilir.

1.5. Muhacirlerin Meslekî Yapıları

I. Dünya Savaşı (1914–1918) sırasında Rum ve Ermenilerin, Anadolu'da demografik yapıyı değiştirme çabası içerisine girdikleri görülmüştür. uyguladıkları stratejilerinin başarıya ulaşabilmesi için Anadolu'da büyük bir nüfus hareketliliğine sebep olmuşlardır. Söz konusu dönem içerisinde bu azınlıkların İzmir, İstanbul,

³⁸⁵ BCA. 272.12.41.44.10; İPEK, *aynı eser*, s. 155.

Samsun, Trabzon ve Adana gibi belli başlı merkezlerde çoğunluğu sağlayabilmek amacıyla toplandıkları gözlenmiştir³⁸⁶.

Gayrimüslimler, İtilaf devletlerinin Çanakkale cephesinde beklemedikleri bir direnişle karşılaşmaları ve sonrasında yaşanan başarısızlık üzerine Müslümanlar tarafından cezalandırılacaklarını düşünerek korkuya kapılmışlar ve onlar da yerlerini terk ederek kendilerini daha güvende hissedecekleri İzmir, İstanbul, Trabzon, Sivas, Adana, Erzurum ve Samsun gibi belli başlı şehirlere göç etmeye başlamışlardır³⁸⁷. Yaşanan bu göçler sonrası nüfus istatistiklerinde ve yoğunluklarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Anadolu genelinde görülen demografik değişikliğin Konya'ya da yansımış olduğu görülmektedir. Nitekim Fransız İstatistik Ofisi'nin 1914 yılında hazırladığı bir nüfus cetveline göre Konya ili genelinde 38.121 gayrimüslim yaşamaktadır³⁸⁸. 1915 yılı içerisinde hazırlanan Osmanlı nüfus istatistiklerine bakıldığında durum çok az da olsa farklılık göstermektedir. Bu istatistiğe göre il genelinde 38.044 nüfus gayrimüslimin yaşadığı anlaşılmaktadır³⁸⁹. Fakat 1916 yılına gelindiğinde ise, mevcut durumun oldukça farklı bir hal aldığı ve geriye 19.211 gayrimüslimin kaldığı görülmektedir³⁹⁰. I. Dünya savaşı öncesi, Konya genelindeki nüfus oranları % 4 olan gayrimüslimlerin 1914'ten 1923 yılına kadar geçen zaman zarfında ise % 2'ye düştüğü ve 1924 yılına gelindiğinde ise yok denecek kadar azaldıkları görülmüştür³⁹¹.

Konya, gerek demografik yapısı ve gerekse bulunduğu coğrafi konum itibariyle savaşın zararlarından en az etkilenen şehirlerden biri olduğu söylenebilir.

³⁸⁶ BOA. DH. EUM. AYŞ. 6.78; DH. ŞFR. 104.290.

³⁸⁷ BOA. DH. ŞFR. 104.265; 104.287; 105.93; Yusuf HALAÇOĞLU, *Ermeni Tehciri*, Babiâli Yay. İstanbul 2006, s. 106-107.

³⁸⁸ BOA. DH. İUM. (22-3).(53).

³⁸⁹ Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

³⁹⁰ BOA. DH. SN. THR. 79.37; Selahattin TANSEL, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, I., İstanbul 1991, s. 85.

³⁹¹ BCA. 272.65.6.3.5; BOA. DH. İUM.,(22-3).(53); Komisyon, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, İstanbul 1336, s. 24.

Konya Vilâyeti Sıhhiye Müdürü Dr. Nazmi tarafından hazırlanan ve 1922 yılında basılan kitabında Konya ilinin o günlerdeki genel durumuna dair önemli bilgiler verilmektedir. Adı geçen kitaba göre, 1922 yılında Konya şehir merkezinde ekonomik hayatın her alanında Müslümanların söz sahibi oldukları görülmektedir. Merkezde yaşayan insanlar ticaretle uğraşmakta; ova köylerinde yaşayan insanlar ile dağ köylerinde yaşayanların bir kısmı ziraat ve hayvancılıkla bir kısmı ise bağcılıkla geçimlerini sağlamaktadırlar³⁹².

Konya şehir merkezi ve Akşehir ilçesi muhacirlerin en fazla iskân edildikleri yerlerdir. Konya’da olduğu gibi, Akşehir’de de gayrimüslim nüfus, I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Dönemi’nde giderek azalmış ve şehrin demografik yapısında büyük bir homojenleşme yaşanmıştır. Buna sebep Balkan muhacirlerinin daha çok Konya ve Akşehir’e iskân edilmeleridir. Diğer ilçelere iskân edilenlerin sayıları Konya ve Akşehir’e yerleştirilen muhacirlerin sayılarına oranla daha düşük seviyelerde kalmıştır.

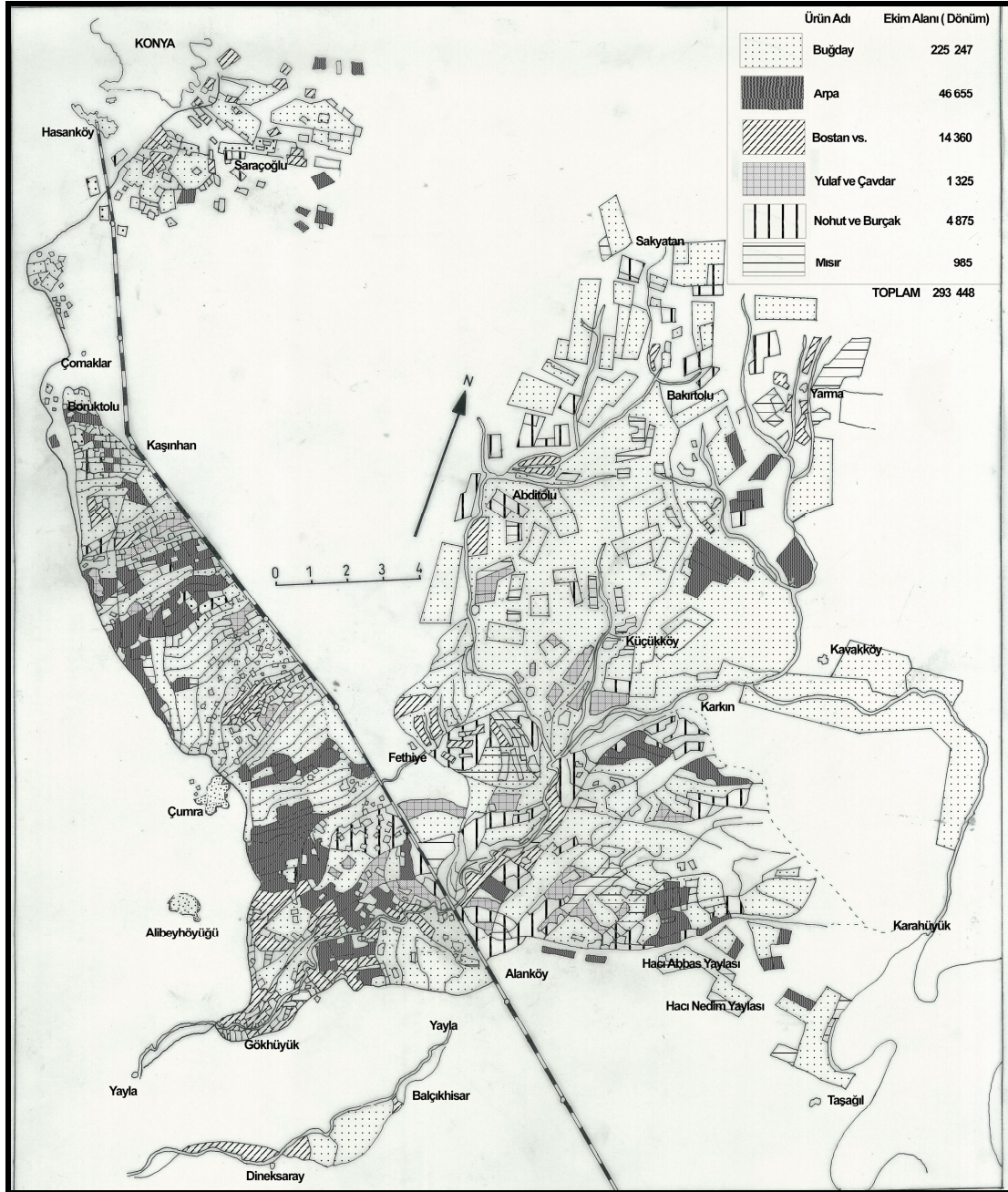
Konya şehir merkezi, düz bir ova üzerinde kurulmuş ve etrafında binlerce dönüm ekilebilir tarım arazisi bulunan tarihî bir yerleşim merkezidir³⁹³. 1918 yılında hazırlanan 1:100.000 ölçekli bir haritada, Konya ve yakın çevresinde bulunan araziler ve buralarda ekilip biçilen mahsullerin çeşitleri gösterilmektedir (Şekil 44). Buna göre Konya ve yakın çevresinde bulunan Özellikle Yarma, Akviran’a bağlı Kavak Köyü, Çumra’ya bağlı Abdi Tolu, Bakır Tolu, Köçek, Kargın ve Sakyatan gibi köylerle çevrili olan saha tarım açısından son derece elverişli ve büyük bir öneme sahiptir³⁹⁴.

³⁹² Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 19.

³⁹³ Konya ile ilgili geniş bilgi için bk. KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*.

³⁹⁴ BCA. 230.141.16.1 ; .Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 16.

Şekil 44- Konya ve yakın çevresinde bulunan tarım arazilerinin ekilen mahsule göre miktarları³⁹⁵

Böylesine geniş tarım arazilerine sahip bir ilin, kuşkusuz en büyük ihtiyacı, bu arazileri ekip biçecek iş gücünü sağlayabilecek insanlara olan gereksinimdir. Türkiye genelinde yapılan iskân faaliyetlerinde birtakım aksaklıklar ve yanlış uygulamalar yapılmış olabilir. Fakat o günlerde herkesin hemfikir olduğu noktalar

³⁹⁵ BCA. 230.141.16.1.

savaş yıllarında cephelerde kaybedilen beş milyon kişinin ortaya çıkarttığı iş gücü açığının nasıl kapatılacağı ve Anadolu'dan diğer ülkelere gerçekleşen göçler sonrası gayrimüslimlerin boşalttığı bölgelerin ne olacağı konusu idi. Bu noktalar, aynı zamanda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu ekonomik kalkınmanın da önünde duran bir engel olarak görülmekteydi. Bu konu gazetelerde gündemde tutulmuş; Anadolu'da işgücü açığının kapatılması için yazılar yazılmıştır. İleri gazetesi, söz konusu tarihlerde gelen muhacirlerle ilgili yayınlar yapmakta; konu ile alakalı olarak iskân ve iaşeleri yapılan bu insanların çalışmaya ve üretici konuma gelmeye başlamalarıyla ülkenin artık modernleşme çalışmalarına hız vermesine imkân tanıyacağını yazmaktadır³⁹⁶.

Türkiye'ye göç eden muhacirlerin ekonomik faaliyet alanlarına uygun olarak iskân edilmeye çalışılmışsa da bu konuda tam olarak başarılı olunduğu söylenemez. Ancak bu Konya ili ve ilçelerinde iskân edilen muhacirler için geçerli değildir. Buraya yerleştirilenlerin, diğer illere iskân edilenlerden farklı olarak ekonomik hayatın her alanında çalışan veya çalışabilecek insanlardan oluştukları görülmektedir. Bu sebeple, zaman içerisinde ekonomik hayattan ellerini çekerek göç eden gayrimüslimlerin, Konya ili ve ilçelerinde tarımsal üretim açısından önemli bir zarar verdikleri söylenemez. Fakat savaşlarda kaybedilen nüfusun fazlalığı ile ekonomik hayatta ihtiyaç duyulan insan sayısının azalmasının demografik yapı ile tarımsal ekonomiye büyük zarar verdiği görülmektedir. Bu durumda gayrimüslimlerin göç etmesinden çok Müslüman nüfusun azalmasının, sosyal ve ekonomik hayata zarar verdiği söylenebilir. Bu sebeple Konya ili ve ilçelerine muhacirlerin iskân edilmeleri devlet açısından ekonomik manada memnuniyetle karşılanmıştır.

Konya merkez ve yakın çevresine iskân edilen muhacirlerin meslek dalları ile giden gayrimüslimlerin meslek dalları arasında büyük ölçüde benzerlikler bulunmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından kısa bir karşılaştırma yapmak faydalı olacaktır. Konya şehir merkezi ile özellikle Sille'deki gayrimüslimlerin meslek dalları ile sonrasında buraya yerleştirilen muhacirlerin meslek dalları arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Örneğin Sille'de, yaşayan gayrimüslimler arasında Yapıcı Pavli, Dülger Mihail, Terzi Derkoni, Sarraf Artin,

³⁹⁶ *İleri Gazetesi*, 19 Nisan 1924.

Yağcı Nikola, Kunduracı Yoanis, Ekmekçi Dimitri gibi belli başlı gayrimüslim esnafların yanı sıra yorgancı, boyacı, attar, kasaplık gibi meslek dalları ile geçimlerini sağlayan gayrimüslimlerin de olduğu görülmektedir³⁹⁷. Konya merkezde yaşayan gayrimüslimlere bakıldığında Sille ile önemli oranda örtüşen meslek dallarından geçimlerini sağladıkları görülmektedir. Aşçı Kirkor, Attar Dimitri, Bakırcı Agop, Baytar Karabet, Boyacı Bedros, Çancı Nikola, Çömlekçi Vasili, Değirmenci Yorgi, Demirci Kiryako, Dülger Artin, Ekmekçi Vasil, Helvacı Lazari, Kağnıcı Ohannes, Kuyumcu Hacı Karalet gibi belli başlı gayrimüslim esnafların yanı sıra meyhanecilikle, sıvacılıkla, yağcılıkla, yorgancılıkla ve yumurtacılıkla geçimlerini sağlayan gayrimüslimlerin de olduğu görülmektedir. Tüm bunlar göstermektedir ki gayrimüslimler esnafıktan, memurluğa ve memurluktan mezarlık bekçiliğine kadar Konya sosyal hayatının her alanında aktif olarak çalışıyorlardı³⁹⁸.

Fakat zaman içerisinde yaşanan siyasî gelişmeler, bu yapının tamamen ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Bu sebeple Müslüman halk, zamanla bu insanların yerine geçmiş ve aktif olarak bu işleri yapmaya başlamışlardır. Bu bağlamda Konya ili dâhilinde zaten Müslümanlara ait olan bu iş kolları, hiç kuşkusuz muhacirlerin de katkısıyla iyice gelişmişti (Tablo 37). Ayrıca şehre yakın olan tarım arazilerinin fazlalığı da gelen muhacirler arasında bulunan çok sayıda çiftçi ve rençper açısından olumlu bir durum olarak kabul edilmiştir.

Akşehir ilçesinde de tıpkı Konya merkez olduğu gibi gayrimüslim nüfusun zaman içerisinde oldukça azaldığı ve buradan giden bu insanların ekonomik olarak ortaya çıkan boşluğun gelen muhacirler tarafından doldurulduğu ve üretimin arttırıldığı söylenebilir. Dr. Nazmi tarafından yazılan kitaba göre, Milli Mücadele yıllarında bu ilçenin ekonomik faaliyetlerinde Müslümanların söz sahibi oldukları görülmektedir. Ahalinin büyük bir kısmı rençperlikle geçimlerini sağlayan çiftçilerden oluşmaktadır. Çiftçiliğin yanı sıra şehir merkezinde yaşayanlar geçimlerini Hancılık, hamamcılık, kunduracılık, semercilik, kahvecilik, arabacılık ve bakkallık gibi küçük esnafliklarla sağladıkları görülmektedir³⁹⁹.

³⁹⁷ Barış SARIKÖSE, *Sille Bin Yıllık Birliktelik*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009, s. 258–262.

³⁹⁸ BCA. 39 numaralı tasnif edilmemiş, *Muhacirine Verilen Ev Vesair Emvali Gösterir Defter*.

³⁹⁹ Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 46.

İncelenen dönemde Akşehir’e gelen muhacirlerin meslek dallarına bakıldığında dönemin ekonomik hayatında geçerli olan iş kollarının hemen tamamının mevcut olduğu görülmektedir. Bunların büyük bir kısmı çiftçilikle; bir kısmı ise bakırcılık, kalaycılık, demircilik, börekçilik, hamallık ve ayakkabıcılık gibi iş kollarında çalışarak geçimlerini sağlamaktadır (Tablo 37-38)⁴⁰⁰.

Tablo 37- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri⁴⁰¹

Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Âlim Muallim	7	Değirmenci	6	Müezzin	1
Amele	12	Demirci	17	Nalbant	10
Arabacı	19	Demirci Marangoz	2	Nalbant Çiftçi	2
Arıcı	1	Duvarcı	1	Nalbur	1
Ashab-ı Emlak	6	Ekmekçi	1	Nalbur Çiftçi	1
Aşçı	8	Eskici Tüccar	1	Nalinci Çiftçi	1
Aşçı Çırağı	1	Esnaf	3	Okur Yazar	9
Aşçı Yamağı	1	Fırıncı	4	Orman Köylüsü	1
Bağcı	3	Fırıncı Amelesi	1	Pastacı Tatlıcı	2
Bağcı Bahçıvan	1	Hademe	1	Perukâr Berber	1
Bahçıvan	24	Hamal	14	Polis	4
Bakırcı Demirci	1	Hancı	1	Rençper	188
Bakkal	24	Hancı Bakkal	2	Rençper Bahçıvan	1
Bakkal Çiftçi	6	Hancı Çiftçi	1	Rençper Kasap	1
Bakkal Esnaf	1	Hancı Gazinocu	1	Rençper Tütüncü	160
Bakkal İmam	1	Hancı Zeytinci	1	Saraç	5
Bakkal Kasap	1	Helvacı	1	Satıcı	1
Bakkal Tüccar	2	Huffaz Muallimi	1	Şekerci	1
Berber	5	İmam	1	Semerci	1
Binbaşı	1	Jandarma	2	Şıracı	1
Boyacı	1	Kahveci	22	Tahsildar	1
Çalgıcı	2	Kasap	4	Talebe	4
Çavuş	1	Kâtip	5	Tatlıcı	1
Çiftçi	143	Kozacı Biberdan	1	Tatlıcı Börekçi	2
Çiftçi Amele	3	Kunduracı	17	Terzi	1
Çiftçi Bahçıvan	2	Lokumculuk	1	Tüccar	15
Çiftçi Esnaf	2	Mahkeme Mübaşiri	1	Tüccar Çiftçi	1
Çiftçi Kahveci	1	Marangoz	5	Uncu	1
Çiftçi Kasap	2	Mektep Talebesi	1	Yüzbaşı	1
Çiftçi Marangoz	1	Memur	3	Yüzbaşı Emeklisi	1

⁴⁰⁰ Günümüzde hâlen Balkan coğrafyasında yaşayan Müslümanların büyük bir kısmı ziraatle uğraşmaktadır. Bakırcılık, demircilik, ayakkabı boyacılığı gibi meslek dallarında çalışanlar ise zaman içerisinde toplumun ve ekonominin modernleşmesiyle bu iş kollarında çalışmaktan vazgeçmişler ve düşük ücretlerle hamallık, işçilik, taksi ve kamyon şoförlüğü ve çalgıcılık gibi iş kollarında çalışmaya başlamışlardır Giorgos MAVROMMATIS, *Kalkanca'nın Çocukları Yunanistan'da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim*, (Çev. Berin Myisli), İstanbul 2007, s. 52.

⁴⁰¹ BCA. 15, 16, 33 ve 37 numaralı defterler.

Çiftlik Sahibi	1	Mesleksiz	208	Yorgancı	4
Çiftçi Tüccar	4	Muallim	4	Yorgancı Halıcı	1
Debbağ	1	Muallim Çiftçi	1	Zahire Tütüncü	1

Tablo 38-Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri⁴⁰²

1-Ahicelal Mahallesi		4-Hacı Hamza M. Devamı		7- Kızılca Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Börekçi	1	İdadi Mek. Muallimi	1	Amele	1
Değirmenci	1	Jandarma Çavuş	1	Arabacı	1
Hamamcı	1	Memur	1	Mesleksiz	2
Kunduracı	1	Mesleksiz	26	8- Kileci Mahallesi	
Mesleksiz	1	Rençper	50	Meslek	Adet
Pabuççu	1	Rençper Tütüncü	2	Bakkal	2
Rençper	3	Saraç	1	Baltacı	1
Tütüncü	2	Satıcı	1	Demirci	1
2-Altunkalem Mahallesi		Sıvacı	2	Eskici	1
Meslek	Adet	Oduncu	5	Mesleksiz	6
Baltacı	1	Tahsildar	1	Samancı	1
Nalbant	3	Tüccar	4	9- Meydan Mahallesi	
Rençper	3	Yapıcı	1	Meslek	Adet
3-Çimenli Mahallesi		Ziraat	1	Arabacı	10
Meslek	Adet	5- Hacı Kuşçu Mahallesi		Bakkal	1
Arabacı	1	Meslek	Adet	Berber	1
Baltacı	1	Arabacı	1	Çiftçi	1
Mesleksiz	5	Belediyede Hademe	1	Demirci	1
4-Hacı Hamza Mahallesi		Bozacı	1	Eskici	2
Meslek	Adet	Demirci	1	Hamal	1
Amele	2	Hamal	1	Kasap	1
Arabacı	10	Hoca	1	Mahkeme Odacısı	1
Bağcı	1	Jandarma Baş Çavuş	1	Mesleksiz	48
Bakkal	2	Kalıpçı	2	Muallim	2
Belediyede Süpürgeci	1	Kunduracı	1	Muhasebeci	1
Boyacı	1	Mesleksiz	5	Rençper	41
Hoca	1	Rençper	4	Tahsildar	1
Eskici	5	Terzi	1	Tahtacı	1
Esnaf	1	6- Karşı Mahallesi		Tütüncü	1
Eşhası-ı Emlak	2	Meslek	Adet	Yapıcı	1
Hademe	1	Fırıncı	1		
Hamal	1	Hamamcı	1		
10- Nakkaş Mahallesi		12-Seyran Mahallesi		14-Veledcelal Mahallesi	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Arabacı	1	Kemancı	1	Berber	1
Oduncu	2	Kunduracı	1	Kunduracı	4

⁴⁰² BCA. 18, 19, 20, 23, 33 ve 35 numaralı defterler.

11- Seydi Mahallesi		Mesleksiz	5	Mesleksiz	25
Meslek	Adet	Rençper	2	Rençper	1
Arabacı	1	13- Şehirde		Tüccar	1
Mesleksiz	16	Meslek	Adet	15-Yehtan Mahallesi	
Rençper	12	Esnaflık	1	Meslek	Adet
12-Seyran Mahallesi		Eşhas-ı Emlak	1	Rençper	1
Meslek	Adet	Kunduracı	1	16-Yokuş Başı Mahallesi	
Arabacı	4	Mesleksiz ⁴⁰³	30	Meslek	Adet
Değirmenci	1	Rençper	28	Mesleksiz	24
Hademe	1			Rençper	8

Akşehir'in köylerine iskân edilen muhacirlerin mesleklerine bakıldığında şehir merkezinin aksine, genelde çiftçilikle uğraşanlar yerleştirilmiştir. Bununla birlikte köyde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak kadar muallim, arabacı, yapıcı ve yorgancı gibi meslek erbabı da iskân edilmiştir (Tablo 39).

Tablo 39 Akşehir'e bağlı köylerde iskân edilen Balkan muhacirlerinin meslekleri⁴⁰⁴

1- Bermende Köyü		3-Hacı Eftim'in Çiftliğinde		7- Sorgun Köyü	
Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Mesleksiz	72	Rençper	4	Arabacı	2
Muallim	1	4- Kavak Köyü		Baltacı	1
Rençper	94	Rençper	17	Mesleksiz	5
Yapıcı	3	4- Kozagaç Köyü		Rençper	5
Yorgancı	1	Rençper	1	8- Ulupınar Köyü	
2-Elkiras Köyü		5-Maruf Köyü		Meslek	Adet
Meslek	Adet	Rençper	1	Çiftçi	3
Rençper	1	6-Monas Köyü		9-Yahsiyan Köyü	
3-Erdoğdu Tatar Köyü		Meslek	Adet	Meslek	Adet
Meslek	Adet	Çiftçi	1	Mesleksiz	5
Saraç	1	Rençper	2	Rençper	11

Konya merkezi ile Akşehir ilçesine iskân edilen farklı mesleklerde muhacir ailelerin aksine Ereğli ilçesine tamamen çiftçi ailelerin iskân edildikleri görülmektedir⁴⁰⁵. Fakat bu rençper ailelerin tamamının çiftçilikle uğraştırıldıkları söylenemez. Çünkü kendilerine devletçe verilen mallara bakıldığında sekiz ailenin dükkân talep ettikleri ve bir ailenin de pamuk değirmeni aldığı görülmektedir.

⁴⁰³ Defterde, 27 muhacirin firar ettikleri ve bu sebeple haklarında tutulan kayıtların özellikle eksik bırakıldığı görülmüştür. Bu sebeple mesleklerine dair bilgi bulunmadığı için mesleksiz yazılmışlardır. BCA. 19 numaralı defter.

⁴⁰⁴ BCA. 18, 19, 23 numaralı defterler.

⁴⁰⁵ Aydın SELAY, 1924 Selanik Muhacirlerinden, Ereğli Eski Belediye Başkanı, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

Böylelikle bazı muhacir ailelerin esnaf olmayı tercih ederek ticaretle uğraşmaya başladıkları anlaşılmaktadır⁴⁰⁶.

Diğer ilçeler ve köylere iskân edilen muhacirlerin mesleklerine dair bilgiler bulunmamaktadır. Fakat genel olarak Konya ili ve ilçelerine iskân edilen muhacirlerin meslek yapıları ve tarım arazilerinin fazlalığı dikkate alınarak buralara iskân edilenlerin de daha çok çiftçilikle geçimlerini sağladıkları söylenebilir⁴⁰⁷.

2. İSKÂN SÜRECİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN İKTİSADÎ FAALİYETLER

Konya merkez ve ilçelerinde iskân edilmesi planlanan muhacir sayısı ilk etapta 2.600 kişi olarak planlanmıştı. Bu sayı, Konya genelinde iskâna elverişli olarak görülen evlerin durumuna göre belirlenmişti⁴⁰⁸. Fakat sonrasında gelenlerle şartların zorlandığı, böylelikle iskân edilen muhacir sayısının 4.340'a çıktığı görülmektedir⁴⁰⁹. 1924 yılı Ocak ayına kadar geçen süre zarfında gelen muhacir sayısı 3.924 olup, bunların 2.439'unun mübadil, 1.485'inin ise gayrimübadil olarak iskânları yapıldı. 1924 yılı sonrasında iskân edilmesi planlanan 1.076 muhacirle birlikte Konya merkez ve ilçelerinde 5.000 muhacirin yerleştirilmelerinin planlandığı görülmektedir⁴¹⁰. Bu sayı, mübadele kapsamında yaşanan göçlerin devam ettiği günlerde belirlenmiştir. Yunanistan'dan gelecek olan muhacirlerin sona ermesiyle diğer Balkan ülkelerinden gelmek isteyenlere de izin verilmiş; bu yeni süreçte gelenlerle birlikte yerleştirilmesi planlanan muhacir sayının çok üzerine çıkıldığı görülmüştür. Bu durum bir takım problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. her şeyden önce muhacirlerin bir an evvel başlarını sokabilecekleri evlere ihtiyaçları vardır. Bu büyük ölçüde gayrimüslimlerden kalan evler ile sahipsiz kalan evlerin muhacirlere verilmesiyle çözülmüştür. Ev bulunamaması durumunda ise kullanılamayacak durumda olan evler ya satılmış ya da yıkılarak yerine yeniden evler inşa edilerek problemler çözülmeye çalışılmıştır.

⁴⁰⁶ BCA. 44 numaralı tasnif edilmemiş, Konya Vilayeti'nin Ilgın-Ereğli Kazasına Bağlı Kasaba ve Köylerinde Muhacir Aded ve Vaziyetlerine Aid Kayıt Cetveli.

⁴⁰⁷ BCA. 230.141.16.1 ; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 22.

⁴⁰⁸ BCA. 030.10.123.873.18M; 272.12.40.41.4. L.4.

⁴⁰⁹ BCA. 272.12.40.43.16. L.4.

⁴¹⁰ BCA. 272.14.76.32.10.L.2; 272.12.41.44.28.

Konya merkez ve ilçelerinde yaşanan sıkıntıların diğer iskân mntıkalarına nazaran oldukça az olduğu söylenebilir. Bunun en büyük sebebi, hiç kuşkusuz yaşanan savaşlarda meydana gelen yıkımların bu şehir dâhilinde etkisinin oldukça az olmasıdır. Bir diğer sebep de, gelen muhacirlerin meslek yapılarının şehrin ekonomik faaliyetleriyle de büyük ölçüde örtüşmesidir.

Sonuç olarak incelenen dönemde gelen muhacirlerin iskânlarının yapılmasıyla Konya bölgesine yeni bir dinamizm kazandırılmıştır. Ayrıca aşağıda bahsedilecek olan muhacirlere dağıtılan ev, tarla, dükkân veya bunlara ait olan her türlü malzemelerle de ekonomik hayatın iyice canlandığı iddia edilebilir. Yapılan iktisadî yardımlarla gelen muhacirlerin hayatlarını düzene sokarak üretici duruma geldikleri görülmüştür.

2.1. Konya Merkez ve Çevresinde Muhacirlere Tanınan İmkanlar

Konya ili ve ilçeleri bulunduğu coğrafi konum ve ekonomik potansiyelinin fazlalığı ile muhacirler tarafından talep edilen bir yerdir. Konya gerek demografik ve gerekse fizikî yapısı sebebiyle birçok muhacirin bundan sonraki yaşamlarını sürdürecekleri alan haline gelmiştir. Bu sebeple devlet, Konya merkez ve ilçelerinde iskân edilen muhacirlere ev, dükkân, fırın, kahvehane, mağaza gibi taşınmazların yanı sıra tarla, bağ ve bahçe gibi üretim alanları dağıtmış; böylece muhacirlerin rahat bir ortama kavuşmaları sağlanmıştır.

2.1.1. Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar

Konya merkez ve yakın çevresinde daha çok mübadele ile giden Rumlardan kalan malların kayıt altına alındığı ve muhacirlere öncelikle bunların dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Hükûmet, göçün resmî olarak başlamasından önce hazırlıklara başlamış; bu çerçevede yurt genelinde yapılması gerekenler için 8 Teşrinisani 1339/8 Kasım 1923 tarihinden itibaren kararname yayınlamış; öncelikle gelecek olan muhacirlerin başlarını sokabilecekleri evlerin tespiti yapılmış; buna göre oturmaya elverişli olmayan evler tamir edilmiştir. Böylelikle yaz aylarında gelmeye başlaması

düşünülen muhacirlerin bir an evvel evlerine yerleştirilerek kış aylarında zor durumda kalmalarının önüne geçilmiştir⁴¹¹.

Menteşe Milletvekili Esad Bey tarafından hazırlanan ve 19 Mart 1340/19 Mart 1924 tarihinde Meclis başkanlığına sunulan bir önerge üzerine, Mübadele İmar ve İskân Vekâleti iskân mıntıklarından bu çerçevede, Türkiye'ye ne kadar muhacir geldiği, bunların nerelerde iskân edildikleri ve kendilerine nelerin verildiğine dair konu ile alakalı olarak bilgi talep etmiştir⁴¹². Bunun üzerine Konya Valisi tarafından 6 Ekim 1924 tarihinde Dâhiliye Vekâleti'ne altı kıtadan oluşan bir cetvel gönderilmiş ve bu cetvelde Konya'da muhacirlere dağıtılan söz konusu mal mülk hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu cetveldeki kayıtlarda Konya merkez ve yakın çevresinde, gayrimüslimlerden kalan toplam 1.264 evin olduğu belirtilmiştir. Bu evlerin 424'ünün hâlihazırda iskâna elverişli oldukları, geri kalan 371'inin tamire muhtaç ve 469'unun ise harap bir halde olduğu bilgisi verilmiştir⁴¹³.

Harap olan evlerin büyük bir kısmının Millî Mücadele döneminde buradan göç ederek giden gayrimüslimlerce bilerek kullanılamaz bir hale getirildiği bilinmektedir⁴¹⁴. Diğerleri ise uzun bir süre boş kaldıkları için bakımsızlıktan bu hale gelmişlerdir. Bu evlerin 621'inin 1924 yılına kadara geçen süre zarfında gelen muhacirlere verildiği ve bunlar tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca altı evin resmî daireler, 42'sinin asker ve memurlar, 17'sinin izinsiz, yedisinin ise yerli ahalî tarafından kiralanmak suretiyle kullanıldıkları görülmektedir. Geriye kalan 701 ev ise boştur⁴¹⁵. Resmî dairelerin kullanımında olan evlerin daha çok Çifte Merdiven Mahallesi'nde olduğu görülmektedir. 1925 yılı itibarıyla bu evlerin bir kısmı askeriye tarafından, bir kısmı devlet memurları tarafından ve bir kısmı da Milli Eğitimce okul olarak kullanılmaya başlanmıştır⁴¹⁶. 1924 yılından sonraki zaman zarfında bu 701 evin 616'sı gelen yeni muhacirlere dağıtılmıştır (Şekil 45)⁴¹⁷.

⁴¹¹ BCA. 272.11.16.68.11.

⁴¹² BCA. 030.10.6.38.2.

⁴¹³ BCA. 272.11.19.96.11. L.3.

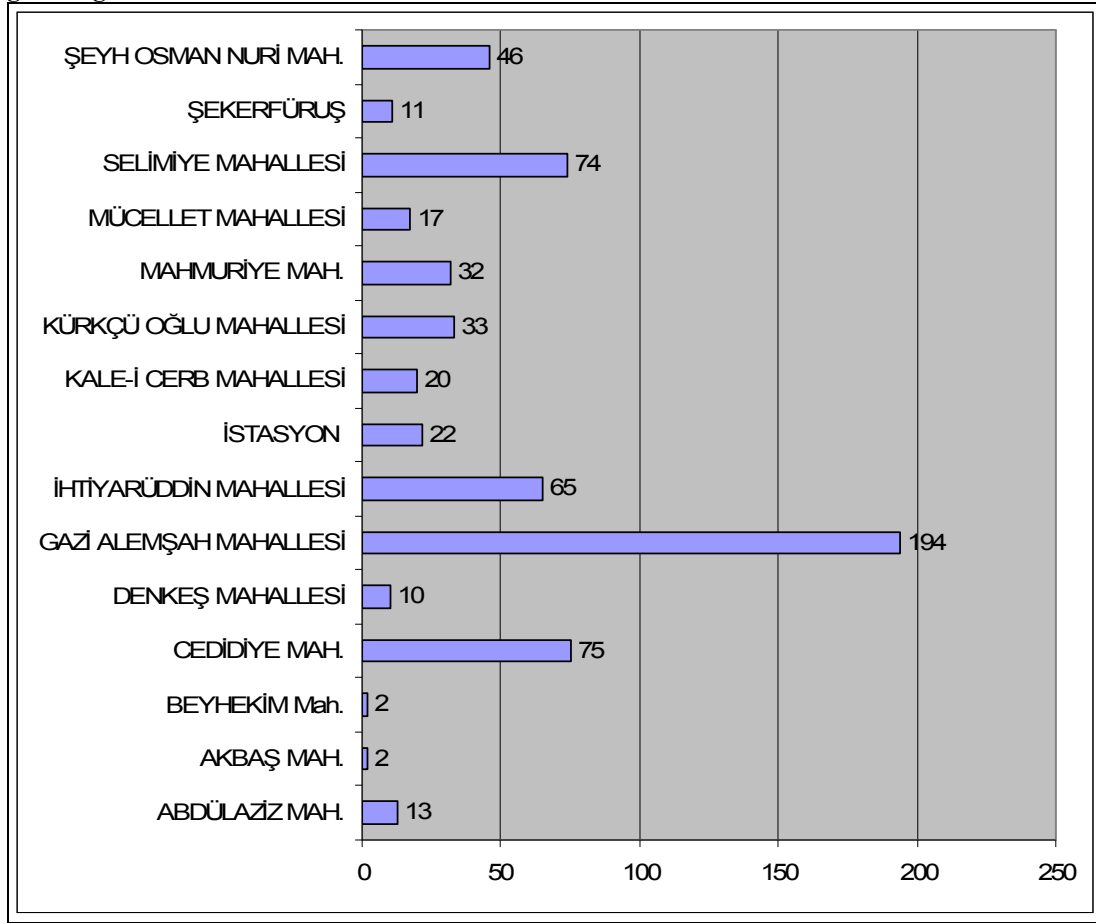
⁴¹⁴ BOA. DH. İ.U.M. E50.25; *İleri Gazetesi*, 22 Eylül 1923.

⁴¹⁵ BOA. DH. İ.U.M. E50.25; BCA. 272.11.19.96.11. L.3.

⁴¹⁶ BCA. 030.10.143.27.13. L.5.

⁴¹⁷ BCA. 39 numaralı tasnif edilmemiş, *Muhacirine Verilen Ev Vesair Emvali Gösterir Defter*; BCA. Kod:271, Defter No: 25, *Rumlara Ait Emval-i Metruke Defteri*, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924.

Şekil 45- Konya merkezde iskân edilen Balkan muhacirlerine tahsis edilen evlerin mahallelere göre dağılımları

Devlet, tüm imkânları kullanarak muhacirleri ev sahibi yapmak istiyordu. Öncelikle mübadele ile giden Rumların evlerin onlara verilmesi yönüne gidildi. Ancak gayrimüslimlerden kalan evlerin gelen muhacirler için yeterli oldukları söylenemez. Buna rağmen, dönem dönem mevcut emvali metrukelerin satışa çıkarıldıkları da görülmektedir. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti, konuyla alakalı olarak hazırladığı ve iskân mıntıkalarına gönderdiği talimatnamelerle bu satışların önüne geçmeye çalışmış ve bu evlerin gelecek olan muhacirlere dağıtılacağı için muhafazası yönünde emirler yayınladığı görülmüştür⁴¹⁸. Ayrıca ihtiyaç durumunda kayıp insanlardan kalan ve askerler tarafından kullanılmakta olan evlerin de boşaltılması sağlanmış ve bunlara da muhacirler yerleştirilmiştir⁴¹⁹.

⁴¹⁸ BCA. 272.12.41.45.1.

⁴¹⁹ BCA. 272.12.57.148.14. L.4.

Muhacirler, evlere yerleşme konusunda birçok sıkıntıyla karşı karşıya kalmışlardır. Özellikle kendilerine verilen evlerin usulsüz bir şekilde mülteciler veya askerler ve memurlarca kullanılmakta olması ve tahliye etmek istememeleri büyük bir sorun olmuştur. Bunun çözümü için Konya genelinde müfettişler çeşitli soruşturmalar yapmışlar ve sonuçlarına göre problemler çözülmeye çalışılmıştır. 1924 yılı içerisinde gerçekleştirilen soruşturma sonrasında hazırlanan raporlar çerçevesinde sorun çözülmüştür⁴²⁰. Sonuç olarak mevcut 1.264 evden 1.223'ünün muhacirlere verildiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu dönemde muhacirlere dağıtılan evler, aynı tipte olmayıp farklı özelliklerde idi. Ortak yönleri, gerek iklim şartlarından gerekse bölgede yaygın olarak bulunan ve kullanılan yapı malzemelerinde dolayı büyük benzerlikler göstermekte idi. Bu ev tiplerinin, XVII. yüzyıldan itibaren eşkiyalık hareketlerinden dolayı köyden kente yaşanan göç nedeniyle kalabalıklaşan nüfusla doğru orantılı olarak değişiklik göstermeye başladığı ve klasik tek katlı evlerin yerine çoğunlukla zemin kat ve üst kattan oluşan iki katlı evlerin tercih edildikleri ve yaptırılmaya başlandıkları görülmektedir⁴²¹.

Evler genellikle avlulu ve etrafı duvarlarla çevrilmiş şekildedir. Avluya ve eve girişler genelde iki kanatlı ağaç kapılardan yapılmaktadır. Avlu içerisinde muhtemelen gölgelik olsun iğde, dut, armut ağaçları veya üzüm asmaları bulunmaktadır. Avlu içerisinde ahır, odunluk, kiler ve helâ bulunmaktadır⁴²². Bunların bazıları tek katlı olup bir oda, mutfak, çamaşırhane, izbe ve helâdan oluşmaktadır⁴²³. Özellikle gayrimüslim evlerinin bazılarında genel müştemilat olarak şirahaneler de bulunmaktadır. Buralarda üzüm suyundan şarap veya pekmez imal ediliyordu⁴²⁴.

Konya şehir merkezinde muhacirlere dağıtılan evlerin bazılarının 10 arşın ile 100 arşın arasında değişen avluları bulunmaktadır⁴²⁵. Bunlardan Gazi Âlemşah

⁴²⁰ BCA. 272.12.43.62.17.

⁴²¹ Suraiya FAROGHİ, *Orta Halli Osmanlılar*, (Çev.Hamit Çalışkan), İstanbul 2009, s. 27.

⁴²² BCA. 25 numaralı defter, s. 72,76.

⁴²³ BCA. 25 numaralı defter, s. 21-22,24.

⁴²⁴ BCA. 25 numaralı defter, s. 89; FAROGHİ, *aynı eser*, s. 86.

⁴²⁵ Arşın, dirsekle orta parmak ucu arasındaki kısmı ifade eder. Metrik sisteme geçilmeden önce kullanılan bu uzunluk ölçüsü birimine göre 100 arşın 1 dönüme tekabül eder. Mehmet ERKAL, "Arşın", *DİA*, III., İstanbul 1991, s. 413.

Mahallesi Arap Oğlu Makası civarında bulunan geniş avlulu biri Halk Fırkası'nın merkez binası olarak kullanılmıştır. Bazı evlerde ise avlu yerine bir dönüme yakın bahçenin bulunduğu görülmektedir. Avlular, evler için son derece önemli parçalardır. Burada ev halkının gündelik işlerini yaptıkları, varsa hayvanlarının bakımını yaptıkları alanlardır. Bazı evlerin avlularında ağaçların yanı sıra bir ev için son derece önemli bir unsur olan su kuyusu da bulunmakta, bu ev işlerinde kadınlar için büyük kolaylıklar sağlamaktadır⁴²⁶.

Konya'da gayrimüslimlerden kalan evlerin büyük bir kısmının iki katlı olduğu ve alt katlarında daha çok izbe oda, mutfak, sıra hane ve merdiven altı odası gibi kısımların bulunduğu görülmektedir. Bazı evlerde ise alt katlarda da kalınabilecek tipte odalar mevcut idi. Muhtemelen bu odalar, gelen misafirlerin kalmaları için hazırlanmışlardı. Avludan eve yine iki kanatlı kapıdan girilmektedir. Holler taş, sofalar ise genelde tahta döşemelidir. Üst kata taş veya tahta döşemeli ve etrafı ağaç korkuluklarla çevrilmiş merdivenler ile çıkılmakta ve hemen her evde odalara girişte bir ayakkabılık bulunmaktadır. Üst katlarda ise genelde daha çok yatak odaları, salon ve balkonlar bulunmaktadır⁴²⁷. Bazı evlerin ise üç katlı oldukları ve bazılarının her katının birbirinden bağımsız halde oldukları görülmektedir. Bu tip evlerde her kata bazen aynı aileden, bazen de farklı ailelerden muhacirlerin yerleştirildiği de olmuştur. Nitekim Kale-i Cerb Mahallesi'nde bu tip bir evde farklı ailelerden üç hane muhacir yerleştirilmiştir⁴²⁸.

Diğer önemli bir konu ise dükkân dağıtımlarıdır. Konya merkez ve yakın çevresine bakıldığında gayrimüslimlerden kalan toplam 244 dükkânın bulunduğu görülür. Ticarî nitelikli olan dükkân, han, otel, fırın, kahvehane, fabrika ve mağazaların en fazla yer aldığı semt Gazi Âlemşah Mahallesi'dir. Gazi Âlemşah Mahallesi ve Arap Oğlu Makası olarak adlandırılan yerde bulunan ticarethanelerin oranı % 35'tir. % 15'lik oranla Kürkçü Oğlu Mahallesi ikinci sırada gelmektedir. Bu mahalleyi % 12'lik bir oranla Selimiye Mahallesi takip eder. Bu üç mahallede bulunan ticarethanelerin toplam oranı % 62 iken, geri kalan % 38'inin ise Kale-i

⁴²⁶ BCA. 25 numaralı defter, s. 28, 60, 80, 117, 126.

⁴²⁷ BCA. 25 numaralı defter, s. 9-10; Cemil Özbay, 1925 Selanik Muhaciri, Bermende Köyü Sakinlerinden, "Bermende'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Bermende, 23 Haziran 2010.Bk. Resim 21.

⁴²⁸ BCA. 25 numaralı defter, s. 122.

Cerb, Mücellit, Cedidiye, Şekerfuruş, İstasyon Caddesi, İhtiyareddin ve Şeyh Osman Rumi gibi mahallelerde oldukları görülmektedir⁴²⁹. Bu dükkânlardan üçü 1924 yılından önce gelen muhacirlere verilmiştir. Söz konusu dükkânlardan ikisinin boş durduğu, birinin resmi dairelerce ve 238'inin ise yerli ahali tarafından kiralanmak suretiyle kullanılmakta oldukları anlaşılmaktadır⁴³⁰. Kiradaki dükkânlardan 105'i 1924 yılından sonra gelen muhacirlere verilmiştir⁴³¹. Böylelikle toplamda 108 dükkân söz konusu dönemde gelen muhacirlere dağıtılmıştır. Bunlar ev fiyatlarına nazaran daha makul miktarlarda kıymetlendirilmiştir. Değer olarak 450 lira ile ve 2.000 lira arasında değiştiği görülmektedir⁴³².

Dükkânların yanı sıra muhacirlere verilen diğer ticarî araçları ise fırınlar, kahvehaneler, oteller, fabrika ve mağazalardır⁴³³. Konya şehir merkezinde gayrimüslimlerden üç tane mağazanın kaldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi Serfiçe muhaciri Osman Oğlu Hacı Salim Efendi'ye, ikincisi Selanik muhaciri Hacı Tevfik Efendi'ye, üçüncüsü ise Halep muhaciri Ömer Oğlu Mehmet'e verilmiştir⁴³⁴. Selimiye Mahallesi'nde bulunan 717 numaralı ekmek fabrikası ise boş bırakılmış ve kimseye tahsis edilmemiştir. Söz konusu dönemde gelen muhacirlere bunların yanı sıra dört adet kahvehane ve 12 adet de fırın verilmiştir⁴³⁵.

Konya'ya muhacir olarak gelenler arasında en fazla mal ve mülk verilen kişi Selanik Muhaciri Hacı Tevfik Efendi'dir. Buna Sıvacı Oğlu Mihailaki'nin kız kardeşi Sofiya'dan kalan bir ev, bir mağaza, iki dükkân ve 233 dönüm üç evlek tarlanın verildiği görülmektedir. Bir diğer kişi ise Serfiçe muhaciri olan Ali Oğlu Ahmet'tir. Buna Ligor Oğlu Bodos ve karısından kalan, iki ev, bir arsa ile iki, 19 ve 49 dönümlük üç parça 70 dönüm tarla ve iki dönüm bağın tahsis edildiği anlaşılmaktadır. Mal mülk dağıtımında muhacirlerin meslek dallarının dikkate alındığı görülmektedir. Örneğin, Taşlıca muhaciri Berber Mehmet Usta'ya Kazancı Dikran'dan kalan bir evin yanı sıra bir de dükkân verilmiştir. Muhtemelen geldikleri

⁴²⁹ BCA. 25 numaralı defter.

⁴³⁰ BCA. 272.11.19.96.11. L.3.

⁴³¹ BCA. 25 ve 39 numaralı defterler.

⁴³² BCA. 24 numaralı tasnif edilmemiş, *Muhacirinin Borçlandırıldıklarına Dair Tasdikât Zabıt Defteri*.

⁴³³ BCA. 25 numaralı defter, s. 366.

⁴³⁴ BCA. 39 numaralı defter.

⁴³⁵ BCA. 25 numaralı defter , s. 362; A. Sefa ODABAŞI, *20. Yüzyılın Başlarında Konya'nın Görünümü*, Konya 1998, s.76.

yerde hâli vakti yerinde olan muhacirlere ellerindeki evrak karşılığında bu mallar verilmiştir. Devlet, değişik nedenlerle göçüp giden gayrimüslimlerin mallarından ayrı olarak hazineye ait olan mal ve mülklerden de Müslüman muhacirlere verilmiştir. Bunlardan evlerin 200 lira ile 27.000 lira arasında değişen kıymete sahip oldukları anlaşılmaktadır. Adiyen iskân edilen ve ellerindeki senetlerin mukabilinde ev, tarla ve bağ gibi mülklerden alan muhacirler bir kenara konacak olursa birçok muhacirin borçlanmak yerine kiralama yolunu tercih ettikleri görülmektedir. Örneğin Kırcaali muhaciri Sofu Osman Kızı Emine'nin Çifte Merdiven Mahallesi'nde bulunan 300 lira kıymetindeki bir evde kiralama yoluyla yerleştirildiği görülmektedir. Yine aynı mahallede Manastırlı Murtaza Oğlu Salih 300 liralık bir eve kiralama yoluyla yerleşmiştir. İncelenen 24 numaralı deftere göre kiralama yoluyla yerleşilen evlerin 200 lira ile 4.500 lira arasında değişen kıymetlere sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Hali vakti yerinde olan muhacirlerin ise kiralamak yerine borçlanarak ev sahibi olmayı tercih ettikleri; bunların 450 lira ile 5.000 lira arasında değişen kıymetlerdeki evleri satın aldıkları görülmektedir. Örneğin Selanik muhaciri İbrahim Oğlu Hasan'ın Çifte Merdiven Mahallesi'nde bulunan bir ev için 600 lira karşılığında borçlandığı; hâli vakti yerinde olduğu tahmin edilen Prizren muhaciri Ahmet Oğlu Ramazan'ın ise aynı mahallede bulunan bir başka eve 5.000 lira karşılığında borçlanarak sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede gerçekleşen borçlandırma faaliyetlerinde 20 seneye kadar varan vadelere izin verildiği görülmektedir. Selimiye Mahallesi, Karakothan Caddesi ve Hacı Mehmet Sokağı'nda bulunan ve Terkenli Oğlu Kosti'den kalan bir ev bu şekilde 20 sene vade ile verilmiştir⁴³⁶.

Konya'ya yerleştirilen gayrimübadil muhacirlerin birçoğunun canını kurtarabilmek adına her şeyini geride bırakarak göç ettikleri göz önünde bulundurulursa borçlanma karşılığı ev almanın ve borcu ödemenin hiç de kolay olmadığı anlaşılır. Bu durum, Dâhiliye Vekâleti'nce gönderilen 17 Ocak 1924 tarihli tebligatın üçüncü maddesinde maaşı 800 kuruştan aşağı olan muhacirlerin yardıma muhtaç olarak kabul edilmesi gerektiği dile getirilmektedir⁴³⁷. Örneğin bir belediye hizmetlisinin maaşının 800 kuruş yani sekiz lira olduğu düşünülürse, bu insanların

⁴³⁶ BCA. 24 numaralı defter.

⁴³⁷ BCA. 272.12.48.91.4.

1.000 liralık bir evi alabilmesi için yemeden içmeden 125 ay maaşını yatırması lazım gelir ki böyle bir borçlanma gerçekçi görünmemektedir⁴³⁸. Bu sebeple muhacirlerin büyük bir kısmının kiralama yoluna gitmiş olmaları son derece doğal bir durumdur.

Borçlanma karşılığında ev alanların yanı sıra işi gereği ihtiyacı olan muhacirlere aynı şekilde dükkânların da verildiği olmuştur. Bu bağlamda hükûmet binasına yakın bir yerde bulunan Sarraflar Caddesi'ndeki bir dükkânın, Priştine'den göç ederek gelen ve arzuhalcilik yaparak geçimini sağlayan Esat Efendi isimli bir muhacir tarafından 450 lira karşılığında borçlanma yoluyla satın alındığı görülmektedir.

Ev ve dükkân gibi emlak verilen bir insanın ölmesi halinde herhangi bir veresiye olanların vereselerinden alınan senet mukabilinde bu emlakler el değiştirirken, veresiye olmayan şahıslara borçlandırma usulüyle verilen emlaklerin ise bir başka muhacire yeniden tevzi edildiği anlaşılmaktadır. Örneğin Sofu İsmail Oğlu Osman'ın 02.07.1929 tarihinde vefat etmesi üzerine Çifte Merdiven Mahallesi'ndeki evinin kız kardeşinin kızı Leman Hanım'a geçtiği ve bu kişiden tapu taahhüt senedinin alındığı görülmüştür⁴³⁹.

Konya'da gayrimüslimlerden kalan iki binanın olduğu ve bunların herhangi bir muhacire verilmediği görülmektedir⁴⁴⁰. Bunlar daha sonra bir kararnameyle muhtemelen Türk Ocağı Konya Şubesi'ne devredilen binalardır. Nitekim 1186 ve 1187 numaralı olarak kayıtlarda görülen bu emlaklerin, Türk Ocağı'nın müracaatı üzerine Konya Şubesi'ne devredildikleri görülmektedir. 5.000 lira değer biçilen bu iki emlakın salon şeklinde oldukları ve hemen altında bulunan 1185 numaralı bir dükkânın da iç içe bir şekilde olmasından dolayı bunlarla birlikte Türk Ocağı'na devredildiği anlaşılmaktadır. Türk Ocağı'nın müracaatı Maliye Vekâleti ve Millî Emlak Müdüriyeti'nin kabul etmesi üzerine Heyet-i Vekile'nin onayına sunulduğu görülmektedir. 26 Ocak 1925 tarihli ve 1019 numaralı başvurunun Heyet-i Vekile'ce kabul edildiği ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından onaylanarak bir kararnameyle ilgili makamlara tebliğ edildiği anlaşılmaktadır⁴⁴¹.

⁴³⁸ BCA. 21 numaralı tasnif edilmemiş, *Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925–1928*, s. 11.

⁴³⁹ BCA. 24 numaralı defter.

⁴⁴⁰ BCA. 272.11.19.96.11. L.3.

⁴⁴¹ BCA. 030.18.1.1.12.74.8. L.1–2.

Sonuç olarak Konya'ya yerleştirilen muhacirlere, mevcut 1.264 evden 1.028'inin iskâna elverişli bulunarak verildiği görülmektedir. Geri kalan 236 evin 195'i tamir edilerek verilirken 41'inin yıkılarak enkazından elde edilen işe yarar malzemelerin diğer tamire ihtiyacı olan evlerde kullanıldığı ve yıkımdan sonra arsa olarak muhacirlere dağıtıldığı anlaşılmaktadır⁴⁴². Gayrimüslimlerin göçleri sonrası geride bıraktıkları evler ve diğer mülkler, incelenen dönemde göçlerle Konya'ya gelen muhacir ve mültecilerin yerleştirilmeleri için önemli bir kaynak olmuştur.

2.1.2. Muhacirlere Dağıtılan Arsalar, Tarlalar, Bağlar ve Bahçeler

İskân edilen muhacirlere yukarıda üzerinde durulduğu üzere öncelikli olarak ev tahsisi yapılmıştır. Sadece ev tahsisi ile bu insanların hayatlarını sürdürmeleri mümkün olmadığından kısa bir süre sonra her muhacire arsa, bağ, bahçe ve tarla da dağıtılmıştır. Tarlaların yoğun olarak şehir merkezine yakın yerlerde oldukları görülmektedir. İnsanların evlerini geçmiş dönemlerde şehir surlarının içinde güvenliklerini sağlamak amacıyla yapmışlar; bu zamanla bir gelenek halinde devam etmiştir. Bunun için evler şehir merkezinde; tarlalar da son dönemlere kadar şehre yakın yerlerde bulunmuştur⁴⁴³.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli sorunu hiç kuşkusuz uzun yıllardır süre gelen savaşlar sebebiyle aksayan üretim faaliyetlerinin gelen muhacirlerin iş gücü ile büyük ölçüde tekrar canlandığı söylenebilir. Fakat iş gücünün sağlanması üretimin istenilen seviyeye tekrar çıkarılması için yeterli değildir. Öncelikle bu insanların uzman olduğu iş kollarındaki ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bunun için de bazı esaslar belirlenmiş ve yapmakta oldukları sanat ve ziraat ile geldikleri yerlerdeki şartlar da göz önünde bulundurularak iskân mıntıkalarına sevkleri yapılmaya çalışılmıştır⁴⁴⁴. Balkanlardan gelen muhacirlere meslekleri dâhilinde üretim vasıtalarının sağlanması gerektiğinin farkında olan idareciler, bunların hangi esaslara göre dağıtılacağına dair bir yürütme talimatnamesi hazırlamışlardır⁴⁴⁵. Tevzi Talimatnamesi adı verilen bu düzenlemeler,

⁴⁴² BCA. 25 numaralı defter, s. 16.

⁴⁴³ FAROGHİ, *aynı eser*, s. 255.

⁴⁴⁴ BCA. 272.11.18.82.11.

⁴⁴⁵ İPEK, *aynı eser*, s. 105.

sonraki yıllarda yapılan dâhili iskân yazışma cetvellerinin hemen hepsinin altına adeta bir kullanma kılavuzu gibi eklenmiştir⁴⁴⁶. Ayrıca Tevzi Talimatnamesi'ne göre arazi dağıtımını yapmak üzere 8 Kasım 1923 tarihinde Mübadele İmar ve İskân Vekâleti bünyesinde valiler ve kaymakamlıklarca İskân ve İmar komisyonları oluşturulması talep edilmiş; bunun sağlanması için de bir talimatname gönderilmiştir. Gönderilen talimatnamenin üçüncü maddesine göre komisyonsuz hiçbir iskân mahallinin kalmaması istenmiş; bu doğrultuda komisyon olmayan yerlerde komisyonların teşkil edilmeye başlanmıştır⁴⁴⁷. Söz konusu komisyonların oluşturulmasında esas amaç, kazalarda ve merkeze uzak olan yerleşim merkezlerinde iskân edilen muhacirlerin arazi dağıtım esnasında doğabilecek problemleri yerinde çözmek ve ayrıca muhacirlerin merkeze gelerek masraf etmesinin önüne geçmektir. Bunların yanı sıra, aylarca sürececek olan bu işlerin kısa bir sürede çözüme kavuşturulması da sağlanmış olacaktı. Bu amaçla Konya merkez ve kazalarında 14 Ekim 1924 tarihinde çeşitli komisyonların oluşturulduğu görülmektedir⁴⁴⁸.

Valiliklerce oluşturulan komisyonlar, tuttıkları defter kayıtlarında muhacirlere dağıtılan her türlü mülkün tapu bilgilerini ve miktarlarını çizdikleri bir kroki üzerinde göstermişlerdir. Böylelikle hem dağıtılan araziler hem de hangi muhacire verildiği hakkında bilgi sahibi olunabilmiştir. Bu uygulama şehir merkezlerinden çok köylerde gerçekleştirilmiştir⁴⁴⁹.

Bir yere iskân edilecek muhacirlerin sayısının orada bulunan ev sayısından ziyade iskâna elverişli arazilerin büyüklüğü ve veriminin derecesine göre belirlendiği görülmektedir. Mübadele kapsamında gelenlere tevzi yoluyla, bunun dışında gelenlere ise borçlanma yoluyla mal mülk verilmiştir. 2510 sayılı İskân Kanunu'nun 30. maddesi gereğince muhacirler, borçlu veya borçsuz iskân yoluyla aldıkları gayrimenkulleri on yıl müddetle hiçbir suretle satmamak, bağışlamamak, rehin bırakmamak, terk etmemek, el koymamak ve bu yönde herhangi bir girişimde bulunmamak şartıyla alabiliyorlardı⁴⁵⁰. Bu çerçevede Konya dâhilinde muhacirlere

⁴⁴⁶ BCA. 272.11.19.91.14. L.3; 272.11.19.92.15. L. 2.

⁴⁴⁷ BCA. *Aynı defter*, s. 50.

⁴⁴⁸ BCA. 272.12.19.96.8.

⁴⁴⁹ BCA. *Kod:271, Defter No: 33, Adi Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir*.

⁴⁵⁰ İPEK, *aynı eser*, s. 107.

verilecek bağ, bahçe ve tarlaların belirlenen miktarlara göre dağıtılması kararlaştırılmıştır (Tablo 40)⁴⁵¹.

Tablo 40- Muhacirlere verilmesi planlanan mülklerin miktarları

Cinsi	Asgari (Dönüm)	Azami(Dönüm)
Tarla	50	140
Dutluk	1	10
Bağ	5	16
Sebze Bahçeleri	5	10
Tütün Yerleri	13	20

Konya Dokuzuncu İskân Mıntıkası Müdüriyeti'nce 23 Ekim 1924 tarihinde vekâlete gönderilen bir yazıdan anlaşıldığına göre, muhacirine ekip biçme kuvvetleri nispetinde 50 ile 120 dönüm arasında toprak dağıtımı emrolunuyorsa da eldeki mülklere göre ev başına 45 dönüm arazinin düştüğü görülmektedir. Bu miktar muhacirlerin % 5'inin sanatkâr ve % 3'ünün de işsiz olduğu hesaplanarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu yazıdan anlaşıldığına göre, dul kadınların ve yaşlıların bu hesabın dışında tutulması durumunda muhacirlere dağıtılacak olan miktarın 50 dönüme çıkabileceği söylenmektedir. Bu durum, söz konusu tarihe kadar Konya'ya gelen muhacirlere göre ortaya konmakta ve başka muhacirin kabul edilemeyeceği dile getirilmektedir. Eğer yeni muhacir gelmeye devam edecek olursa bu miktarın daha da düşeceği öngörülmektedir⁴⁵². Nitekim sonraki günlerde de muhacirler gelmeye devam etmiş; bu sebeple Konya genelinde dağıtılması kararlaştırılan arazi miktarı daha da düşmüştür.

Muhacirlere dağıtılan arsaların Konya'nın, Çifte Merdiven, Şeyh Sadareddin, Beyhekim, Hamidiye, Kürkcü Oğlu, Kale-i Cerb, İhtiyareddin, Cedidiye, Gazi Âlemşah, Mücellit ve Şeker Furuş mahalleleri gibi merkezi yerlerinde bulundukları; arsaların 86 metrekare ile iki buçuk dönüm arasında değişen ölçülerde oldukları görülmektedir. Bazılarının ise sadece ada ve paftalarının verildiği ve miktarı

⁴⁵¹ BCA. 272.11.19.91.14. L. 3.

⁴⁵² BCA. 272.11.19.91.15. L.1-6.

hakkında herhangi bir bilginin bulunmadığı söylenebilir. Genel olarak bu şekilde 77 parça arsa dağıtılmıştır⁴⁵³.

Konya eskiden beri bağ ve bahçeleriyle meşhur bir Orta Anadolu kenti idi. Şehirde oturan Müslim ve gayrimüslim hemen her ailenin bir bağı mevcut idi⁴⁵⁴. İncelenen dönemde Konya'da gayrimüslimlerden toplam 954 dönüm bağ kaldığı görülmektedir. Bunların 854 dönümünün 1924 yılı içerisinde gelen muhacirlere dağıtıldığı anlaşılmaktadır. 100 dönümünün ise yerli ahali tarafından kiralanmak suretiyle kullanılıyordu. Kirada olan bağların 76 parçada 89 dönümünün daha sonraki yıllarda gelen muhacirlere dağıtılması yönüne gidildi. Söz konusu dönemde, Konya merkezde bulunan bağların büyük bir kısmı Kum Bağları mevkiindedir. Muhacirlere dağıtılan bağların da büyük bir kısmının burada olması, söz konusu mevkinin bağcılık açısından önemli bir yer olduğunu göstermektedir. Ayrıca Sille, Hoca Cihan, Kule Yeri, Hoca Fakih gibi belli başlı mevkilerde de bağların olduğu ve buralardan da muhacirlere bağ dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Verilen bu bağların miktarı bir evlek ile dört dönüm arasında değişmektedir. Bulunduğu mevkilere göre bu bağların dönümünün bazı yerlerde 100 lira, bazı yerlerde ise, 376 liraya kadar değer biçiliyordu⁴⁵⁵.

Konya genelinde gayrimüslimlerden kalan bahçelerin az olması sebebiyle muhacirlere de oldukça az miktarda bahçe dağıtıldığı anlaşılmaktadır. İl merkezi ve yakın çevresinde gayrimüslimlerden toplam 139 dönüm bahçe kaldığı görülmektedir. Bunların 136 dönümü, 1924 yılına kadar gelen muhacirlere dağıtılmış ve kalan üç dönümü ise ahali tarafından kiralanmıştır. Daha sonraki yıllarda kalan bu üç dönüm bahçe de gelen muhacirlere verilmiştir. Sonradan dağıtılan bu üç dönümlük bahçenin Zelve Sultan Sokağı olarak adlandırılan bir mahalde bulunduğu anlaşılmaktadır⁴⁵⁶.

Muhacirlere dağıtılan mallar arasında arsa, bağ ve bahçelerin yanı sıra tarlanın da bulunduğu görülmektedir. Konya merkez ve yakın çevresinde gayrimüslimlerden toplam 1.131 dönüm tarlanın kaldığı görülmektedir. Bu tarlaların merkezde Hoca Cihan, Sille, Şeker Furuş, Mahmuriye, Gazi Âlemşah, Denkeş ile merkeze yakın Yarma, Kargın, Çumra, Küçük Köy, Akçe Köy, Timraş, Cihanbeyli

⁴⁵³ BCA. 25 ve 39 numaralı defterler.

⁴⁵⁴ KÜÇÜKDAĞ, aynı tez.

⁴⁵⁵ BCA. 272.11.19.96.11. L.3; 39 numaralı defter.

⁴⁵⁶ BCA. 272.11.19.96.11. L.3; 39 numaralı defter.

ve Larende gibi belli başlı mahallerde oldukları görülmektedir. Bunların 1.111 dönümünün 1924 yılı içerisinde gelen muhacirlere dağıtıldığı ve sadece 20 dönümünün ise yerli ahali tarafından kiralandığı; daha sonraki yıllarda gelen muhacirlere de verilen arazilerle birlikte toplamda 1.793 dönüm, iki evlek, iki hektar ve 5.760 m² tarlanın dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Bunun dışında bir kısmının sahibi kaybolan kimselerden kaldığı ve bir kısmının ise belediyece istimplâk edilerek muhacirlere verildiği görülmektedir⁴⁵⁷.

Sonuç olarak incelenen kaynaklar ve defterlerden elde edilen veriler ışığında Konya merkeze yerleştirilen muhacirlere toplam, 1.223 ev, üç mağaza, 108 dükkân, 12 adet fırın ve dört adet kahvehane, 86 metrekaire ile ikibuçuk dönüm arasında değişen miktarlardan oluşan 77 parça arsa, 943 dönüm bağ, 139 dönüm bahçe ve 1.793 dönüm, iki evlek, iki hektar ve 5.760 m² tarla, dağıtılmıştır. Ayrıca şehre yakın yerlerdeki Akviran, Cihanbeyli, Çumra, Sille ve Karapınar gibi yerler de hesaba katılırsa toplamda 6.312 dönüm arazi verilmiştir⁴⁵⁸.

2.2. Akşehir İlçesinde İskân Edilen Muhacirlerin İskân Faaliyetleri

Akşehir ilçesi Konya merkezden sonra en fazla muhacirin iskân edildiği yerdir. Çünkü bu bölge, biter toprakları ile tarihin hemen her devrinde insanların dikkatini çekmiş; değişik yerlerden gelenler burayı vatan tutmuşlardır. Aşağıda çalışma konusu muhacirlere Akşehir’de verilenler incelenecektir.

2.2.1. Akşehir’de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar

Balkan savaşları sonrasında göç ederek Akşehir ilçesine gelmiş olan fakat daimi olarak iskânları yapılamayan birçok muhacirin bulunduğu görülmektedir. Bunlar Cumhuriyet’in ilanında sonraki süreçte mübadele kapsamında tutulmuşlar ve 16 Nisan 1924 tarihli kanun gereği bunlara da ev, bağ, bahçe ve tarla gibi mülklerden verilmeye başlanmıştır⁴⁵⁹. Bu durumda yeni gelen muhacirlere dağıtılması planlanan mülklerin miktarı doğal olarak azalmıştır.

⁴⁵⁷ BCA. 272.11.19.96.11. L.3; 39 numaralı defter.

⁴⁵⁸ BCA. 272.11.19.96.11. L.5.

⁴⁵⁹ BCA. 272.11.20.101.24. L.2.

Akşehir ilçesinde gayrimüslimlerden toplam 527 evin kaldığı görülmektedir. Bu evlerin 394'ünün iskâna elverişli ve 133'ünün ise tamire muhtaç bir durumda oldukları anlaşılmaktadır. 1924 yılı Ekim ayına kadar geçen süre zarfında iskâna elverişli olan 394 evin 100'ünün mübadeleyle gelen, 20'sinin de Balkan Harbi'nden sonra gelen muhacirlere tahsis edildiği görülmektedir. Ayrıca bu evlerden 36'sının mübadele dışında gelen muhacirler, 41'inin mülteciler, 55'inin resmi daireler ve 142'sinin ise asker ve memurlar tarafından kullanılmakta oldukları anlaşılmaktadır. Tamire ihtiyacı olan 133 evin ise 97'sinin tamir edilerek iskâna elverişli bir hale getirildikleri ve mübadele kapsamında gelenlere verildiği, dördünün de mülteciler tarafından kullanılmakta oldukları görülmektedir. Geri kalan 29 ev ise boştur⁴⁶⁰.

Memurların kullanımında olan evlerin ikisi Yehtan, 12'si Seydi, ikisi Yokuş Başı, dördü Hacı Hamza ve iki tanesi ise Meydan mahallelerinde bulunmaktadır. Ayrıca Seydi Mahallesi'nde bulunan iki, Hacı Hamza Mahallesi'nde bulunan bir ve Yehtan Mahallesi'nde bulunan bir olmak üzere toplam dört evin de Harikzadeganlara verildiği görülmektedir⁴⁶¹. İzinsiz olarak kullanılmakta olan evlerden 20'si beş farklı mahallede bulunmakta olup bu evlerin, dokuzunun Hacı Hamza, birinin Yokuş Başı, üçünün Yehtan, beşinin Seydi ve ikisinin ise Karşı mahallelerinde oldukları anlaşılmaktadır⁴⁶².

Yaşanan ev sıkıntısının sebeplerinden birisi de Akşehir ilçesine Doğu Anadolu'dan ve Batı Anadolu'dan gelen mültecilere de oldukça fazla ev verilmiş olmasıdır⁴⁶³. Bu çerçevede, söz konusu tarihlerde medreselerde geçici olarak ikâmet etmekte olan Doğu mültecilerine 33 ev verildiği görülmektedir⁴⁶⁴.

Ev sıkıntısını doğuran sebeplerden bir diğeri ise bu evlerin kiralanmak suretiyle veya usulsüz bir şekilde yerli ahali tarafından işgal edilmeleridir.

⁴⁶⁰ BCA. 272.11.19.96.11. L.7.

⁴⁶¹ BCA. Kod:271, Defter No: 27, Muhacir İhtiyaç Tespit Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, s. 12.

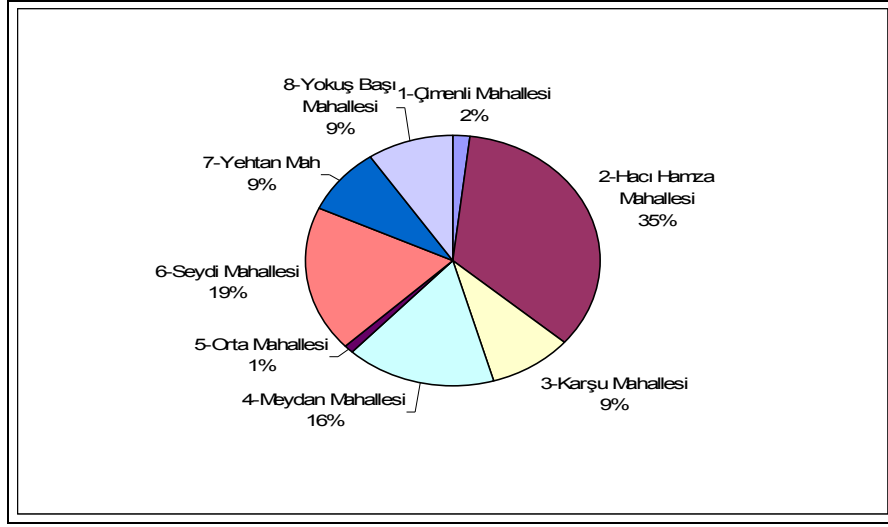
⁴⁶² BCA. 27 numaralı defter, s. 13.

⁴⁶³ Erol KAYA, *Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de Türk Mültecileri, Vilâyât- Şarkîyye ve Aydın Vilayeti Mültecileri (1915-1923)*, Ebabil Yayınları, Ankara 2007, s.270.

⁴⁶⁴ BCA. 27 numaralı defter, s. 21.

Muhacirlere dağıtılması planlanan bu evleri, izinsiz veya icar yoluyla kiralayanlar tarafından bir an evvel boşaltılması için vekâletin görevlendirdiği memurların çalışmaları ve vekâletçe iskân bölgelerine gönderilen talimatnamelerin uygulanmasıyla zaman içerisinde bu evlerin boşaltıldığı⁴⁶⁵; bunların 164'ünün Balkan muhacirlerine dağıtıldığı anlaşılmaktadır⁴⁶⁶(Şekil 46).

Şekil 46- Akşehir ilçesine iskân edilen Balkan muhacirlerine verilen evlerin mahallelere göre dağılımları

Akşehir’de muhacirlere verilen evler, 413 oda, 112 mutfak ve 42 ahırdan oluşmaktadır. Buna göre hane başına ortalama iki buçuk oda düşmektedir. Evlerin büyük bir kısmının sadece bir odadan ibaret oldukları ve düzensiz oldukları anlaşılmaktadır. Dağıtılan tüm evlerin müştemilatları hesaplandığında iki oda ve bir mutfaktan oluştukları görülmektedir. Bazı evlerde temel bir müştemilat olan mutfakların bile olmadığı görülmektedir. Gayrimüslimlerden kalan bu tip evlere en fazla Meydan Mahallesi’nde rastlanılmaktadır. Akşehir ilçesinde genelde evler tek katlıdır. Seydi Mahallesi’nde bulunan evler diğer mahallelerden farklı olup birçoğunun iki katlı veya alt katı dâhil edilirse üç katlı oldukları anlaşılmaktadır.

Bazı evlere iki aile birden yerleştirildiği de olmuştur. Bu durum genelde akrabalık bağı olan ailelerde görülmüştür. Örnek olarak, beş nüfustan oluşan Süleyman Oğlu Hafız Ahmet isimli Kozanalı iki muhacir ailenin Hacı Hamza

⁴⁶⁵ AGHATABAY, *aynı eser*, s. 178.

⁴⁶⁶ BCA. 27 numaralı defter.

Mahallesi'nde bulunan üç oda bir salondan oluşan evde beraber kalmaları verilebilir. Aynı şekilde yedi nüfustan oluşan Hasan Oğlu Hamit Ağa isimli Siroz Demirhisarlı iki muhacir ailenin yine Hacı Hamza Mahallesi'ndeki dört oda bir salonlu eve yerleştirilmiştir. Balkan muhacirlerinin öncelikle başlarını sokabilecekleri bir eve ihtiyaçları olduğu için bazı evlerde üç ailenin birlikte oturdukları da görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı muhacir ailelerine ise iki ev birden verildiği de olmuştur. Bunların yan yana ve bitişik durumda, iki oda bir mutfaktan ibaret küçük evler oldukları görülmektedir⁴⁶⁷.

Akşehir dâhilinde gayrimüslimlerden kalan evlerin gelen bu muhacirler için yeterli oldukları söylenemez. Bu sebeple elverişli olmayanların da tamir edilerek elverişli hale getirildikleri görülmektedir. Mevcut ev sıkıntısına rağmen dönem dönem mevcut mülklerin satışa çıkarıldıkları da görülmüştür. 1924 yılı içerisinde Akşehir ilçesindeki gayrimüslimlerden kalmış olan evlerin büyük bir kısmına yerleştirme yapılmıştır. Bu yerleştirmeden sonra kalan evlerden bazılarının müzayede yolu ile satışa çıkarılmaya çalışılması üzerine Mübadele İmar ve İskân Vekili'nin 8 Nisan 1924 tarihli emriyle bu duruma engel olunmuş, bu evlerin gelecek muhacirlere dağıtılması için muhafaza altına alınmıştır⁴⁶⁸.

Akşehir'de iskân sürecinde verilen mal mülkün yanı sıra ihtiyaç duyulan emvallerin de kaydedildikleri; buna göre mübadil muhacirlerin 34, gayri mübadillerin altı ve Doğu Anadolu mültecilerinin ise 34 eve daha ihtiyaçlarının olduğu görülmektedir⁴⁶⁹. Bu durumda 1905-1906'da Rusya'dan gelen Kazak muhacirlerine verilen hazine arazileri ve evler, söz konusu muhacirlerin 1923 yılı ile 1925 yılları arasında iskân yerlerini terk ederek Rusya'ya dönmeleri üzerine bunlardan iskâna elverişli olanları da Balkan muhacirlerine tahsis edilmiştir⁴⁷⁰.

Akşehir köylerine iskân edilen muhacirler ev sıkıntısını daha çok çekmişlerdir. Dağıtılan evlerin büyük bir kısmının harap oldukları da

⁴⁶⁷ BCA. 27 numaralı defter.

⁴⁶⁸ BCA. 272.12.41.45.1.

⁴⁶⁹ BCA. 27 numaralı defter, s. 22.

⁴⁷⁰ BCA. 272.12.52.118.9.

anlaşılmaktadır. Söz konusu evler tamir edilerek kullanılabilir hale getirildikten sonra muhacirlere verilmiştir⁴⁷¹.

Muhacirlerin gelmesinden önce yerleştirilecekleri yerlerde bulunan boş evlerin tamiratının yapılması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, Bermende Köyü'nde tamire muhtaç bir halde bulunan gayrimüslim evlerinin tamir edilerek muhacirlerin ihtiyacı için kullanıldıkları görülmektedir⁴⁷².

Tamiri yapılan evlerden bazılarının satıldığı da görülmektedir. Örneğin 10 Mart 1924 tarihinde Bermende Köyü'nde 69 evin muhacirler ve yerli halka satılmış ve bu satıştan 110.200 kuruş gelir elde edilmiştir. Bu satışlardan sonra bir takım sıkıntıların yaşandığı da görülmektedir. Satıştan sonra cam, çerçeve ve dolap gibi eşyalarının bazı insanlar tarafından sökülüp götürülmüş; hükûmet, gönderdiği emirlerle bu konuda dikkatli olunmasını istemiş; buna göz yumanlar hakkında tutuklama kararları çıkarılmıştır⁴⁷³.

Akşehir'e gelen kadın, çocuk ve ihtiyar muhacirlerden ihtiyacı olanlara para yardımının da yapıldığı görülmektedir. Nitekim Bermende Köyü'ne 5 Ağustos 1924 tarihinde yerleştirilen Hamid Kızı Gümüş'e bu çerçevede yapılan 300 kuruş nakdi yardım verilmiştir⁴⁷⁴.

Akşehir'de muhacirlerin bir an evvel iskânlarının yapılabilmesi için gerekli plânlamalar gelişlerinden önce hazırlanmış; öncelikli olarak kunduracı, marangoz ve yapıcı gibi zanaat sahipleri yerleştirilerek ekonomik hayatın bir an evvel canlanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede 17 Mart 1924 tarihinde gelecek olan 250 nüfus muhacirinin arasında bulunan zanaatkârlar için 60 ev hazır tutulmuştur⁴⁷⁵. Bunun yanı sıra Bermende Köyü'nde tamir edilen evler ile firar ederek giden muhacirlerden kalan evler gelecek olan muhacirler için hazırlanmış ve bunlara 400 kişi iskân edilmiştir⁴⁷⁶. Evin yanı sıra söz konusu dönemde gelenlere üretici duruma gelebilmeleri için dükkân verilmesi de planlanmıştı. İlçede gayrimüslimlerden kalan

⁴⁷¹ BCA. 27 numaralı defter.

⁴⁷² BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No 220, s. 65.

⁴⁷³ BCA. *Aynı defter*, Karar No 215, s. 23;67.

⁴⁷⁴ BCA. *Aynı defter*, Karar No 356.

⁴⁷⁵ BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No 171, s. 89.

⁴⁷⁶ BCA. *Aynı defter*, Karar No 189, s. 84.

63 dükkân Balkan muhacirlerine dağıtılmıştır⁴⁷⁷. Dükkânlar, gelen muhacirlerin mesleklerine göre verilmiştir. Bu çerçevede Nevrekop muhaciri olan Hasan Oğlu İsmail aşçı, Siroz muhaciri olan İbrahim Oğlu Mehmet kunduracı, Kolaşın muhaciri İbrahim Oğlu Şerif bakkal ve Akova muhaciri olan Hasan Oğlu İsmail esnaf olduğu için kendilerine dükkân verilmiştir⁴⁷⁸.

Bundan başka Akşehir’de mesleklerine göre kendilerine dükkân verilen muhacirlerde kaydedilmiştir⁴⁷⁹ (Tablo 41).

Tablo 41- Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlere mesleklerine göre verilen dükkanlar

İsimleri	Memleketleri	Meslekleri	Adeti	Numarası
Mustafa Oğlu İbrahim	Siroz	Kunduracı	1	122
Hacı Kadir Oğlu Tahsin	Selanik	Yorgancı	1	29
Hasan Oğlu Mehmet	Kılıkış	Bakkal	1	127
İbrahim Kızı Emine ve Oğlu	Siroz	Demirci	1	185
Salih Oğlu Veli	Kozana	Esnaf	1	227
Ahmet Oğlu Mustafa	Selanik	Yorgancı	1	11
Hüseyin Oğlu Faik	Florine	Esnaf	1	35
İbrahim Oğlu Nasuh	Demirhisar	Marangoz	1	181
Süleyman Oğlu Ahmet	Kozana	Esnaf	1	31
İbrahim Oğlu Mehmet	Demirhisar	Kunduracı	1	129
Hafız Ahmet Oğlu Osman	Osmaniye	Bakkal	1	228
Ahmet Oğlu İbrahim	Osmaniye	Bakkal	1	224
Hasan Oğlu İsmail	Nevrekop	Aşçı	1	133
Mehmet Oğlu Şevket	Osmaniye	Terzi	1	114
Osman Oğlu Yusuf	İştîp	Manifaturacı	1	113
İbrahim Oğlu Şerif	Kolaşın	Bakkal	1	206
Ramazan Oğlu İbrahim	Doyran	Bakkal	1	207
Ali Oğlu Hasan	Palanka	Bakkal	1	Numarasız
İsmail Oğlu Receb	İştîp	Pabuçcu	1	172
Ağan Oğlu Bahtiyar	Kolaşın	Rençper	1	74
Mehmet Oğlu Hasan	İştîp	Esnaf	1	Numarasız
Hasan Oğlu İsmail	Akova	Esnaf	2	100 ve 101
Ömer Oğlu Naci	Akova	Esnaf	1	102
Cemal Oğlu Ali	Kalkandelen	Esnaf	1	229

Akşehir’de muhacirlere verilen dükkânların ilçe dâhilinde iskân edilen muhacirler için yeterli olmadığı görülmektedir. Bu çerçevede mübadillerin 12 dükkâna, gayri mübadillerin 11 dükkâna ve Doğu Anadolu mültecilerinin de iki dükkâna ihtiyaçlarının olduğu görülmüştür. Ancak bu dükkânların daha sonra temin

⁴⁷⁷ BCA. 272.11.19.96.11. L.6.

⁴⁷⁸ BCA. 27 numaralı defter, s. 16, 18, 19, 20.

⁴⁷⁹ BCA. 27 numaralı defter.

edilerek ihtiyaç sahiplerine verilip verilmediğine dair şimdilik herhangi bir belge tespit edilememiştir⁴⁸⁰.

2.2.2. Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı

Akşehir ilçesinde gayrimüslimlerden kalan bağ ve bahçelerin miktarı 1.095 dönümdür. Ayrıca bu gayrimüslimlerden 6.915 dönüm tarlanın kaldığı görülmektedir⁴⁸¹.

Akşehir'e gelecek muhacirlerin beyannamelerine nazaran çiftçi olanlarına nüfus başına birer dönüm bağ, yarımşar dönüm bahçe ve beş dönüm arazi dağıtılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca yardıma muhtaç olanlarına tohumluk verilmesi yönünde talimatnameler yayınlanmıştır. Vekâlet, bu çerçevede maddî ödenekler göndermiş ve muhacirlere dağıtılmasını sağlamıştır⁴⁸².

İlçe dâhilinde bulunan Ucuzluk, Doğanhisar ve Nadir gibi yerleşim birimlerinde 25 Mart 1924 tarihinde muhacirlerin üretici duruma geçebilmeleri için 70 dönüm bağın dağıtımının yapıldığı görülmektedir⁴⁸³. Bunlara ek olarak daha sonra Bermende ve Sorgun köylerinde bulunan 554 dönüm ile şehre yakın mahallerde bulunan dokuz dönüm iki evlek⁴⁸⁴ bağ muhacirlere dağıtılmıştır⁴⁸⁵. Buna göre ilçede söz konusu dönemde gelen bu muhacirlerin bir an evvel üretici duruma gelebilmeleri için 633 dönümlük bağın dağıtıldığı ve bağ olarak herkese en fazla sekiz dönüm, en az ise 2 dönüm verildiği anlaşılmaktadır⁴⁸⁶. Bu durum genel olarak bağ dağıtımı için kararlaştırılan miktarlara uyulduğunu göstermektedir⁴⁸⁷.

Bahçe olarak ise Bermende Köyü'nde bulunan 129 dönüm ve şehre yakın mahallerde bulunan 66 dönüm bahçenin muhacirlere tahsis edildiği görülmektedir⁴⁸⁸.

Akşehir ilçesi ekilip biçilecek tarla yönünden oldukça zengindir. Bunun için muhacirlere tarla dağıtımında herhangi bir sıkıntı yaşanmamış ve öngörülen ve

⁴⁸⁰ BCA. 27 numaralı defter, s. 22.

⁴⁸¹ BCA. 272.11.19.96.11. L.6.

⁴⁸² BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No 102; 128; 197, s. 80;102;109.

⁴⁸³ BCA. *Aynı defter*, Karar No 194, s. 82.

⁴⁸⁴ Evlek, dönümün dörtte birine verilen addır. Ayrıntılı bilgi için bk. Feridun Emecen, "Dönüm", *DİA*, IX., İstanbul 1991, s. 521.

⁴⁸⁵ BCA. *Kod:271, Defter No: 33, Adî Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir; . Kod:271, Defter No: 34, Adî Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925*, s. 1-14.

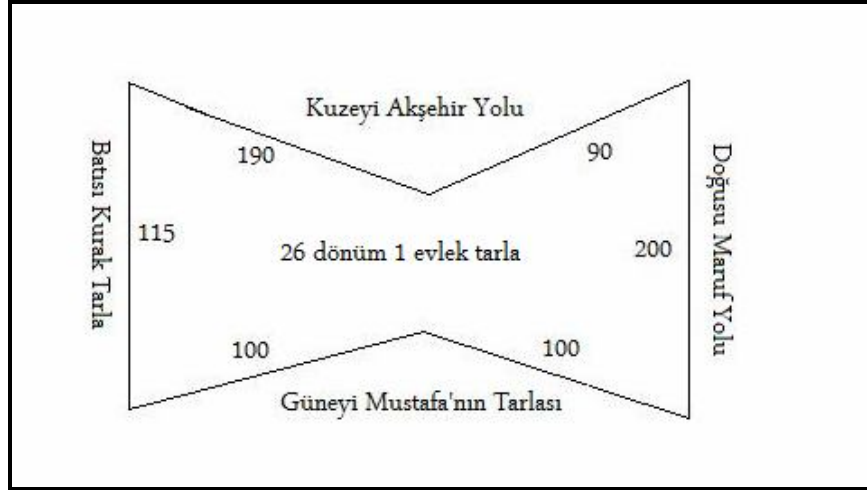
⁴⁸⁶ BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No 194, s. 82.

⁴⁸⁷ ARI, *aynı eser*, s. 136.

⁴⁸⁸ BCA. 33 ve 34 numaralı defterler.

Aynı şekilde 26 dönüm bir evlekten oluşan tarla da Ahmet Oğlu Hasan adında bir muhacire verilmiştir⁴⁹³ (Şekil 48).

Şekil 48-Akşehir ilçesine iskân edilen muhacirlere verilen bir tarlanın krokisi

Tarla dağıtımlarında kesin bir ölçü bulunmamakla birlikte Akşehir’de asgari 15 ila azamî 70 dönüm arasında değişen miktarlarda tarla dağıtımlarının yapıldığı söylenebilir⁴⁹⁴.

Tarla dağıtımlarının yanı sıra gayrimüslimlerden kalan çiftliklerin de muhacirlere pay edilerek verildiği görülmektedir. Söz konusu dönemde Hacı Eftim’den kalan bir çiftliğin bu şekilde dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Bu çiftlikte bulunan tarlalar, çoğunluğu Siroz muhaciri olmak üzere 14 haneye pay edilerek dağıtılmıştır⁴⁹⁵.

Akşehir genelinde yapılan saha araştırmalarında muhacir torunlarının anlattıklarına göre; ilçe dâhilinde söz konusu dönemde gelen muhacirlere üç adet çiftlik verilmiştir. Bu çiftliklerden Ulupınar köyündeki Ferruh Bey’e, Pazarkaya köyündeki Hacı Küçük’e, Yeniköy’deki ise Sadri Bey’e tahsis edilmiştir⁴⁹⁶.

Genel olarak Akşehir ilçesi tevzi komisyonlarının imkân dâhilinde dağıtılan topraklar konusunda başarılı oldukları söylenebilir. Bununla birlikte dağıtılan toprak miktarı konusunda yaşanan sıkıntılara ve şikâyetlere dair belgeler oldukça azdır. Bu

⁴⁹³ BCA. Kod:271, Defter No: 33, Adî Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, s. 13.

⁴⁹⁴ BCA. Aynı defter, s. 10-12.

⁴⁹⁵ BCA. 272.11. 19.96.11., L.6; BCA. Kod:271, Defter No: 18, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1921–1922.

⁴⁹⁶ Bahri DURAN, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, Akşehir Merkez, “Akşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

durumda genel olarak ilçe dâhilinde verilen toprak miktarının tatmin edici olduğu söylenebilir. Fakat her şeye rağmen istisnâî durumların da yaşandığı ve bu konuda şikâyetlerin olduğu da görülmektedir. Sorgun köyüne yerleştirilen Kılıkış muhacirlerinden Kadir oğlu Ahmet'in izinsiz olarak bir tarlayı sahiplendiği görülmektedir. Bu durumun komisyon tarafından tespiti üzerine tarla elinden alınmıştır. Bunun üzerine Kadir Oğlu Ahmet vekâlete şikâyet dilekçesi yazdıysa da sonuç alamamıştır⁴⁹⁷.

Bir başka şikâyet dilekçesi ise Akşehir'in Meze Köyü'nde iskân edilmiş olan Kozanlı Celalettin Oğlu Karanfil tarafından vekâlete yazılmış; bunda kendilerine verilen arazinin az olduğundan ve merkeze oldukça uzak olmasından dolayı günlük gidiş geliş yapmaya elverişli olmadığından bahsedilmektedir. Vekâletin bu konuda mıntika müdüriyetine bir yazı yazdığı ve söz konusu muhacirin şikâyetinden bahisle durumun araştırılması ve eğer az ise bir an evvel arazilerin yeterli miktara çıkarılmasının istendiği görülmektedir⁴⁹⁸.

2.2.3. Akşehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Yapılan Çeşitli Yardımlar

Çalışma konusu dönemde Balkanlardan gelip Akşehir'e yerleştirilen muhacirlere ev, dükkân, bağ, bahçe, tarla dışında da yardım yapılmıştır. Konya İmar, İskân Mıntıkası Müdüriyeti'nden 24 Aralık 1923 tarihinde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti'ne gönderilen bir tahriratta muhacirler için yapılması gerekenler yazılmaktadır. Bu tahriratın altıncı maddesine göre ilk yerleştirildikleri iki gün boyunca ahalinin muhacirlere iâşe yardımında bulunması ve sonrasında ise bu işin hükümetçe nakdi yardım olarak sürdürülmesi planlanmıştır. Söz konusu tahriratın dördüncü maddesine göre ise, Bermende Köyü'ne yerleştirilen muhacirlere ahali tarafından bir ay süre ile çorba verileceği, aksi durumda hükûmet tarafından verileceği bildirilmiştir⁴⁹⁹. Muhacirlerin acil ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla gıda malzemelerinin verildiği, yetmemesi durumunda ilavelerin yapıldığı ve bu

⁴⁹⁷ BCA. 272.12.51.116.2.

⁴⁹⁸ BCA. 272.12.50.105.2.

⁴⁹⁹ BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No: 21, s. 133.

malzemelerin satın alınması için müzayede yoluna gidildiği görülmektedir. Nitekim Akşehir ilçesinde İmar ve İskân Komisyonu tarafından 13-14 Haziran 1924 tarihinde alınan bir kararla muhacirlere 300 kilo bostan, alınan başka bir kararla buna ek olarak 600 kilo mısır, 600 kilo soğan ve 1.000 kilo fasulye satın alınarak dağıtılmıştır⁵⁰⁰.

Bermende Köyü'ne yerleştirilecek 500 muhacirden bazılarına yardım yapılması kararı alınmıştır. Bu çerçevede bazı hanelere ekmek dağıtıldığı görülmüştür. Nüfus başına yetişkinler için 900 gram ekmek bedeli sekiz kuruş, 30 para ve küçükler için 450 gram ekmek bedeli dört kuruş, 30 para nakdi yardım yapılmıştır. İki ay süre ile yapılan bu yardımlar için 31 Ocak 1924 tarihinde 180.000 kuruş ödeme yapılmıştır. Ayrıca köye gelen ve iskân faaliyetlerinde çalışan görevli memurlar için de ödenek olarak 1.000 kuruş iâşe ve yolluk ödemesi yapılmıştır⁵⁰¹.

Devlet tarafından yapılan yardımların tevziini de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti üstüne almıştır. Cemiyet, bünyesinde toplanan her türlü yardım malzemesini ihtiyacı olan muhacirlere bir an evvel dağıtmakla görevlendirilmiş ve bu çerçevede Ağustos 1924 tarihinde köylere yerleştirilen muhacirlere aynı olarak yapılan yardımların birisinde 50 kilo fasulye, 100 kilo soğan ve 100 kilo patates dağıtmıştır⁵⁰².

Ayrıca üretici duruma gelmeleri için muhacirler arasında yardıma muhtaç olanlara tohumluk, zirai alet ve çift hayvanı dağıtımlarının da yapılması yönünde talimatnamelerin hazırlandığı ve iskân mıntıkalarına tebliğ edildiği bilinmektedir⁵⁰³. Ayrıca yardıma muhtaç olanlara tohumluk verilmesi yönünde hazırlanan talimatname çerçevesinde Mübadele İmar ve İskân Vekâleti tarafından Akşehir ilçesine 10.140 lira ödenek gönderilmiş; 11 Şubat 1924 tarihinde alınan bir karar gereği bu ödenekle, 10.300 kilo arpa, 12.160 kilo buğday ile 49 araba, 50 pulluk ve

⁵⁰⁰ BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No: 21, s. 56.

⁵⁰¹ BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, Karar No 71, s. 119.

⁵⁰² BCA. *Akşehir Muhacir Karar Defteri*, s. 58.

⁵⁰³ BCA. 272.11.17.76.8; 272. 11.18.83.21.

98 adet de öküz alınmış ve malzemeler 14 Mayıs 1924 tarihinde muhacirlere dağıtılmıştır⁵⁰⁴. Böylelikle üretimi kolay ve mahsulü bol olan fasulye, soğan gibi sulu veya susuz yetişebilen sebze ürünleri ile mısır ve patates gibi gıdası ve hâsılatı bol mahsullerin Ekiminin teşvik edilerek muhacirlerin bir an evvel üretici duruma gelmeleri sağlanmıştır⁵⁰⁵.

2.3. Ereğli İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Konya şehir merkezi ile Akşehir ilçesinde olduğu gibi Ereğli ilçesinde de gayrimüslimlerden kalan mal ve mülkler incelenen dönemde Balkanlardan gelen muhacirlere verilmiştir. Aşağıda bu konuda yapılanlar incelenecektir.

2.3.1. Ereğli'de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar

Ereğli ilçesinde, gayrimüslimlerden toplam 114 evin kaldığı anlaşılmaktadır. Bu evlerin tamamına yakını sağlam ve iskâna elverişli durumda idi. İlk etapta, gayrimüslimlerden kalan 55 evin gelen muhacirlere dağıtıldığı görülmektedir. Bunların dışında 55 evin 26'sı mülteciler, 11'i asker ve memurlar, 15'i ise yerli ahali tarafından kiralanmak suretiyle kullanılıyordu. Kullanılan bu evler zaman içerisinde boşaltılmış; harap olanlar ise tamir edilmiş; muhacirlere dağıtılmıştır. Bunun yanı sıra ilçeye yerleştirilen muhacirlere, sahibi ortadan kaybolan veya belli olmayan 16 ev daha verilmiştir⁵⁰⁶.

Ereğli'de muhacirlere dağıtılan evlerin büyük bir kısmı Cami-i Kebir Mahallesi'ndedir. Cami-i Kebir'den sonra yoğun olarak Kazancı, Çömlekçi Başı gibi mahalleler ile Bağdatlı Sokağı, İstasyon Caddesi'nde ve diğerlerinin ise, Kale

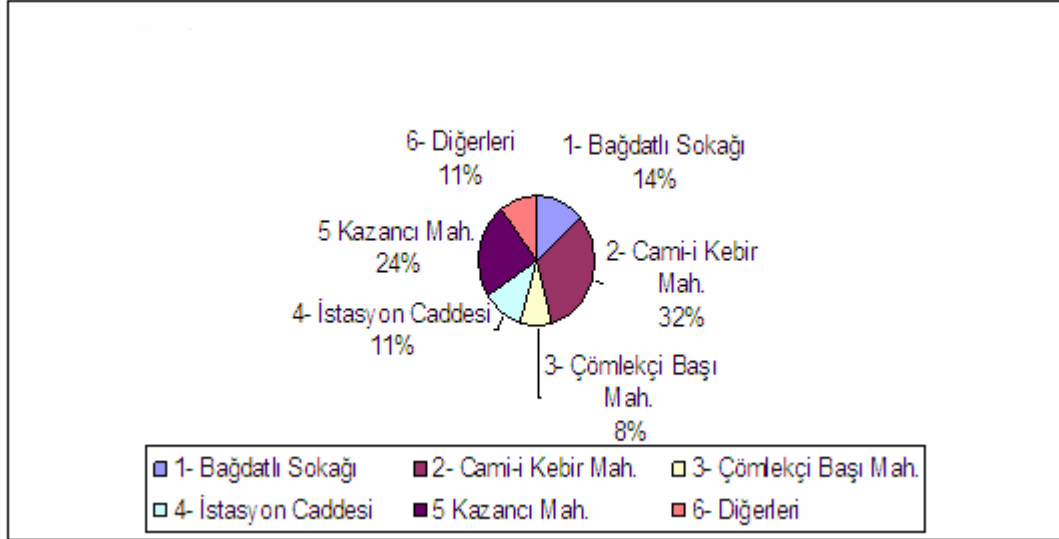
⁵⁰⁴ Aynı defter, Karar No 102; 128; 197, s. 80;102;109.

⁵⁰⁵ BCA. 272.11.17.76.8.

⁵⁰⁶ BCA. 272.11. 19.96.11. L.2; BCA. 44 numaralı tasnif edilmemiş, Konya Vilayeti'nin Ilgın-Ereğli Kazasına Bağlı Kasaba ve Köylerinde Muhacir Aded ve Vaziyetlerine Aid Kayıt Cetveli.

Kapusu, Kaçarlar, Küksofu, Murat Ağa, Pazar Mevkii ve Rum Mahallesi'nde oldukları tespit edilmiştir (Şekil 49)⁵⁰⁷.

Şekil 49- Ereğli ilçesine iskân edilen muhacirlere tahsis edilen evlerin mahallelere göre dağılımları

Evlerin yanı sıra söz konusu dönemde gelen bu muhacirlerin üretici duruma gelebilmeleri için kendilerine dükkân verildiği de görülmektedir. İlçede, gayrimüslimlerden kalan dükkân miktarı 36'dır. Ayrıca 14 mağaza ve bir tane de değirmen kalmıştır. Söz konusu dönemde Ereğli'ye gelen muhacirler arasında çiftçilik dışında herhangi bir iş dalından geçimini sağlayan kimse bulunmamaktadır⁵⁰⁸.

Ancak bunların çiftçilik dışındaki ekonomik faaliyetlerde de etkili olmalarının hedeflendiği ve bu amaçla dükkân ve değirmen gibi mallardan dağıtıldığı görülmektedir. Bu çerçevede Çarşı, Çömlekçi Başı, İstasyon, Kazancı, Pazar Mevkii

⁵⁰⁷ BCA. 44 numaralı cetvel.

⁵⁰⁸ Gelen muhacirlerin tamamı Ereğli merkezinde iskân edilmişler ve geçimlerini çiftçilikle sağlamışlardır. Çiftçilikte maharet konusunda muhacirler arasında dönem dönem tatlı bir çekişme de yaşanmıştır. Aydın SELAY'ın anlattıklarına göre; “ Soyadı İnkılâbı çerçevesinde Raşid Ağa, soyadı almak üzere nüfusa gittiğinde nüfus memuru kendisine Raşid Ağa ne soyadı verelim? diye sorunca, Raşid Ağa duraksamadan Heybet Ağalar hangi soyadını almış? diye sormuş. Memur, onlar Bahçeci soyadını aldı diye cevap verince, Raşid Ağa asıl bahçıvan ve bahçeci olan biziz, madem öyle bizim soyadımız da Özbahçeci olsun”, diyerek kendi soyadını almıştır. Aydın SELAY, 1924 Selanik Muhacirlerinden, Ereğli Eski Belediye Başkanı, “Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

ve Uzun Çarşı olarak bilinen mahallerdeki dokuz dükkânın yanı sıra Kazancı Mahallesi'nde bulunan bir adet değirmenin de kendilerine verildiği anlaşılmaktadır. Muhacirlere dağıtımı yapılmayan 27 dükkân ve 14 mağazanın ise yerli ahali tarafından kiralanmıştır⁵⁰⁹.

Muhacirler arasında hâli vakti yerinde olan ailelerden bazılarının kendilerine verilen evleri beğenmedikleri de olmuştur. Bu durum, verilen evlerin kalabalık muhacir aileleri için yetersiz olmasından kaynaklanmıştır⁵¹⁰.

2.3.2. Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı

Ereğli'de muhaceret yoluyla gelenlere bağ ve bahçe olarak 26 dönüm arazi verilmiştir. Bunun 19 dönümü Rumlardan, yedi dönüm ise Ermenilerden kalmış olup bir dönümü Delikli Taş, 20 dönümü Elagöz, üç dönümü Meydan Başı ve iki dönümü ise Üçgöz mevkiğinde bulunmaktadır⁵¹¹. Tarla olarak ise gayrimüslimlerden kalan toplamda 16.500 dönüm arazinin 5.915 dönümünün 6 Ekim 1924 tarihi itibarıyla muhacirlere dağıtıldığı, 10.585 dönümünün ise boş bir halde beklediği görülmektedir⁵¹². Söz konusu tarihten sonra esas kayıtları yapılan muhacirlere ise 1.818 dönüm tarla verilmiştir (Tablo 42)⁵¹³.

⁵⁰⁹ BCA. 272.11. 19.96.11.L.2; BCA. 44 numaralı cetvel; Bk. Muhacirlere verilen bir terzi dükkânı, Resim 23.

⁵¹⁰ Söz konusu dönemde Ereğli'ye yerleştirilen Kozanalı Yusuf Ağaların torunu olan Avukat Tunay ÖZBOZ'dur. Tunay Bey'in anlattıklarına göre; Ev olarak da Ereğli'de bulunan eski bir medreseyi satın almışlar; oldukça geniş bir aile oldukları için uzun süre bu medresede bulunan odalarda yaşamışlardır. Tunay ÖZBOZ, Avukat, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

⁵¹¹ BCA. 272.11. 19.96.11. L.2; BCA. 44 numaralı cetvel.

⁵¹² BCA. 272.11. 19.96.11. L.2.

⁵¹³ BCA. 44 numaralı cetvel.

Tablo 42- Ereğli ilçesine iskân edilen muhacirlere dağıtılan tarlaların bulundukları mahaller ve miktarları

Mevkii	Dönüm	Mevkii	Dönüm	Mevkii	Dönüm
Adalı	35,5	Delikli Taş	38,5	Kocaköprü	15
Bağdatlı	115,5	Elagöz	219,5	Kozağaç	6,5
Bağgeçit Köyü	36	Gerekmez	7,5	Kumköprü	38
Belceağaç	95	Gömeçli	29,5	Mahfeze	9
Cami-i Kebir	88	Gümüşlü	16	Musalla	22,5
Çağız Köprüsü	12,5	Hacılar Köprüsü	73	Rum Mahallesi	15
Çalılibağ	66	Hamur Değirmeni	12	Sermili Köyü	15
Çamurlar	15	İstasyon	35	Tahtaköprü	37,5
Çavuşlar	7	Kale Yanı	7	Üçgöz	44
Çayırlar	20,5	Kamışlı	27	Yazmalı Köyü	64
Çimenler	28	Karakaf	12,5	Yemişlik	6
Çömlekçi	50,5	Kargıcık	7	Yeni Bağlar	124,5
Dedeköy	12	Kazancı	65	Yunuslu	43
Değirmen Civarı	32	Kızılı	62	Diğer Yerler	153

2.3.3. Ereğli İlçesi'nde İskân Edilen Muhacirlere Yapılan Çeşitli Yardımlar

Ereğli ilçesinde dağıtılan tarım arazileri, Konya merkez, Akşehir ve diğer iskân bölgelerine oranla oldukça fazladır. Bu arazilerin ekilip biçilmesi için tohumluk, çift hayvanatı ve zirai aletler de dağıtılmıştır. Bu çerçevede, 1926 yılı içerisinde kesin kayıtları yapılan muhacirlere 19 öküz, 40 pulluk, 356 havay ve 470 kilo, buğday, 611 havay arpa, 537 kilo mısır⁵¹⁴, 718,5 kilo fasulye ve 60 kilo nohut verilerek bir an evvel üretici konuma geçmeleri sağlanmıştır⁵¹⁵.

2.4. Ilgın İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Ilgın ilçesi de Konya'nın arazisi verimli yerlerinden biridir. Bunun için Ilgın ve çevresine de incelenen dönemde hatırı sayılır muhacir grupları yerleştirilmiştir. Aşağıda Ilgın ve çevresine yerleştirilen Balkan muhacirlerine verilenler incelenecektir.

⁵¹⁴ Av. Tunay ÖZBOZ'un anlattıklarına göre; Ereğli'ye iskân edilen muhacirler son derece yenilikçi ve çalışkan insanlardı. Dedelerinizin anlattıklarına göre Ereğli'ye ilk geldikleri zamanlarda ilçede mısır üretimi yapılmamakta idi. Muhacirler ilk kez mısır üretimi yapmış ve bundan sonra yaygınlaşmıştır. ÖZBOZ, *Aynı görüşme*.

⁵¹⁵ BCA. 44 numaralı cetvel.

2.4.1. Ilgın'da Muhacirlere Dağıtılan Evler ve Dükkânlar

Ilgın ilçesinde gayrimüslimlerden 121 ev kalmıştır. Bu evlerin 68'i iskâna elverişli bulunmuş ve 51'i muhacirlere verilmiştir. Geriye kalan 17 evin altısı Doğu mültecilerine verilmiş, üçü resmî daireler, dördü asker ve memurlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca 20 evin boş olduğu ve tamir edilmesi durumunda muhacirlerin iskânına elverişli hâle getirilebileceği tespit edilmiştir. 33'ü ise tamamen harap bir hâlde olduklarından muhtemelen tamir edilecek evlerin ihtiyacı olan yapı malzemelerin temin edilebilmesi için yıkılmış veya satılmışlardır⁵¹⁶.

Ilgın'da bu evlerin yanı sıra gayrimüslimlerden toplamda 35 dükkân kalmıştır. Bunun 10'u muhacirlere, geri kalan 25'i ise yerli ahaliye kiraya verilmiştir. Ayrıca Rumlardan bir tane değirmen kalmışsa da bu değirmen hiç kimseye verilmemiştir.

Ev, dükkân ve değirmenlerin yanı sıra 20'si Rumlardan, dördü ise Ermenilerden olmak üzere toplam 24 değişik bina kalmış fakat bunların hiç birisi muhacirlere verilmemiş ve boş bırakılmıştır⁵¹⁷. Balkan muhacirlerine Ilgın'da toplam 131 ev, 14 dükkân ve bir değirmen verilmiştir⁵¹⁸.

2.4.2. Ilgın'da Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı

Ilgın'da incelenen dönemde gelen muhacirlerin birçoğu geçimini çiftçilikle sağlıyordu. Bu sebeple arazi dağıtımında dikkatli olunması, gelmiş ve gelecek muhacirlere imkân dâhilinde ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda toprak dağıtılması hususunda yayımlanan talimatnameler çerçevesinde hareket edilmiştir. Hatta söz konusu talimatnamelerde fazla verilen toprakların geri alınması istenmekte, aksi takdirde birçok muhacirin açıkta kalmasına sebebiyet verileceğinden bahis edilmektedir⁵¹⁹. Bu durumun önüne geçilebilmesi için geldikleri memleketlerde bıraktıkları mal ve mülklerine dair ellerinde bulunan vesikalara göre arazi dağıtılması istenmektedir⁵²⁰.

⁵¹⁶ BCA. 272.11.19.96.11. L.6; 272.12.52.121.21; 272.12.53.126.17; 272.12.57.148.15. L.2.

⁵¹⁷ BCA. 272.11.19.96.11. L.6.

⁵¹⁸ BCA. 272.12.51.114.8.

⁵¹⁹ BCA. 272.11.19.91.20. L.4.

⁵²⁰ BCA. 272.11.20.101.24.

Bu çerçevede Ilgın ilçesinde gayrimüslimlerden toplamda 16 dönüm bağ kaldığı ve tamamının muhacirlere dağıtıldığı görülmektedir. Bahçe olarak ise, toplamda 16 dönüm arazinin kaldığı ve bağlarda olduğu gibi bu bahçelerin de tamamı muhacirlere verilmiştir⁵²¹. Tarla olarak ise, toplam 902 dönüm arazi kalmıştır. Bunların 846 dönümü muhacirlere dağıtılmış ve geriye kalan 66 dönümü ise yerli ahaliye kiralanmıştır⁵²². Ilgın ilçesinde iskânları yapılan muhacirlere toplam 2.017 dönüm arazi dağıtılmıştır⁵²³.

Ilgın ilçesinde dağıtılan araziler konusunda bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Bu muhacirlere dağıtılan toprakların kendilerine teslimatında meydana gelen gecikmelerden kaynaklanmıştır. Muhacirler, bir an evvel verilen toprakların kendilerine teslim edilmelerini istemişlerdir. Fakat bu talepler bazı yerlerde mümkün olamamıştır. Çünkü çok uzun bir süredir boş duran bu tarlaların ahaliye geçici olarak kiralanmaları ve muhacirlere dağıtımını yapılan bazı tarlaların kira süresi halen devam ediyordu. Bu durum muhacirler arasında hoşnutsuzlukların çıkmasına sebep olmuştur. Örneğin, Kılıkış muhacirlerinden Hüsnü'ye iskân çerçevesinde verilen arazilerin kirada olduğu ve halen tarlada ekilen ürünün kaldırılmadığı görülmektedir. Adı geçen muhacir tarlanın ürünüyle beraber hemen teslimini talep etmiş ve bu konuda şikâyet dilekçesi yazmıştır. Mal müdürü konu ile alakalı incelemelerde bulunduktan sonra tarlanın ürünüyle birlikte teslim edilmesinin mümkün olmadığı ve tarlanın ürün kaldırıldıktan sonra muhacire teslim edilebileceği yönünde karar almıştır. Bu karar, 13 Ağustos 1924 tarihinde Ilgın Kaymakamlığı tarafından valiliğe ve oradan da vekâlete bildirilmiştir⁵²⁴. Bu şekilde haksız taleplerde bulunan muhacirlere engel olunmuş ve böylelikle kiralayanların da hakları korunmuştur.

Diğer bir sıkıntı ise, muhacirlere arazi dağıtımında bulunan memurların yaptığı yanlışlıklardır. Buna örnek olarak, ilçede iskânları yapılan 11 hane Yunanistan muhacirinin başlarına gelen olaylar verilebilir. Buna göre söz konusu muhacirlerin iskânları yapılırken memur tarafından yanlışlıkla fazladan mal ve mülk verilmiş ve üzerinden iki yıl gibi bir süre geçtikten sonra durumun fark edilmesi üzerine bu mallar kendilerinden geri alınmıştır. Ayrıca bu muhacirlere fazladan

⁵²¹ BCA. 272.11.19.96.11. L.6.

⁵²² BCA. 272.11.19.96.11. L.6.

⁵²³ BCA. 272.12.51.114.8.

⁵²⁴ BCA. 272.11.19.91.8.

aldıkları mallar için 1.045 liralık vergi borcu çıkarılmıştır. Bunun üzerine söz konusu muhacirler zor durumda kalmışlar ve Dâhiliye Vekâleti'ne bir dilekçe ile başvurmuşlardır. Dilekçelerinde, ellerinden alınan malların bile kendileri için yeterli olmadığından başka bir de üzerine ödeyemeyecekleri bir borç çıkarıldığından bahisle şikâyetle bulunmuşlar ve yardım talep etmişlerdir. Konya valisi bu durumu 19 Şubat 1927 tarihinde Dâhiliye Vekâleti'ne bildirmiş ve zaten zor durumda olan bu insanların daha fazla mağdur edilmemesi için ne yapılması gerektiğini sormuştur. Vekâlet, yapılan yanlışlığın düzeltilmesi için verilen fazla malların geri alınmasını, fakat muhacirlerin daha fazla mağdur olmaması için çıkartılan borcun affedilmesini emretmiştir⁵²⁵.

2.5. Beyşehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Söz konusu dönemde Beyşehir ilçesinde gayrimüslim nüfusun büyük bir kısmını Rumların oluşturduğu görülmektedir. Bu durum gayrimüslimlerden kalan mal ve mülkleri gösteren 28 Ağustos 1924 tarihli bir belge ile doğrulanmaktadır. Buna göre ilçe dâhilinde Ermenilerden sadece iki hanenin kaldığı görülmektedir⁵²⁶. Bu durumda ilçede iskânları yapılan muhacirlere mübadele ile giden Rumlardan kalan mal ve mülklerin verildiği anlaşılmaktadır.

2.5.1. Beyşehir'de Muhacirlere Dağıtılan Ev ve Dükkânlar

Beyşehir ilçesinde gayrimüslimlerden 57 ev kalmıştır. Bunların 12'si iskâna elverişli, 45'i ise harap bir haldedir. 1924 yılına kadar geçen sürede ilçeye iskânları yapılan 17 hane Balkan muhacirinin tamamına ev verilmiştir. Göç sürecinde ilçeye toplam 43 hane Balkan muhacirinin iskân edildiği düşünülürse, 1924 yılından sonra gelenlere 40 evin verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda ilçede gayrimüslimlerden kalan evlerin hemen tamamının tamir edilerek iskâna elverişli hale getirildikten sonra muhacirlere verildiği söylenebilir. Evlerin yanı sıra gayrimüslimlerden dört dükkân ve bir değirmen kalmış ve bunların tamamı söz konusu dönemde gelen ve iskânları yapılan muhacirlere verilmiştir⁵²⁷.

⁵²⁵ BCA. 272.12.52.119.37.

⁵²⁶ BCA. 272.11.19.92.15.

⁵²⁷ BCA. 272.11.19.92.15; 33 numaralı tasnif edilmemiş sevk defteri.

2.5.2. Beyşehir’de Muhacirlere Bağ, Bahçe ve Tarla Dağıtımı

Balkan muhacirlerinin büyük bir kısmının çiftçilikle geçimlerini sağlayan insanlardan oluştuğu düşünülecek olursa, gelen bu muhacirler için öncelikli olarak başlarını sokabilecekleri hanelere, sonrasında ise bağ, bahçe ve tarlalara ihtiyaçlarının olduğu aşikârdır.

Gayrimüslimlerden 20 dönüm bağ, 20 dönüm bahçe ve 558 dönüm tarla kalmıştır⁵²⁸. İskân edilen bu muhacirlerin tamamının başlarını sokabilecek bir eve sahip olduktan sonra bir an evvel üretici duruma gelebilmeleri için kendilerine gayrimüslimlerden kalan 20 dönüm bağ, 20 dönüm bahçe ve 558 dönüm tarlanın verildiği tespit edilmiştir⁵²⁹.

Sonuç olarak hane başına 13 dönüm tarla ile yarımşar dönüm bağ ve bahçe düşmüştür. Bu durumda yeteri kadar bağ, bahçe ve tarlaların verilemediği anlaşılmaktadır. Bunun en büyük sebebi hiç kuşkusuz ilçeye iskânları düşünülen muhacir sayısının çok üstünde sayıda muhacirin gönderilmesidir. İlçeye 17 hane muhacirinin iskânının yapılması kararlaştırılmışsa da incelenen dönemde toplam 43 hane muhacirin iskânları yapılmıştır. Bu yüzden muhacirlere yeteri kadar mal mülk verilememiş ve bu sebeple geçimlerini sağlayamamışlar ve bir süre sonra buradan göç ederek gitmişlerdir. Saha araştırması çerçevesinde görüşülen ve kendisi 1951 Bulgaristan muhaciri olan İbrahim Bey’in anlattıklarına göre; Atatürk döneminde gelen muhacirlerin Beyşehir’de İçeri Şehir olarak adlandırılan Eşrefoğlu Camii’nin yakınlarındaki mahalde yerleştirilmişler; bunlara Rumlardan kalan evler ile Çiftlik köyünde bulunan tarlalar verilmiş; fakat zaman içerisinde mallarını mülklerini satarak İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük şehirlere göç ederek gitmişlerdir. Bu insanların çiftçilikten daha çok hayvancılıkla geçimlerini sağladıkları bilinmektedir⁵³⁰.

⁵²⁸ BCA. 272.11.19.92.15.

⁵²⁹ BCA. 272.11.19.92.15.

⁵³⁰ İbrahim ÇOBANOĞLU, Bulgaristan 1951 muhaciri, “Beyşehir’e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Beyşehir, 27 Haziran 2010.

2.6. Bozkır İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Geçmişte Bozkır ilçesinde yaşayan gayrimüslimlerin zaman içerisinde ilçeden göç ederek gittikleri görülmüştür. Göç sürecinde bu insanlar, geride bıraktıkları mal ve mülklerin bir kısmını yerli ahaliye satmışlar, satamadıkları ise, zamanla bakımsızlıktan yıkılıp gitmiştir. İncelenen iskân sürecinde ilçeye 22 hane Balkan muhaciri yerleştirilmiştir⁵³¹.

Bozkır ilçesinde gayrimüslimlerden 44 evin kaldığı görülmektedir. Bunlardan 24'ünün iskâna elverişli olduğu, 10'unun ise tamire muhtaç hâlde oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca 10 evin ise tamamen harap bir hâlde oldukları ve iskâna elverişli olmadıkları tespit edilmiştir. Balkanlardan muhacir göçlerinin başlamasından önce ilçedeki gayrimüslimlerden kalan evlerin muhafazaları için emirler gönderilmiş ve bunların satılmaması istenmiştir. Ayrıca ilçe dâhilinde gayrimüslimlerden kalan arazilerin de şehre uzak olmasına rağmen korunması ve gelecek olan muhacirlere verilecek şekilde hazır tutulması istenmiştir⁵³². Bozkır'a iskân edilen Balkan muhacirlerinin bir kısmı şehir merkezinde bulunan ve gayrimüslimlerden kalan evlere yerleştirilirken, bir kısmı ise ilçeye bağlı Sarioğlan köyünde yerleştirilmiştir⁵³³.

Ayrıca gayrimüslimlerden 10 tane dükkân ve bir de kahvehanenin kaldığı söylenebilir. Bu dükkânlar ve kahvehane, muhacirlerce talep edilmediği için olsa gerek yerli ahali tarafından kiralanmak suretiyle kullanılmakta oldukları anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde bu dükkânların muhacirlere verilip verilmediğine dair herhangi bir bilgiye de şimdilik rastlanılmamıştır. Ayrıca ilçede bir de kilisenin bulunduğu ama kullanılamaz halde olduğu görülmektedir⁵³⁴.

Bozkır'a gönderilen Balkan muhacirleri arasında daha çok dokumacı, marangoz, kunduracı, terzi, berber ve yapı ustaları gibi zanaatkâr muhacirlerin olduğu ve bunlara bağ, bahçe ve tarla gibi mal mülk verilmediği görülmektedir. Zaten gayrimüslimlerden kalan herhangi bir arazi kaydına da rastlanılmadığına dair

⁵³¹ BCA. 33 numaralı tasnif edilmemiş sevk defteri.

⁵³² BCA. 272.12.48.91.28.

⁵³³ Fahri KARAKAŞ, Bakkal; Ali ÜNAL, Arçelik Bayisi; Mehmet EROĞLU, Manav, "Bozkır'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşmeler, Bozkır, 28 Haziran 2010.

⁵³⁴ BCA. 272.11.19.91.14. L.1.

kayıtlar mevcut ise de⁵³⁵ bir belgeye göre, ilçeye yerleştirilen muhacirlere 1.245 dönüm arazi dağıtılmıştır⁵³⁶. Muhtemelen bu araziler zaman içerisinde yerleşim merkezine uzak olduğu için talep edilmemiş; sonrasında ise mecbur kalınarak muhacirlerce alınmıştır.

Bozkır merkezinde yerleştirilen muhacirlerin bazıları dondurmacılıkla bazıları ise arıcılık ve çiftçilikle geçimlerini sağlamışlardır. Fakat bunlara Bozkır'daki ekonomik şartlar yeterli gelmemiş; bir süre sonra iş bulmak ve çalışmak üzere kendilerine verilenleri satarak ve Bursa'ya göç etmişlerdir⁵³⁷.

2.7. Seydişehir İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Seydişehir, gayrimüslim nüfusun oldukça az olduğu Konya'ya bağlı ilçelerden biridir. Zaten az olan gayrimüslimler, 1919-1922 yılları arasında geçen süre zarfında ilçeden göç etmişlerdir⁵³⁸. İncelenen belgelerden bunlardan geriye sadece arazilerin kaldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen hane ve dükkânlar zaman içerisinde yıkılıp gitmişlerdir.

Seydişehir ilçesinde iskân edilen muhacirlerin karşı karşıya kaldıkları en büyük sorun, kendilerine başlarını sokabilecek ev verilememesidir. İskânları yapılan muhacirlerden sadece iki aileye ev verildiği diğerlerine ise sadece arazi dağıtımının yapıldığı görülmektedir. Bunların arasında yapı ustalarının bulunması, zaman içerisinde kendi evlerini yapmış oldukları ihtimalini yükseltmektedir.

Ayrıca Seydişehir'de gayrimüslimlerden toplam 1.428 dönüm tarlanın kaldığı görülmektedir⁵³⁹. Bu araziler, muhtemelen yerleşim merkezine uzak olduğu için talep edilmemiş daha sonra mecbur kalınarak muhacirlerce alınmışlardır⁵⁴⁰.

⁵³⁵ BCA. 272.11.19.91.14. L.1.

⁵³⁶ BCA. 272.11.19.91.15. L.6.

⁵³⁷ Fahri KARAKAŞ, Bakkal; Ali ÜNAL, Arçelik Bayisi; Mehmet EROĞLU, Manav, *aynı görüşmeler*.

⁵³⁸ BOA. DH. SN. M. 40.31. L.4-5; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 134; BCA. 272.65.6.3.5. L.2.

⁵³⁹ BCA. 272.11.19.91.14. L.2.

⁵⁴⁰ BCA. 272.11.19.91.15. L.6.

2.8. Kadınhanı İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılanlar

Kadınhanı ilçesinde yaşayan gayrimüslimlerin 1916 yılından itibaren burayı parça parça terk ederek gittikleri ve 1922 yılına gelindiğinde ise tamamının göç ettiği görülmektedir⁵⁴¹. Bu insanların geride bıraktıkları mal ve mülkleri zaman içerisinde göç etmek zorunda bırakılan Balkan muhacirlerinin hayat kaynakları hâline gelmiştir.

2.8.1. Kadınhanı İlçesi'ne İskân Edilen Muhacirlere Dağıtılan Evler ve Dükkânlar

Kadınhanı ilçesinde gayrimüslimlerden toplam 174 ev kalmıştır. Bu evlerin 120'sinin iskâna elverişli, 19'unun tamire muhtaç ve 35'inin ise harap bir halde bulundukları görülmektedir⁵⁴².

İlçede, iskân faaliyetleri çerçevesinde 195 hane Balkan muhaciri yerleştirilmiştir. Bu durumda gayrimüslimlerden kalan evlerin gelen bu muhacirler için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun en büyük sebebi sayıca iskânı kararlaştırılan 102 hanenin çok üzerinde ailenin buraya gelmiş olmasıdır. Muhtemelen evlerin tamamının muhacirlere verildiği ve harap olanlarında yıkılarak yeniden inşa edildikleri ve böylelikle muhacirlerin başlarını sokabilecekleri evlere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanında bazı muhacir ailelerinin aynı ev içerisine birlikte yerleştirildikleri de olmuştur. Bu tip evlerde kalan muhacir ailelerinin kardeş oldukları için aynı ev içerisinde kalmayı kabul ettikleri görülmektedir⁵⁴³.

Kadınhanı ilçesinde gayrimüslimlerden 33 dükkân kalmış ve bunların tamamı muhacirlere verilmiştir. Gelen muhacirlerin 22'sinin sanatkâr oldukları düşünülürse bu dükkânların tamamının verilmesi gayet doğaldır. Ayrıca 21 mağazanın kaldığı görülmektedir. Bu mağazaların verilip verilmediğine dair belgelerde her hangi bir bilgi şimdilik bulunamamıştır⁵⁴⁴.

Kadınhanı'na gelen bazı Balkan muhacirlerine tarım arazisi de verilmiştir. İlçeye iskân edilen muhacirlerle ilgili 23 Ekim 1924 tarihli bir belgeye göre 3.925

⁵⁴¹ BOA. DH. SN. THR. 79.37; DH. SN. M. 40.31.L.5; Dr. Nazmi, *aynı eser*, s. 70.

⁵⁴² BCA. 272.11.19.96.11. L.5.

⁵⁴³ BCA. 272.11.19.96.11. L.5.

⁵⁴⁴ BCA. 272.11.19.96.11. L.5.

dönüm arazinin kendilerine verildiği görülmektedir. Bu arazilerin 3.832 dönümü tarladır. Ayrıca bunlara ek olarak gayrimüslimlerden 93 dönüm de bahçe kaldığı ve bunlarında söz konusu dönemde iskân edilen muhacirlere dağıtıldığı görülmektedir⁵⁴⁵.

⁵⁴⁵ BCA. 272.11.19.91.15. L.5; 272.11.19.96.11.L.5.

SONUÇ

Balkan yarımadası, tarihte önemli roller oynamış ve birçok mücadeleye tanık olmuş stratejik bir coğrafyadır. Bu önemli konumu kazanmasında, ekonomik faaliyetlerdeki zenginliğinin yanı sıra bünyesinde barındırdığı etnik unsurların çeşitliliği de etkili olmuştur. Avrupa ve Asya'nın birleşme noktasında bulunan Balkan Yarımadası'nda, Doğu Roma ile Batı Roma İmparatorluğu arasında yaşanan mücadelelerde huzur kalmamış; hele Ortodokslarla Katolikliklerin mücadeleleriyle iş iyice çığırından çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin XIV. yüzyıl başlarından itibaren giderek güçlendiği, siyasî sınırlarının Viyana kapılarına kadar ulaştığı ve bölgeye tam olarak hâkim olduğu zaman diliminde sağlanan huzur ve barış ortamı uzun yıllar devam etmiştir. Fakat Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıldan sonra giderek güç kaybetmesi, Balkanlar'da başlayan bağımsızlık mücadeleleri ve dünya üzerinde giderek artan sömürgecilik nedeniyle yerini tekrar huzursuzluk ve kavga ortamına bırakmıştır. XX. yüzyıl başlarında vuku bulan Balkan savaşları ve arkasından yaşanan I. Dünya Savaşı sonrasında bölgenin siyasi yapısı tamamen değişmiş; ulus devletlerin kuruluşuna tanık olduğumuz bu yeni dönemde ortaya çıkan dinî ve etnik farklılıklardan dolayı birtakım problemler ortaya çıkmıştır.

Türk milleti tarihî süreç içerisinde ilk çağlardan günümüze kadar sürekli bir göç sorunuyla iç içe yaşamıştır. Türkler, daimi orduların ne demek olduğunun bilinmediği zamanlarda bile muntazam teşkilatlı ordusu olan ve ordusu ile yaşayan bir millet olmuşlardır. Bunun içindir ki; hayatları daima ordularının durumuna bağlı kalmış ve ordusu ile birlikte gittikleri yerleri öz vatanları gibi algılayarak buralarda asırlarca kalmışlardır. Ordularının güç kaybetmesiyle de vatan olarak kabul ettikleri topraklardan hep beraber geri çekilmişlerdir. Fethedilen topraklara yerleştirilen Müslümanların bu çekilişleri genelde düzensiz olarak yaşanırken ilk kez Bulgaristan ile Balkan savaşları sonrasında imzalanan İstanbul Muahedesi ile resmî bir hüviyet kazanmıştır. Mübadeleye dayanan bu antlaşma her ne kadar uygulanamamışsa da Lozan Antlaşması ile esasları tekrar gündeme alınmış ve uygulanabilmiştir.

İnsanlık tarihinde derin yaralar bırakan dinî ve etnik savaşlar yaşanmış ve her olay sonrası Balkan Coğrafyasından Anadolu'ya doğru yoğun göç olaylarının

yaşandığı görülmüştür. İnsanlık tarihinde göçler hep olmuştur. Çeşitli sebeplerle insanlar sahip oldukları topraklardan kopartılıp, başka coğrafyalara savrulmuşlardır. İnsanın doğduğu topraklardan ayrılması son derece acı veren bir olaydır. Allah kimseyi toprağından, yerinden ve yurdundan etmesin duaları bütün muhacirlerin ve insanların ortak temennileri olmuştur. Bu temenniler hâla buğulu gözlerle ve sesleri titreyerek hüznle dile getirilmektedir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Balkanlar'dan Anadolu'ya doğru 80 yıl önce gerçekleşen göçler, hem Türkiye ve hem de Balkan devletleri için son derece önemli sonuçlar doğurmuştur. Sağlanan huzur ve barış ortamında yaraların bir an önce sarılması ve bir daha bu acıların yaşanmaması için çalışan ulus devletler, bu sayede öz sermayelerine ve öz varlıklarına sarılmak durumunda kalmıştır. Bu arada Türkiye Cumhuriyeti de Balkanlardan gelen muhacirlerle millî bir devlet olma özelliklerini kazanmıştır. Tarih boyunca göç etmek zorunda kalan insanların, gerek can güvenliklerini sağlamak, gittikleri yerlerdeki sosyal hayata bir an evvel uyum sağlayabilmek için aynı dil, din ve kültürel özelliklere sahip olan bölgeleri tercih ettikleri görülmektedir. Balkanlardan ve diğer bölgelerden Anadolu'ya yapılan göçlerde yerli ahali ile göçmenler arasındaki kaynaşma zaman almıştır. Bununla birlikte bu insanlar uzun yıllardır süre gelen savaşlar nedeniyle bitme noktasına gelen Anadolu coğrafyasının yeniden üretici konuma geçmesinde yeni ve etkili bir dinamizm kazandırmışlardır. Özellikle Balkanlardan gelen göçmenler, Batı'da yaşanan teknolojik gelişmelere uyum sağlayıp, yeni üretim teknik ve materyallerini kullanmayı öğrendiklerinden geldikleri Anadolu coğrafyasında bu kazanımlarını yerli ahali ile paylaşmışlardır. Bu durum, tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomisine olumlu yönde etki etmiş; bunun yanı sıra göçler sonrası yeni iş kollarında da faaliyetler artmış ve ulusal ekonomiye canlılık kazandırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, dünya tarihinde bir buçuk yıl gibi kısa bir sürede 500.000'i aşkın bir nüfusu sınırları içerisinde yerleştirebilmiş ilk ülkedir. Milli Mücadele sonrasında Yunan ordularıyla beraber gidenler hariç 112.104 Rum gönderilmiş, yerlerine 99.709 hanede 379.613 mübadil ile diğer Balkan ülkelerinden 58.027 hanede 248.392 muhacir gelmiştir. Ayrıca bu insanları sadece yerleştirmekle kalmamış ve üretici duruma gelebilmeleri içinde kendilerine 100.000.000 lira

kıymetinde; 107.594 ev, 16.315 adet arsa, 15.201 dükkân ve benzeri mülkler ile 6.230.971 dönüm toprak verilmiştir. Bunun yanı sıra yaşanan savaşlarda giderek fakirleşen halkına da yardım eli uzatmış; bu çerçevede yerli halktan yardıma muhtaç bulunan 22.233 çiftçi aileye 731.450 dönüm arazi ve 1.505 numaralı kanun hükümlerine göre de 346.076 dönüm çiftlik arazisi istimlâk edilerek 1.287 aileye verilmiştir. Ayrıca yurt genelinde harap halde bulunan 19.279 hane tamir edilerek; 4.567 evlik 66 yeni köy inşa edilmiş ve ihtiyaç sahibi ailelerin kullanımına açılmıştır. Araştırmaya konu olan 1923-1933 yılları arasında gerçekleştirilen iskân faaliyetleri çerçevesinde; çalışan devlet memurlarına maaş olarak 1.606.128 lira, toplamda 38.398.210 lira sarf edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılında 13.294.880 nüfus devralınmış, 1933 yılına kadar bu sayı 15.404.824 nüfusa çıkarılmıştır. Bu süreçte 1.096.030 kişi tabiiyete alınırken; 1.093.883 evlenme, 163.589 boşanma; 2.593.959 doğum, 1.496.919 ölüm vakası yaşanmıştır. 1926-1933 yılları arasında tabiiyete alınanlar arasında ecnebilerin de bulunduğu ve sayılarının 56.518 kişi olduğu görülmüştür. Yaşanan evlilik olayları ilk yıllarda, halkın bir cezaya maruz kalmak istemedikleri için resmî olarak düzenli bir şekilde kayıtlara geçirilirken, 1928 yılından itibaren ihmal edenlerin cezalandırılmadığının görülmesi üzerine düşmeye başlamıştır. Resmi evlilikler 1928'de 115.392, 1929'da 77.885, 1930'da 75.475 ve 1931 yılı sonunda ise 75.082'ye kadar gerilemiştir. Resmîyete yansıyan evlilikler daha çok Batı vilayetlerinde gerçekleşirken, Doğu vilayetlerinde bu husus daha fazla ihmal edilmiştir. 1933 yılı itibariyle nüfusun resmî kayıtlara yansıtılmayanlarla birlikte 17.500.000 kişiye çıktığı tahmin edilmektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan ve uzunca bir süre devam eden yoğun göçler nedeniyle zor durumda kalan hükûmetin iskân politikalarında geniş tarım arazileri bulunan Konya önemli bir yerleştirme merkezi olmuştur. Konya il nüfusu 1924 yılında 422.494 iken, 1932 yılı sonunda 464.074 kişiye ulaşmıştır. Bu artışta söz konusu dönemde Konya'ya yerleştirilen muhacirlerin katkısı büyüktür.

Konya genelinde iskân edilen muhacirler vilayete 1923-1928 yılları arasında yoğun olarak gelirlerken, 1928 yılından itibaren göçler azalmaya başlamıştır. 1923 yılı ile 1933 yılları arasında Konya ili ve ilçelerinde toplamda 2.819 hanede 10.995 Balkan muhaciri iskân edilmiştir. Bunların 4.802'si Konya merkez ve yakın

çevresine, 6.193'ü ise ilçelere yerleştirilmişlerdir. Cumhuriyetin ilanından önce gelenler 3.100 kişi iken, sonra gelenler 7.895 kişidir. Bir başka ifadeyle muhacirlerin % 28'lik kısmı Cumhuriyet öncesi, % 72'lik kısmı ise Cumhuriyet döneminde gelmiştir. İskân edilen bu muhacirlerin 972 hanede 3.897 nüfusu Yugoslavya, 1.669 hanede 6.402 nüfusu Yunanistan ve 178 hanede 696 nüfusu ise Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya'dan gelmişlerdir. Oran olarak verilecek olursa, en fazla pay % 59 ile Yunanistan muhacirlerine aittir. İkinci sırada ise, % 35'lik pay ile Yugoslavya muhacirleri gelmektedir. Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya gibi Balkan ülkelerinden gelen muhacirlerin oranı ise, sadece % 6'dır.

Araştırmaya konu olan zaman aralığında Konya'ya gelen muhacirlerin durumu böyle iken, 1933 yılına gelindiğinde Türkiye'ye Bulgaristan'dan 465 hanede 1.784, Romanya'dan 769 hanede 3.273, Yugoslavya'dan 724 hanede 3.018 ve Yunanistan'dan 1.642 hanede 6.486 olmak üzere toplamda 3.600 hanede 14.561 nüfus Balkan muhacirinin geldiği görülmektedir. Bu muhacirler arasından Konya'ya sevk edilerek iskân edilen herhangi bir grup bulunmamaktadır. Konya iline 1936 yılından itibaren yeniden muhacir sevk edilmeye başlanmıştır.

Mübadele kapsamında 1923'ten itibaren Konya ilinden 583 erkek ve 2.719 kadın olmak üzere toplamda 3.302 gayrimüslim Rum gönderilmiştir. Buna karşılık toplamda 10.995 nüfus Balkan muhaciri, Konya'ya iskân edilmiştir. Ayrıca Konya'ya 156 Karahacılı, 1.400 Honaklı ve 7.100 Ali Aşireti'nden olmak üzere toplam 8.656 Doğu mültecisi yerleştirilmiştir. Söz konusu dönemde mübadele kapsamında Konya iline sevk edilen ve gelen muhacirlere 1.021 ev, 156 dükkân, 33.858 dönüm tarla, 32 dönüm bağ ve 492 dönüm de bahçe verilmiştir. Muhacir ve mülteci olarak gelen ve Konya'ya iskân edilen muhacirlere ise, 466 ev, 42 dükkân, 17.982 dönüm tarla, 741 dönüm bağ dağıtılmıştır.

Evlad-ı fatihan adı ile anılan Balkan muhacirleri arasından Konya'ya yerleştirilenlerin büyük bir kısmı Osmanlı Dönemi'nde buradan göç etmiş insanlardan oluşmaktadır. Aynı kültür, soydan gelen ve aynı dili kullanan bu insanlar bir süre yerli ahali ile uyuşmazlık yaşamışlarsa da çalışkanlıkları ve dürüstlükleri ile bugün Konya ve çevresinde bulundukları her yerde işlerinde imrenilen ve güven duyulan insanlar olarak görülmektedirler. Yaşadıkları zorluklardan dolayı işlerine

sarılmışlar ve yükselmişlerdir. Bu sebeple refah seviyeleri oldukça yüksek olan bu insanlar arasında büyük bir dayanışma bulunmaktadır.

Devlet hiçbir ayırım gözetmeksizin muhacirlere destek olmuş ve zaman içerisinde siyasal, ekonomik ve kültürel olarak kalkınan bu insanlar, sosyal hayatın her alanında söz sahibi olmuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA

I- ARŞİV KAYNAKLARI

A- Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DH. EUM. AYŞ. 6.78; 34.80.
 DH. İ.U.M.E50/25.
 DH. İUM.(22-3).(53).
 DH. EUM.1.ŞB.14.34.
 DH. EUM.3.ŞB.1.32; 1.37; 8.17; 8.28; 13.16; 32.29.
 DH.EUM.5.ŞB. 81.20.
 DH. SN.M. 40.31.
 DH. SN.THR. 79.37.
 DH.EUM.SSM.39.19.
 DH.ŞFR., 104.290; 104.265; 104.287; 105.93.
 HR. İM.18.165; 48.248; 235.32.
 İ.DUİT. 41.38.
 Y.PRK. KOM. 2.12.

B-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

B.1. Arşiv Belgeleri

Fon Kodu	Yer No	Fon Kodu	Yer No	Fon Kodu	Yer No
230.	141.16.1.	272.11.	19.92.15.	272.12.	46.83.6.
030.10.	1.1.14.	272.11.	19.93.3.	272.12.	47.87.11.
030.10.	6.38.2.	272.11.	19.93.20.	272.12.	48.91.4.
030.10.	25.145.2.	272.11.	19.96.11.	272.12.	48.91.28.
030.10.	26.146.9.	272.11.	19.96.17.	272.12.	48.94.1.
030.10.	26.149.9.	272.11.	20.101.24.	272.12.	49.99.7.
030.10.	116.807.10.	272.11.	20.102.11.	272.12.	50.105.2.
030.10.	123.872.14.	272.11.	20.102.17.	272.12.	51.111.9.
030.10.	123.873.4.	272.11.	21.108.26.	272.12.	51.113.23.
030.10.	123.873.18M.	272.11.	22.114.8.	272.12.	51.114.8.
030.10.	124.885.4.	272.11.	23.124.11.	272.12.	51.116.2.
030.10.	143.27.13.	272.12.	17.78.9.	272.12.	52.118.9.
030.10.	198.355.8.	272.12.	19.96.8.	272.12.	52.119.37.
030.10.	198.355.9.	272.12.	40.41.4.	272.12.	52.121.21.
030.10.	198.355.12.	272.12.	40.41.7.	272.12.	53.126.17.
030.18.01.01.	09.16.06.	272.12.	40.41.9.	272.12.	54.130.19.
030.18.01.01	12.74.8.	272.12.	40.42.3.	272.12.	55.140.15.
030.18.01.01	18.24.6.	272.12.	40.43.16.	272.12.	55.141.5.

272.11.	13.44.6.	272.12.	40.43.17.	272.12.	56.145.31.
272.11.	16.68.11.	272.12.	41.44.10.	272.12.	57.148.14.
272.11.	16.70.5.	272.12.	41.44.13.	272.12.	57.148.15.
272.11.	16.70.12.	272.12.	41.44.28.	272.12.	58.154.18.
272.11.	17.72.1.	272.12.	41.45.1.	272.12.	58.158.14.
272.11.	17.72.04.	272.12.	41.45.4.	272.12.	59.164.3.
272.11.	17.74.10.	272.12.	41.45.6.	272.12.	61.176.13.
272.11.	17.74.21.	272.12.	41.46.2.	272.12.	63.190.2.
272.11.	17.74.24.	272.12.	41.46.14.	272.12.	76.28.22.
272.11.	17.74.26.	272.12.	41.46.21.	272.12.	76.28.24.
272.11.	13.44.6.	272.12.	41.47.18.	272.13.	79.5.4.
272.11.	17.76.8.	272.12.	41.48.23.	272.13.	79.5.9.
272.11.	17.77.3.	272.12.	42.51.1.	272.13.	82.25.14.
272.11.	17.78.1.	272.12.	42.52.7.	272.13.	83.26.12.
272.11.	17.78.13.	272.12.	42.52.12.	272.14.	76.27.7.
272.11.	17.80.2.	272.12.	42.52.20.	272.14.	76.28.16.
272.11.	17.80.22.	272.12.	42.52.25.	272.14.	76.28.25.
272.11.	17.81.19.	272.12.	42.56.11.	272.14.	76.28.26.
272.11.	18.82.4.	272.12.	43.59.7.	272.14.	76.28.31.
272.11.	18.82.6.	272.12.	43.62.17.	272.14.	76.29.6.
272.11.	18.82.8.	272.12.	43.64.21.	272.14.	76.29.7.
272.11.	18.82.11.	272.12.	44.65.23.	272.14.	76.30.11.
272.11.	18.82.19.	272.12.	44.68.10.	272.14.	76.32.10.
272.11.	18.83.21.	272.12.	44.68.20.	272.65.	6.3.5.
272.11.	18.84.3.	272.12.	44.71.11.	272.71.	32.40.7.
272.11.	18.84.15.	272.12.	45.74.40.	272.71.	33.42.13.
272.11.	18.88.23.	272.12.	45.75.3.	272.71.	33.48.6.
272.11.	19.91.8.	272.12.	45.78.6.	272.74.	71.5.1.
272.11.	19.91.14.	272.12.	46.80.22.	272.79.	72.2.11.
272.11.	19.91.15.	272.12.	46.81.18.	272.80.	3.8.6.
272.11.	19.91.20.	272.12.	46.82.12.	272.80.	3.9.15.

B.2. Defterler

BCA. Kod:271, Defter No: 1, Adî Tevzi Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. Kod:271, Defter No: 6, Adî Tevzi Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. Kod:271, Defter No: 7, Adî Tevzi Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. Kod:271, Defter No: 15, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924–1935.

BCA. Kod:271, Defter No: 16, Muhacir Esas Kayıt ve Sevk Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1920.

BCA. Kod:271, Defter No: 18, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1921–1922.

BCA. Kod:271, Defter No: 19, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924–1926.

BCA. Kod:271, Defter No:20, İskân Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924.

BCA. Kod:271, Defter No:21, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925–1928.

BCA. Kod:271, Defter No: 23, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1924.

BCA. 24 numaralı tasnif edilmemiş, Muhacirinin Borçlandırıldıklarına Dair Tasdikât Zabıt Defteri.

BCA. Kod:271, Defter No: 25, Rumlara Ait Emval-i Metruke Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924.

BCA. Kod:271, Defter No: 27, Muhacir İhtiyaç Tespit Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. 33 numaralı tasnif edilmemiş, Sevk Defteri.

BCA. Kod:271, Defter No: 33, Adı Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. Kod:271, Defter No: 34, Adı Tevzi ve Kroki Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir, Tarih: 1925.

BCA. Kod:271, Defter No:35, Muhacir Esas Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Akşehir.

BCA. Kod:271, Defter No: 37, Muhacir Kayıt Defteri, İl: Konya, İlçe: Merkez, Tarih: 1924–25.

BCA. Kod:271, Defter No: 39 numaralı tasnif edilmemiş, Muhacirine Verilen Ev ve Vesair Emvali Gösterir Defter.

BCA. 43 numaralı tasnif edilmemiş, Akşehir İlçesi Toprak İskân Memurluğu Kozana Vesait Göçmenler.

BCA. 44 numaralı tasnif edilmemiş, Konya Vilayeti'nin Ilgın-Ereğli Kazasına Bağlı Kasaba ve Köylerinde Muhacir Aded ve Vaziyetlerine Aid Kayıt Cetveli.

BCA. Akşehir Muhacir Karar Defteri.

II-SÜRELİ YAYINLAR

A-Gazeteler

Babalık Gazetesi, 8 Kânunuevvel 341.

Babalık Gazetesi, 14 Kanunuevvel 1926.

Babalık Gazetesi, 28 Mart 1927.

Babalık Gazetesi, 25 Teşrinisani 1927.

Hakimiyet-i Milliye, 4 Eylül 1923.

Hâkimiyet-i Milliye, 4 Kanunusani 1924.

İleri Gazetesi, 22 Eylül 1923.

İleri Gazetesi, 13 Ağustos 1923.

İleri Gazetesi, 19 Nisan 1924.

III-RESMÎ YAYINLAR

A- Düsturlar ve Kanunlarımız

Düstur, 3. Tertip, V., Ankara 1948.

Kanunlarımız I. Bursa Vilayet Matbaası, Bursa 1926.

B-TBMM. Zabıt Cerideleri

TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, II., Ankara (tarihsiz).

TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, III, Ankara 1975.

TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, IV, Ankara 1968.

TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, VII/ I, Ankara 1968.

TBMM. Zabıt Ceridesi, Devre II, X, Ankara 1975.

C-TBMM. Gizli Celse Zabıt Cerideleri

TBMM. G.C.Z.C., II., 17 Mart 1337 (1921)- 25 Şubat 1337(1922), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Sanem Matbaası, Ankara 1985.

TBMM. G.C.Z.C., III., 6 Mart 1338 (1922)- 27 Şubat 1338(1923), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Sanem Matbaası, Ankara 1985.

TBMM. G.C.Z.C., IV., 2 Mart 1339 (1923)- 25 Teşrinievvel 1334, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Sanem Matbaası, Ankara 1985.

IV- BAŞVURU ESERLERİ

ACAROĞLU, M. Türker, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

AGHATABAY, Cahide Zengin, *Mübadele'nin Mazlum Misafirleri Mübadele ve Kamuoyu 1923–1930*, Bengi Yayınları, İstanbul 2007.

AĞANOĞLU, H.Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yay., İstanbul 2001.

ARI, Kemal, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923–1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2007.

BAHADIR, Gürbüz, *Batı'dan Doğu'ya Uzanan Çizgide Balkanlar ve Türkler*, Çizgi Kitabevi, Konya 2002.

BARLAS, Dilek “Atatürk Dönemi'nde Türkiye'nin Balkan Politikası”, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*, (Yay. Haz. Berna Türkdoğan), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s. 275–280.

BIYIKLIOĞLU, Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele*, C. 1, Ankara 1987.

BORATAV, Korkut, *Türkiye'de Devletçilik*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2006.

ÇAPA, Mesut, “Kızılây”, *DİA.*, XXV., Ankara 2002, s. 544-546.

CENGİZKAN, Ali, *Mübadele Konut ve Yerleşimleri*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2004.

DEĞERLİ, Esra S., “Türkiye'nin Bulgaristan'a Yönelik Dış Politikası (1918-1938)”, (Ed. Mustafa Bıyıklı), *Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi*, II., Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2008, s.51-108.

Dr. Nazmi, *Türkiye'nin Sıhhi-yi İçtimai Coğrafyası, Konya Vilayeti*, Öğüt Matbaası, Ankara 1922.

EMECEN, Feridun, “Dönüm”, *DİA.*, IX.Cilt, İstanbul 1991.

ERDAL, İbrahim, *Mübadele Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

ERKAL, Mehmet, “Arşın”, *DİA.*, III., İstanbul 1991.

FAROĞHİ, Suraiya, *Orta Halli Osmanlılar*, (Çev.: Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

FIRAT, Melek, “Yunanistan'la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, I., 1919–1980, (Ed. Baskın Oran), İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

GERAY, Cevat, *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı*, (1923-1961), Ankara 1962.

- HALAÇOĞLU, Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, TTK Basımevi, 2. Baskı, Ankara 1995.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara 1997.
- _____, *Ermeni Tehciri*, 8. Baskı, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2006.
- HALL, Richard C., *Balkan Savaşları 1912- 1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası*, (Çev.; M. Tanju AKAD), Homer Kitabevi, İstanbul 2003.
- HORVATH, Bela, *Anadolu 1913*, (Çev. Tarık Demirkan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2008.
- İPEK, Nedim, *Mübadele ve Samsun*, TTK. Basımevi, Ankara 2000.
- _____, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Serander Yayınları, Trabzon 2006.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Millî Kültürü*, Ötüken Yayınları, Onsekizinci Basım, İstanbul 1999.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- KAYA Erol, *Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de Türk Mültecileri, Vilâyât-Şarkiyye ve Aydın Vilayeti Mültecileri (1915-1923)*, Ebabil Yayınları, Ankara 2007, s.270.
- KOMİSYON, *Memalik-i Osmaniye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, Der saadet Hilal Matbaası Bab-ı Âli Karşısında, İstanbul 1336.
- _____, *İskan Tarihçesi*, İstanbul 1932.
- _____, *Nüfus Hareketleri İstatistiği*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara 1942.
- _____, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 5.Kısım, (1793-1908)*, Harita 8-9, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Gn.kur. Basımevi, Ankara 1978.
- _____, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kosova Vilayeti*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın no: 87, İstanbul 2007.
- KONYALI, İ.Hakkı, *Konya Tarihi*, Koski Yayınları, Konya 2007.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *"Lâle Devri'nde Konya"*, (SÜSBE. Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989.
- _____, *Konya Alâeddin Darüüşşifası*, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008.
- LOTİ, Pierre, *Can Çekişen Türkiye 1914*, (Yay. Haz. Fikret Şahoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser, (tarihsiz).
- MAVROMMATİS, Giorgos, *Kalkanca'nın Çocukları Yunanistan'da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim*, (Çev. Berin Myisli) Kitap Yayınevi, İstanbul 2007.
- MCCARTHY, Justin, *Osmanlı'ya Veda İmparatorluk Çökerken Osmanlı Halkları*, (Çev.Mehmet Tuncel), Etkileşim Yay. İstanbul 2006.
- MUTLU, Cengiz, *Birinci Dünya Savaşında Amele Taburları (1914- 1918)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- ODABAŞI, A.Sefa, *20. Yüzyılın Başlarında Konya'nın Görünümü*, TC. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Konya 1998.

- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul 1987.
- ÖNDER, Selahattin, *Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912-1930)*, (Ankara Ün. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir 1990.
- ÖZAKMAN, Turgut, *1881- 1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, 2. Baskı, Ankara 2008.
- ÖZDAĞ, Ümit, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Jeopolitik İnceleme*, ASAM Yayınları, Ankara 2003.
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918–1994*, İmge Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2004.
- SARIÇAM, İbrahim, *Hız. Muhammet ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2001.
- SARIKÖSE, Barış, *Sille Bin Yıllık Birliktelik*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009.
- SARISIR, Serdar, *Demografik Oyun SÜRGÜN (1913-1923)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul 2006.
- SAYDAM, Abdullah, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, TTK. Basımevi, Ankara 1997.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Devlet Arşivleri Yayınları, Ankara 2006.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, I., Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.
- SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemali, *Başımıza Gelenler, 1918-1922*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.
- TANSEL, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Cilt I, M.E.B. Yayınevi, İstanbul 1991.
- TEKELİ, İlhan, “ Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu”, *Toplum ve Bilim*, 50. sayı (Yaz 1990).
- TONGUÇ, Faik, *I. Dünya Savaşında Bir Yedek Subayın Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.
- TOSUN, Ramazan, *Türk Yunan İlişkileri ve Nüfus Mübadelesi*, Berikan Yayınları, Ankara 2002.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, *Türkiye’de Köy Sosyolojisi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul 2006.
- Yarbay Bekir Fikri, *Balkanlarda Tedhiş Ve Gerilla “GREBENE”*, (Ed. Tülây Duran), Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, 2. Baskı, İstanbul 2007.
- YILDIRIM, İsmail, *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923- 1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2001.
- YILDIRIM Onur, *Diplomasi ve Göç Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- YILMAZ, Mehmet, *Konya Vilayetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854–1914*, (SÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996.
- _____, “Balkan Savaşı’ndan Sonra Türkiye’den Yunanistan’a Rum Göçleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S.10, (Güz 2001), s.13-38.

KAYNAK KİŞİLER

ACUN, Rahim, Kosova-Üsküp Muhacirlerinden, Sorgun Köyü'nde Bakkal, "Sorgun'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Sorgun, 23 Haziran 2010.

BULUT, Cemal, Selanik 1924 muhaciri, Konya'da Hafriyatçı, "Sille'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Sille, 17.06.2010.

BULUT, Naci, Selanik 1924 muhaciri, Konya'da Hafriyatçı, "Sille'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Sille, 17.06.2010.

CANER, Melek, 1908 Doğanhisar doğumlu, "Muhacirler", konulu görüşme, Doğanhisar-Konakkale Köyü, 15 Mayıs 2010.

CANER, Mevlüt, 1938 Doğanhisar doğumlu, "Muhacirler", konulu görüşme, Doğanhisar-Konakkale Köyü, 15 Mayıs 2010.

CEYLAN, Ali Osman, Emekli Müftü, "Akviran'a Yerleştirilen Muhacirler" konulu görüşme, Akviran, 06.09.2010.

ÇAKIR, Halit, Selanik 1924, Bermende Köyü Sakinlerinden, "Bermende'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Bermende, 23 Haziran 2010.

ÇOBANOĞLU, İbrahim, Bulgaristan 1951 muhaciri, "Beyşehir'e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Beyşehir, 27 Haziran 2010.

DURAN, Bahri, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, "Akşehir'e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

GÜNGÖR, Hilmi, Bulgaristan Muhacirlerinden, "Karapınar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010.

EROĞLU, Mehmet, Manav, "Bozkır'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Bozkır, 28 Haziran 2010.

KARAKAŞ, Fahri, Bakkal, "Bozkır'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Bozkır, 28 Haziran 2010.

KEF, Ersin, Bulgaristan 1926 Muhacirlerinin Torunlarından, "Akşehir'e Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

KOYUNCU, Yaşar, Kosova Üsküp Muhaciri, "Akşehir'de Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir, 23 Haziran 2010.

OLUKMAN, Niyazi, Provadi Muhaciri, "İlgın Boğazkent (Reşadiye) Köyüne Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, İlgın- Boğazkent, 24 Haziran 2010.

ÖCAL, Recep, Bulgaristan Deliorman Muhaciri, "Balçıkhisar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri", konulu görüşme, Çumra-Balçıkhisar, 28 Haziran 2010.

ÖZBAY, Cemil, 1925 Selanik Muhaciri, Bermende Köyü Sakinlerinden, "Bermende'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Akşehir-Bermende, 23 Haziran 2010.

ÖZBOZ, Tunay, 1924 Kozana Muhacirlerinden, Avukat, "Ereğli'ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

PINAR, Hüseyin, Bulgaristan Plevne Muhaciri 1951, Gaziosmanpaşa Mahallesi Muhtarı, "Karapınar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010.

PINAR, Mehmet, Bulgaristan Plevne Muhaciri 1951, "Karapınar'a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri" konulu görüşme, Karapınar, 21 Haziran 2010.

SAĞLAM, Osman, 1925 Bulgaristan Şumnu Muhaciri, Yahsiyan Köyü Sakinlerinden, “Yahsiyan’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir-Yahsiyan, 23 Haziran 2010.

SAĞLAM, Osman, Varna Muhaciri, “Kaşınhanı’na Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Çumra, 26 Haziran 2010.

SELAY, Aydın, 1924 Selanik Muhacirlerinden, Ereğli Eski Belediye Başkanı, “Ereğli’ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Ereğli, 16 Haziran 2010.

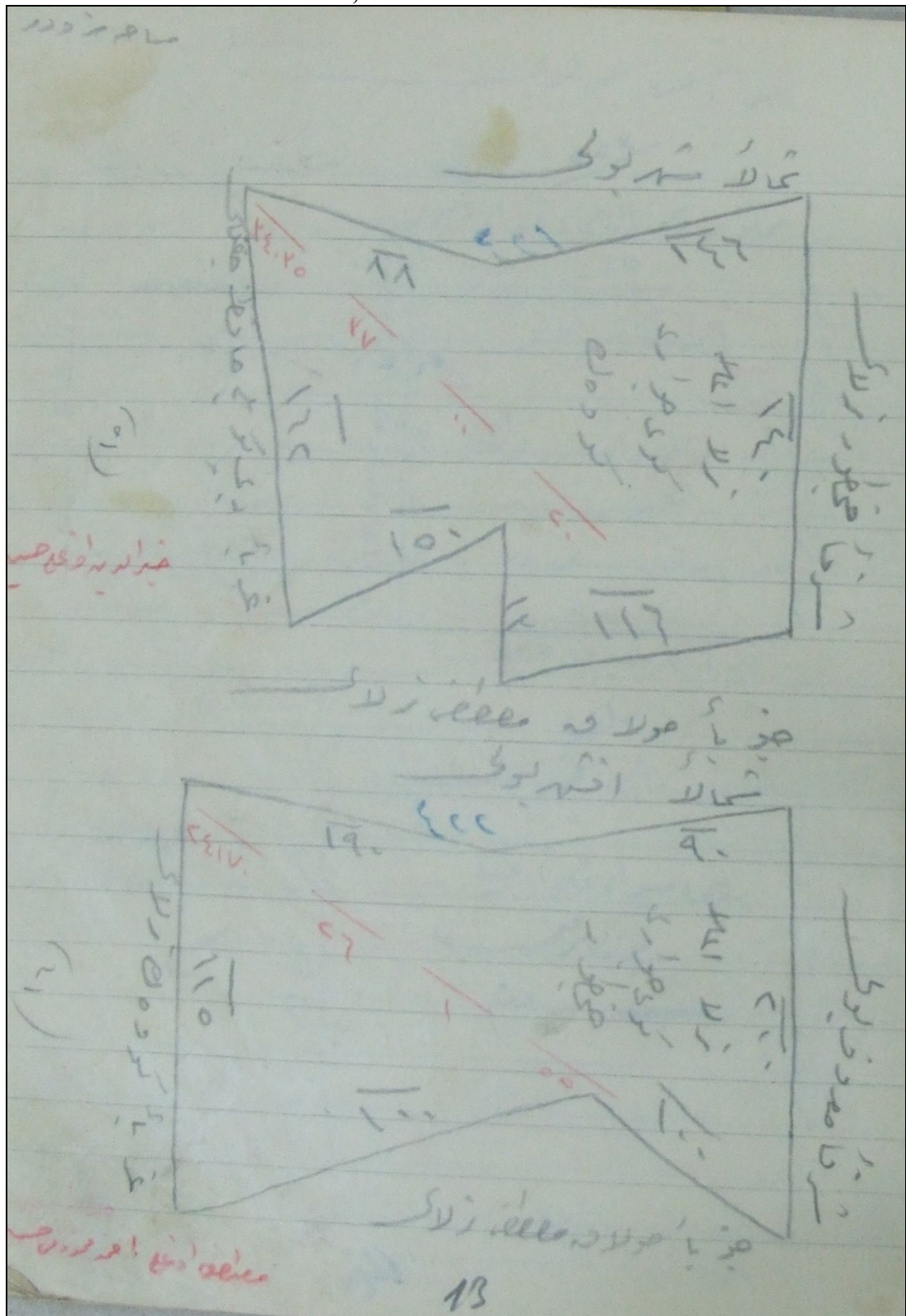
TAŞ, Osman, Rusçuk Muhaciri, “İlgın Boğazkent (Reşadiye) Köyü’ne Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Ilgın- Boğazkent, 24 Haziran 2010.

TEMEL, İbrahim, Bulgaristan Provadi Muhaciri, “Balçık hisar’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri”, konulu görüşme, Çumra-Balçıkhisar, 28 Haziran 2010.

ULU, Hüseyin Şükrü, Kozana Muhacirlerinden, Bermende Köyü Sakinlerinden, “Bermende’ye Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Akşehir-Bermende, 23 Haziran 2010.

ÜNAL, Ali, Arçelik Bayisi, “Bozkır’a Yerleştirilen Balkan Muhacirleri” konulu görüşme, Bozkır, 28 Haziran 2010.

7- 33 numaralı adi tevzi defteri, s.13.

10- 272.11.19.91.15 numaralı belge.

اسم و درجه و رتبه	سوم و رتبه و تقویم	مبلغ و درجه و رتبه	درجه و رتبه و تقویم
قوتی سر و قضا و رتبه	۸۱۹	۲۴۱۴	
اسامی	۴۰۰	۱۲۵۴۰	
القبول	۷۹	۴۷۵۶	
قوتی سال	۱۴۴	۱۹۱۴	
قوتی	۱۶۰	۴۹۷۵	
لوازم	..	۱۴۴۵	
کلیه	..	۱۶۹	
سپهر	..	۱۴۴۴	
قادره خانم	..	۶۹۱۵	
کلیه و قضا و رتبه	۴۸۰۷	۱۷۷۲۷۱	
قوتی	..	۴۸۶۰	
القبول	۱۴۱۷	۱۰۶۴۵	
القبول	..	۷۷۹	
القبول	۵۹۰	۴۴۶۶	
القبول	۱۵۴۱	۴۴۰۸	
القبول	۵۶۴	۱۴۷۸	
القبول	۱۰۵۶	۱۲۵۴۵	
القبول	۴۴۷	۶۰۶۵	
القبول	۱۴۴	۱۴۴	
القبول	۵۰۷	۶۰۴۵	

11- 272.12.41.44.28 numaralı belge.

مُبادَلة يه تابع وَغَيْرِ تابع مَناطَقَدَن كَانُونِ ثانی ۱۳۴۰ طرفندَه وَدها اَوَّلَ
و ورود ایدن محاجرين مقدار يَختِ مبین جد و کدُر

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

مَنطَقَه لَر	کانتون ثانی ۱۳۴۰ طرفندَه کلشَلَر			کانتون ثانی ۱۳۴۰ طرفندَه کلشَلَر			کانتون ثانی ۱۳۴۰ طرفندَه کلشَلَر			کانتون ثانی ۱۳۴۰ طرفندَه کلشَلَر		
	یكون	مبادله يه تابع	مبادله يه غير تابع	یكون	مبادله يه تابع	مبادله يه غير تابع	یكون	مبادله يه تابع	مبادله يه غير تابع	یكون	مبادله يه تابع	مبادله يه غير تابع
۱. صابون منطقه	۱.۷۷	۱.۷۷	۰	۱.۷۷	۱.۷۷	۰	۱.۷۷	۱.۷۷	۰	۱.۷۷	۱.۷۷	۰
۲. ترابزا	۶.۶۱۹	۶.۶۱۹	۱۱۸	۶.۶۱۹	۶.۶۱۹	۱۱۸	۶.۶۱۹	۶.۶۱۹	۱۱۸	۶.۶۱۹	۶.۶۱۹	۱۱۸
۳. قره کج	۱.۹۵۴	۱.۹۵۴	۰	۱.۹۵۴	۱.۹۵۴	۰	۱.۹۵۴	۱.۹۵۴	۰	۱.۹۵۴	۱.۹۵۴	۰
۴. ازبک	۷.۴۶۴	۷.۴۶۴	۶۴۴	۷.۴۶۴	۷.۴۶۴	۶۴۴	۷.۴۶۴	۷.۴۶۴	۶۴۴	۷.۴۶۴	۷.۴۶۴	۶۴۴
۵. بروس	۵.۹۷۸	۵.۹۷۸	۰	۵.۹۷۸	۵.۹۷۸	۰	۵.۹۷۸	۵.۹۷۸	۰	۵.۹۷۸	۵.۹۷۸	۰
۶. استانبول	۴.۴۹۵	۴.۴۹۵	۰	۴.۴۹۵	۴.۴۹۵	۰	۴.۴۹۵	۴.۴۹۵	۰	۴.۴۹۵	۴.۴۹۵	۰
۷. ازبک	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
۸. آنطالیه	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
۹. قره کج	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
۱۰. آنطالیه	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
سیواس	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
قشمر	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰	۴.۴۴۱	۴.۴۴۱	۰
مرکز ده اراده اولسانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کفر ط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
برزخاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدرسه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	۸۶۷	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴	۴۹.۹۶۴

۱. بجه جده يله خدج اوله ده ۴۹۹۹ نفری استاجلک قشمره آلدنه سربسته براتقده -

272 12 41 44 28

12- 272.12.41.46.21 numaralı belge.

نقد و	شیاط ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱			۱. هزینه های دوره کارنامه ۱۳۷۰ - ۱۳۷۱			والتان جدید در تکلیف - مقدم			تکلیف		
	بار در	تای	تکلیف	بار در	تای	تکلیف	بار در	تای	تکلیف	بار در	تای	تکلیف
صافون نقدی		۱۵۰۰	۱۵۰۰		۶۶۹۷	۶۶۹۷	۱۹۶۰		۱۹۶۰	۱۹۶۰	۹۱۹۸	۵۶۱۱
زاکا		۴۴۴۶	۴۴۴۶	۱۱۸	۱۶۶۹۸	۱۶۶۹۶	۶۰۱۱	۱۶۶	۶۱۷۵	۶۱۶۹	۱۹۶۹۸	۵۵۸۴۷
قوه		۶۵۴	۶۵۴		۵۴۴۴	۵۴۴۴		۱۹۶۱۸	۱۹۶۱۸		۵۵۰۹۶	۵۵۰۹۶
ازید		۵۹۴۷	۵۹۴۷	۶۴۴	۸۶۰۵	۸۶۴۸		۴۹۶۷	۴۹۶۷	۶۴۴	۱۶۹۷۹	۱۷۶۰۴
بروس				۴۹۸	۱۴۶۰۸	۱۴۰۰۶		۷۴۴	۷۴۴	۴۸۸	۱۶۴۴۱	۱۶۷۴۹
استانول		۱۰۴۴	۱۰۴۴		۴۴۴۸	۴۴۴۸					۵۴۵۰	۵۴۵۰
ایزیت		۴۴۵۴	۴۴۵۴		۴۴۴۱	۴۴۴۱					۵۵۷۵	۵۵۷۵
آفتاب		۱۵۷۴	۱۵۷۴								۱۵۷۴	۱۵۷۴
قوه				۱۹۸۵	۴۴۴۹	۴۹۴۴				۱۹۸۵	۴۴۴۹	۴۹۴۴
آلفه		۴۴۰۵	۴۴۰۵								۴۴۰۵	۴۴۰۵
سیلاس				۸۰۷		۸۰۷					۸۰۷	۸۰۷
قطره				۴۰۷		۴۰۷	۴۶۱		۴۶۱	۷۶۸		۷۶۸
کندی												
روزگار												
مدرسه												
تکلیف	۱۹۹۷۷	۱۹۹۷۷	۷۸۴۸	۵۵۴۱۸	۵۴۴۰۱	۷۸۴۷	۴۴۰۵	۴۰۸۸۹	۱۱۶۷۵	۹۸۴۹۴	۱۱۰۰۶۸	

272			12	41	46	21
-----	--	--	----	----	----	----

parcelle

پہلے سے آگے ۱۷۹۹ قمری سربہ برآمد۔

10

14- Muhacirlere verilen bir yardım karnesi.

T A Ş E						TOHUMLUK					
Nakden yardım						Yapılan diğer yardımlar					
Lira	Kr.	Paranın verildiği yer	Verildiği tarih	Kat. miktar	Memurun imzası	Yardıma nevi	Verilen miktar	Verildiği tarih	Memurun imzası		
5	0	Kırsal Kalkınma	17/6/96	15			3/5	25	7-11-936		
6	4	Kırsal Kalkınma	10-6-976	15							
6	36	"	2-10-976	30							
Yemeliklik buğday yardımı						Yapılan diğer yardımlar					
Kilosa	Tarihi	No kadar mülk için olduğu	Veren memurun imzası			Yardıma nevi	Lira	Kr.	Adet	Tarihi	Düğüne
480	22/6/956	6 aylık				Düner sermaye					
480	4-7-977	"				Okul					
						At					
						Pulluk	16	66	1	2-10-976	
						Araba					
						Ekim yardımı					
						Hayvan işçisi	4	25		18-11-976	
						Mahrukat	2		1	12-2-977	
						Olyim					

B- RESİMLER

Resim 1- Makedonya'da yaşayan Müslüman bir karı koca.

Resim 2- Makedonya’da el tezgahı ile halı dokuyan bir kadın.

Resim 3-Ereğli ilçesine yerleştirilen Yunanistan muhacirlerinin torunlarından Eski Belediye Başkanı Aydın Selay.

Resim 4-Ereğli ilçesine yerleştirilen Yunanistan muhacirlerinin torunlarından Avukat Tunay Özboz.

Resim 5-Sille'ye yerleştirilen Yunanistan muhacirlerinin torunlarından Cemal Bulut.

Resim 6- Bulgaristan'da Müslüman bir aile.

Resim 7- Karapınar ilçesinde yerleştirilen Bulgaristan muhacirleri.

Resim 8-Akşehir'in Bermende Köyü'ne yerleştirilen Yunanistan muhacirleri.

Resim 9-İlgın Reşadiye Köyü'ne yerleştirilen bir muhacir ailesi.

Resim 10- Bulgaristan'da Zagoriche/Çoban Nasıf Köyü'nde Müslüman bir aile.

Resim 11- Bulgaristan'da Branichevo/ Şarvı'da Müslüman bir bakkal.

Resim 12- Makedonya’da Hidirellez kutlamaları.

Resim 13- Makedonya’da halk oyunları ekibi.

Resim 14- Makedonya’da bir Müslüman evinin dış görünümü.

Resim 15- Bulgaristan’da Pristoe/Yusufhanlar Köyü’nde bir Müslüman evi.

Resim 16- Sille'ye yerleştirilen Cemal Bulut'un dedelerine verilen ev.

Resim 17-Bozkır ilçesinde gayrimüslimlerden kalan iş merkezleri.

Resim 18-Akşehir ilçesi dahilinde yerleştirilen muhacirlere verilen bir ev.

Resim 19-Akşehir'in Çimenli Mahallesi'nde bulunan gayrimüslim evleri.

Resim 20-Bermende Köyü’nde yerleştirilen Muhacirlere (Cemal ÖZBAY) verilen bir ev.

Resim 21- Cemal ÖZBAY’a verilen evin içeriden görünüřü.

Resim 22-Akşehir'in Kozagaç Köyü'nde muhacirlere verilen bir ev.

Resim 23-Ereğli ilçesine yerleştirilen muhacirlere verilen bir terzi dükkânı.